รายงานผลการสัมมนา

เรื่อง

"วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี



รายงานผลการสัมมนา

เรื่อง

"วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"

ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

๑๒ – ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕

จัดโดย

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ผู้ออกแบบปก : *ชมภูกา หงษ์สุวรรณ*

คำนำ

วัฒนธรรมทางภาษาของไทยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทยอันควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ชั่วกาลนานคู่กับความเป็นเอกราชของชาติไทย ในปัจจุบันประชาชนชาวไทยใช้ภาษาไทยอย่างผู้มีอิสระเสรี แต่ขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดข้อบกพร่องในการใช้ภาษาขึ้นในวงการต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเกือบทุกระดับในสังคมไทย คณะอนุกรรมการการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ จึงมีความห่วงใยในเรื่องนี้ และได้วางโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทยที่ได้จัดขึ้น ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๒ – ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าว หนังสือนี้ได้ประมวลเรื่องราวต่าง ๆ ในการสัมมนาไว้ในเล่มเดียวกัน เพื่อเป็นหลักฐานที่จะใช้อ้างอิงสืบไป การสัมมนาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามวัตถุประสงค์ก็เพราะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะวิทยากรผู้กรุณาสละเวลามาบรรยาย อภิปราย และประชุมกลุ่ม รวมทั้งผู้เข้าร่วมสัมมนาจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

คณะกรรมการจัดการสัมมนาจึงขอแสดงความขอบคุณทุกท่านและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ณ ที่นี้ และหวังว่าหนังสือ “วัฒนธรรมทางภาษาของไทย” เล่มนี้คงจะอำนวยประโยชน์แก่สถาบันการศึกษา หน่วยราชการ สื่อมวลชน ตลอดจนผู้สนใจตามสมควร

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
สิงหาคม ๒๕๒๖

รายงานการสัมมนา
เรื่อง
วัฒนธรรมทางภาษาของไทย

สารบัญ

คำนำ

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ๕
โครงการการสัมมนา ๗
กำหนดการการสัมมนา ๙
คณะกรรมการจัดการสัมมนา ๑๑
คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการสัมมนา ๑๓
คำกล่าวรายงานในพิธีปิดการสัมมนา ๑๕
คำกล่าวปิดการสัมมนา ๑๙

ก. รายงานทั่วไป ๒๐

ข. รายงานภาควิชาการ ๒๒

๑. สรุปสาระสำคัญจากการบรรยายและอภิปราย
ความหมายและขอบข่ายของภาษาไทย (ดร.ศักดิ์ศรี ศ.ฐะปะนีย์) ๒๒
วัฒนธรรมทางภาษาในสังคมประชาธิปไตยของไทย (พลอ.อ.หะริน หงสกุล) ๓๒
สภาพของภาษาไทยในปัจจุบัน (นายเปลื้อง ณ นคร) ๔๑
แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย ๔๘
ทรรศนะการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน ๕๕
เอกลักษณ์บางประการของภาษาไทย (ดร.เอกวิทย์) ๖๒

๒. สรุปสาระสำคัญจากการอภิปรายกลุ่ม ๖๒
รายงานของกลุ่มที่ ๑
รายงานของกลุ่มที่ ๒
รายงานของกลุ่มที่ ๓
รายงานของกลุ่มที่ ๔
รายงานของกลุ่มที่ ๕

๓. ประมวลข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณา ๘๑

๔. ภาคผนวก

เอกสารประกอบการสัมมนา ๘๕

๑) ข้อควรคิดในภาษาไทย

พระนิพนธ์ ศาสตราจารย์พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

๒) การวางมาตรฐานภาษาไทย ๙๓

ศาสตราจารย์ม.ล.จิรายุ นพวงศ์

๓) การสอนภาษาของชาติ ๙๕

ศาสตราจารย์ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

๔) ภาษาไทย และวัฒนธรรมไทย ๙๘

(จากทักษพัฒนา เล่ม ๒)

๕) ธรรมชาติของภาษาไทย ๑๐๒

ศาสตราจารย์เจือ สตะเวทิน

๖) สารคดี ๕ นาทีของชุมนุมส่งเสริมการใช้ภาษาไทย ๑๐๗

๑ การผูกประโยคภาษาไทยสมัยนี้

๒ คำในสยามพากย์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

๓ คำสแลง – คำคะนอง

๔ การอ่านคำต่างประเทศที่ถอดออกเป็นตัวอักษรไทย

๕ การใช้คำ กำหนดการและหมายกำหนดการ

๖ การใช้คำ "ถวาย"

๗) เขียนได้ตามใจคือไทยแท้ ๑๑๔

รศ.ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา

๘) รณรงค์เพื่อภาษาไทย ๑๑๖

สุรีย์ พันธุ์เจริญ

๙) สำนวนไทย (รายการวิทยุอยู่อย่างไทย) ๑๑๘

ปกิณกะ

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
พระราชทานแก่ชุมนุมภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๔

"....ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือ ความร่ำรวยในคำของภาษาไทยซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ....

.....วันนี้นึกถึงปัญหาที่สามเป็นใหญ่ แต่ปัญหาเรื่องการออกเสียงนั้นก็อันตรายอย่างยิ่ง นึกถึงคำว่า มหาวิทยาลัย เดี๋ยวนี้ทางโทรทัศน์หรือทางวิทยุได้ยินว่า "หมาวิทยาลัย" กลายเป็น "วิทยาลัยหมา" ออกจะอันตรายซึ่งเรายอมไม่ได้ บางอย่างเรายอมได้ อย่างคำว่า "ฉัน" ที่จริงเขียนว่า ฉัน แต่ว่าพูดกัน "ชั้น" ทั้งนั้น ก็เป็นสิ่งที่ต้องยอมไว้บ้าง แต่บางที่ก็เกินไปหน่อย กลายเป็นอย่างอื่น ในคำว่าฉันนี่ คำว่า "น้าม" เขียนว่า "น้ำ" แต่ออกเสียงว่า "น้าม" นี่เราก็ต้องยอมบ้าง อย่างนี้ไม่เป็นไร แต่คำว่า มหาวิทยาลัยเราอย่ายอม แสดงให้เห็นว่ามีปัญหาต่าง ๆ และบางครั้งบางอย่างเราต้องยอม บางสิ่งบางอย่างเราต้องคัดค้านอย่างเด็ดขาด....."

ประกาศตั้งสมาคมภาษาไทย

ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยบัดนี้ภาษาใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น กินข้าว พูดกันว่า รับเป็นต้น แพร่หลายรวดเร็วนัก ที่จริงธรรมดาภาษาย่อมมีเวลาแปรไปตามคราวตามสมัยทุกชาติทุกภาษา แต่ภาษาใดมีผู้รู้คอยป้องกันแก้ไขอยู่ ภาษานั้นถึงจะแปรไปก็ค่อยเป็นไปทีละน้อยตามควรแก่สมัย และภาษาใดผู้มีความรู้ไม่ค่อยป้องกันแก้ไข ปล่อยให้ตกไปอยู่ในความเคยของผู้ที่ไม่มีความรู้ถึงมูลศัพท์เป็นต้นคิดใช้ขึ้นแล้ว ภาษานั้นย่อมแปรไปโดยรวดเร็วกว่ากาลที่สมควร ดุจคำว่า กินข้าว พูดกันว่า รับ เป็นต้น ซึ่งแพร่หลายรวดเร็วอยู่ในเวลานี้ จนทราบถึง พระเนตร พระกรรณ จึงทรงพระราชวิตกว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่สมบูรณ์ คือ มีคำไม่ใคร่พอใช้อยู่แล้ว ยังจะยิ่งย่อสั้นลดคำน้อยลงอีกดังนี้ ถ้าทิ้งไว้ช้าไปคำใหม่ ๆ จะเกิดมากขึ้น แล้วจะแก้ไม่ไหว ภาษาไทยจะกลายเป็นภาษาเลวทรามไปตามคติของผู้ที่ไม่มีความรู้เป็นหัวหน้า ทรงพระราชดำริเพื่อป้องกันถ้อยคำที่ใช้ไม่ถูกต้องมิให้แพร่หลายขึ้นโดยรวดเร็วและเพื่อจะแก้ไขถ้อยคำและอักษรที่ใช้กันมาในที่ผิด ๆ ให้ถูกต้อง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกระแสพระราชดำริชักชวนมา ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะตั้งสมาคมขึ้นหมู่หนึ่ง สำหรับวินิจฉัยศัพท์ที่ควรใช้อย่างไร และไม่ควรใช้อย่างไร เป็นต้น ทรงรับภาระในหน้าที่สภานายก โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมกุฎราชกุมารดำรงตำแหน่งอุปนายก พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทววงศ์วโรปการ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ ๑ เป็นกรรมการ และพระยาศรีสุนทรโวหาร เป็นเลขานุการ ข้อความมีแจ้งอยู่ในกระแสพระราชดำริ ซึ่งได้พิมพ์ต่อท้ายประกาศนี้มาด้วยแล้ว

บัดนี้ สมาคมนี้ได้ตั้งขึ้นตามกระแสพระบรมราชโองการแล้ว แต่วันที่ ๑๐ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๖

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน
รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๖
(พระนามาภิธัย) วชิราวุธ
อุปนายก

โครงการการสัมมนา
เรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร

หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรมทางภาษา เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยอันควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ชั่วกาลนาน ทุกวันนี้มีข้อบกพร่องในการใช้ภาษาอยู่ในวงการต่าง ๆ เกือบทุกระดับในสังคมไทย คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ซึ่งมีโครงการวัฒนธรรมทางภาษาที่รับผิดชอบอยู่ จึงมีความห่วงใยในเรื่องนี้และเห็นสมควรจัดการสัมมนาขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลในสถาบันวงการ และสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการสอนภาษาไทยมาร่วมสัมมนากัน เพื่อระดมพลังความคิดและแสวงหาแนวทางที่จะอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาดังกล่าว การสัมมนานี้จะเป็นการสอดคล้องกับโครงการที่วางไว้ ซึ่งจะต้องทำเป็นโครงการต่อเนื่อง รายละเอียดของการสัมมนามีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อศึกษาความหมายและขอบข่ายของคำว่า "วัฒนธรรมทางภาษา" ให้แจ่มแจ้งและเป็นที่เข้าใจตรงกัน

๒) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

๓) เพื่อให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษา และเกิดความภาคภูมิใจในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง

๔) เพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการสัมมนาไปยังวงการสถาบันและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนผู้สนใจ

สถานที่สัมมนา เปิดสัมมนา (๑๒ กรกฎาคม) "บ้านมนังคศิลา" (๑๓ – ๑๔ กรกฎาคม) ตึกสันติไมตรี

กำหนดวันสัมมนา วันที่ ๑๒ – ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เป็นเวลา ๓ วัน

แผนการดำเนินงาน

๑) จัดการบรรยาย อภิปราย และสาธิตเกี่ยวกับความหมายและขอบข่ายของคำ "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย" และหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) แบ่งกลุ่มย่อยอภิปรายปัญหาและจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

๓) จัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาประกอบการสัมมนา

๔) จัดพิมพ์เอกสารที่ใช้ในการสัมมนาและหนังสือรายงานการสัมมนาหลังจากที่เสร็จสิ้นการสัมมนาแล้ว

จำนวนผู้เข้าสัมมนา ประมาณ ๒๕๐ – ๓๐๐ คน

ค่าอาหารกลางวันและเครื่องดื่ม คนละ ๑๒๐ บาท

ผลที่คาดว่าจะได้จากการสัมมนาฯ

1) บุคลากรในสถาบัน สถานศึกษา และวงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย และช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป

๒) จะได้หนังสือที่ประมวลความรู้และรายงานการสัมมนาเรื่องนี้ไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้

๓) จะได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง และการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาไปยังฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนผู้สนใจในวงกว้าง

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

กำหนดการสัมมนา
เรื่อง
"วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร

จันทร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕

๘.๐๐ – ๘.๔๕ น. ผู้เข้าสัมมนาลงทะเบียน รับเอกสาร

๘.๐๐ – ๘.๑๕ น. พิธีเปิดการสัมมนา ฯพณฯ พลเอกเสริม ณ นคร รองนายกรัฐมนตรี ประธานในพิธีมาถึงที่ประชุม จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ฟังรายงานแล้วกล่าวเปิดการสัมมนา

๘.๑๕ – ๑๐.๒๐ น. การนำสนทนาเรื่อง "ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย" ศาสตราจารย์ชูระปะนีย์ นาครทรรพ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา

๑๐.๒๐ – ๑๐.๓๕ น. พัก (มีเครื่องดื่มรับรอง)

๑๐.๓๕ – ๑๒.๐๐ น. การบรรยายพิเศษ "วัฒนธรรมทางภาษาในสังคมประชาธิปไตยของไทย" พลอากาศเอกหะริน หงสกุล ผู้บรรยาย

๑๒.๐๐ – ๑๓.๓๐ น. พัก รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๓๐ – ๑๔.๒๐ น. การบรรยายพิเศษเรื่อง "สภาพการของภาษาไทยในปัจจุบัน" นายเปลื้อง ณ นคร ผู้บรรยาย

๑๔.๒๐ – ๑๔.๓๕ น. พัก (มีเครื่องดื่มรับรอง)

๑๔.๓๕ – ๑๖.๓๐ น. การอภิปรายเป็นคณะ เรื่อง "แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒน-ธรรมทางภาษาของไทย"

คณะผู้อภิปราย

ศาสตราจารย์กุหลาบ มัลลิกะมาส
รองศาสตราจารย์ดร.สานิต ยมาภัย
นายจำนงค์ ทองประเสริฐ
นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

อังคารที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๕

๙.๐๐ – ๑๐.๓๐ น. การอภิปรายเรื่อง "ทรรศนะการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน"

คณะผู้อภิปราย

นายพิชัย วาสนาส่ง

รองศาสตราจารย์ดร.วิษณุ เครืองาม
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี
นางเสริมศรี เอกชัย
ดร.พรรณราย ทรัพยประภา ผู้ดำเนินการอภิปราย

๑๐.๓๐ – ๑๐.๔๕ น. พัก (มีเครื่องดื่มรับรอง)

๑๐.๔๕ – ๑๑.๐๐ น. ชี้แจงเรื่องการแบ่งกลุ่ม และหัวข้อสำหรับพิจารณา

๑๑.๐๐ – ๑๒.๓๐ น. แบ่งกลุ่ม ๕ กลุ่ม พิจารณาเรื่องต่อไปนี้และให้ข้อเสนอแนะ

กลุ่มที่ ๑ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน

กลุ่มที่ ๒ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวิทยาลัยครู

กลุ่มที่ ๓ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ ๔ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชน และวงการประพันธ์

กลุ่มที่ ๕ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการบริหาร

(มีวิทยากรและผู้ประสานงานประจำทุกกลุ่ม)

๑๒.๓๐ – ๑๔.๐๐ น. พัก รับประทานอาหารกลางวัน

๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ประชุมกลุ่ม (ต่อ)

๑๖.๐๐ – ๑๗.๐๐ น. เลขานุการกลุ่มสรุปรายงานเพื่อจัดพิมพ์

พุธที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕

๙.๐๐ – ๑๐.๐๐ น. การบรรยายพิเศษเรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษากับความมั่นคงของชาติ" นายเอกวิทย์ ณ ถลาง ผู้บรรยาย

๑๐.๐๐ – ๑๐.๑๕ น. พัก (มีเครื่องดื่มรับรอง)

๑๐.๑๕ – ๑๒.๐๐ น. ประชุมใหญ่ ฟังรายงานของกลุ่มที่ ๑, ๒, ๓ คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ประธานในที่ประชุม

๑๒.๐๐ – ๑๓.๓๐ น. พัก รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๓๐ – ๑๕.๑๕ น. ประชุมใหญ่ ฟังรายงานของกลุ่มที่ ๔, ๕, ๖ ศาสตราจารย์พันตรีหญิง คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ ประธานในที่ประชุม

๑๕.๑๕ – ๑๖.๐๐ น. พัก (มีเครื่องดื่มรับรอง)

๑๖.๐๐ – ๑๖.๒๐ น. เลขานุการคณะอนุกรรมการฯ สรุปผลการสัมมนา

๑๖.๓๐ น. ร.ต.ท.ชาญ มนูธรรม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ประธานในพิธี กล่าวปิดการประชุม

รายนามคณะกรรมการจัดการสัมมนา
เรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"

ที่ปรึกษา หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์
หม่อมราชวงศ์แสงสูรย์ ลดาวัลย์
นายเปลื้อง ณ นคร

คณะกรรมการอำนวยการ

๑) ศาสตราจารย์ชูระปะนีย์ นาครทรรพ	ประธาน
๒) คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	รองประธาน
๓) นายพะนอม แก้วกำเนิด	รองประธาน
๔) ดร.สุวิทย์ ยอดมณี	รองประธาน
๕) ศาสตราจารย์พ.ต.หญิง คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ	กรรมการ
๖) นายอดุลย์ รัตตานนท์	กรรมการ
๗) นางมาลี จันทรศุข	กรรมการ
๘) นายปัญญา นิตยสุวรรณ	กรรมการ
๙) นางจารุลินทร์ มุสิกพงษ์	กรรมการ
๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันทน์	กรรมการ
๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณี อุดมผล	กรรมการ
๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณราย ทรัพยะประภา	กรรมการ
๑๓) นางสาวทิพย์ชนก รัตโนสถ	กรรมการ
๑๔) นายไพรัช วนาพรรณ	กรรมการ
๑๕) นางสาวมาลินี สาคริก	กรรมการและเลขานุการ
๑๖) นายจิตรลดา หัชชะวณิช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗) นายนิมิต สุทธิชุติพงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อนุกรรมการฝ่ายเลขานุการ

นางสาวมาลินี สาคริก	ประธาน
นายปัญญา นิตยสุวรรณ	
ร.อ.หญิง วันดี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา	

อนุกรรมการฝ่ายทะเบียน

นางจิตรลดา หัชชะวณิช	ประธาน
นางมาลี จันทรศุข	

อนุกรรมการฝ่ายการเงิน

นายนิมิต สุทธิชุติพงษ์	ประธาน
นางมาลี จันทรศุข	

อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

ศาสตราจารย์พ.ต.หญิง คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ ประธาน

นางจารุลินทร์ มุสิกะพงษ์

อนุกรรมการฝ่ายสวัสดิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณี อุดมผล ประธาน

นางสาวทิพย์ชนก รัตโนสถ

อนุกรรมการฝ่ายสถานที่

นายศุภชัย จันทร์เจริญสุข ประธาน

นายรักศักดิ์ สถาปัตยานนท์

อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ ประธาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันทน์

อนุกรรมการฝ่ายเอกสาร

ดร.สุวิทย์ ยอดมณี หรือผู้แทน ประธาน

นายอำนวย จั่นเงิน

นางสาวประนม กนิษฐนาคะ

นางสาวอุไรวรรณ เฉลิมสิทธิพงษ์

นางวารุณี จันทรรักษ์

คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการสัมมนา
เรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาไทย"

เสนอ ต่อ ฯพณฯ พลเอก เสริม ณ นคร รองนายกรัฐมนตรี
ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
โดย นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ รักษาการประธาน
คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
ณ หอประชุม "บ้านมนังคศิลา" กรุงเทพมหานคร
วันจันทร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๙.๐๐ น.

กราบเรียน ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ในนามของคณะกรรมการจัดการสัมมนา ดิฉันขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ที่ ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี ได้ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาวันนี้

ในโอกาสนี้ดิฉันขอกราบเรียนถึงความเป็นมาของการสัมมนาครั้งนี้โดยย่อ เป็นที่ตระหนักกันดีอยู่แล้วว่า ภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญในการจรรโลงความมั่นคงของชาติ ดังนั้น วัฒนธรรมทางภาษาของไทยจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ชั่วกาลนานเช่นเดียวกับวัฒนธรรมแขนงอื่น ทุกวันนี้ปรากฏว่ามีข้อบกพร่องในการใช้ภาษาอยู่ในวงการต่าง ๆ เกือบทุกระดับในสังคมไทย นับเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางภาษาอยู่มาก คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยซึ่งรับผิดชอบโครงการวัฒนธรรมทางภาษาอยู่ จึงมีความห่วงใยในเรื่องนี้ และเห็นควรเชิญผู้เกี่ยวข้อง ในการใช้และการสอนภาษาไทย มาร่วมประชุมปรึกษากัน เป็นการระดมพลังความคิดและแสวงหาแนวทางที่จะอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาดังกล่าว นอกจากด้านการใช้ภาษาแล้ว วัฒนธรรมทางภาษาของไทยยังมีความหมายครอบคลุมเรื่องราวของภาษาไทยอีกหลายด้าน เช่น ด้านหลักภาษา ด้านวรรณคดี ซึ่งจะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันศึกษาค้นคว้า เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติชั่วกาลนาน

วิธีการในการดำเนินงานสัมมนาครั้งนี้มีดังนี้คือ มีการบรรยายและอภิปรายเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาตามหัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนด ต่อจากนั้นมีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น ๕ กลุ่ม เพื่ออภิปรายปัญหาการใช้ภาษาไทยในระดับต่าง ๆ ได้แก่ระดับโรงเรียน วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย วงการบริหาร วงการสื่อมวลชนและการประพันธ์ ในวันสุดท้ายมีการรายงานผลการอภิปรายของกลุ่มทั้ง ๕ ในที่ประชุมใหญ่ และอภิปรายซักถามแล้วสรุปผลการสัมมนาเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ไปยังวงการต่าง ๆ ในโอกาสต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้จากการสัมมนาครั้งนี้ก็คือ จะช่วยให้บุคลากรในสถาบัน สถานศึกษา และวงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย และช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป

ผู้ที่เข้าร่วมสัมมนาครั้งนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๓๐๐ คน เป็นผู้แทนมาจากสถานศึกษาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และวงการต่าง ๆ ดังที่กราบเรียนแล้ว การสัมมนาครั้งนี้ดำเนินไปได้โดยดีก็เพราะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยเฉพาะคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน คณะกรรมการจัดการสัมมนาจึงขอแสดงความขอบพระคุณทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ณ ที่นี้

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลแล้ว ดิฉันขอกราบเรียนเชิญ ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้โปรดกล่าวเปิดการสัมมนา และให้ข้อคิดเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทยต่อไป

คำกล่าวของ พลเอก เสริม ณ นคร รองนายกรัฐมนตรี ในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย ณ หอประชุมบ้านมนังคศิลา กรุงเทพมหานคร ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕, เวลา ๙.๐๐ น.

ท่านประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดการสัมมนา คณะกรรมการจัดการสัมมนาและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ผมมีความยินดีอย่างยิ่ง ที่ได้มาร่วมในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทยในวันนี้ ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ และเป็นปัจจัยสร้างเอกภาพขึ้นในชาติ ทำให้ชาติไทยเราสามารถดำรงเอกราชได้อย่างมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน

ตามที่คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทยขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและขอบข่ายของคำว่าวัฒนธรรมทางภาษาของไทย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาไทยตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษาและเกิดความภาคภูมิใจในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง และเพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับจากการสัมมนาไปยัง สถาบัน สถานศึกษา และวงการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนผู้สนใจนั้น นับว่าการจัดสัมมนาครั้งนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้น้อยลง และจะช่วยให้บุคลากรในสถาบัน สถานศึกษา และวงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการสอนภาษาไทยตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมทางภาษาของไทยมากยิ่งขึ้น และช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป ในนามของรัฐบาล และคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ผมขอขอบพระคุณในความคิดริเริ่มของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ได้จัดการสัมมนาอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติด้วยความจริงใจไว้ในโอกาสนี้ด้วย

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ชาติไทยของเรามีภาษาเป็นของตนเองมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล และได้มีการพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษามาโดยลำดับ นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย และทรงจารึกไว้ในหลักศิลาจารึกให้คนไทยรุ่นหลังได้เรียนรู้และใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทั้งในสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้มีส่วนสำคัญในการดำรงรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติสืบมา จนเป็นผลให้ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของชาติ ดังนั้นการที่ท่านทั้งหลายได้ร่วมแรงร่วมใจกันแสวงหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทยให้ดำรงอยู่เป็นสมบัติของชาติตลอดไปในครั้งนี้ จึงเป็นสิ่งที่น่ายินดีและน่าสนับสนุนอย่างยิ่ง

ผมขอขอบคุณคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่มีส่วนริเริ่ม ดำเนินการ และสนับสนุนการสัมมนาที่มีคุณค่าในครั้งนี้อีกครั้งหนึ่ง กับขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งของคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ สมาชิกผู้เข้าร่วมสัมมนา และคณะกรรมการ

จัดการสัมมนา ตลอดจนหน่วยราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกท่านที่เข้าร่วมสัมมนาคงจะใช้เวลาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งเสริมสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกันให้แน่นแฟ้น เพื่อผลดีต่อการปฏิบัติงานร่วมกันในอนาคต

ขอให้การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทยในครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

ในวาระอันเป็นมงคลนี้ ผมขอเปิดการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย ณ บัดนี้

คำกล่าวรายงานสรุปผลการสัมมนา
เรื่อง วัฒนธรรมทางภาษาของไทย
เสนอต่อ ร.ท.ชาญ มนูธรรม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

โดยนางฐะปะนีย์ นาครทรรพ รักษาการประธาน
คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ณ หอประชุมตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร
วันพุทธที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๖.๐๐ น.

กราบเรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ในนามของคณะกรรมการจัดการสัมมนา ดิฉันขอขอบพระคุณที่ท่านได้ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีปิดการสัมมนาในวันนี้ ดิฉันขออนุญาตสรุปผลการสัมมนาเสนอต่อท่านดังต่อไปนี้

ในการสัมมนาครั้งนี้ มีผู้เข้าสัมมนามาจากวงการต่าง ๆ กัน รวม ๓๐๐ คน และยังมีผู้สังเกตการณ์อีกประมาณ ๕๐ คน ในวันแรกของการสัมมนา ภาคเช้ามีการบรรยายเรื่องต่าง ๆ ได้แก่เรื่อง ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย วัฒนธรรมทางภาษาในสังคมประชาธิปไตย และสภาพการณ์ของภาษาไทยในปัจจุบัน ส่วนภาคบ่ายมีการอภิปรายเป็นคณะ เรื่อง "แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย" เนื้อหาสาระของการบรรยายและอภิปรายทั้ง ๔ เรื่องนี้ เป็นการปูพื้นความรู้และให้แนวคิดสำคัญ ๆ แก่สมาชิกผู้เข้าร่วมสัมมนา

ในวันที่สองของการสัมมนา ภาคเช้ามีการอภิปรายเป็นคณะเรื่อง "ทรรศนะการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน" เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับทราบข้อสังเกต และข้อคิดของวิทยากรจากวงการต่าง ๆ ได้แก่ วงการสื่อมวลชน วงการกฎหมาย และวงการแพทย์ ปรากฏว่าแต่ละวงการพบปัญหาการใช้ภาษาไทยด้วยกันทั้งสิ้น หลังจากนั้นมีการแบ่งกลุ่มย่อย ๕ กลุ่ม โดยมีวิทยากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มาประจำกลุ่ม กลุ่มละ ๒ หรือ ๓ คน ปัญหาที่กลุ่มทั้ง ๕ ได้พิจารณาในภาคบ่ายมีดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ ๑ พิจารณาปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน กลุ่มที่ ๒ พิจารณาปัญหาการใช้ภาษาไทยในวิทยาลัยครูและวิทยาลัยต่าง ๆ กลุ่มที่ ๓ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย กลุ่มที่ ๔ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชนและวงการประพันธ์ กลุ่มที่ ๕ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในวงการบริหาร

ในภาคเช้าของวันที่สามของการสัมมนาคือวันนี้ มีการบรรยายพิเศษเรื่อง "เอกลักษณ์บางประการของภาษาไทย" บทวิเคราะห์เพื่อผดุงความมั่นคงและวิวัฒน์ตามกาลสมัย หลังจากนั้นมีการเสนอรายงานผลงานของกลุ่มทั้ง ๕ ดังปรากฏรายละเอียดในเอกสารที่เป็นรายงานของแต่ละกลุ่มแล้ว

ปัญหาเด่น ๆ ที่ประมวลได้จากการบรรยายและอภิปรายของวิทยากร และจากการอภิปรายของกลุ่ม เช่น ปัญหาการใช้คำไม่ตรงความหมาย ปัญหาการออกเสียงไม่ถูกต้อง ปัญหาการเขียนตัวสะกด

การันต์ผิดพลาด ปัญหาการเรียงคำเข้าประโยคที่สื่อความหมายไม่แจ่มแจ้ง ปัญหาการใช้คำภาษาต่างประเทศสลับคำไทยจนเกินความจำเป็น ปัญหาการไม่ใช้เลขไทย ปัญหาอันเกิดจากการมีทัศนคติไม่ดีต่อภาษาไทย ปัญหาการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ปัญหาการบัญญัติศัพท์ใหม่ที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ มีข้อเสนอแนะดี ๆ ที่ได้จากกลุ่มทั้ง ๕ ซึ่งคณะกรรมการจัดการสัมมนาจะได้ประมวลไว้สำหรับเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาต่อไป

ในการสัมมนาครั้งนี้มีเอกสารประกอบการสัมมนาประมาณ ๒๕ เรื่องและมีนิทรรศการเกี่ยวกับความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษา แบบเรียนภาษาไทยสมัยต่าง ๆ และตัวอย่างบทร้อยกรองที่ส่งเสริมการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง นอกจากนั้น ผู้เข้าสัมมนายังได้รับแจกหนังสือต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการสัมมนาอีก ๕ เรื่อง และปฏิทิน ๒๐๐ ปี คนละ ๑ แผ่น

การสัมมนาครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ก็เพราะได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยราชการและเอกชนอย่างดียิ่ง กล่าวคือสำนักนายกรัฐมนตรีได้อนุญาตให้ใช้บ้านมนังคศิลา และตึกสันติไมตรีเป็นที่ประชุม เจ้าหน้าที่ในแผนกงานทุกแผนกที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมืออย่างแข็งขัน วิทยากรทุกท่านที่ได้รับเชิญก็มาตามกำหนดเวลาครบทุกรายการ นอกจากนั้นบริษัทซีพีเท็กซ์ไทล์ จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงงานเชือกภาษีเจริญ ยังได้เอื้อเฟื้อช่วยจัดทำแฟ้มเอกสารให้โดยไม่คิดมูลค่า เป็นจำนวน ๔๕๐ แฟ้ม ทั้งนี้ คณะกรรมการจัดการสัมมนาขอจารึกอุปการคุณของหน่วยงาน และบุคลากรทุกฝ่ายไว้ ณ ที่นี้ ผลงานที่ได้จากการสัมมนาครั้งนี้จะได้ประมวลไว้เป็นหลักฐาน และเผยแพร่ไปยังวงการต่าง ๆ ต่อไป

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันจึงขอกราบเรียนเชิญท่านประธานในพิธีได้โปรดกล่าวปิดการสัมมนาและให้ข้อคิดที่จะเป็นการเสริมกำลังใจและให้แนวปฏิบัติแก่ผู้เข้าสัมมนาสืบไป.

คำกล่าวปิดการสัมมนาเรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย" ของ ร.ต.ท.ชาญ มนูธรรม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๖.๐๐ น.

คณะกรรมการจัดการสัมมนา และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ผมมีความยินดีมากที่ได้ทราบว่าการสัมมนาครั้งนี้ได้รับความสนใจจากวงการต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและทุกสิ่งได้ดำเนินไปด้วยดีตามกำหนดการที่จัดไว้ ผมสนใจรายการสัมมนาทุกรายการ แต่เนื่องจากมีภารกิจติดพันไม่สามารถจะปลีกเวลามาร่วมงานได้ จึงเพียงแต่คอยสดับตรับฟังและอ่านเอกสารบางฉบับเท่านั้น อย่างไรก็ดีผมเชื่อมั่นว่าจากการที่ท่านทั้งหลายได้มาประชุมปรึกษากัน พยายามค้นจนพบปัญหาสำคัญ ๆ ในการใช้ภาษาไทย และช่วยกันคิดหาวิธีแก้ปัญหานั้นย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการช่วยอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทยเราไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป ผมยินดีช่วยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางรับข้อเสนอแนะของที่ประชุมสัมมนานี้ไปเสนอต่อรัฐบาลในสิ่งที่ท่านทั้งหลายประสงค์ให้รัฐบาลช่วยดำเนินการต่อไป

ก่อนที่ท่านทั้งหลายจะแยกย้ายกันไปปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ ผมใคร่ขออัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน มากล่าวย้ำเพื่อเป็นมิ่งขวัญและเป็นอนุสติ ณ ที่นี้ว่า "ในด้านการรักษาภาษานี้มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาความบริสุทธิ์ในการออกเสียงคือ ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้..." ทั้งสองประการนี้ ผมเห็นว่าเป็นแนวทางสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาของไทยเรา

ผมเองมีความรู้สึกภาคภูมิใจในภาษาไทยของเรามาก เพราะผมเห็นว่าภาษาไทยร่ำรวยถ้อยคำที่จะนำไปใช้ในกิจการต่าง ๆ และวงการต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ เช่น ใช้ในการประพันธ์ การวางระเบียบ ตัวบทกฎหมาย การประชุมรัฐสภา การประกอบธุรกิจต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก นอกจากนั้นเรายังมีคำที่แสดงความรู้สึกต่าง ๆ ได้อย่างซาบซึ้ง คำเฉพาะในวงการต่าง ๆ ภาษาไทยยังมีลักษณะพิเศษ ซึ่งจะนำไปใช้ให้มีประสิทธิผลแก่ผู้ใช้แต่ผู้ใช้จะต้องเข้าใจและรู้จักใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสม จึงมีความยินดีที่ได้มีการจัดสัมมนาวัฒนธรรมทางภาษาไทยขึ้นในครั้งนี้ เพื่อเป็นที่เข้าใจตรงกันในทุกวงการในอันที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาที่เป็นหลักสำคัญและรู้แนวในการพัฒนาภาษาให้เป็นไปในทางดีขึ้น ทั้งก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในภาษาไทยของเรา ซึ่งคนไทยทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ เป็นการผนึกกำลังให้เกิดความสามัคคีอันเป็นหลักแห่งความมั่นคงของชาติ

ในที่สุดนี้ผมขออวยพรให้คณะผู้จัดสัมมนา วิทยากร และผู้ร่วมสัมมนาทุกท่านได้ประสบความสุข และประสบความสำเร็จในทุกสิ่งที่พึงประสงค์ และมีพลังในการที่จะรักษาภาษาไทย ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ ให้เป็นเครื่องผูกพันคนไทยทั้งชาติไว้ด้วยกันชั่วกาลนาน

รายงานการสัมมนา
เรื่อง วัฒนธรรมทางภาษาของไทย
จัดโดย คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
วันที่ ๑๒ - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕

ก. รายงานทั่วไป

๑. พิธีเปิดการสัมมนา

วันจันทร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๙.๐๐ น. มีพิธีเปิดการสัมมนา ณ หอประชุมบ้านมนังคศิลา กรุงเทพมหานคร ฯพณฯ พลเอกเสริม ณ นคร รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เป็นประธานในพิธี

ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ รักษาการประธานคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย เสนอรายงานต่อประธานในพิธี ประธานกล่าวเปิดการสัมมนา (ดูเอกสารประกอบ)

ในการสัมมนาครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมสัมมนา ๓๐๐ คน ผู้สังเกตการณ์ประมาณ ๕๐ คน

๒. การดำเนินงานสัมมนา

๒.๑ ภายหลังพิธีเปิดการสัมมนา มีการดำเนินงานสัมมนาตามรายการที่ระบุไว้ในในกำหนดการ กล่าวคือ เริ่มด้วยการนำสนทนาเรื่อง "ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย" ผู้ร่วมสนทนา คือ รองศาสตราจารย์ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา และศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ หลังจากนั้นมีการบรรยายพิเศษเรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาในสังคมประชาธิปไตย" โดย พลอากาศเอกหะริน หงสกุล ประธานรัฐสภา

ภาคบ่าย มีการบรรยายพิเศษอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง "สภาพการของภาษาไทยในปัจจุบัน" โดยนายเปลื้อง ณ นคร อักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต ต่อจากนั้น เป็นการอภิปรายเป็นคณะเรื่อง "แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย" คณะผู้อภิปรายมี ศาสตราจารย์กุหลาบ มัลลิกะมาส รองศาสตราจารย์ดร.สวนิต ยมาภัย นายจำนงค์ ทองประเสริฐ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา โดยมีนางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

๒.๒. วันอังคารที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ประชุม ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ภาคเช้ามีการอภิปรายเป็นคณะเรื่อง "ทรรศนะการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน" นายพิชัย วาสนาส่ง นางเสริมศรี เอกชัย รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณราย ทรัพยะประภา เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

ในภาคบ่าย มีการแบ่งกลุ่ม ๕ กลุ่ม เพื่อให้สมาชิกสัมมนาพิจารณาปัญหาและให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มทั้ง ๕ ได้รับมอบให้พิจารณาเรื่อง "ปัญหาการใช้ภาษาไทยในระดับและวงการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน

กลุ่มที่ ๒ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวิทยาลัยครู

กลุ่มที่ ๓ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ ๔ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชน และวงการประพันธ์

กลุ่มที่ ๕ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการบริหาร (ดูเอกสารประกอบการประชุมกลุ่ม)

การประชุมกลุ่มดำเนินไปตั้งแต่เวลา ๑๓.๓๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. หลังจากนั้นเลขานุการกลุ่มสรุปผลการประชุมกลุ่มเพื่อส่งพิมพ์

๒.๓ วันพุธที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ภาคเช้ามีการบรรยายพิเศษ เรื่อง "เอกลักษณ์บางประการของภาษาไทย" โดยดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง อธิบดีกรมวิชาการ

เวลา ๑๐.๑๕ – ๑๒.๐๐ น. มีการประชุมใหญ่ คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา เป็นประธานในที่ประชุม ผู้แทนกลุ่มที่ ๑, ๒, และ ๓ เสนอรายงานการประชุมกลุ่ม มีการอภิปรายซักถามตามสมควร

เวลา ๑๓.๓๐ – ๑๕.๑๕ น. มีการประชุมใหญ่ต่อ ศาสตราจารย์พันตรีหญิง คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ เป็นประธานในที่ประชุม ผู้แทนกลุ่มที่ ๔ และ ๕ เสนอรายงานการประชุมกลุ่ม แล้วมีการอภิปรายทั่วไป ต่อจากนั้นมีการสรุปผลการสัมมนาจากแบบประเมินผลและด้วยวาจา

๓. พิธีปิดการสัมมนา

วันพุธที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๖.๓๐ น. มีพิธีเปิดการสัมมนา ร.ต.ท.ชาญ มนูธรรม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธี

ศาสตราจารย์ชูระปะนีย์ นาครทรรพ เสนอรายงานสรุปผลการสัมมนาต่อประธานในพิธี ประธานกล่าวปิดการสัมมนา (ดูเอกสารประกอบ)

๔. นิทรรศการประกอบการสัมมนา

ในการสัมมนาครั้งนี้ มีการจัดนิทรรศการประกอบการสัมมนาตามหัวข้อต่อไปนี้

๑. วัฒนธรรมในการใช้ภาษา

๒. แบบเรียนภาษาไทยสมัยต่าง ๆ

๓. ร้อยกรองจากปกิรณำพจนาตถ์

ในการจัดนิทรรศการครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากคณะนิสิตบัณฑิตศึกษา ภาควิชาประถมศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน ๔ คน ปรากฏว่าเนื้อหาสาระที่นำมาจัดนิทรรศการเป็นที่สนใจของผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นอย่างมาก

ข.รายงานภาควิชาการ

๑. สาระสำคัญจากการบรรยายและการอภิปรายเป็นคณะ

ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา

๑) คำว่า "วัฒนธรรม" ซึ่งบัญญัติขึ้นจากคำว่า culture นี้ มีความหมายตามตัวอักษรว่า "เครื่องแสดงความเจริญ" "เครื่องแสดงความเจริญ" ดังกล่าวอาจจะจำแนกออกเป็นหลายแบบหลายสาขา เช่น ทางขนบธรรมเนียมประเพณี ทางศิลปกรรม และทางภาษา เป็นต้น คำว่า "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย" อันเป็นหัวข้อใหญ่ที่ตั้งเป็นเกณฑ์ในการสัมมนาครั้งนี้ก็หมายถึง "เครื่องแสดงความเจริญทางภาษาของชาติไทย" นั่นเอง ในที่นี้จักกล่าวถึงส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงสองประการของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย คือ ความหมายของวัฒนธรรมทางภาษาว่าเป็นเช่นไร และขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาว่ามีลักษณะครอบคลุมภาษาในด้านใดบ้าง

สำหรับข้อที่หนึ่งว่าด้วยความหมาย อธิบายได้อย่างกว้าง ๆ ว่า **วัฒนธรรมทางภาษา**หมายถึงเครื่องแสดงความเจริญ หรือเครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นความเจริญทางภาษานั้น ๆ มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ปวงชนผู้ใช้ภาษาได้สร้างขึ้นอย่างประณีตบรรจง อย่างเด่นชัด อย่างมีสาระ และมีกฎเกณฑ์เหมาะสมเพียงไร เพราะฉะนั้นภาษาใดที่ขาดลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมเป็นภาษาที่ขาดลักษณะและโดยนัยนี้ก็ย่อมไม่เชิดชูความเจริญของชาติที่เป็นเจ้าของภาษานั้น ๆ และทำให้ชาตินั้นขาดเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งไปอย่างน่าเสียดาย จะเห็นได้ว่าชนชาติที่ไม่มีภาษาของชาติตนเอง ต้องเที่ยวหยิบยืมภาษาของชาติอื่นมาใช้ย่อมไม่มีวัฒนธรรมทางภาษา ไม่รู้จักและไม่มีความภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติตนในเรื่องนี้เลย ชนชาติไทยนับว่าโชคดีที่บรรพบุรุษของชาวไทยแต่ครั้งโบราณกาลมีความเข้าใจและรู้ซึ้งถึงความสำคัญของภาษาไทย ได้สร้างภาษาไทยให้เป็นภาษาประจำชาติอันประกอบด้วยกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม มีความประณีตบรรจงและมีสาระ มีความดีเด่นไม่ให้น้อยหน้าชาติอื่น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความเจริญของชาติไทยอย่างสำคัญเคียงคู่กับเอกราชของไทยมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางภาษาของไทยนั้นมีความหมายต่อความคงอยู่ หรือความสิ้นสูญของชาติไทย เมื่อภาษาไทยยังเพียบพร้อมด้วยคุณลักษณะแห่งภาษาที่ดีเด่นอยู่ตราบใด ความเป็นไทยก็ยังตั้งมั่นสถาพรอยู่ตราบนั้น เมื่อใดภาษาไทยเสื่อมโทรมลงถึงขนาดคนไทยไม่ตระหนักถึงคุณค่าของภาษาของตน เมื่อนั้น วัฒนธรรมทางภาษาหรือเครื่องแสดงความเจริญทางภาษาก็เสื่อมทรามตามไปด้วย และถึงความสิ้นสูญในที่สุด ความหมายของวัฒน-ธรรมทางภาษาของไทย จึงน่าจะเป็นโดยลักษณะที่ว่ามานี้

สำหรับข้อที่สองคือ "ขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย" นั้น ได้แก่ลักษณะการครอบคลุมหรือลักษณะการเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมที่มีต่อภาษาในแง่ต่าง ๆ คือเครื่องชี้ความเจริญของภาษาไทย ดังว่านี้แสดงออกทางใดของภาษาบ้าง ข้อนี้คงจะสรุปได้ยากเพราะความเจริญทางภาษาอาจจะแลเห็น

ได้หลายทาง อย่างไรก็ดีอาจจะกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ เท่าที่แลเห็นได้ว่าความเจริญทางภาษาปรากฏในทางใดบ้าง ๆ และทางนั้นสะท้อนให้เห็นความเจริญอย่างไรของคนไทย

๑. ในด้านการสื่อสารความเข้าใจซึ่งกันและกัน หมายความว่าเรามีหลักเกณฑ์ในการรับคำในภาษาอื่นเข้ามาใช้โดยเลือกเฟ้นเฉพาะเท่าที่จำเป็น ไม่ได้รับพร่ำเพรื่อโดยไม่พิจารณา แต่โบราณกาลไทยเรารับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาประจำชาติ ศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาบาลีที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาทก็ตามเข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนา เราก็ต้องรับเอาคำบาลีมาใช้เพราะเป็นศัพท์เฉพาะที่ใช้ในศาสนาพุทธ คำบาลีก็เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทย ทำนองเดียวกันเรารับวรรณคดีสันสกฤตมาจากอินเดีย ศัพท์สันสกฤตก็ติดเข้ามาอยู่ในภาษาไทยด้วย เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า ศัพท์บาลีและสันสกฤตเข้ามาอยู่ในภาษาไทยก็เพราะเรารับเอาพุทธศาสนาและวรรณคดีสันสกฤตเข้ามา ภาษาเขมรก็เช่นเดียวกันเรารับคำเขมรมาใช้ก็ด้วยเหตุผลทางการเมือง การปกครอง เป็นใหญ่ อย่างไรก็ดีพึงสังเกตว่า ไม่ว่าไทยเราจะรับคำภาษาใดเข้ามาใช้ เราไม่เคยรับแบบที่เรียกว่ารับเข้ามาทั้งดุ้นเลย แท้ที่จริงเราดัดแปลงวิธีการออกเสียงคำแต่ละคำให้เหมาะสมแก่วิธีการออกเสียงแบบไทย ๆ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ดัดแปลงให้เหมาะแก่ลิ้นของคนไทยนั่นเอง และด้วยการดัดแปลงจนออกเสียงเป็นไทยได้สนิทหูอย่างนี้เอง คำต่างประเทศแทบทุกคำที่ตกมาถึงไทยจึงถูกกลืนหายเป็นไทยไปหมด ยกตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ เช่น

คำว่า ศรี เป็นเสียงควบกล้ำ อ่านยาก เราก็ออกเสียงง่าย ๆ ว่า สี

คำว่า สตึงเตรา เขมรอ่านควบกล้ำมากคือ สฺตึงเจฺรว เราอ่านออกเสียงง่าย ๆ ว่า ฉะเชิงเทรา ดังนี้เป็นต้น

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่ลิ้นของคนไทยอย่างนี้เป็นคุณลักษณะอันเด่นชัด หรือเป็น **เอกลักษณ์ของการใช้คำในภาษาไทย**อย่างหนึ่ง ซึ่งครั้งหนึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เคยทรงย้ำว่านี่เป็นอัจฉริยลักษณ์ของภาษาไทยโดยเฉพาะ และนี่แสดงวัฒนธรรมทางภาษาในแง่การสื่อสารอย่างที่เห็นได้ชัดแจ้ง

โดยเหตุที่คนไทยเรามีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาการสื่อสารดังนี้ จึงอาจสรุปได้อย่างแน่นอนในข้อนี้ว่า การใช้ภาษาสื่อสารอย่างเหมาะสม อย่างมีวัฒนธรรมนั้นจะต้องคำนึงถึง**ความประณีตบรรจงของภาษา** และ **ความหมายอันถูกต้องของภาษา**ด้วย ข้อนี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่คำนึงอย่างนี้แล้วความไม่เป็นระเบียบ ความบกพร่องทั้งเสียงและความหมายจะเกิดขึ้นทันทีอันเป็น**ความเสื่อมโทรม** และ**ความเสื่อมทราม** ทางภาษาอย่างไม่น่าจะมีแก่ภาษาของไทยเราเลย การใช้ภาษาตามชอบใจอย่างที่เรียกว่า "พูดได้ตามใจคือไทยแท้" หรือ "เขียนได้ตามใจคือไทยแท้" นั้นเป็นคำกล่าวที่น่ากลัวอย่างหนึ่งเมื่อคำนึงถึงความคงอยู่ของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย ความเสื่อมของวัฒนธรรมทางภาษาไทยย่อมเกิดขึ้นได้หลายแง่ ที่เห็นอย่างชัดแจ้ง เช่น

ก. การใช้คำต่างประเทศโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะคำภาษาฝรั่ง เป็นที่นิยมใช้กันมากทั้ง ๆ ที่คำไทยก็มีอยู่ นอกจากนี้ยังใช้สำนวนเลียนแบบภาษาต่างประเทศ การทำอย่างนี้เคยมีผู้ทักท้วงมาแล้วในอดีต เช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตำหนิการเขียนแบบฝรั่งปนไทยเช่นนั้นในหนังสือกาพย์เห่เรือยุคใหม่ ตอนหนึ่งว่า

"อ่านอ่านรำคาญฮือ แบบหนังสือสมัยใหม่
อย่างเราไม่เข้าใจ ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ภาษาสมัยใหม่ ของถูกใจพวกนักเรียน
อ่านนักชักวิงเวียน เขาช่างเพียรเสียจริงจัง
แบบเก๋เขวภาษา สมมุติว่าแบบฝรั่ง
อ่านเบื่อเหลือกำลัง ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ
อ่านไปไม่ได้เรื่อง ชักชวนเคืองเครื่องให้เบื่อ
แต่งกันแสนฟั่นเฝือ อย่างภาษาบ้าน้ำลาย
โอ้ว่าภาษาไทย ช่างกระไรจวนฉิบหาย
คนไทยไพล่กลับกลาย เป็นโซ้ดบ้าน่าบัดสี"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงห่วงใยการใช้ภาษาไทยของพระราชโอรส จะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่พระราชโอรส ๔ พระองค์ที่เสด็จไปทรงศึกษาในยุโรปว่า พระองค์ทรงเกรงว่าพระเจ้าลูกยาเธอเหล่านั้นเมื่อไปอยู่เมืองฝรั่งนานเข้าอาจจะทรงลืมภาษาไทยที่ถูกต้อง เมื่อเสด็จกลับเมืองไทยแล้วอาจจะทรงใช้ภาษาไทยอย่างผิด ๆ เพราะฉะนั้นจึงทรงบังคับให้พระราชโอรสทรงจดหมายภาษาฝรั่งฉบับหนึ่งแล้วแปลเป็นภาษาไทยฉบับหนึ่งคู่กันทุกครั้ง ถ้าปรากฏว่าทรงใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้อง ก็จะได้ทรงแก้ไขและพระราชทานกลับไปให้จดจำไว้เป็นแบบอย่าง นี่แสดงว่าพระมหากษัตริย์ไทย ทรงตระหนักพระราชหฤทัยว่า วัฒนธรรมทางภาษาของไทยนั้นเป็นเรื่องสำคัญและจะต้องกวดขันกันอยู่เสมอ

ข. การใช้คำกร่อน คำกร่อนหมายถึงคำที่มีพยางค์ตั้งแต่ ๒ พยางค์ขึ้นไป และมีเสียงขาดหายไปบางส่วน ความหมายจะยังคงบริบูรณ์ หรือยังเหลือบางส่วนย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้พูดเป็นสำคัญ ในสมัยก่อนคำกร่อนมีที่ใช้น้อย จะปรากฏก็แต่ในคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นบางคำ แต่ในปัจจุบัน คำกร่อนมีมากและมีที่ใช้มากมายในชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น

หมี่ชิ้นสดไม่งอกไม่พริกไม่เจียว กร่อนมาจาก "เส้นหมี่ลูกชิ้นเนื้อวัวและเนื้อสดไม่ใส่ถั่วงอกไม่ใส่พริกไม่ใส่กระเทียมเจียว"

คำว่า "ดิฉัน" กร่อนเป็น เดี๊ยน ดั๊น ฯลฯ

คำว่า "รับประทาน" เป็น "ทาน" หรือ "รับ" หรือ "รับทาน"

คำว่า "กิโลกรัม" เป็น "กิโล" หรือ "โล"

คำว่า "มหาวิทยาลัย" เป็น "มหาลัย" หรือ "มหา'ลัย"

ฯลฯ

การใช้คำกร่อนอย่างพร่ำเพรื่อโดยปราศจากความจำเป็นมีแต่จะทำให้ภาษาหดหายเข้าทุกทีและทำให้คนที่ได้ยินได้ฟังเกิดความเข้าใจผิดนับเป็นความวิบัติอย่างหนึ่งของภาษา

ค. การใช้คำสแลง หรือ สำนวนเฉพาะสมัย คำสแลง หรือ สำนวนเฉพาะสมัย หรือ คำคะนอง ซึ่งเรียกกันในสมัยก่อนนั้นคือคำที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้ตามความเข้าใจของคนบางพวกบางกลุ่ม หาได้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไปในคนส่วนรวมทั่วประเทศไม่ เป็นภาษาชนิดที่เกิดขึ้นแล้วก็ตายไปใน

เวลาไม่นาน แต่ก็นับเป็นภาษาที่ไม่มีมาตรฐานและเป็นภาษาที่ไม่แสดงความเจริญงอกงามในทางที่ดีหรือเป็นประโยชน์ ข้อที่น่าเป็นห่วงอย่างหนึ่งก็คือ เด็ก ๆ มักใช้ติดปากในภาษาพูดแล้วเลยเอาไปใช้ในภาษาเขียนทำให้สื่อความหมายไม่เหมาะสมและคนที่อ่านข้อเขียนนั้น ๆ บังเกิดความเข้าใจผิด บางทีไม่เข้าใจเลยก็มี อย่างไรก็ดีการใช้คำสแลงไม่ใช่วิธีการสื่อสารที่ดี ถ้าไม่ใช้ได้ก็เป็นผลดีแก่ผู้พูดคือผู้เขียนและเป็นการช่วยอนุรักษ์ภาษาไทยมิให้ตกต่ำลงไปอย่างที่เป็นปัญหากันอยู่ทุกวันนี้

ตัวอย่างคำสแลง เช่น เบี้ยว เท่งทึง มั่ว ซี้ หงายเก๋ง เฮงซวย เต๊ะ ฯลฯ

ง. การพูดการอ่านที่ออกเสียงไม่ชัดเจน ได้แก่การออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำหรือเสียงตัว ร ไม่ชัดเจนหรือหายไป เช่น ผมรักคุณ เป็น ผมลักคุณ

ละครเข้าโรง หรือ ละครลงโรง เป็น ละครเข้าโลง ละครลงโลง

ปรับปรุง เป็น ปับปุง

ปลุกปล้ำ เป็น ปุกป้ำ

ฯลฯ

การพูด หรือการอ่านออกเสียงผิดพลาด เช่นนี้เป็นความบกพร่องในการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เพราะไม่ถือว่าเป็นการสื่อสารถ้อยคำที่ถูกต้อง

๒. ภาษาไทยมีระดับสูง - ต่ำ ในการใช้ ลักษณะข้อนี้แสดงวัฒนธรรมในการใช้ภาษาไทยว่า ภาษาไทยกับสังคมไทยต้องไปด้วยกันหรือคล้อยตามกัน กล่าวคือสังคมไทยมีการแบ่งระดับบุคคลโดยถือหลักเกียรติยศและการนบนอบกันเป็นเกณฑ์ รู้จักสูง รู้จักต่ำ วัฒนธรรมไทยเน้นหนักหนาในเรื่องนี้ และภาษาก็เป็นดั่งกระจกเงาที่สะท้อนภาพของสังคมอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นภาษาไทยจึงมีลักษณะลดหลั่นกันหลายระดับเพื่อ "ใช้ให้เหมาะแก่ฐานะของบุคคลในสังคม" ไม่ต้องดูอื่นไกล คำว่า "ตาย" คำเดียวก็ย่อมชี้ให้เห็นลักษณะการใช้ภาษาตามระดับชั้นของบุคคลเป็นอย่างดีเราจึงมี "ตาย" ถึงแก่กรรม, ถึงแก่มรณภาพ ถึงแก่อนิจกรรม, ถึงแก่อสัญกรรม, ถึงแก่พิราลัย, สิ้นชีพิตักษัย, สิ้นพระชนม์, ทิวงคต, สวรรคต" ฉะนั้นการใช้คำจึงต้องคำนึงถึงระดับของบุคคลในสังคม ไม่ใช้อย่างสับสน หรืออย่างยกเมฆ อย่างขอไปที ยกตัวอย่างเช่น คำว่า **บรม** คำนี้ใช้เป็นราชาศัพท์แสดงความสูงส่งและใช้สำหรับพระพุทธเจ้าด้วย ว่าโดยรูปศัพท์ "บรม" แปลว่า "ยอดยิ่ง" เช่น "พระบรมครู" "พระบรมธาตุ" "พระบรมศพ" "พระบรมโกศ" ฯลฯ โดยเฉพาะคำว่า "บรมครู" นั้นมีความหมายเจาะจงถึงพระพุทธเจ้าเท่านั้นหาได้ใช้สำหรับบุคคลอื่นใดไม่ แต่ในปัจจุบันมีผู้ใช้กันต่าง ๆ และใช้อย่างผิด ๆ ทั้งสิ้น เช่น

"เขาเป็น**บรมครู**ทางเพลงลูกทุ่ง" "**บรมครู**ในหมู่เชียนพระเครื่อง" เหล่านี้เป็นต้น มิหนำซ้ำคำว่า "บรม" ยังถูกเอาไปใช้ในลักษณะต่ำทรามอย่างยิ่ง เช่น มีผู้ใช้คำว่า "บรมโง่" "บรมซวย" "บรมห่วย" ฯลฯ

การใช้ราชาศัพท์ในภาษาไทย มิช่เพียงแสดงความสัมพันธ์ที่คนไทยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ราชาศัพท์นั้นเองเป็นวิธีการพูดแบบสุภาพสำหรับบุคลลทั่วไปอีกด้วย

การใช้ลักษณนาม ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องชี้วัฒนธรรมทางภาษาของไทยเราอย่างหนึ่ง แสดงความละเอียดลออในการเลือกใช้คำให้เหมาะแก่ลักษณะของนามแต่ละอย่างเช่น เจ้านายจนถึงพระเจ้า

แผ่นดินใช้ลักษณะนามว่า "พระองค์" ฤษี ใช้ว่า "ตน" ภิกษุ ใช้ว่า "รูป" และสัตว์ใช้ว่า "ตัว" เป็นต้น

๓. **วัฒนธรรมทางภาษาในด้านการสร้างสรรค์** ข้อนี้คือการประดิษฐ์ภาษาให้ไพเราะบรรเจิดเพริศพริ้งเป็นบทประพันธ์ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง นั่นคือการจัดภาษาให้เป็นระเบียบ เป็นวรรค เป็นตอน เป็นบาท เป็นบท อยู่ในกรอบของแบบแผนต่าง ๆ กัน มีความสัมพันธ์ต่อกันคือมีการส่งสัมผัส รับสัมผัส เล่นเสียงอักษรสัมผัส ทำให้เกิดความไพเราะถึงขั้นศิลปะ เรียกว่า "วรรณศิลป์" อันเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับศิลปะอื่น ๆ ชนชาติที่เจริญหรือชาติที่มีวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะมีการสร้างสรรค์ภาษาให้งดงามเป็นพิเศษเช่นนี้ได้ การแต่งสุภาษิตให้ไพเราะมีแบบแผนก็ดี การเล่นเพลงปฏิพากย์ก็ดีล้วนแสดงลักษณะความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของไทย และแสดงลักษณะการสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางภาษาของไทยเรา วรรณคดีไทยที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างไว้เป็นสมบัติของชาตินั้นแลคือการแสดงออกอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมทางภาษา

เนื่องด้วยเวลามีจำกัด ผมจึงขอยุติการบรรยายไว้เพียงนี้

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง "วัฒนธรรมทางภาษาของไทย"

ความหมายและขอบข่ายวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

ศาสตราจารย์ธูปะนีย์ นาครทรรพ

ความหมาย

คำว่า "วัฒนธรรม" นี้ นักสังคมศาสตร์ ใช้ในความหมายว่า "แบบแผนชีวิต" หรือ "ระบบการดำเนินชีวิต"[๑] ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ให้ความหมายคำนี้ว่า "คือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน"[๒]

ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง และภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ฉะนั้น วัฒนธรรมทางภาษาของไทย จึงหมายถึงระบบการดำเนินชีวิตที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องแสดงออกถึงลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

ขอบข่ายของวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

ภาษาไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสมไว้ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงคนไทยรุ่นปัจจุบัน เป็นที่น่าภาคภูมิใจยิ่งนักที่เรามีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ใช้สื่อความหมายกันได้ทั่วประเทศ ภาษาไทยของเรามีความเจริญงอกงาม ด้วยเหตุที่เราสามารถดำรงรักษาส่วนที่เป็นของเดิมไว้ได้ และยังสามารถสร้างส่วนหนึ่งที่เป็นของใหม่ให้ผสมผสานกลมกลืนกับของเดิมได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ไทยเรามีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเป็นแบบแผนอันดีงาม แสดงถึงอดีตอันรุ่งเรืองมานานหลายร้อยปี เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมทางภาษาก็อาจตีความได้เป็น ๒ นัย กล่าวคือ

นัยที่ ๑ การใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรม

นัยที่ ๒ วัฒนธรรมในการใช้ภาษา

ในการใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรมนั้น พระยาอนุมานราชธนได้ให้ข้อคิดไว้ว่า "การใช้ภาษาไม่ถูกตามแบบแผนของภาษาไทย หรือพูดจากักขพะ สามหาว เป็นการผิดวัฒนธรรมทางภาษา"

ในที่นี้จะขอให้ข้อสังเกตเป็นการขยายความเพิ่มเติมว่า ลักษณะของภาษาที่ถูกวัฒนธรรมนั้นน่าจะเป็นดังนี้ คือ

ใช้ถูกต้องตามแบบแผนของภาษาไทย

ใช้คำสุภาพ หลีกเลี่ยงการพูดหยาบคาย หรือหยาบโลน

---

๑ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด ทักษพัฒนา เล่ม ๒ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การค้าคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๒

๒ พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๔๘๕

ใช้คำพูดที่สื่อความหมายที่แจ่มแจ้ง ไม่กำกวม
ใช้ภาษาที่เป็นสิริมงคล เช่น ในพิธีการต่าง ๆ
ใช้ภาษาที่ไพเราะ ชวนให้เพลิดเพลินเจริญใจ
ใช้ภาษาที่เป็นคติเตือนใจ
ใช้ภาษาให้ถูกกาลเทศะ และเหมาะกับฐานะของบุคคล

จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษา

สำหรับวัฒนธรรมทางภาษานั้น เราอาจวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการใช้ภาษาได้เป็น ๓ แนว คือ

๑. ใช้สั่งสอน

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จาก การมีลายสือไทย หรืออักษรไทย เพื่อใช้สื่อความหมายระหว่างคนไทยทั้งชาติ การจัดทำแบบเรียน หรือหนังสือเรียน เพื่อให้เด็กไทยได้อ่าน ได้เรียนรู้ การทรงจำพระพุทธภาษิต การแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย การสวดแหล่เทศน์ การแสดงพระธรรมเทศนา การเล่านิทานชาดก นับเป็นการสั่งสอนที่มีส่วนจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ถาวร นอกจากนั้นยังมีการคิดสร้างภาษิต คำพังเพย คำผญา คำขวัญ คติพจน์ ที่มีแนวเป็นเชิงสั่งสอน และได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

๒. ใช้สื่อสาร

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จากการใช้ทั้งภาษาที่ใช้ถ้อยคำ (วัจนภาษา) และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (อวัจนภาษา) ภาษาที่ใช้ถ้อยคำนั้นมีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาถิ่น และภาษาที่ถือเป็นมาตรฐานในโรงเรียนมีการฝึกทักษะทั้ง ๔ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว ในการใช้ภาษาสื่อสารเราก็ต้องใช้ให้ถูกระเบียบของภาษา กล่าวคือ ใช้คำที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจตรงกัน มีการเรียงคำให้ถูกวิธีเพื่อให้ได้ข้อความที่ตรงความคิด เป็นที่เข้าใจกันได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการผูกประโยคเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ ประโยคสั่งหรือบอกให้ทำ มีประโยคสั้น ๆ ความเดียว และประโยคที่ยาวขึ้น ซับซ้อนขึ้น ตามเนื้อความที่ประสงค์ มีการคิดสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาเพื่อสื่อสารให้ทันโลก ทันความก้าวหน้าทางวิทยาการ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติศัพท์ด้วย การประสมคำ เช่น ด่างทับทิม ดาวเทียม ยานอวกาศ ด้วยการสมาส เช่น ชีววิทยา ภูมิศาสตร์ หรือด้วยการสมาสที่มีสระสนธิ เช่น จุลินทรีย์ ปรมาณู และถ้ายังบัญญัติศัพท์ด้วยวิธีดังกล่าวไม่ทันเราก็ใช้ทับศัพท์ไปก่อน เช่น เครดิต เทคโนโลยี เทคนิค ซีเมนต์ เป็นต้น มีการใช้ถ้อยคำ สำนวนให้ฟังคล้องจอง ไพเราะ ได้ความหมายดี เช่น ก่อร่างสร้างตัว ข้าวยากหมากแพง ร้องรำทำเพลง ดีดสีตีเป่า ฯลฯ ถ้อยคำสำนวนเหล่านี้มีอยู่ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก

ส่วนภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (อวัจนภาษา) นั้น ก็มีส่วนช่วยให้การสื่อสารแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น โดยแสดงออกทางมารยาทที่สุภาพ ไม่สุภาพ แสดงออกด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม หรือบึ้งตึง แสดงออกด้วยการพยักหน้า หรือยกมือประกอบคำพูด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทั้งสิ้น

อนึ่ง ในการสื่อสารให้สัมฤทธิ์ผล ไทยเรายังมีวิธีใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับฐานะของบุคคลอีกด้วย คำว่าฐานะนี้กินความรวมทั้งฐานะทางเครือญาติ ทางหน้าที่การงาน และทางอำนาจในสังคม ดังจะเห็นได้จากการใช้ราชาศัพท์ และการใช้ภาษาธรรมดาทั่วไป ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้ใช้คำ "สถานะศัพท์" เพื่ออธิบายลักษณะเช่นนี้ในภาษา โดยขยายความว่า "สถานะศัพท์" (Register) หมายถึง "ภาวะหรือลักษณะอาการในการใช้ภาษาทุกภาษา อันจะกำหนดด้วยเวลา สถานที่ ตัวบุคคล จำนวนน้อย จำนวนมากในเวลาที่ติดต่อสื่อสาร.....ในสังคมมนุษย์ ทั้งเก่าและใหม่"[๑]

๓. ใช้เพื่อสร้างสรรค์

จุดมุ่งหมายข้อนี้เห็นได้จากการใช้ภาษาสร้างสรรค์วรรณคดีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นการสร้างสมบัติทางวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่เป็นมรดกตกทอดไปถึงอนุชนรุ่นหลัง ๆ ชั่วกาลนาน

ชาติไทยเรามีวรรณกรรมล้ำค่าอยู่เป็นจำนวนมาก วรรณกรรมเหล่านั้นรอเวลาที่จะให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้า และนำมาเชิดชูให้เห็นคุณค่าอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่ก็มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่มองข้ามวรรณกรรมล้ำค่าเหล่านั้นไปอย่างน่าเสียดาย

นอกจากวรรณคดีและวรรณกรรมล้ำค่าในอดีตแล้ว ด้วยภาษาไทยอันมีลักษณะพิเศษของไทยเรานี้ ในปัจจุบันเรายังสามารถใช้สร้างสรรค์ "สิ่งสุนทร" ขึ้นได้อีกหลายรูปแบบ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งจะทำให้สมบัติวัฒนธรรมทางภาษานี้เพิ่มพูนขึ้นได้อีกไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าเพียงแต่จะมีการศึกษาและส่งเสริมในเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง

ระดับของสำนวนภาษา

"ในการสื่อสาร นอกจากจะต้องคำนึงถึงระดับของภาษาที่ใช้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงสำนวนภาษาต่างชนิด ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะแก่เนื้อหาอีกด้วย"[๒] สำนวนภาษาที่ต้องใช้ให้เหมาะแก่เนื้อหานี้มีมากชนิด ถ้าสังเกตให้ดีเราจะพบว่า ไทยเรามีการใช้สำนวนภาษาอย่างหลากหลาย เช่น สำนวนภาษาแบบพิธีการ นับตั้งแต่ระดับสูงสุดที่ใช้กับองค์พระประมุขของประเทศ จนถึงระดับธรรมดาเป็นสำนวนภาษาสามัญ สำนวนภาษาการประพันธ์ สำนวนภาษาสื่อมวลชน สำนวนภาษาโฆษณา สำนวนภาษาเชิงวิชาการ ฯลฯ

การสังเกตสำนวนภาษาระดับต่าง ๆ ดังกล่าว และเลือกใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม จะช่วยให้เราสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีสัมฤทธิผล

โอกาสที่ใช้ภาษา

ไทยเรามีการใช้ภาษาด้วยถ้อยคำที่เลือกเฟ้นเป็นพิเศษให้เหมาะกับโอกาสและพิธีการต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

๑. ประมุขของประเทศ กล่าวต้อนรับทูตประเทศอื่น เช่นในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนที่สมเด็จพระพันวษาเสด็จออกรับทูตลานช้าง มีการใช้ถ้อยคำเป็นแบบแผน ดังนี้

---

๑ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ม.ล. ภาษาไทย วิชาที่ถูกลืม กรุงเทพการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๒๑

๒ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษพัฒนา เล่ม ๑ ท. ๔๐๑ ท.๔๐๒, กระทรวงศึกษาธิการ องค์การค้าคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๒๔ หน้า ๗

"จึงตรัสประภาษปราศรัย มาในป่าไม้ใบหนา
กี่วันจะถึงพระพารา มรรคายากง่ายประการใด
อนึ่งกรุงนาคบุรี ข้าวกล้านาดีหรือไฉน
หรือฝนแล้งข้าวแพงมีภัย ศึกเสือเหนือใต้สงบดี
ทั้งองค์พระเจ้าเวียงจันทน์ ทรงธรรม์เป็นสุขเกษมศรี
ไม่มีโรคาพยาธี อยู่ดีหรืออย่างไรในเวียงจันทน์"

๒. การกล่าวอวยพร

มีการกล่าวอวยพรคู่บ่าวสาวด้วยถ้อยคำที่เป็นสิริมงคล เช่น "ขอให้อยู่ด้วยกันจนถือไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร" และกล่าวอวยพรในโอกาสต่าง ๆ อีกมาก

๓. การกล่าวทักทายปราศรัย

มีการทักทายปราศรัยกันด้วยคำ "สวัสดี" (พระยาอุปกิตศิลปสาร เป็นผู้คิดคำนี้ และใช้กันแพร่หลาย)

๔. การขอโทษ การขอบใจ การต้อนรับเชื้อเชิญ

มีคำพูดที่ใช้สำหรับขอโทษอยู่หลายคำ เช่น ขอโทษ ขอประทานโทษ ขออภัย ขอประทานอภัย ขอพระราชทานอภัยโทษ

ส่วนคำพูดที่แสดงความขอบใจก็มีหลายคำ เช่น ขอบใจ ขอบคุณ ขอบพระคุณ ขอบพระทัย สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

คำพูดสำหรับต้อนรับเชื้อเชิญ ก็มีมากมายหลายแบบ

จึงเห็นได้ว่า การใช้ภาษาของไทยเรานั้นแสดงถึงวัฒนธรรมไทยอย่างเด่นชัด สรุปได้เป็นแผนภูมิต่อไปนี้

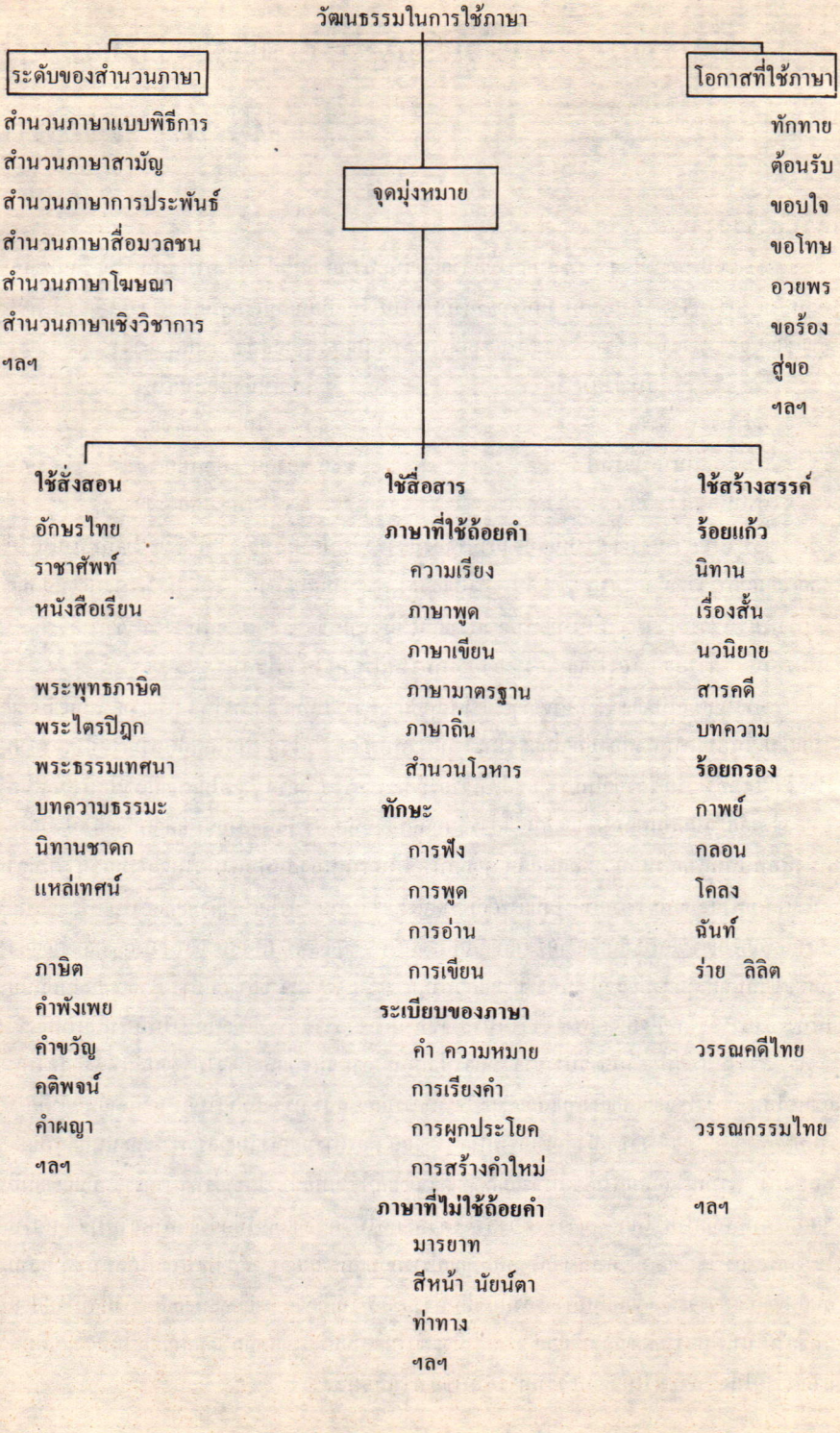
วัฒนธรรมในการใช้ภาษา
ระดับของสำนวนภาษา
สำนวนภาษาแบบพิธีการ
สำนวนภาษาสามัญ
สำนวนภาษาการประพันธ์
สำนวนภาษาสื่อมวลชน
สำนวนภาษาโฆษณา
สำนวนภาษาเชิงวิชาการ
ฯลฯ
จุดมุ่งหมาย
โอกาสที่ใช้ภาษา
ทักทาย
ต้อนรับ
ขอบใจ
ขอโทษ
อวยพร
ขอร้อง
สู่ขอ
ฯลฯ
ใช้สั่งสอน
อักษรไทย
ราชาศัพท์
หนังสือเรียน
พระพุทธภาษิต
พระไตรปิฎก
พระธรรมเทศนา
บทความธรรมะ
นิทานชาดก
แหล่เทศน์
ภาษิต
คำพังเพย
คำขวัญ
คติพจน์
คำผญา
ฯลฯ
ใช้สื่อสาร
ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ
ความเรียง
ภาษาพูด
ภาษาเขียน
ภาษามาตรฐาน
ภาษาถิ่น
สำนวนโวหาร
ทักษะ
การฟัง
การพูด
การอ่าน
การเขียน
ระเบียบของภาษา
คำ ความหมาย
การเรียงคำ
การผูกประโยค
การสร้างคำใหม่
ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ
มารยาท
สีหน้า นัยน์ตา
ท่าทาง
ฯลฯ
ใช้สร้างสรรค์
ร้อยแก้ว
นิทาน
เรื่องสั้น
นวนิยาย
สารคดี
บทความ
ร้อยกรอง
กาพย์
กลอน
โคลง
ฉันท์
ร่าย ลิลิต
วรรณคดีไทย
วรรณกรรมไทย
ฯลฯ

วัฒนธรรมทางภาษาในสังคมประชาธิปไตยของไทย

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล

สรุปสาระสำคัญ

๑) ขอปรับทุกข์ในฐานะที่เป็นคนไทยด้วยกันว่า มีความหนักใจในเรื่องการใช้ภาษาไทย ในปัจจุบันอยู่หลายเรื่อง เพราะเวลาอ่านหนังสือไทย หรือฟังภาษาไทยกันอยู่ทุกวันรู้สึกรำคาญเป็นอย่างยิ่ง ขออัญเชิญบทพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มากล่าวนำว่า

"อ่านอ่านรำคาญฮือ แบบหนังสือสมัยใหม่
อย่างเราไม่เข้าใจ ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ภาษาสมัยใหม่ ของถูกใจพวกนักเรียน
อ่านนักชักวิงเวียน เขาช่างเพียรเสียจริงจัง"

๒) เป็นความจริงอย่างหนึ่งที่ว่าภาษาต้องมีการวิวัฒน์ตามสมัย . ถ้าไม่อย่างนั้นภาษาก็ไม่งอกเงย แต่การวิวัฒน์ต้องทำให้ดีขึ้น ไม่ใช่ทำให้เลวลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เคยมีพระบรมราโชวาทไว้ว่า "ภาษาไทยเราต้องหวงแหน เป็นภาษาของเราเองมาแต่โบราณกาล เราต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน รักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้คำ"

๓) ในสมัยโบราณเราศึกษาจากวัด เราฟังเทศน์กัน เราอ่านหลักศิลาจารึก หรือเราอ่านหนังสืออยู่ไม่กี่เล่ม ในบรรดาหนังสือไม่กี่เล่มครั้งโบราณนั้น ท่านผู้แต่งได้ใช้ความพิถีพิถันประณีตบรรจงมาก เราก็จำใส่สมองไว้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ ในเรื่องที่เพราะพริ้งของภาษา แต่ในสมัยนี้เรามีหนังสือพิมพ์อ่าน ซึ่งแต่ละฉบับพิมพ์กันหลายแสน แล้วรวมทุกฉบับเข้าก็นับว่าหลายล้านฉบับต่อหนึ่งวัน มีคนอ่านหนังสือพิมพ์หลายล้านคน เมื่อเป็นเด็ก ๆ ถูกบังคับให้อ่านหนังสือพิมพ์ให้ผู้ใหญ่ฟังทุกวัน เห็นว่าหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นใช้ภาษาดี ไม่มีการผิดพลาดทั้งในเรื่องภาษา ทั้งในเรื่องตัวสะกดการันต์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ไทยซึ่งมีพระสันทัดอักษรสาสน์เป็นบรรณาธิการ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเขียนบทความลงบ่อย ๆ ในพระนามอัศวพาหุบ้าง รามจิตติบ้าง อย่างอื่นบ้าง ยึดถือเป็นแบบฉบับในทางภาษาได้จริง ๆ โดยเฉพาะข่าวในพระราชสำนัก ข่าวราชการ และบทนำในหนังสือพิมพ์

๔) ในสมัยนี้ อ่านข่าวบางข่าว มีการปล้นกัน อ่านจนจบแล้วก็ยังไม่รู้ว่าปล้นที่จังหวัดไหน อำเภอไหน มีการใช้ถ้อยคำอย่างฟุ่มเฟือยเช่น โจรทำการปล้น แล้วตำรวจก็ทำการจับ นอกจากนั้นยังมีการพิพม์ผิดมาก ๆ โดยอ้างว่า หนังสือพิมพ์ไม่ใช่ตำราเรียน ต้องทำงานแข่งกับเวลา เพราะฉะนั้นก็ต้องมีผิดพลาดบ้าง ที่ว่าหนังสือพิมพ์ไม่ใช่ตำราเรียนก็ถูกแต่ว่าถ้อยคำใช้ในบทนำ ในข่าวราชการควรจะเป็นถ้อยคำที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ควรจะต้องตรวจตัวสะกดให้ถูกต้องและไม่ควรใช้คำหยาบให้เด็กจำไปใช้ ในเรื่องการใช้ถ้อยคำนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีเคยปรารภกับผู้บรรยายว่า รู้สึกว่าสมาชิกในสภาใช้คำหยาบกันเหลือเกิน ควรจะตักเตือนกันบ้าง เรื่องนี้น่าเป็นห่วงมาก ความผิดวันละเล็กละน้อย ถ้าเราไม่สนใจปล่อยกันต่อไป นานไปความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้จะเข้าไปติดในสมองของเด็ก เด็กสมัยนี้อ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ใหญ่ ก็จะทำให้วัฒนธรรมทางภาษาของเราเสื่อมลง

๕) เป็นที่น่าสังเกตว่า หนังสือพิมพ์ขาดความระมัดระวังในการพาดหัวข่าว ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้มาก เช่น พาดหัวข่าวว่า "ประหารชีวิตประธานสภา" และ "พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช" ต่อไปจึงได้บอกว่า สมเด็จพระสังฆราชเสด็จไปเป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพอุบาสิกาคนหนึ่ง

๖) นอกจากหนังสือพิมพ์แล้วยังมีโทรทัศน์ และวิทยุอีกด้วยที่เผยแพร่ข่าวสารไปทั่วราชอาณาจักร เครื่องวิทยุทรานซิสเตอร์เดี๋ยวนี้ราคาถูกมาก เด็กเลี้ยงควายก็มี นอนไปบนหลังควาย แล้วก็เปิดฟังวิทยุไป กรรมกรขุดดินก็ขุดดินไปฟังวิทยุไป เดี๋ยวนี้เผยแพร่ไปในวงการทุกวงการ ถ้าภาษาที่กรอกหูเขาทางโทรทัศน์ ทางวิทยุ เป็นภาษาที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีวัฒนธรรม อันตรายจะเกิดแค่ไหน เช่น โฆษณาขายรองเท้าแบบนอก – โฆษกอ่านว่า แบ–บน–อก หรือบางคนอาจมีทักษะในทางกวีอยู่มาก เมื่อประกาศขายเบียร์ ก็ประกาศว่า เบียร์ตราสิงห์ของบริษัทบุญรอด บ–ริ–วะ–เวอ–รี คือเอา ครุ – ลหุไปใส่ในประกาศขายเบียร์ หรือบางคนที่แปลจากภาษาฝรั่ง ถ้าใช้ก็ควรใช้ให้ถูก เพลงออตัมลีฟส์ (Autumn Leaves) เขาก็อ่านแยกเป็น ออตัมลีเวส สมัยที่ฝรั่งอยู่เต็มบ้านเมือง และมีเมียเช่าไทย ฝรั่งคนหนึ่งขับรถไปต่างจังหวัด มีรถสวนมาตอนเลี้ยวโค้ง เมียเช่าก็ตะโกนบอกสามีว่า "คาร์–คาร์ กาเด้น" สามีก็ไม่ทราบว่าอะไร แท้จริงเขาหมายความว่า "รถสวน" คือ มีรถสวนมา

๗) พูดถึงการโฆษณาทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ก็มีบทเรียนอยู่อีกเรื่องหนึ่งเมื่อ ๒–๓ ปีมาแล้ว ผู้บรรยายไปประชุมที่กรุงโซเฟีย ประเทศบัลเกเรีย ซึ่งเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ เขามีโทรทัศน์ให้ในห้องพักทุกห้อง แต่ปุ่มที่ปรับช่องไม่มี เขาเอาออกหมด เมื่อไปถามชาวบ้าน ก็ได้รับคำบอกเล่าว่า โทรทัศน์ที่ขายในบัลเกเรีย ไม่มีปุ่มปรับช่องทั้งนั้น เพราะรัฐบาลบังคับให้ฟังช่องเดียวของรัฐบาล เขากลัวคนจะไปดูไปฟังโทรทัศน์ของประเทศใกล้เคียงกัน เมื่อนำเอาปรารภกับรัฐมนตรีท่านหนึ่งว่า นี่เขาทำกันถึงขนาดนี้ ท่านก็บอกว่า อย่าไปนิยมชมชอบเขาเลย ของเราดีกว่าเพราะของเรามีเสรีภาพให้เปิดรับฟังได้ทุกช่อง แต่บังคับให้ทุกช่องออกรายการเดียวกัน

๘) ความกลุ้มใจของผู้บรรยายยังมีอีกเรื่องหนึ่ง คือแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเล่มหนึ่ง พิมพ์คำว่า หลงใหล โดยใช้สระไอไม้มลาย (หลงไหล) ความจริงไม้ม้วนมีอยู่ ๒๐ คำเท่านั้น ผู้บรรยายเคยถูกบังคับให้อ่านตั้งแต่เล็ก ๆ ว่า "ผู้ใหญ่หาผ้าใหม่ ให้สะใภ้ใช้คล้องคอ ใฝ่ใจเอาใส่ห่อ มิหลงใหลใครขอดู" คำหลงใหลต้องใช้ไม้ม้วน จึงขอฝากไว้ในที่นี้ด้วย และยังมีข้อมูลที่ผิด ๆ ในเอกสารของเอกลักษณ์ไทยหรือเปล่าไม่ทราบ เป็นฉบับที่ฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี บอกว่าประเทศไทยเริ่มใช้ธงไตรรงค์ตั้งแต่สมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ความจริงธงไตรรงค์นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวท่านทรงคิดขึ้นใช้เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ ข้อความนี้ได้กระจัดกระจายไปสู่ต่างประเทศมากมายแล้ว

๙. สมัยก่อน คุณตาของผู้บรรยายเคยเป็นผู้ดูแลโรงเรียนราชกุมารในพระบรมมหาราชวัง ท่านเคยเล่าว่า ตำราภาษาไทยสมัยก่อนมีอยู่ ๖ เล่ม คือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยค–พิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการันต์ ถ้าใครเรียนจบ ๖ เล่ม ก็เข้ารับราชการได้ ได้เป็นชั้นสัญญาบัตร สมัยที่ผู้บรรยายเรียน ท่านบิดาของคุณหญิงสมโรจน์ฯ คือ คุณพระพิสัณห์พิทยาภูนเป็นครูสอน ตำราเรียนภาษาไทยลดลงเหนือ ๔ เล่ม คือ อักขรวิธี วจีวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์ เมื่อเรียน ๔ เล่มนี้จบก็ถือ

ว่ามีความรู้ทางภาษาไทยพอใช้ได้ ความสำคัญของภาษาไทยมีมาก ในสมัยที่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต หรือกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ซึ่งก็คือกระทรวงศึกษาธิการสมัยนี้ พระองค์ท่านทรงออกกฎว่า การสอบมัธยมบริบูรณ์หรือมัธยมปีที่ ๘ นั้น จะต้องสอบภาษาไทยก่อน ถ้าใครสอบภาษาไทยตก ไม่ให้สอบวิชาอื่นเลย หรือถึงแม้จะสอบวิชาอื่นได้ก็ไม่ให้ได้ เพราะภาษาไทยเป็นภาษาพ่อภาษาแม่ของเรา อันนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สมัยที่ผู้บรรยายเรียนรู้สึกว่าภาษาไทยไม่ยาก แต่ตอนโตขึ้นต้องตอบคำถามของลูก จึงได้เห็นว่ายาก ตอนลูกเรียนชั้นประถม ลูกบอกว่า "ทำไมเมืองไทยไม่มีคนดีเลย หนูแหวนก็แขนอ่อน ตาโป้ก็ขาเป๋ หนูหล่อก็ตาเหล่ ต่อเรือชะล่าไป..." ผู้บรรยายก็ไม่ทราบจะตอบลูกว่าอย่างไร

พอถึงชั้นหลาน ไปรับหลานกลับจากโรงเรียน หลานถามว่า ข (ขอขวด) กับ ต (คอคน) มีไว้ทำไม เวลาเขียนคำว่า ขวด ก็เห็นใช้แต่ ข.ไข่ เวลาเขียนคำว่า คนก็ใช้ ค.ควาย มีไว้ให้รุงรังทำไม ผู้บรรยายเคยเห็นคนที่ใช้พยัญชนะทั้งสองนี้อยู่ ๒ ท่าน คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ ข ในคำ ข้าพเจ้า อีกคนหนึ่งคือ คุณประยูร จรรยาวงศ์ ที่เขียนการ์ตูน ใช้ทั้ง ข (ขอขวด) และ ต (คอคน) นอกนั้นไม่เคยเห็น

ยังมีคำอื่น ๆ อีกที่หลานถาม เช่นคำ ตุ๊กตา ทำไมให้อ่าน ตุ๊ก–กะ–ตา แค่คำว่า ตุ๊กแก ทำไมไม่ให้อ่าน ตุ๊ก–กะ–แก ผู้บรรยายก็อธิบายไม่ถูก มีภาพยนตร์เรื่อง ทหารเสือกรมหลวงชุมพร พอผ่านหน้าโรงหนังหลานก็ถามว่า ทำไมคุณตาท่าน กรม–มะ–หลวง แต่ไม่อ่าน ชุม–มะ–พร ฉะนั้นจึงกล่าวว่าภาษาไทยนั้นจะว่าง่ายก็ง่าย จะว่ายากก็ยาก

๑๐) อีกกรณีหนึ่งคือการอ่านเสียง ฑ ซึ่งค่อนข้างสับสน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เคยตรัสเล่าไว้ว่า พระองค์ท่านมีมหาดเล็กสำหรับอ่านหนังสือพิมพ์ถวายทุกวัน ๆ วันหนึ่งมหาดเล็กอ่านคำ "เนติบัณฑิต" ว่า เนติบันทิด ท่านก็รับสั่งว่าไม่ถูก ทรงสอนว่า ฑ นางมณโฑนี้ ต้องอ่านออกเสียง ด คืออ่านว่า เนติบัณฑิต มหาดเล็กก็จำไว้ วันต่อมาไปอ่านเรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือคำว่า "ไพฑูรย์" มหาดเล็กก็อ่านว่า "ไพดูรย์" เสด็จในกรมรับสั่งว่า พระองค์ท่านหมดศรัทธา ไม่ทราบว่าจะสอนอย่างไร ผู้บรรยายคิดว่า การอ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟังเป็นประโยชน์แก่เด็ก ควรบังคับให้ลูกหลานอ่านหนังสือให้ฟัง เพราะการอ่านให้ผู้ใหญ่ฟังนั้น ต้องอ่านให้ดี ถ้าอ่านผิดผู้ใหญ่ก็ทักท้วงไว้ ผู้บรรยายมีญาติคือ พลเรือตรีจวบ หงสกุล ซึ่งเป็นผู้แต่งกลอนเก่ง ทั้งนี้เพราะเมื่อเล็ก ๆ ถูกคุณแม่บังคับให้อ่านกลอนให้ฟัง เช่นอ่านเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เพราะฉะนั้นจึงจำติดสมองจนสามารถแต่งกลอนได้

๑๑) มีคำอีกคำหนึ่งที่มีผู้ใช้กันคือคำว่า "เรียนสาย" คำนี้ผู้บรรยายเคยได้ยินบ่อย ๆ ขณะที่นั่งทำงาน มีผู้มาบอกว่า ขออนุญาตเรียนสาย ผู้บรรยายก็ตอบไปว่า จะเรียนสายก็ให้บอกคุณครู คำนี้เขาหมายถึง พูดโทรศัพท์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ที่รักษาภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ท่านมีพระราชดำรัสว่า "ความร่ำรวยของภาษาไทยเรามีอยู่มาก แต่นึกกันไปเองว่าไม่รวย เลยต้องบัญญัติศัพท์กันขึ้นมาใหม่ ๆ การบัญญัติศัพท์นั้นจำเป็น แต่ก็อันตราย" ผู้บรรยายขอย้ำคำว่า "จำเป็นแต่ว่าอันตราย" ความจริงพวกที่ใช้ภาษาไทยเดิมมาด้วยกัน ผู้บรรยายก็ได้ไปพบมาหลายพวก เช่นเมื่อตอนที่ไปเวียตนาม ก็ได้พบพวกไทยดำที่บ้านทุ่งเกี๊ยะ ใกล้เมืองคาลัค ไปสนทนากันด้วยภาษาไทย ก็รู้เรื่องกันดี เขาพูดภาษาไทยดีแต่ไม่มีศัพท์แสงเลย ใช้คำพื้น ๆ ทั้งนั้น ที่แปลกใจอย่างยิ่ง คือ ภาษาเขียน

ของเขาก็คล้ายกับเรา ให้เขาเขียนคำว่า ไทย ก็อ่านได้ว่า ไทย และที่เมืองหางโจวประเทศจีน ผู้บรรยายไปนั่งใกล้นายกเทศมนตรีเมืองหางโจวได้พูดภาษาไทยกัน เช่นบอกให้กินเหล้า ก็ชี้ที่แก้วเหล้าว่า นี่เหล้าขาว เวลารับประทานอาหารอย่างหนึ่ง ทำด้วยข้าวเหนียวห่อด้วยใบไผ่ คล้ายข้าวต้มลูกโยน เขาก็บอกว่าข้าวเหนียว แสดงว่าคนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ยังพูดภาษาไทยกันอยู่ แล้วก็ทำความเข้าใจกันได้ในทางภาษา แต่เขาพูดเราก็ฟังรู้เรื่อง ท่านที่เคยไปเวียงจันทน์ คงเห็นเขาปิดป้ายว่า "โรงงานยาดูด" "สถานที่ผดุงครรภ์" เขาเรียก "โรงทำลูก" เมื่อไปงานสถานทูต เวลาจะดื่มแชมเปญอวยพร เขาก็บอกว่าขอเชิญให้ท่านทั้งหลายยกจอกขึ้นดื่มอวยพร เขาเรียกภาชนะที่ใส่น้ำให้ดื่มนั้นเป็นจอกทั้งนั้น เมื่อเขียนชื่อรัฐมนตรีของเขาคนหนึ่งที่ชื่อ ท้าวไกรสรพรหมวิหาร เขาเขียน ไกสอน พมวิหาร พอไทยเอามาเขียนก็เขียนเป็น ไกรสร พรหมวิหาร หรูหราไปเลย

๑๒) ภาษาไทยของเรา บางทีก็ออกจะร่ำรวยเกินไป อย่างโรงรับจำนำ พูดคำนี้ เราก็รู้จักกันดี พอกรมประชาสงเคราะห์มาตั้งขึ้นใหม่ แทนที่จะเรียกอย่างเดิม กลับเรียกว่า "สถานธนานุเคราะห์" พอเทศบาลนครกรุงเทพเอาไปตั้งขึ้นบ้างก็เรียกว่า "สถานธนานุบาล" ถ้ากระทรวงศึกษาธิการตั้งขึ้นมาคงจะเรียก สถานธนานุการ กระทรวงการต่างประเทศตั้งขึ้นก็คงเรียก สถานธนานุเทศกระมัง อย่างที่เรียกว่าใช้ถ้อยคำร่ำรวยโดยไม่จำเป็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้รับสั่งว่า "คำใหม่ ๆ จำเป็นทางวิชาการ แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรใช้คำเก่า ๆ ของเราที่มีอยู่แล้ว ไม่ควรใช้คำบัญญัติใหม่ แต่คงจะเห็นไม่โก้พอ" อีกตอนหนึ่ง พระองค์ท่านรับสั่งว่า "บัญญัติแล้วต้องดูว่า เขาเข้าใจหรือเปล่า ผลิตปืนมาให้เด็กยิงกันเล่นเป็นผิด บัญญัติศัพท์มาให้ใช้กันเลอะเทอะก็ผิดเท่ากัน" ผู้บรรยายยอมรับว่า แม้จะอ่านหนังสือมามากพอสมควร แต่บางคำก็ไม่ค่อยเข้าใจ เช่น คำ ระเบียน ทักษะ กระสวยอวกาศ ฯลฯ

๑๓) เมื่อเรามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ เราเรียกกันว่า การปฏิวัติ ต่อมาพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติศัพท์ให้ใช้คำว่า รัฐประหาร ถ้าเป็น revolution ให้ใช้คำว่า การปฏิวัติ ถ้าเป็น Coup d'etat ให้ใช้คำว่า รัฐประหาร เมื่อ ๒–๓ วันมานี้ ผู้บรรยายได้รับเอกสารจากท่านปรีดี พนมยงค์ ท่านใช้คำว่า อภิวัฒน์ นี่ก็มาใหม่อีกแล้ว เมื่อครั้งผู้บรรยายเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หรือคำนวณ กับวิทยาศาสตร์ โดยมากใช้ทับศัพท์ เพราะครูเป็นฝรั่ง ในสมัยโบราณเขาใช้ครูฝรั่งสอนหรือคนไทยที่เป็นนักเรียนนอก ครูที่เคยสอนวิชาวิทยาศาสตร์ก็มี คุณหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (อ่านว่า สวัส–ดิ–สาร–ศาสตร–พุทธิ) การที่ต้องอ่านเช่นนั้น ก็เพราะราชทินนามสมัยก่อนท่านตั้งให้คล้องจองกัน คือ ครูในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการนี้ เริ่มด้วยหลวงศรีสมรรถวิชากิจ พรสมิทธิ์วิชาการ สวัสดิสารศาสตรพุทธิ ศิริวุฒิศาสตรพิทย์ กีรติวิทโยพาร จรัสการคุรุกรรม คล้องจองกันอย่างนี้ หรือว่า หม่อมเจ้ารัชฎาภิเษก เวลาท่านสอนก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ เวลานักเรียนไปเรียนต่อเมืองนอกก็สะดวก เพราะศัพท์เทคนิคต่าง ๆ คำเฉพาะต่าง ๆ ใช้คำเดียวกัน ทีนี้ถ้าแปลเป็นภาษาไทยหรือแปลเป็นภาษาแขก อย่างที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เท่ากับบังคับให้นักเรียนต้องใช้ เช่น เคยใช้คำว่า "ถอดรู้ท" เมื่ออยู่ม. ๘ พอไปเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบก เขาให้ใช้คำว่า "ถอดกรณฑ์" "มอลิคิว" ก็ให้ใช้ศัพท์บัญญัติว่าโมเลกุล เวลาไปต่างประเทศ ก็ต้องไปแปลอีกทีว่า มอลิคิว สมัยนี้มีคำใหม่เกิดขึ้น เช่น นิวเคลียร์ ถ้าไปแปลเข้าก็จะทำให้เด็กลำบาก บางคำไม่แปลแต่ผสมเป็นคำครึ่งชาติ อันนี้ก็เป็นห่วงอยู่เหมือนกัน อย่างในภาษาการแพทย์ มีคำ โสต ศอ นาสิก ลาริงส์ หรือประเทศชาติอันเป็น

ที่รักของเรานี้ ทำไมต้องไทยแลนด์ ไทยเฉย ๆ ได้หรือไม่ ไทยแลนด์ก็เลยกลายเป็นครึ่งชาติไป

๑๔) พระบรมราโชวาทอีกตอนหนึ่งว่า "คนแปลภาษาฝรั่งจากข่าวจากเรื่องบันเทิงผิดกันมาก เพราะเอาภาษาที่ใช้พูดมาแปล ที่นึกว่าถูก แต่แปลผิดนี่อันตราย" เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้บรรยายเคยแปลหนังสือเป็นเรื่องบันเทิงเกี่ยวกับการรบ มีคำว่าฟือกซ์โฮล ก็ใช้คำว่า หลุมกำบังบุคคล จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ บอกว่าทหารเขียนภาษาไทยไม่รู้เรื่อง จะให้แปลว่า รูหมาจิ้งจอก แล้วหนังสือเล่มเดียวกันนี้เขาพิมพ์ขายเป็นเล่มและใช้คำว่า รูหมาจิ้งจอก และยืนยันว่าของเขาถูก เมื่อ ๒–๓ วันนี้ดูโทรทัศน์เรื่องการรบที่ฟอล์คแลนด์ มีผู้บังคับการเรือคนหนึ่งแต่งทหารเรือติดขีดที่ข้อมือสี่ขีดเป็นนาวาเอก ภาษาฝรั่งเรียกว่า Captain ผู้พากย์เรียกว่าร้อยเอก แทนที่จะบอกว่านาวาเอก หรือเครื่องบินที่ไปทิ้งจรวดเอ็กซ์โซเซ่ใส่เรืออังกฤษ ศัพท์ทหารใช้ว่าเครื่องบินขับไล่ทิ้งระเบิด คำนี้แปลมาจาก Fighter Bomber เขากลับไปใช้คำว่าเครื่องบินต่อสู้ ที่จริงถ้าสนใจถามผู้รู้เกี่ยวกับศัพท์เทคนิคเหล่านี้ แล้วจึงมาออกโทรทัศน์หรือวิทยุ ก็จะเป็นบุญคุณแก่เด็กในประเทศไทยหลายคน ที่จะได้คำที่ถูกต้องไว้ใช้แทนที่จะใช้ไปอย่างผิด ๆ มีอีกคำหนึ่งที่ลงในหนังสือพิมพ์คือ คำ"รัฐมนตรีประจำสถานเอกอัครราชทูต" ซึ่งตามต้นฉบับเขาใช้คำว่า Minister คำนี้ควรใช้ว่า อัครราชทูต ส่วนคำว่า Ambassador นั้น คือ เอกอัครราชทูต ในสถานทูตทุกแห่ง เขามีทั้ง Ambassador และ Minister มีหนังสือพิมพ์เก่าฉบับหนึ่งพูดถึงนายพลแม็คอาเธอร์ไปอังกฤษ เขาบอกว่ากำลังพิจารณาการรับเชิญไปในงานบรมราชาภิเษก ในฐานะที่ท่านเป็นอัศวินแห่งการเป็นใหญ่แห่งคำสั่งแห่ง Bath ต้นฉบับบอกว่านายพลผู้นั้นได้รับตรา Knight Commander of the Order of The Bath คำ Order นี้ไม่ได้แปลว่าคำสั่งอย่างเดียว แปลว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย แปลง่าย ๆ ก็คือนายพลแม็คอาเธอร์เคยได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ Bath ชั้น ทวีติยาภรณ์นั่นเอง

๑๕) เมื่อตอนที่ผู้บรรยายไปเรียนที่อังกฤษครั้งแรก ท่านทูตเรียกไปถามว่า อ่านหนังสือพั้นช์ขันหรือยัง ต่อมาจึงได้ทราบว่า หนังสือพิมพ์ตลกขบขันทำนองต่วยตูน มีหลายชนิดในอังกฤษ พั้นช์เป็น หนังสือพิมพ์สำหรับผู้ดีเขาอ่านกัน เรื่องในฉบับเป็นเรื่องขบขันที่ล้อเลียนการเมือง ล้อเลียนวรรณคดี เพราะฉะนั้นคนที่จะอ่านพั้นช์ได้ ต้องรู้เรื่องการเมืองของเขาพอใช้ได้และรู้วรรณคดีพอที่จะรู้เรื่องอย่างเขาเอ่ยถึง แพนดอรา คาสเก็ท เราก็ต้องรู้ว่าผะอบของแพนดอรานี่เป็นอย่างไร หรือเมื่อพูดถึงเรื่อง พรรคการเมืองต่าง ๆ เราก็ต้องรู้ ถ้าอ่านพั้นช์ขันก็นับว่ารู้ภาษาอังกฤษพอใช้ได้ พอไปเรียนกับเขาได้

๑๖) ผู้บรรยายต้องไปสอนตามวิทยาลัยการทหารต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยการทัพบก ทัพเรือ ทัพอากาศ ฯลฯ ประหลาดใจที่มีนายทหารต่างประเทศเข้ามาเรียนกันมาก พวกนี้พูกภาษาไทยเก่ง เมื่อถามเขาว่า มีปัญหาหรือไม่ในเรื่องการเรียน เขาก็บอกว่าในห้องเรียนไม่มีปัญหา แต่มีปัญหาในการอ่านหนังสือพิมพ์ คืออ่านไม่รู้เรื่อง พออ่านข่าวกีฬา ก็พบในหนังสือพิมพ์เขียนคำว่า "นักเตะลอดช่อง" ซึ่งหมายถึง ทีมสิงคโปร์ แต่ชาวต่างประเทศไม่รู้ หรือผู้ตัดสินใช้คำว่า "ท้าวมาลีวราช" เขาก็ไม่รู้ว่าท้าวมาลีวราช คืออะไร เขาจึงบอกว่าอ่านหนังสือพิมพ์ไทยไม่ค่อยรู้เรื่องแต่เวลาเรียนรู้เรื่องดี คนไทยเรานี้มีอารมณ์ขันและเจ้าบทเจ้ากลอน เพราะฉะนั้นคำพังเพยต่าง ๆ หรือคำคมท้ายรถสิบล้อซึ่งมักใช้ถ้อยคำคล้องจองมีสัมผัสนอกสัมผัสใน และมีสัมผัสอักษร ทั้งยังมีตลกขบขันด้วย เช่น "รักแท้คือแม่ข้า รองลง

มาคือแม่โขง" หรือว่า "ขาดเธอพี่เศร้า ขาดเหล้าพี่แย่" ที่ว่ามีอารมณ์ขันเจ้าบทเจ้ากลอนแกมเหน็บแนมนั้น อย่างครั้งโบราณมีคนถามคนแก่คนหนึ่งว่า หลานย่ากับหลานยายนี่รักใครมากกว่ากัน ท่านก็บอกว่า รักหลานยายมากกว่าหลานย่า เขาถามว่าทำไม ท่านบอกว่า "หลานยายมันหลานข้า หลานย่าไม่รู้ว่าหลานใคร" คนไทยเราเป็นอย่างนี้

๑๗) ที่ว่าภาษาไทยจะว่าง่ายก็ง่าย จะว่ายากก็ยากนั้น เพราะภาษาพูดนี่เราใช้กันมานาน แม้จะผิดก็ต้องยอมรับอย่างเช่น คำว่า ตรวจตรามักจะออกเสียงเป็น กรวดกรา ตรึกตรอง เป็น กรึกกรอง เตร็ดเตร่ เป็น เกร็ดเกร่ **ตร** ท่านใช้เป็น **กร** หมด แต่ก็ถือว่าถูกเพราะใช้กันม1 หรืออย่างพระเทศน์ว่า ท่านพูใด **พู** หมายความถึง **ผู้** อย่างสมเด็จพระญาณสังวร ท่านใช้พูทุกคำเวลาเทศน์ออกเสียคำผู้ คำว่า **ใช่เหตุ** ภาษาไทยเราแปลว่า ใช่ก็ได้ ไม่ใช่ก็ได้ การกระทำโดยใช่เหตุ นี่หมายความว่า**ไม่ใช่เหตุ** ก็ได้ วลีว่า **ห้ามไม่ให้** แปลว่า **ห้าม** แม้ใช้เป็นปฏิเสธซ้อน ก็ใช้กันมาจนต้องยอมรับตามที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาเป็นแบบฉบับไว้แล้ว อีกวลีหนึ่ง **สองต่อสอง** นี่ศาลฎีกา ให้ถือว่า สองคน ไม่ใช่สี่คน นอกจากนั้นยังมีคำอีกบางคำ เช่นที่พบในหนังสือโบราณที่เรียกว่า "เล่มสลึงพึงรู้เท่าผู้ซื้อ ร้านหนังสือหน้าวัดเกาะเพราะหนักหนา ราษฎร์เจริญโรงพิมพ์ริมมรรคา เชิญท่านมาซื้อดูคงรู้ดี" คำที่ว่านั้นคือ "อัปราชัย" ในกลอน "เสียทีย่อยยับอัปราชัย" ถ้าพูดถึงภาษาก็ผิด ปราชัยแปลว่าแพ้ อัปราชัยก็ต้องแปลว่า ชนะ แต่คนอ่านยอมรับว่าแปลว่าแพ้ ทีนี้คำว่า "แพ้" ได้ยินว่าทางอีสานกับทางเหนือใช้คำ "แพ้" แปลว่าชนะ ส่วนคำว่าแพ้อย่างที่เราเข้าใจกันนั้นเขาใช้คำว่า "พ่าย" คำนี้ก็มีผู้วิจารณ์กันในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเหมือนกันว่า "พ่าย" แปลว่า "แพ้" แต่ "แพ้" แปลว่า "ชนะ" อันนี้ก็ฝากไว้ให้ครูอาจารย์ทั้งหลายพิจารณากันต่อไป

๑๘) มีเรื่องที่ทำรำคาญอีกเรื่องหนึ่งคือ **ลักษณะนาม** ขอให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาช่วยกันหาทางคิดแก้ไข ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด หนังสือพิมพ์จึงไม่ใช้ลักษณะนามกัน คนไทยเรามีภาษาที่สละสลวยมีลักษณะนามใช้ในที่ต่าง ๆ กัน อย่างพระเราเรียกว่ารูป ช้างเรียกเป็นเชือก เลื่อยเรียกเป็นปื้น ขลุ่ยเรียกเป็นเลา สังข์เรียกเป็นขอน แต่เดี๋ยวนี้ไม่ว่าอะไร ๆ เขาใช้ตัวกันหมด แม้ในภาษาราชการก็บอกว่า ขอเบิกพัดลม ๒ ตัว สูบน้ำ ๔ ตัว ใช้ลักษณะนามไม่ถูกต้องเลย หรือบางทีก็ไม่ใช้เช่น เรียกถ่านไฟฉายตราห้าแพะ แทนที่จะเป็นแพะห้าตัว กลับว่าตราห้าแพะ เรื่องนี้ก็น่าเป็นห่วง

๑๙) เมื่อท่านองคมนตรีมาอยู่ที่นี่แล้ว ก็จะขอพูดเรื่องราชาศัพท์ ผู้บรรยายเห็นด้วยที่ ดร.ศักดิ์ศรีพูดว่า ราชาศัพท์เป็นของสละสลวย เป็นของแสดงวัฒนธรรมอย่างดี แต่ว่าการใช้ราคาศัพท์ผิด ๆ ให้นักเรียนจดจำที่ไม่ดี ทั้ง ๆ ที่ราคาศัพท์เป็นสิ่งงดงาม แต่ถ้าใช้ไม่เป็น ไปใช้ซ้อนกันอย่างเช่น "ทรงเสวย" ใช้ราชาศัพท์ซ้อนกัน ก็ไม่ถูก วลีที่ว่า "ถวายการต้อนรับ" อันนี้ก็ไม่ถูก สุภาพสตรีที่เป็นหม่อมหลวงแม้จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นไหน ก็เรียกคุณหญิงไม่ได้ เช่น หม่อมหลวงนวลผ่อง ก็มีผู้ชอบเรียกว่า "คุณหญิง หม่อมหลวงนวลผ่อง" ซึ่งไม่ถูก นอกจากนั้นยังมีการบรรยายภาพว่า เขาไปเลี้ยงกันที่โรงแรมบอกว่าฉลองสายสพายชั้น "เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย" เบญจมาภรณ์มงกุฎไทยนี่เป็นตราชั้นที่ ๕ ชั้นต่ำ แต่ไปเรียกว่าสายสพาย ซึ่งไม่ถูกต้อง

มีคำบางคำที่มีผู้สงสัย ต้องขอฝากท่านองคมนตรีไป อย่าง เก้าอี้ สำนักพระราชวังให้เรียกว่าพระเก้าอี้ แต่มีบางสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงพกติดพระองค์ไปคือ วิทยุวอล์คกี้–

ทอล์คกี้ ทำไมไม่เรียกพระวิทยุ หรือว่าอาจารย์ที่สอนหนังสือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ก็เรียกว่า พระอาจารย์ อย่างท่านศาสตราจารย์จิรายุนี้ก็เป็นพระอาจารย์ แต่ว่าวิทยุหรือโทรทัศน์ที่พระองค์ทรงทอดพระเนตร ไม่ใช่พระวิทยุ พระโทรทัศน์ อันนี้เขาสงสัยกันอยู่

๒๐) ยังมีสิ่งที่จำกันมาผิด ๆ แล้วก็ลอกกันมาผิด ๆ ด้วยอีกหลายอย่าง ในหนังสือพิมพ์จะเห็นคำว่า "ดุษฎี" กับ "ดุษณี" นี่ใช้ผิดกันมาก เช่นใช้คำว่า "เขายอมแพ้โดยดุษฎี" ซึ่งไม่ถูก ควรใช้ว่า "ยอมแพ้โดยดุษณี" แล้วยังมีวาทะที่เป็นอมตะ ที่เขากล่าวยกย่องสุภาพสตรีไทยว่า "เปลกี็ไกวดาบก็แกว่ง แข็งหรือไม่ใช่อวดหยิ่งหญิงไทยมิใช่ชั่ว ไหนไถถากตรากตรำ ไหนทำครัว ใช่รู้จักแต่จะยั่วผัวเมื่อไร" หนังสือพิมพ์เอาไปเขียนว่า "มือก็ไกวดาบก็แกว่ง" แล้วเด็กก็เลยจำเอามาผิดอย่างนี้เรื่อยไป เพราะสะเพร่า ความสะเพร่านี้ยังมีตัวอย่างอีกคือ ในเอกสารเก่า ๆ ของรัฐสภา เมื่อครั้งพระประจนปัจนึก เป็นประธานรัฐสภา มีคนเขียนหนังสือมาถึงท่าน ตอนขอแสดงความนับถือ เสมียนพิมพ์สะเพร่าพิมพ์เป็น "ขอแสดงความนับถืออย่างไร" แทนที่จะเป็น "อย่างยิ่ง" พระประจนฯ ท่านมีหนังสือตอบรัฐมนตรีท่านนั้นไปว่า "คุณจะนับถือผมอย่างไรผมไม่ว่า แต่ที่ขออนุมัติมานั้น ผมอนุมัติ" นอกจากนี้ยังมีคำที่มักจะใช้กันเกินเลยไปเช่น เสนาธิการโจร คือที่ปรึกษาของโจรมีอยู่ ๕ คน คนที่เป็นตัวต้นหัวคิด เขาเรียกว่า เสนา–ธิการโจร ซึ่งแปลตามศัพท์ก็ไม่ถูกอยู่แล้ว หรือว่าใครแต่งสีเทา เป็นทหารอากาศแล้วก็เป็นเสืออากาศหมด แม้แต่คนขับรถบรรทุกถ้าเป็นทหารอากาศ เวลาไปถูกตีหัวมาก็บอกว่า ตีหัวเสืออากาศ มีอีกคำหนึ่งที่ผู้บรรยายไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือคำว่า "ธนาคารเลือด" แล้วเดี๋ยวนี้ก็กำลังจะมี "ธนาคารควาย" ขึ้นมาอีกแล้ว ผู้บรรยายเคยร่วมมือกับพระราชวิทยาภรณ์ที่เชียงใหม่คิดคำว่า "คลังควาย" ขึ้นเมื่อวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ที่วัดนั้น คำว่า "คลังควาย" ภาษาไทยเราแท้ ๆ นี่เข้าใจดีเหลือเกินคำที่เราใช้อยู่ในราชการเวลานี้ ก็มีหลายคำ เช่น สำนักพระราชวังก็มีคลังวรภาชน์ ในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ก็มี คลังพัสดุ ในกองทหารก็มี คลังอาวุธ คลังสรรพาวุธ คลังลูกระเบิด แล้วทำไมจะใช้ "คลังควาย" และ "คลังเลือด" ไม่ได้ เรื่องนี้ขอฝากให้ไปช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ด้วย

๒๑) สิ่งสำคัญอีกอย่างที่ภาษาไทยเรามี แต่ภาษาอื่นดูเหมือนจะไม่มี คือ คำผวน คำผวนนี้ ผวนไปแล้วมันมีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง เช่น คำว่า พักรบ พบรัก หมาตาย หมายตา คิดลึก คึกฤทธิ์ ฯลฯ แต่ส่วนมากที่ผวนกันมักจะเป็นคำหยาบ คำสัปดน เราต้องระวังไม่ให้เด็กใช้ บางคนใช้โดยไม่ได้ตั้งใจ แต่ว่านึกไปไม่ถึง พอพูดไปแล้วเห็นเขาฮากันก็ตกใจว่าเขาฮาเรื่องอะไร พอนึกกลับไปอีกที จึงรู้ว่าเขาเอาไปผวน เช่น โทรทัศน์ มีคนถามว่า ชอบดูช่องไหน บอกว่าชอบดูทีวีช่องห้าสี คนก็ฮากัน.... เรื่องนี้โบราณท่านถือมาก โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๔ ผู้บรรยายเคยอ่านหนังสือพระราชพงศาวดารมอญ ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ แล้วดูเหมือนจะพิมพ์เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ท่านพูดถึงพระเจ้าฟ้ารั่วสร้างปราสาทในเมืองเมาะตะมะ ตอนหนึ่งบอกว่า โลหิตสตรีนั้นก็กระเด็นขึ้นมา กลายเป็นอสรพิษ ๔ ตัว ๒ หน อ่านตอนแรกก็ไม่เข้าใจว่า ทำไมจึง ๔ ตัว ๒ หน ที่แท้ท่านเลี่ยงคำผวน แทนที่จะใช้ว่า อสรพิษ ๘ ตัว ซึ่งถ้าผวนแล้วหยาบ ดูเหมือนมีคนเตือนว่าให้ใช้ว่า ๔ คู่ได้ไหม ๔ คู่ ท่านก็ว่าเมื่อผวนแล้วเป็นสู่ขี้ ก็ยังหยาบอยู่ดี คำว่า ๔ ตัว ๒ หน จึงมีอยู่ในพระราชพงศาวดารมอญ สมัยใหม่นี่ไม่ค่อยจะถือกันแล้ว เพราะฉะนั้นในหนังสือราชาธิราชฉบับของคุรุสภา หน้า ๑๘ ใช้คำว่าอสรพิษ ๘ ตัว อันนี้คุรุสภาจะแก้หรือไม่ไม่ทราบ แต่ผู้บรรยายคิดว่าจะไปเรียนอธิบดีกรมทางหลวง เพราะเห็นป้ายติดตาม

สะพานต่าง ๆ เขียนหัวรถบรรทุกขนาด ๘ ตัน ว่าจะไปขอให้เขาแก้เป็น รถบรรทุกขนาด ๔ ตัน สองหน

๒๒) มีคำอีกประเภทหนึ่ง คือคำย่อ ซึ่งมักจะใช้กันผิด ๆ คำย่อนี่ เขาต้องการให้เขียนสั้น แล้วสะดวกในการสื่อสารทางวิทยุ ทางเทเลกซ์อะไรต่าง ๆ นานา เขาก็ย่อ แต่เวลาอ่านต้องอ่านเต็ม อย่าง ยศทหาร ตำรวจ เช่นยศของผู้บรรยาย เขียนว่า พล.อ.อ. แต่เวลาอ่านต้องอ่านเต็มว่า พลอากาศเอก วันที่ ๑๒ ก.ค. ๒๕๒๕ ต้องอ่านเต็ม ว่าวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ หรือว่า ค.ร.ม. ต้องอ่านว่า คณะรัฐมนตรี ร.ม.ช. อ่านว่า รัฐมนตรีช่วยว่าการ คำว่าเครื่องบิน ภาษาราชการเขาย่อว่า บ. เฮลิคอปเตอร์ ย่อว่า ฮ. ปืนใหญ่กระสุนวิถีโค้ง ย่อว่า ค.

ทางการรถไฟแห่งประเทศไทยก็มีคำย่อประหลาด ๆ คือคำย่อโดยมากใช้พยัญชนะ แต่ว่าการรถไฟมีสระด้วย อย่างสถานีหาดใหญ่ เขาจะใช้คำว่า หญ. ก็กลัวคนสัปดนจะคิดไปเป็นเรื่องหยาบ เขาเลยย่อว่า หใ. หมายถึงสถานีหาดใหญ่ ทางกระทรวงสาธารณสุขก็เคยมีปัญหาเรื่องชื่อยา มียา ปวดหาย ประสะ–นอแรด ยาทัมใจ เขาบอกว่า เพื่อไม่ให้ภาษาวิบัติ ก็ให้ใช้ปวดหายตามเดิม แต่ต่อข้อความว่า "บ้างไม่หายบ้าง" ไว้ในบรรทัดล่าง ตัวเล็ก ๆ มันจะได้ไม่ผิดกฎหมาย คือไม่โฆษณาเกินความจริง เมื่ออ่านเต็มที่แล้วก็อ่านว่า "ยาปวดหายบ้างไม่หายบ้าง"

๒๓) ในการเขียนหนังสือราชการ ควรระวังให้มาก อย่างข่าวในพระราชสำนักว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินแอฟโร่ พระที่นั่ง" ผู้บรรยายเคยติงไปยังเจ้าหน้าที่หลายหนแล้ว ทำไมจะต้องเอายี่ห้อเครื่องบินเขียนลงในข่าวในพระราชสำนักด้วย ถ้าพระองค์ท่านเสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งทำไมไม่บอกว่า เสด็จฯ โดยรถยนต์โรลสรอยซ์ พระที่นั่ง หรือรถยนต์เบ้นซ์พระที่นั่ง แต่ไม่มีคนสนใจ ต่อมาผู้บรรยายได้มีโอกาสร่วมโต๊ะเสวย ก็เลยกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยตรง ต่อมาได้อ่านราชกิจจานุเบกษาฉบับหลัง ๆ ปรากฏว่าตัดคำแอฟโร่ไปแล้ว แต่ยังมีอีกบางคำเป็นภาษาพูด เช่น หลวงปู่ หลวงพ่อ ที่เราใช้ภาษาเขียน แต่ข่าวทางราชการบอกว่าเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมหลวงปู่ขาว อานาลโย อย่างสมณ–ศักดิ์ของพระก็เช่นเดียวกัน เราเรียก เจ้าคุณพุทธองค์มุนี เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร เวลาเขียนต้องเขียนให้ถูกว่า พระพุทธองค์มุนี ฉะนั้นจึงขอฝากเรื่องนี้ไปกับท่านองคมนตรีด้วย

๒๔) วัฒนธรรมทางภาษาของไทยเรา ไม่ใช่เฉพาะภาษาเขียน ภาษาพูดนี่ก็สำคัญเหมือนกัน สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพเคยรับสั่งไว้ว่า การจะพูดขอบุหรี่เขาสักมวน จะพูดให้เขาให้ทั้งซองก็ได้ หรือจะพูดให้เขาเตะเอาก็ได้ เพราะฉะนั้นภาษาพูดนี่ก็สำคัญไม่น้อยกว่าภาษาเขียนทั้งลีลาในการพูดและถ้อยคำที่พูด สมัยนี้ฟังพวกวัยรุ่นเขาพูดกัน เราแทบไม่รู้เรื่อง อย่างสมัยก่อน พูดวลีว่า "สนุกจมไปเลย" หรือ "สนุกเข้าไส้" ก็ยังพอรู้ แต่บางคำเช่น "เดิ้น" เราไม่รู้ว่าแปลว่าอะไร เช่น เพื่อนของหลานยกมือไหว้ ผู้บรรยายแล้วพูดว่า "แหม คุณตานี่เดิ้นจริง" ก็แปลไม่ได้ว่าอะไรกันแน่

๒๕) คนที่ทำลายวัฒนธรรมทางภาษาอีกพวกหนึ่งคือ พวกพิสูจน์อักษรหรือ พวกตรวจปรู๊ฟ ถ้าเขาสะเพร่าก็จะเกิดความเสียหายมาก อย่างตัว อ ตัวเดียว มนุษย์กับอมนุษย์นี่ ทำให้ความหมายตรงกันข้ามไปเลย บางทีคนตรวจปรู๊ฟเขานึกว่าเราเขียนผิด เขาช่วยแก้ให้บางทีเขานึกเขาเก่งกว่าเรา เราเขียนไม่เพราะพอ เขาเขียนให้คงเพราะว่า เขาก็เลยแก้ให้ จะขอยกตัวอย่าง คำฉายพระพรที่ผู้บรรยาย

อ่านถวายในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับขอไปลง ผู้บรรยายก็ส่งไปให้ พอหนังสือธรรมจักษุของมหามกุฏราชวิทยาลัยส่งหนังสือมาให้ อ่านแล้วแทบเป็นลม คำถวายพระพรสามหน้าครึ่ง ผิด ๑๗ แห่ง ทั้งผิดทั้งตก พวกนี้ทำลายหนังสือจริง ๆ

๒๖) ขอเสนอให้ครูอาจารย์ทั้งหลายกรุณาแนะนำเด็กให้อ่านหนังสือดี ๆ ที่เป็นตัวอย่างได้ เช่น หนังสือของเจ้าพระยาพระคลังที่มีตอนเซอร์เจมส์บรุค เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๓ ถ้านักการทูตของกระทรวงการต่างประเทศเวลานี้ได้อ่าน นอกจากจะได้รสชาติในทางภาษาไทยแล้ว ยังได้เทคนิคการพูดอย่างดีด้วยจากคนโบราณของเรา แล้วจะได้ไม่ไปทำอะไรเชย ๆ เพราะมัวแต่ไปหลงตำราการทูตของซาเทา (Satow) ของโกลด์เบิค (Goldberg) หรือของนิโคลสัน (Nicolson) เจ้าพระยาพระคลังท่านใช้ภาษาเหน็บแนมฝรั่งได้เป็นอย่างดีมาก ไม่ได้กลัวฝรั่งเหมือนนักการทูตสมัยนี้เลย

ผู้บรรยายขอจบด้วยการอัญเชิญพระบรมราโชวาทอีกตอนหนึ่งที่ว่า "ภาษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบ้านเมือง ขอให้ร่วมมือกันช่วยรักษามาตรฐานของภาษาไทยไว้อย่าให้ทรุดโทรม..."

สภาพของภาษาไทยในปัจจุบัน

โดย นายเปลื้อง ณ นคร

อักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ท่านที่เคารพทุกท่าน

กระผมมีความยินดีอย่างจริงใจ ที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในสำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดให้มีการสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมทางภาษาของไทย ขึ้นในครั้งนี้ ด้วยเมื่อ ๔๐ ปีมาแล้ว สำนักนายกรัฐมนตรีก็ได้จัดงานทำนองนี้ แต่ว่ามีความสำคัญและมีหลักฐานยิ่งกว่า ด้วยท่านนายกรัฐมนตรีได้มาปฏิบัติงานและเป็นประธานกรรมการโดยตนเอง

คือเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๘๕ ได้มีคำสั่งของรัฐบาลให้จัดตั้ง ภรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย เพื่อให้ร่วมกันพิจารณาปรับปรุงส่งเสริมภาษาไทยและหนังสือไทย ทั้งในทางเรียงความร้อยแก้ว และกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ เพื่อให้วัฒนธรรมทางภาษาของเราเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ความเจริญทางภาษาเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงวัฒนธรรมของชาติ

กรรมการชุดนี้ประกอบด้วยผู้รอบรู้ทางภาษาและทางสังคม กระผมเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเกียรติเป็นกรรมการ แต่คงไม่ใช่เพราะความรอบรู้ภาษาไทย แต่คงเป็นเพราะขณะนั้นกระผมเป็นพวกคนรุ่นหนุ่มที่จะรับสืบทอดงานของผู้อาวุโสสูงอายุให้ยั่งยืนต่อไป

งานส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยของรัฐบาลขณะนั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่งยวด และรัฐบาลแลเห็นว่า ภาษาเป็นตัวการสำคัญยิ่งตัวหนึ่งในความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ แต่เป็นที่น่าเสียใจและน่าเสียดาย ที่ความตั้งใจและความคิดที่ถูกต้องนี้ เมื่อถึงตอนที่จะปฏิบัติว่า ควรทำอย่างไร และเมื่อเริ่มปฏิบัติก็ขัดกับสามัญสำนึกของผู้ใช้ภาษาไทยอย่างรุนแรง ทฤษฎีหรือหลักการอันดีจึงต้องเลิกล้มไปเพราะไม่ถูกในทางปฏิบัติ

เมื่อสำนักนายกรัฐมนตรีปัจจุบันนี้ ให้สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติจัดงานสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาขึ้น แม้จะไม่เป็นงานใหญ่โตอย่างครั้งก่อน กระผมก็มีความยินดีอย่างจริงใจและหวังว่าทฤษฎีอันดีต่าง ๆ ที่แปลออกไปเป็นการปฏิบัติต่อไปจะเป็นไปอย่างถูกทาง กระผมเชื่อว่ามีคนอยู่มากทีเดียวที่ไม่ทันนึกถึงความสำคัญอันลึกซึ้งของภาษา นึกเสียว่าเมื่อจบโรงเรียนหรือผ่านมหาวิทยาลัยแล้ว ก็เป็นอันจบที่จะรู้เรื่องภาษา ลืมตาตื่นก็พูดภาษาไทย เวลามีการประชุม อภิปรายสัมมนา ตลอดจนเขียน อ่านภาษาไทยอะไร ๆ ก็รู้เข้าใจกันดี ส่วนที่ว่าภาษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเจริญของจิตใจและบ้านเมืองนั้น ก็ยากที่จะนึกไปถึง หาได้นึกไม่ว่า ที่เราสอนให้รู้จักพูดคำว่า เสียใจ ขอโทษ ขอบคุณ อย่างติดปากนั้น เป็นทางลดโทษจริตได้จริง ๆ และการเข้าใจคำว่า ประหยัดนั้น ก็เป็นการช่วยเศรษฐกิจของชาติ

คำที่เรานึกว่าเข้าใจนั้น เอาจริงเข้าก็ไม่แน่ อาจคลาดเคลื่อน หรือ ผิดไปเลย ก็อย่างท่านที่เห็นชื่อเขียนว่า ข้าวแกงรามา พระโขนงรามา รามาทาวเวอร์ ถ้ารู้เพียงว่าข้าวแกงรามาคือร้านขายข้าวแกง พระโขนงรามา คือโรงหนัง รามาเทาเวอร์คือ โรงแรมนั่นเรียกว่ารู้ แต่ไม่ใช่เข้าใจ ถ้าจะให้เข้าใจภาษาลึกลงไป ก็ต้องถามว่า รามา แปลว่าอะไรมาจากภาษาอะไร

อีกเรื่องหนึ่ง ออกจะสำคัญอยู่ คือในวันข้าราชการพลเรือนปีนี้ กรรมการได้เชิญ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไปพูดเรื่อง จริยธรรมของข้าราชการพลเรือน ท่าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้กล่าวว่า ในการที่จะพูด

นี้ ท่านมีอุปสรรคอยู่ข้อหนึ่ง คือ คำ ท่านไม่รู้แน่ชัดว่า จริยธรรมนั้นคืออะไร ท่านอ้างว่าพจนานุกรมก็ไม่มีคำนี้ หาคำอธิบายที่ไหนก็ไม่มี เมื่อไม่รู้ว่าจริยธรรมคืออะไร ท่านก็เกรงว่าจะพูดไม่ตรงเรื่อง ท่านจึงกำหนดความหมายเอาเองว่า จริยธรรม หมายถึงธรรมจริยาอย่างที่ท่านเคยพบในหนังสือเรียนธรรมจริยา นี่เป็นความหมายที่ท่านกำหนดขึ้นเองเพราะตัว จริยธรรม จริง ๆ นั้นยังไม่พบมีคำอธิบาย ที่ชัดเจนแน่นอน

คำว่า จริยธรรมนี้ กระผมพอจะพูดได้ว่าเป็นคำเกิดมาไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ชุมนุมส่งเสริมจริยศึกษา ได้นิมนต์ท่านพุทธทาสให้พูด ชื่อเรื่อง จริยธรรม ท่านพุทธทาสได้สรุปว่าจริยธรรมนี้โดยแท้ก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ แต่นี่ก็เป็นเพียงข้อนิยามอันเป็นความเห็นส่วนตัวของท่าน

หนังสือศัพท์ปรัชญาและตรรกศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตสถาน มีคำ จริยศาสตร์รู้สึกใกล้เคียงกับคำ จริยธรรม จริยศาสตร์นี้เป็นคำตั้งขึ้น เพื่อเทียบคำ Ethics ถ้าเราเห็นว่าจริยธรรมนั้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ การที่จะให้รู้ว่า จริยธรรมหมายถึงอะไรแน่ ก็ต้องไปค้นในสารานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน กระผมได้อ่านแล้ว รู้สึกว่ายังอธิบายไว้สั้นมาก และก็ยังไม่เข้าใจอยู่นั่นเอง

การที่จะเข้าใจความหมายของคำให้กระชับแน่ชัดนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเกี่ยวโยงกับความกระชับรัดกุมของจิตใจ แล้วก็โยงถึงการกระชับรัดกุมในการปฏิบัติและการประพฤติอีกด้วย

การใช้ภาษาอย่างไม่กระชับ และความเข้าใจภาษาอย่างไม่ทะลุปรุโปร่งเป็นสภาพอย่างหนึ่งของสภาพภาษาไทยในปัจจุบัน กระผมจะได้กล่าวถึงสภาพอย่างอื่นต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ โจชัว วัตมูม (Prof. Joshua Whatmoug) อาจารย์ทางนิรุกติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้กล่าวไว้ในหนังสือ Language A Modern Synthesis ของท่านว่าภาษาย่อมเจริญก้าวหน้าผันแปรไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และในทางกลับ ภาษาก็ช่วยให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าด้วย

ท่านก็จะเห็นว่าหลังสงครามโลก ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก จะเรียกว่าเปลี่ยนไปในทางเจริญก้าวหน้าก็ไม่ผิด ยิ่งในระยะ ประมาณ ๑๕ ปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนกระผมเองขอรับสารภาพว่าปรับตัวไม่ทัน

ในทางการกินอยู่ กาแฟร้อน ซึ่งถ้วยละสามสตางค์เมื่อ ๕๐ ปีก่อน กลายเป็นสามบาทเดี๋ยวนี้ เรารู้จักรับประทานฮือตดอก หรือ แฮมเบอร์เกอร์ ในคอฟฟี่ช็อพ กินข้าวตามไนท์คลับซึ่งมีวงดนตรีกล่อม ที่อยู่ซึ่งเคยเป็นเรือนหรือตึก ก็เกิดทาวน์เฮาส์ แฟลต เกิดคอนโดมิเนียม มีสถานอบ อาบนวด ซึ่งฝรั่งปากจัดนายหนึ่งพูดว่ามีจำนวนมากกว่าโรงเรียน หม้อดินที่ใช้หุงต้มหายไป กลายเป็นหม้อหุงต้มไฟฟ้า ใบตองหายากเข้าทุกที

ทางเพลงก็มีลูกทุ่งลูกกรง มีสเตอริโอ มีเทป

ทางเซ็กส์ก็รู้จักยูนิเซ็กส์ และฟรีเซ็กส์

ทางแพทย์ก็รู้จักยาปฏิชีวนะ รู้จักหัวใจวาย รู้จักไขมันในเส้นเลือด

ทางการศึกษา เรารู้จัก เกรด ปรนัย อัตนัย ระเบียน แนะแนว ฯลฯ

ในทางการเมือง เรารู้จักซองขาว ประชาธิปไตยครึ่งใบ รัฐธรรมนูญใต้ตุ่ม รัฐธรรมนูญฟันปลอม และรู้อีกว่าบุคคลในวงการเมืองหรือราชการอย่างนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี ได้รับสมญาอย่างน่าเกลียด

และล้อเล่นในหน้าหนังสือสื่อมวลชน เช่น เฒ่าสารพัดพิษบ้าง พี่ตุ๊บ้าง เจ๊หนอมบ้าง และท่านสุดท้ายนี้กลายเป็นป้า นี่คือความเจริญแห่งเสรีภาพในการพูดและการเขียน ซึ่งกระผมเห็นว่า เป็นความเจริญที่ไม่สมควรและน่ายับยั้ง

ท่านจะเห็นว่า ในความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้มีทั้งดีและไม่ดี มีทั้งความถูกต้องและสับสน ภาษาก็ได้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความเจริญของชาติ เกิดทั้งภาษาดีและไม่ดี ภาษาสับสนและชัดเจน ซึ่งเป็นเหตุให้นักภาษาและผู้รู้ดีทางภาษาได้นำมาถกเถียงและวิจารณ์กัน เช่น วลีที่ว่า ประทับนั่ง ประทับยืน กลิ่นสะอาด ยืนบนขาตัวเอง หน่วยกู้ภัยนั้นเป็นวลีที่ถูกต้องทางภาษาหรือไม่ แต่เมื่อวิจารณ์กันแล้วก็แล้วไป ไม่มีผู้ใดชี้ขาดหรือให้เหตุผล ที่มีคนเลื่อมใสเชื่อถือ รับฟัง ในคำภาษาอังกฤษ เขาเรียกว่า Voice of Authority ถ้าจะว่าไป เราก็มีอยู่ แต่ยังไม่ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ จะว่าทำเพียงครึ่งใบก็เห็นจะได้

ความเจริญของบ้านเมืองทำให้เกิดความเจริญทางภาษา ความเจริญของทางภาษาก็คือการขยายตัวทางภาษา เราจะเห็นว่ามีคำเกิดใหม่ไม่เว้นแต่ละวัน เป็นคำเก่าที่มีความหมายใหม่บ้าง เป็นคำตั้งใหม่เพื่อเรียกสิ่งใหม่และความคิดใหม่ โดยนำคำเก่ามาประสมกันบ้าง เป็นคำที่เอาภาษาต่างประเทศมาใช้ดื้อ ๆ เพราะเราคิดคำแทนไม่ทันบ้าง สำนวนโวหารใหม่ ๆ สแลงแปลก ๆ ก็เกิดมีขึ้นมากมาย ทำให้เกิดสับสนและสงสัยในความหมายและความถูกต้อง เช่นวรรณกรรมก้าวหน้า วรรณกรรมเพื่อชีวิต ซึ่งฟังจากคำแปลตรง ๆ แล้ว จะไม่ใช่ความหมายที่แท้จริง

คำใหม่ ๆ นี้บางทีเราก็ตามไม่ทัน คือไม่ทราบว่าหมายถึงอะไร เช่นคำว่า โลกที่สาม ซึ่งถอดมาจาก Third World อันเป็นคำที่จีนแดงคิดตั้ง เพื่อให้หมายถึงประเทศในเอเชีย ประเทศในอัฟริกาและลาตินอเมริกา

ผมได้ติดตามคำใหม่อยู่เสมอ แต่ก็มีมากที่ไม่ทราบความหมาย อย่างเช่น สารวาจา ในความว่ากระทรวงการต่างประเทศมีสารวาจาไปยังสถานเอกอัคราชทูต นี่กระผมยังไม่ทราบ เมื่อไม่ทราบก็นับว่าขาดความรู้ ที่ควรรู้

ส่วนคำพวกสำนวนโวหารและสแลงนั้นน่าสนุกมาก เพราะเกิดมากจริง ๆ บางคำก็ชวนขัน เช่นเท่งทึง ของคุณประยูร บางคำก็รู้สึกว่าของเขาขำดี เช่น เอ็นจอยปาก ของคุณรงค์ บางคำก็ดูพิลึกน่าเกลียด เช่น ปวดกลาเฮดของสื่อมวลชน คำสแลงนี้มักหายไปโดยเร็ว เพราะมีสแลงใหม่ ๆ มาแทนอย่างเช่นคำว่า ปั่ว ในความเห็นของนายคนนี้ปั่วจริง ท่านรู้สึกว่าเคยได้ยินคำนี้ บางท่านก็ไม่เคยได้ยินเลยและคงมีหลายท่านที่ไม่ทราบความหมาย ปั่ว ก็คือ Poor ปั่วเป็นสแลง ที่ใช้กันบ่อยเมื่อสักสามสิบปีมานี้

สแลงบางคำใช้กันนานเข้าก็กลายเป็นคำที่ถูกต้อง ถือเป็นคำที่ใช้อย่างเป็นระเบียบได้ เช่นคำว่า เบอร์ สมัยรักาลที่ ๕ และที่ ๖ ถือว่าเป็นสแลงหรือศัพท์แผลง ใช้พูดทางราชการไม่ได้ ต้องใช้คำเต็มว่า นัมเบอร์ แต่บัดนี้ยอมกันว่าเป็นคำที่ขึ้นทำเนียบคำเป็นระเบียบแล้ว

กระผมขอออกนอกเรื่องนิดหนึ่ง คือคำที่ว่า ผู้หญิงริงเรือ หรือผู้หญิงยิงเรือ แล้วเสริมเป็นผู้หญิงยิงเรือ ผู้ชายพายเรือ นั้น เดิมเป็นสแลงครั้งรัชกาลที่ ๒ อย่างในนิทานกลอนพระอภัยมณีว่า "อันผู้หญิงริงเรือที่เนื้อเหลือง อย่ายักเยื้องเกี้ยวพานนะหลานขวัญ ล้วนนางในไม่ชั่วตัวสำคัญ จะเสียสันเสียเปล่าไม่เข้าการ" และ เสภาขุนช้างแผน ตอนจับจรเข้เถรขวาดว่า "ฝ่ายข้างพวกผู้หญิงริงเรือ บ่นว่าเบื่อรบพุ่งยุ่งหนักหนา" มีคำอธิบายคำ ริงเรือ เกี่ยวกับเรื่องทั้งนั้น กระผมเห็นว่า ผู้หญิงริงเรือนี้ ไม่ได้เกี่ยวกับเรือเลย แต่ ริงเรือเป็นสแลง ครั้งโน้น แปลว่า จริตจะก้าน กระผมไม่มีหลักฐานอื่นสนับสนุนความเห็นนี้อีก

ขอเสนอให้ท่านช่วยกันค้นและคิดต่อไป

เรื่องนี้ทำให้กระผมเกิดความคิดว่า เราน่าจะทำพจนานุกรมคำสแลง รวบรวมคำสแลงไว้ให้ได้ครบ หรือมากที่สุดเท่าที่พบพูดหรือที่เขียน ในสหรัฐฯ และอังกฤษ เขาทำไว้ดีมาก ช่วยให้เข้าใจคำพูดและเรื่องเขียนในปัจจุบันได้ ทั้งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นจิตใจของสังคมในระยะนั้นด้วย หากเราไม่รวบรวมคำสแลงและความหมายไว้ ต่ออีกสัก ๕๐ ปี เราอาจไม่ทราบว่า ขวาตกขอบ น็อตหลวม หางเครื่อง ตุ๊งเต้ย หมายความว่ากระไร ก็อย่างสแลง ตกกระป๋อง ที่พูดกันเมื่อ ๖๐ ปีมานี้

นายเพาเลอร์ (H.W. Fowler) ผู้เรียบเรียงหนังสือ The King's English กล่าวว่า สแลงเป็นภาษาของชีวิต พูดกันตรง ๆ ซื่อ ๆ ไม่มีรส คนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกอาชีพมีแสลงของตนใช้ถ้าเป็นคนชั้นดี มีความรู้ สแลงที่พูดกันไม่สู้ขัดหู อย่าง ทึ่ง พื้นเสีย โคมลอย ซึ่งเป็นสแลงของเจ้านายโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ก็โปรดใช้ ถ้ามาจากชาวบ้านหรือตามถนนรนแคมก็ไม่สู้น่าฟัง เช่น กระดูก หรือ กระดูกขัดมัน มันยกร่อง หิน น่าดูชม

สแลงจึงเป็นคำที่คนต้องพูด ห้ามไม่ได้ นักเรียนต้องพูด ห้ามไม่ได้ แต่ควรรู้สแลงดีกับสแลงร้าย เพราะมันส่องจิตใจและฐานะของคนพูด

กระผมขอพูดถึงสภาพของภาษาไทยปัจจุบันและละเอียดขึ้นอีกหน่อย

คือตามหลักพื้นฐานของการใช้ภาษานั้นมีสำคัญอยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. เขียนอย่างไร

๒. อ่าน ออกเสียงอย่างไร

๓. แปลว่าอะไร

๔. ใช้อย่างไร

ภาษาไทยปัจจุบันนี้ แม้จะเจริญก้าวหน้า ขยายตัว มั่งคั่ง ค่าไม่ลด แต่ยังมีความสับสนในพื้นฐานทั้งสี่นี้อยู่บ้าง

ทั้งสี่ข้อนี้ กระผมจะยกตัวอย่างแสดงเพียงสามสี่คำ

คำว่า อุดมการ บางแห่งเขียนมี ณ การันต์ บางแห่งไม่มี หนังสือศัพท์ปรัชญาของราชบัณฑิตยสถานเขียนมี ณ การันต์ แต่ท่านตั้งขึ้นเทียบคำภาษาอังกฤษว่า Ideal ซึ่งกระผมไม่แน่ใจว่าจะมีความหมายตรงกับที่ใช้กันอยู่หรือเปล่า คำนี้รู้สึกว่าจะเป็นศัพท์การเมือง ผู้คิดคำนี้จะเป็นผู้ใดไม่ทราบ แต่ได้ยินมาว่า คำอุดมการนี้ถอดจากคำ Idealogy ซึ่งหนังสือศัพท์ปรัชญาของราชบัณฑิตยสถานตั้งคำไทยขึ้นว่า คตินิยม และอุดมคติวิทยา Ideal กับ Idealogy ตามนิยามในภาษาอังกฤษนั้นไม่เหมือนกัน

กระผมจำเป็นต้องอ้างหนังสือของราชบัณฑิตยสถาน และพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานบ่อย เพราะกระผมนับถือเป็นครู เป็นหลัก เป็น Voice of Authority แต่บางทีก็เกิดพะวงสงสัย และเกิดหงุดหงิดขึ้นบ้าง อย่างหนังสือศัพท์ปรัชญาฯ นั้น เป็นหนังสือดีจริง ๆ แต่แล้วท่านก็ไม่บอกคำอ่านอย่างคำอุดมการณ์นี้ จะให้ออกเสียง อุ ดม กาน หรือ อุ ดม มะ กาน ทั้งไม่ได้ให้นิยามหรือความหมายและการใช้คำนี้ไว้ด้วย ดังนั้นเมื่อกระผมใคร่ทราบความหมายก็เปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษที่คำว่า Ideal และ Idealogy ซึ่งเป็นต้นคำของคำทั้งสองนั้น

คำภาษาอังกฤษว่า Concept นั้น ทบวงมหาวิทยาลัยได้บัญญัติคำไทยว่า มโนทัศน์ แต่ราชบัณฑิตฯ บัญญัติว่า มโนภาพ เกิดความแตกต่างขึ้นที่สองสำนัก เรื่องนี้กระผมรู้สึกว่าสำคัญมาก เพราะทำให้เกิดความเข้าใจสับสนได้ จะอ้างว่าเป็นคำที่ตั้งขึ้นเฉพาะการศึกษาของสำนัก ของวิทยาลัยไม่เกี่ยวกับผู้อื่น เห็นจะไม่ได้ เพราะสำนักศึกษา หรือวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ย่อมนำความรู้ไปสู่ประชาชน ควรจะมีคำที่ลงรอยกัน ไม่เช่นนั้นอาจถึงบทที่ต้องโต้เถียงกันหน้าแดงหน้าเขียว ในเรื่องคำคำเดียวกัน แต่เข้าใจไปคนละทาง

คำว่า วิกฤตการณ์ อีกคำหนึ่ง บ้างเขียน ต มีสระอิ บ้างไม่มี พจนานุกรมให้ไว้ทั้งสองรูปคือมีทั้ง ต มีสระอิ กับไม่มี ให้คำแปลเพียงว่า แปลกจากเดิม เปลี่ยนไป ไม่ปกติ เสื่อม คำ วิกฤตใช้กันบ่อยในขณะคิดตั้งนี้ ในคำวิกฤตการณ์ ซึ่งไม่มีในพจนานุกรม และดูเหมือนจะแปลกันเพียงว่า เหตุการณ์ถึงที่คับขันหรือรุนแรงอย่างที่สุด คำนี้เข้าใจว่าคงจะถ่ายจากคำ Crisis ซึ่งพจนานุกรมอังกฤษให้ความหมายมากออกไปอีกว่า คับขันรุนแรงถึงที่สุด และกำลังจะแปรเปลี่ยนไปจากเดิม อย่างนี้จึงเป็น Crisis

คำว่า ภาพพจน์ เป็นคำที่ความหมายเปลี่ยนไป คำนี้เป็นคำที่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ทรงคิดตั้งขึ้น เทียบคำ Figure of Speech แต่จะเข้าใจว่า คือ ภาพที่นึกเห็น เช่น ภาพพจน์ของตำรวจเสีย ภาพพจน์ของผู้แทนราษฎร ฯลฯ ซึ่งถ้าจะใช้คำที่ถูกต้อง ก็ต้องว่า จินตภาพ ซึ่งถอดจากคำ Image

นี่เป็นตัวอย่างคำที่สับสน ซึ่งยังมีอีกมากคำ น่าจะทำให้รู้และเข้าใจลงรอยกัน

สภาพอีกอย่างหนึ่ง ที่เราบ่นกันมาก ก็คือการออกเสียงไม่ชัดเจน เช่น ออกเสียง ร กับ ล ออกเสียงควบ เช่น ขว คว ครู กร กล อย่าง กลับกลาย เป็นกับกาย เรื่องนี้ได้แลเห็นกันมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๕ ก็ไม่โปรด และกริ้วเอาด้วยซ้ำ หากมีผู้ใดเพ็ดทูลด้วยเสียงที่ไม่ชัดเจน จึงได้มีการกวดขันกันมาก ทั้งในโรงเรียนและส่วนราชการ เป็นผลให้นักเรียนรุ่นนั้นที่เติบโตขึ้นมา และผู้ใหญ่สมัยนั้นออกเสียงได้ชัดถ้อยชัดคำ มาถึงปัจจุบันนี้ไม่ทราบว่าด้วยเหตุอันใด การออกเสียงไม่ชัดมีทั่วไปทั้งในหมู่ผู้น้อยผู้ใหญ่ กระผมเองแม้จะได้ระวังตัวอยู่เป็นนิตย์ก็ "พลอยเป็นกับเขาด้วย"

การนำคำภาษาอื่นมาใช้ โดยเฉพาะคำภาษาอังกฤษ นั้นเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ภาษาอังกฤษเองก็มีคำภาษาอื่นปนอยู่มากมาย กล่าวได้ว่าภาษาทั่วโลกมีปนอยู่ในภาษาอังกฤษ เสียงภาษาอังกฤษนั้น รู้สึกว่าจะพูดสะดวกลิ้น และบางทีออกจะนึกหรูในใจ ถ้าพูดแล้วได้มีคำภาษาอังกฤษปนบ้าง จนท่าน น.ม.ส. นึกหมั่นไส้ กล่าวว่าถ้าจะพูดอะไรกับคนอื่นไม่มีภาษาอังกฤษแล้วก็นิ่งเสียดีกว่า เช่นคำ บรีฟ เคลียร์ บัสเลน โชว์ฟอร์ม ความเสียหายอยู่ที่เราตั้งใจพูดด้วยอยากหรู หรือต้องการข่มผู้ฟัง รุสเซียตำหนิว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาอิมพีเรียลริสม์ คนรุสเซียขืนนำภาษาอังกฤษไปใช้ถือเป็นอาบัติอย่างแรง

นี่คือสภาพภาษาไทยในปัจจุบัน ซึ่งกระผมนำมาเสนอท่านแต่โดยเนื้อ ๆ กระผมใคร่กล่าวว่าภาษานั้นเป็นสิทธิ เป็นเสรีภาพอันสำคัญยิ่งของมนุษย์ ไม่มีการกดขี่ หรือการควบคุมอันใดจะรุนแรงไปกว่าการกดขี่ทางภาษา ถ้าจะว่าไปแล้ว เราไม่อาจบังคับให้คนพูดอย่างนั้น ๆ หรือบังคับให้คนเขียนสะกดการันต์อย่างนั้น ๆ ใครจะเขียน คำว่า โหล เป็น ล สระโอ วรรณยุกต์จัตวา ก็เขียน ใครจะเขียนคำว่า ไหม เป็น ม ไม้หันอากาศ วรรณยุกต์ตรี ย สะกด ก็เขียน ใครพูด แบบว่า ก็พูดไป นักภาษาถือว่า เป็น Linguistic Liberalism น.ม.ส. ท่านก็เห็นด้วย แต่ท่านว่า ภาษาต้องมีระเบียบ คือ Linguistic Discipline มิฉะนั้นก็เข้ารกเข้าพงไป คือ Linguistic Anarchy นี่กระผมก็ใช้คำภาษาอังกฤษหลายคำ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องทางวิชาการ

ถ้าว่าถึงคุณลักษณะของภาษาไทย ก็นับว่ามีคุณลักษณะในการใช้ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารครบตามหลักของศาสตราจารย์วัตมูฆ คือ

๑. ใช้เป็นเครื่องบอกเล่า (Informative) คือ บอกเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในเชิงข่าวคราว วิทยาการ ตลอดจนความคิดเห็นต่าง ๆ

๒. ใช้เป็นพลัง (Dynamic) คือใช้ในการนำความคิดเห็น ในการอภิปรายทางการเมือง การโฆษณาชักชวนผู้นำทางการเมืองอย่างมุสโสลินี และฮิตเลอร์ ตลอดจนเลนิน ได้ใช้พลังทางภาษาประสบผลสำเร็จมาแล้ว

๓. ในทางกระตุ้นเร่งเร้า (Emotive) คือกระตุ้นให้คนลงมือกระทำการ อย่างที่เราเรียกว่า ปลุกปั่น การงานต่าง ๆ ถ้าเพียงแต่บอกให้คนรู้ ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ต้องทำให้การรู้กลายเป็นการกระทำไปตามที่รู้ นี่ก็ต้องใช้ภาษา

๔. ในทางสุนทรียะ (Aesthetic) คือความสละสลวย ไพเราะเพราะหู นำให้เกิดอารมณ์นึกเห็นในสิ่งงดงาม ลักษณะนี้มีอยู่ในภาษาไทยอย่างสมบูรณ์

กระผมใคร่จะเพิ่มเติมคุณลักษณะของภาษาจากที่ท่านศาสตราจารย์วัตมูฆ ได้กล่าวไว้ เพิ่มเติมโดยเฉพาะภาษาไทยว่า นอกจากสี่ข้อนั้นแล้ว ภาษาไทยยังมีคุณลักษณ์ในทางความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งหาได้ยากในภาษาอื่น ๆ จะเห็นได้ในภาษาที่เราใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และการประกาศบวงสรวง ซึ่งเราได้ฟังแล้วนำให้เกิดความรู้สึกว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นสง่าน่ายำเกรง

ภาษาไทยยังเป็นภาษาละเอียดอ่อน แยกแยะอารมณ์และระดับวัฒนธรรมของผู้พูดผู้ฟัง เช่น คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ก็มี ข้า กู อั๊ว กัน ฉัน ผม กระผม เกล้ากระผม อาตมา เกล้ากระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า หาภาษาใดในโลกนี้เสมอเหมือนมิได้ มีผู้กล่าวว่านี่เป็นภาษาฟุ่มเฟือย แต่กระผมเห็นว่าเป็นภาษาประณีต

โดยประการฉะนี้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราจะสงวนรักษาและส่งเสริมภาษาของเราให้เจริญมั่นคง

หลังจากการสัมมนาครั้งนี้ กระผมเข้าใจว่า สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ คงจะได้นำข้อเสนอในสัมมนานี้ไปพิจารณาเพื่อดำเนินการให้เป็นไปในทางปฏิบัติต่อไป กระผมมีข้อที่จะเสนอดังต่อไปนี้

๑. ควรจะรีบทำพจนานุกรมให้เสร็จโดยเร็ว พจนานุกรมเป็นคลังภาษาของชาติ เป็นที่ที่เราจะค้นหาความหมายของคำ ตลอดจนการสะกดตัวที่ถูกต้อง เป็นมหาวิทยาลัยเปิด รัฐบาลน่าจะจัดสรรงบประมาณเพียงสักสามสิบล้านบาท เพื่อให้คนไทยได้มีพจนานุกรมที่สมบูรณ์สักเล่มหนึ่ง โดยกำหนดให้เสร็จภายในเจ็ดหรือสิบปีเป็นอย่างสูง กระผมทราบว่าผู้ที่ทำพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานขณะนี้มีอยู่เก้าคนสิบคนเท่านั้น งบประมาณก็แทบไม่มีเลย กระผมรู้สึกว่าพจนานุกรมที่ราชบัณฑิตยสถานมีอยู่ และที่กำลังชำระกันอยู่นั้นจะเรียกว่า พจนานุกรมที่สมบูรณ์ไม่ได้เลย พจนานุกรมที่สมบูรณ์เป็นอย่างไร ท่านอาจดูแบบได้ที่หนังสือพจนานุกรมอังกฤษของออกซฟอร์ด หรือของเวบเสตอร์

๒. ภาษานั้นมีผู้ใช้พวกหนึ่ง กับผู้สร้างผู้วางแบบแผนพวกหนึ่ง ผู้ใช้นั้นย่อมต้องการใช้ภาษาให้ถูกต้อง แต่บางกรณี เมื่อเกิดมีปัญหา ก็ไม่ทราบว่าจะถามใคร จึงน่าจะมีแหล่งซึ่งเป็น Voice of Authority เช่น ราชบัณฑิตยสถาน หรือชุมนุมภาษาไทยของคุรุสภา ซึ่งถูกยุบไปอย่างน่าเสียดาย แหล่งเช่นนี้ย่อมมี

นักภาษา มีนักไวยากรณ์ มีนักอักษรศิลป์ ซึ่งจะให้คำแนะนำ หรือให้คำตัดสิน ซึ่งผู้ใช้ภาษาเลื่อมใสเชื่อฟัง

๓. โรงเรียนน่าจะจัดให้มีเวลาอ่านฟังเสียง ซึ่งจะช่วยฝึกนักเรียนให้ออกเสียงถูกต้อง เวลานี้รู้สึกว่าจะไม่ได้ฝึกกันเลย ส่วนในการสอบไล่นั้นน่าจะใช้ข้อสอบแบบปรนัยให้น้อยที่สุด หรือไม่ใช้เลย เพราะข้อสอบแบบปรนัยนี้ไม่เอื้อต่อการเสริมสร้างภาษา เพราะมีแต่ใช้เครื่องหมายวงกลม หรือเครื่องหมายผิดถูก ไป ๆ มา ๆ เด็กก็จะพูดได้แต่คำว่า ครับ ใช่ ไม่ใช่ จะพูดอะไรให้เป็นเนื้อความที่เรียบร้อยชัดเจนไม่ได้

กระผมขอจบเรื่องเพียงเท่านี้ ไม่ทราบว่าจะมีบกพร่อง ผิดพลาดอย่างไรบ้าง หากมีผิดพลาดก็หวังว่าท่านจะกรุณาแก้ไขทักท้วงต่อไป

ขอบคุณ

๔. การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาของไทย

คณะผู้อภิปราย

ศาสตราจารย์กุหลาบ มัลลิกะมาส
รองศาสตราจารย์ ดร.สวนิต ยมาภัย
นายจำนงค์ ทองประเสริฐ
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ผู้ดำเนินการอภิปราย

สรุปสาระสำคัญ

๑) ภาษานั้นเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญมาก และเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติด้วย เพราะฉะนั้นจึงควรที่เราจะร่วมกันคิดหาแนวทางที่จะอนุรักษ์และพัฒนาภาษาไทยของเราไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป

๒) การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมนั้นเป็นหน้าที่สำคัญของนักวิชาการกลุ่มหนึ่งเรียกว่า นักสังคมวิทยา ส่วนนักมนุษยศาสตร์ทางภาษานั้นนำเอาความรู้ทางสังคมวิทยามาประสมประสานกับวิชาภาษาศาสตร์ เกิดเป็นวิชาแขนงใหม่ขึ้นมาเรียกว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Socio - Linguistic) อันเป็นวิชาสำคัญที่ครูอาจารย์ภาษาไทยต้องเอาใจใส่ให้มาก

๓) คำว่า "วัฒนธรรม" ทางสังคมวิทยา ขยายความหมายให้กว้างออกไปว่า หมายถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่อยู่ในสังคมทั่วโลก เพราะฉะนั้น เมื่อพูดถึงวัฒนธรรมทางภาษาจึงหมายถึงภาษาที่มนุษย์ได้ใช้กันอยู่จริง ๆ ในสังคม ในแต่ละวัฒนธรรม ไม่จำกัดอยู่เฉพาะภาษาที่เราคิดว่าเป็นภาษาที่ดีงาม และประณีตบริสุทธิ์สูงส่งเท่านั้น

๔) เวลานักสังคมวิทยาพิจารณาวัฒนธรรม เขาจะมองเรื่องใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ๔ เรื่อง คือ ความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) อุดมการณ์ (Ideology) และบรรทัดฐาน (Norm) มีหนังสือทางสังคมวิทยาอยู่เล่มหนึ่งที่ครูภาษาไทยควรจะได้อ่าน คือ เรื่องโลกสมมุติ ของศาสตราจารย์ ดร.พัทยา สายหู หนังสือนี้ให้ความรู้พื้นฐานที่สำคัญมากในด้านวัฒนธรรม ฉะนั้นเมื่อเราจะเพ่งเล็งดูวัฒนธรรมทางภาษา เราก็เพ่งเล็ง ๔ เรื่องนี้ให้ครบถ้วน

๕) ในเรื่อง**ความเชื่อ** เราเชื่อไหมว่า ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ คำนี้เป็นคำสำคัญในการชี้ให้เห็นถึงความหมายของภาษา คำว่า "เป็นระบบสัญลักษณ์" หมายความว่า ภาษาเป็นแต่เพียงเครื่องหมายที่มนุษย์ตกลงทำสัญญาร่วมกัน รู้ร่วมกัน ลักษณะที่มนุษย์รู้ร่วมกันว่าใช้แทนความจริงที่มนุษย์ประสบอยู่อันเป็นความจริงทั้งภายนอกและภายในตัวของมนุษย์ มนุษย์คิดภาษาขึ้นเพื่อให้ใช้แทน หรือหมายถึงความจริง สัญลักษณ์อันนี้ทำให้มนุษย์สามารถนำเอาอดีตและอนาคตมาอยู่ในปัจจุบันได้ เราอาจพูดถึงเหตุการณ์เมื่อ ๗๐๐ ปีมาแล้วได้อย่างสบายในปัจจุบัน เราสามารถวางแผน ๗ ปี ๑๐ ปีในอนาคตได้ นี่คือหน้าที่ของสัญลักษณ์

๖) ภาษาไม่ใช่ของที่อุบัติมาจากเบื้องบน ดังที่นักภาษาในยุโรปสมัยหนึ่งเชื่อกันว่าภาษาได้มาจากพระผู้เป็นเจ้า แต่เราเชื่อว่า ภาษานั้น มนุษย์คิดขึ้นเอง ภาษาเป็นสมบัติของสังคม ไม่ใช่สมบัติของคนรุ่นนี้เท่านั้น แม้เราจะมีสิทธิเสรีที่จะใช้ภาษาก็จริง แต่ภาษาเป็นสมบัติของสังคมไทยซึ่งมีอดีตอันยาวนานมาแล้ว ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องนี้ ความยุ่งยากจะเกิดขึ้น เราก็จะใช้สิทธิเสรีภาพในฐานะคนรุ่นปัจจุบันแก้ไขภาษาให้ผันแปรไปตามอำเภอใจของเรา อาจทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นได้

๗) ในเมื่อสัญลักษณ์มีความหมายและใช้แทนความจริง เราก็ควรคิดต่อไปว่าความหมายนั้นอยู่ที่ไหน อยู่ในตัวสัญลักษณ์หรืออยู่ในสมองของมนุษย์ สมัยหนึ่งเราเชื่อว่า ความหมายของคำนั้นอยู่ที่ตัวถ้อยคำ และจะรู้ความหมายได้จากพจนานุกรม เราจะเชื่อหรือไม่ว่า แท้จริงความหมายนั้นอยู่ในสมองของมนุษย์ ไม่ได้อยู่ในพจนานุกรม สิ่งที่พจนานุกรมทำนั้นเป็นเพียงรายงานให้ทราบว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมระยะหนึ่งที่กำลังทำพจนานุกรม เขามีความเชื่อกัน เขามีความเข้าใจในสมองว่า คำนี้มีความหมายไปในทำนองนี้ เป็นความหมายอย่างหยาบ ๆ ในที่สุดเขาก็บรรจุไว้ในพจนานุกรม แต่พอทำพจนานุกรมเสร็จ ความหมายในใจคนก็เปลี่ยนไป มันแปรและยักเยื้องไปตามธรรมดา เพราะว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนไปแทบทุกนาทีก็ว่าได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ คือ เกิดขึ้นตั้งอยู่ เปลี่ยนไป บางทีความเปลี่ยนแปลงนั้นเราไม่อาจติดตามได้ทัน ต้องทิ้งไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งจึงจะเห็นได้ เช่นเราอ่านหนังสือเก่าเมื่อ ๓๐ – ๔๐ ปีมาแล้ว กับอ่านหนังสือในสมัยนี้ เราจะเห็นความผันแปรเปลี่ยนไป ซึ่งจะไม่สามารถเห็นได้ในระยะสั้น ๗ วัน ๑๐ วัน ๑๕ วัน ๑ ปี ทั้งนี้เพราะสัมผัสของเราไม่ไวพอที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษา ถ้าเราเชื่อเรื่องนี้ว่า ความหมายอยู่ในใจของมนุษย์ ไม่ได้อยู่ที่ตัวหนังสือ ไม่ได้อยู่ที่คำในพจนานุกรม วิธีที่เราจะใช้ภาษาก็ต้องแตกต่างไปจากเดิม

๘) ในเรื่อง**ค่านิยม** ความเชื่อนี้มีผลมาถึงค่านิยมว่า เมื่อเราถือว่าภาษาเป็นสมบัติของสังคม เราต้องรักษา เรามีพันธะหน้าที่ที่จะรักษามรดกทางสังคม การกระทำใด ๆ อันเป็นการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ ค่านิยมที่พึงประสงค์ก็คือ ต้องรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมาให้ไว้แก่เราด้วยความเคารพ ไม่ใช้ภาษาตามอำเภอใจของเราตามความหฤหรรษ์ของอารมณ์ ตามที่เขาเรียกกันในสมัยนี้ สืบเนื่องจากความเชื่อเช่นนี้ ก็เกิดค่านิยมขึ้นอีกอย่างหนึ่งว่า การใช้ภาษาควรเป็นไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ไม่ได้ใช้เพื่อแสดงความเป็นปราชญ์ของเรา ภาษานี้เราใช้เพื่อการสื่อสาร และให้เข้าถึงจิตใจของกันและกัน

๙) การที่มนุษย์มีภาษาเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจ สิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ ไม่มีภาษาในลักษณะที่มนุษย์เรามี มนุษย์มีทั้งวัจนภาษา คือภาษาถ้อยคำ และอวัจนภาษาอันเป็นภาษาที่ไม่เกี่ยวกับถ้อยคำ เช่นการไหว้ การโค้ง การสัมผัสมือ การย่อตัว การมอง การหัน การน้อมตัว เรามีหน้าที่ที่จะต้องใช้ภาษาให้เกิดการสื่อสารที่ดีต่อกัน เมื่อมนุษย์อยู่ในสังคม การสื่อสารก็เกิดขึ้นตลอดเวลา เราต้องระมัดระวังให้เกิดการสื่อสารที่ดีต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การพูดจาไพเราะ อย่างที่อาจารย์เปลื้องกล่าว เช่น ขอโทษ ขอบคุณ สวัสดีครับ และยิ้มแย้มแจ่มใส สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีที่สุดต่อกันในขั้นพื้นฐาน เราต้องถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ การวางท่าเข้าหากัน หรือการพูดจากระโชกโฮกฮาก แสดงว่าอัตตาของเราใหญ่เหนือคนอื่น อย่างนี้เป็นค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ในแง่การใช้ภาษา ในบางกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นในเรื่องการสื่อสาร เพราะคำพูดที่เราใช้พูด แม้จะมีความหมายถูกต้องในความคิดของเรา แต่ผู้ฟัง ซึ่งเป็นคนรับสาร เขาไม่เข้าใจอย่างที่เราเข้าใจ ก็ไม่ใช่ความผิดของเขา

๑๐) ในเรื่องอุดมการณ์ ถ้าเรานึกถึงวัฒนธรรม เราต้องนึกถึงอุดมการณ์ในทางภาษาว่าเรามีอุดมการณ์อย่างไร ถ้าเราต้องการให้ภาษานั้นแทนความจริงให้ได้มากที่สุดที่จะมากได้ เราก็ต้องให้โครงสร้างของภาษาของเรานี้รับกัน และสอดคล้องกับโครงสร้างของชีวิตและสังคม เพราะฉะนั้น ถ้าอะไรมันบกพร่องในส่วนใดของภาษา เราจะต้องเสริมให้เต็ม แต่ว่าจะให้ถึงอุดมการณ์เมื่อไรนั้นเป็นอีกปัญหาหนึ่ง มันอาจจะไม่ถึงเต็มเปี่ยม ถ้าเราไม่มีอุดมการณ์ เราก็ปฏิเสธไปว่าภาษาไทยนี้ไม่อาจใช้ในทางคณิตศาสตร์ชั้นสูง หรือตรรกศาสตร์ หรือสังคมวิทยา หรืออภิปรัชญา หากเป็นเช่นนั้นก็เรียกว่าอุดมการณ์ของเรายังไม่มี วิชาความรู้ชั้นสูงของตะวันออก มี จีน และอินเดีย เป็นต้นว่า ปรัชญาอันลึกของเต๋า ปรัชญาอันลึกในภควัตคีตา เขายังใช้ภาษาอังกฤษถ่ายทอดมาได้ เขาไม่เดือดร้อนที่จะต้องสื่อสารและทับศัพท์กันอยู่ในศัพท์ต่าง ๆ เช่น ปฏิจจสมุปบาท อวิชาทำให้เกิดสังขาร สังขารทำให้เกิดวิญญาณ วิญญาณทำให้เกิดนามรูป ฯลฯ ศัพท์เหล่านี้ เขามีอยู่ในภาษาอังกฤษทั้งหมด เขามีภาษาอังกฤษถ่ายทอดได้ แม้จะต่างวัฒนธรรมกัน ในประเทศญี่ปุ่น เขาก็มีทับศัพท์เหมือนกัน แต่เขามีอุดมการณ์ที่จะใช้ภาษาญี่ปุ่นแทนให้จงได้ เขาก็จะพัฒนาภาษาญี่ปุ่นไปและแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นแม้จะเป็นเรื่องลึกปานใดก็ตามที่กล่าวมานี้เป็นอุดมการณ์ในภาษาซึ่งเราต้องมี เราอาจจะพบว่า ภาษานี้ทำให้เกิดความขัดแย้งกันมากมาย ภาษามีข้อยกเว้นมากมาย มีคนถกเถียงโต้แย้งกันเรื่องภาษาก็มาก แต่อุดมการณ์ของภาษานั้นก็คือการทำให้คนเข้าใจภาษาร่วมกันอย่างเต็มที่ และอีกกี่ปีจะบรรลุอุดมการณ์นี้ นั่นเป็นอีกปัญหาหนึ่ง ที่อาจารย์เปลื้องพูดเรื่องพจนานุกรมนั่นก็เป็นอุดมการณ์ คือเราอยากจะมีพจนานุกรมให้ดีวิเศษถึงขนาด Oxford Dictionary นี่ก็เป็นอุดมการณ์ของเรา

๑๑) ในเรื่อง**บรรทัดฐาน** ภาษาเป็นเรื่องของมนุษย์ในสังคมที่จะต้องใช้ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีบรรทัดฐานสำหรับตัดสินเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ภาษาที่ใช้ในทางราชการจะต้องสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทั้งนี้ตามมติของคณะรัฐมนตรี นี่คือบรรทัดฐานในเรื่องการสะกดการันต์ ในระยะที่ไม่เปลี่ยนแปลงพจนานุกรม สมมติว่าคำว่า "ศิลปะ" ในพจนานุกรมไม่ประวิสรรชนีย์ เราก็ไม่ประเพราะเราเดินตามพจนานุกรม ละคร พจนานุกรมให้เขียน ล–ะ–คร ก็ต้องสะกดอย่างนี้ ถ้าใครไม่สะกดอย่างนี้ก็แสดงว่าไม่ยอมรับบรรทัดฐาน การสอนภาษาไทย การเขียนภาษาไทย ก็ต้องมีเกณฑ์เป็นบรรทัดฐาน วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว ร้อยกรอง ก็ต้องมีบรรทัดฐานตั้งไว้สำหรับนำไปวัดว่า คุณค่าควรจะเป็นระดับนั้น ๆ บรรทัดฐานนั้น บางทีเกิดขึ้นจากสถาบันระดับประเทศ บางทีเกิดขึ้นในกลุ่ม บางทีเกิดขึ้นตามประเพณี ถ้าเราไปวางบรรทัดฐานที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติบางทีก็เกิดการสับสนเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น การอ่านออกเสียงคำบางคำ มีวิธีอ่านได้ ๒ อย่าง คือ คำ คมนาคม อ่านว่า คม–มะ–นา–คม ก็ได้ อ่านว่า คะ–มะ–นา–คม ก็ได้ และมีคนไทยที่มีความรู้มากกับมีความรู้ปานกลางจำนวนพอ ๆ กัน เราก็ต้องถือว่า อ่านได้ ๒ อย่างเป็นบรรทัดฐาน ไม่จำเป็นต้องอ่านเพียงแนวเดียว อย่างเดียวทำนองเดียวกัน คำ either ในภาษาอังกฤษ อ่าน อีเธอร์ หรือ ไอเธอร์ ก็ถือว่าถูก เพราะสื่อสารได้ดี ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นบางทีก็มาจากครูภาษาไทยซึ่งต้องการให้อ่านแน่นอนตายตัวลงในอย่างใดอย่างหนึ่ง การอ่านเป็นปรากฏการณ์ที่ออกมาจากกล่องเสียงของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนออกเสียงเพี้ยนกันได้บ้างเล็กน้อย ถ้าไม่ได้ทำให้หน่วยเสียงหายไปจากระบบภาษาอันจะทำให้เกิดการเข้าใจผิด ก็อนุโลมว่าใช้ได้ แต่ถ้าออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำไม่ชัดหรือสับสน หรือคำที่ควรจะออกเสียงกึ่งมาตรา ไปออกเสียงเต็มมาตราเข้า เช่นนี้ก็นับว่าผิดบรรทัดฐาน

๑๒) ตัวเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นแทนเสียง ตัวเขียนในภาษาไทยมิใช่จะแทนเสียงในภาษาไทยไปได้หมดทุกเสียง เช่นคำอุทานจำนวนมาก ไม่มีตัวเขียนที่จะแทนเสียงได้ครบ อยู่ที่การออกเสียง โดยใช้หูเป็นบรรทัดฐาน ต้องตกลงกันด้วยวาจาก่อน แล้วใช้ประสาทหูเป็นเครื่องช่วยการวินิจฉัย

๑๓. ภาษามีลักษณะหลากหลาย อาศัยปัจจัยหลายอย่างในการที่จะพิจารณา เพราะฉะนั้นการที่จะอนุรักษ์ภาษา หรือ พัฒนาวัฒนธรรมนั้นต้องพิจารณาประเด็นสำคัญหลายประเด็น มนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดเดียวที่ใช้เครื่องมือได้ ในบรรดาเครื่องมือทั้งหลายของมนุษย์เรานั้น ภาษาเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด เพราะว่าช่วยในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกัน ช่วยอนุรักษ์เก็บความรู้เก่า ๆ เอาไว้ถ่ายทอดพัฒนาความรู้สึกนึกคิดทุกอย่างอยู่ในรูปของภาษาทั้งสิ้น ฉะนั้นภาษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เป็นชีวิตของเรา ถ้านิยมคำว่าวัฒนธรรมอย่างที่ ดร.สวนิต กล่าวไปแล้วก็ยิ่งหมายความว่าภาษากับวัฒนธรรมนั้นคืออันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในเนื้อของกันและกันนั่นเอง สมมุติว่าเรานอนหลับไปแล้วตื่นขึ้นมาลืมภาษาหมด ลองคิดดูว่าจะวุ่นสักแค่ไหนแ นี่ก็แสดงถึงความสำคัญของภาษา

๑๔) ไทยเรามีภาษาอยู่แล้ว ภาษานั้นกลั่นกรองกันมาหลายชั้นหลายชั่วคน ไม่ทราบว่ากี่ปี กว่าจะมาได้ภาษาอย่างที่เราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ภาษาไทยทุกวันนี้นั้น เรามีคำพิเศษสำหรับคนที่พิเศษของเราอย่างที่มีคำสำหรับพระพุทธเจ้า สำหรับพระมหากษัตริย์ มีคำสำหรับคนที่รักของเรา มีคำไว้สำหรับบริภาษคนที่เราเกลียด คนที่เราไม่พอใจ มีคำสำหรับจะใช้ในวิชาการ สิ่งเหล่านี้เราสร้างสมกันมาแรมปีทีเดียว เป็นของของเราที่ไม่ใช่ว่าจะทำขึ้นมาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ต้นไม้ต้นหนึ่ง เราบ่นว่าโค่นเสียได้ปลูกมาตั้ง ๕๐ – ๖๐ ปี ตัดวันเดียวก็ล้มไป ภาษายิ่งหนักเข้าไปอีกเท่าใดไม่ทราบ ใช้เวลานานเท่าใดไม่ทราบกว่าจะมาเป็นภาษาได้อย่างที่เราพูดกันอยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เราควรจะหวงแหน ควรจะรัก และอนุรักษ์ไว้ ทั้งควรจะพัฒนาให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๑๕) เรื่องของภาษานั้นเป็นเรื่องอยู่ในชีวิตจิตใจของมนุษย์โดยตรง มนุษย์มีชีวิตอยู่ตราบใดภาษาก็มีชีวิตงอกงามไปตราบนั้น มีหน้าที่รับใช้ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เรื่อยไป คนไทยเราคิดอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร มีลักษณะนิสัยประจำชาติอย่างไร ปรากฏอยู่ในภาษาทั้งสิ้น เราอยากจะดูตัวเราเองเมื่อใด เราก็หยิบภาษาของเราออกมาดู เราก็จะเข้าใจกัน ยกตัวเรื่องง่าย ๆ ว่า ในสังคมของเรานั้น เราเชื่อกันว่าบุคคลไม่เท่ากัน ไม่เหมือนกัน เรามีเด็ก มีผู้ใหญ่ มีหญิง มีชาย มีฐานะแตกต่างกัน ยิ่งในอดีตเรื่องเหล่านี้ชัดเจนมาก ฉะนั้นเราก็มีคำใช้สำหรับสื่อสารแตกต่างกันออกไปตามลักษณะ เพศ วัย และฐานะ ในวัยเด็กต้องใช้วัจนภาษา คือ ภาษาพูด ไม่ใช้อวัจนภาษา หรือที่บางคนเรียกว่าทัศนภาษาคือภาษาที่แลเห็นได้ด้วยตา เช่นผู้ใหญ่เรียก จะสั่นหัว จะพยักหน้า จะยักคิ้วกับผู้ใหญ่ไม่ได้ถือว่าไม่สุภาพ ไม่ยอมให้ทำ แต่คนที่อายุเท่าเทียมกันก็ทำได้ ในอดีตผู้หญิงกับผู้ชายก็ใช้ภาษาแตกต่างกัน ผู้ชายพูดคำหยาบได้มากกว่า อนุญาตให้ผู้ ชายหละหลวมในด้านการใช้ถ้อยคำ ผู้หญิงนั้นต้องการให้สำรวม อ่อนหวานสุภาพ เรียกว่าใช้สมุดจรรยากันคนละเล่ม เรื่องของฐานะก็เช่นเดียวกัน เราจะเห็นได้ชัดในการเขียนหนังสือราชการ เมื่อใดควรเคารพ ควรจะแสดงความนับถือ เมื่อใดแสดงความนับถืออย่างสูง อย่างยิ่ง นี่เป็นเรื่องของความแตกต่างที่เรามีอยู่ในสังคมของเราในอดีต มาในสมัยปัจจุบัน เข้าใจว่าความแตกต่างเหล่านี้ลดน้อยลงไปมาก การใช้ภาษาระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ก็ไม่ค่อยจะเคร่งครัด คือมีแบบแผนชัดเจนเหมือนอย่างในอดีต ในอดีตนั้น ท่านเสนาบดีจะไม่พูดว่ากราบเรียนพี่น้องประชาชน แต่ในเวลานี้ ท่านรัฐมนตรีอาจจะ

พูดออกรายการโทรทัศน์กราษเรียนพี่น้องประชาชนก็ได้

๑๖) การใช้คำ ขอบใจ ขอบคุณ สมัยนี้ ก็ใช้กันสับสน ผู้ใหญ่พูดกับเด็กก็ใช้ว่า "ขอบคุณ" จนกระทั่งเวลานี้ไม่ทราบว่าจะใช้คำ "ขอบใจ" กับใคร ถ้าเป็นคนเสมอกันก็คงต้องใช้ว่าขอบพระคุณ ขอบพระคุณอย่างสูง ซึ่งบางทีก็ไม่แน่ใจว่าจะใช้อย่างไร ภาษาเป็นเครื่องแสดงความคิดของคนว่าถืออะไรเป็นเรื่องสำคัญ คนไทยนั้นถือเรื่องจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ เวลาเรารับคำ "จิต" ซึ่งเป็นคำแขกมา เราก็มาบวกกับคำว่า "ใจ" ของเรา เป็นจิตใจ ถือเรื่องใจเป็นสำคัญ แต่เพื่อนบ้านของเราถือว่า "ตับ" เป็นเรื่องสำคัญ ไทยเรียกหญิงที่รักว่า "ยอดดวงใจ" จีนเรียก "แม่ชิ้นตับ" คำเขมรว่า "จิตตะเริง" แปลว่า "จิตและตับ" เพราะถือว่าตับเป็นเรื่องสำคัญ คำว่า "แพง" ของไทยเราแปลว่า "ที่รัก" เป็นภาษาปาก ตรงกับคำว่า "เดียร์" ของฝรั่งซึ่งแปลว่า "ที่รัก" และ "แพง" เห็นได้ว่าความคิดใกล้เคียงกัน สิ่งที่แพงเป็นสิ่งที่เรารัก และสิ่งที่เรารักย่อมแพง มีค่าในสายตาของเรา คำว่า "เกรงใจ" ชาติอื่นไม่มี แต่ชาติไทยมี นี่ก็เป็นเครื่องบอกความคิด บอกลักษณะนิสัยใจคอของเรา คำพูดของไทยเรามีคำซึ่งใช้แสดงความสุภาพ ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องคำหยาบ คำละเอียด คำละเมียด คำคะนอง ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจาริยางกูร)

๑๗) การใช้คำคล้องจองในสำนวนไทยที่เรียงกันสี่คำ เช่น ดีดสีตีเป่า นี่บอกลักษณะของคนไทย คนไทยพูดอย่างนี้ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกแล้ว และยังใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้ เช่น สำนวนใหม่ ๆ ว่า "เที่ยวเฟื่องเมืองหนัง" "ข่าวล่ามาเร็ว" การเรียงกลุ่มคำในลักษณะนี้ ทราบจากอาจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ว่า คนไทยแถวชานสเตทก็ยังมีพูดกันอยู่ เช่น "พ้มเสียงเพ้งปาก" หรือ "พร้อมเสียงเพรียงปาก" คือพูดเป็นเสียงเดียวกัน หรือ "ลงคะแนนให้เป็นเอกฉันท์" นี่แสดงว่าคนไทยรักเสียงสัมผัส คล้องจอง และความกระทบกระทั่งของเสียงที่เสนาะหู นี่เป็นสิ่งที่บอกความเป็นไทย ซึ่งเราควรรักษาไว้

๑๘) ในเรื่องการอนุรักษ์ภาษานี้ ควรเริ่มที่หัวใจก่อนตามวิสัยของคนไทย คือเริ่มวางทัศนคติที่ถูกต้อง อย่าให้ผิด ที่กล่าวนี้ เป็นการเสริมข้อความที่ ดร.สวนิต ว่าไว้ ภาษาจำเป็นต้องมีมาตรฐาน ในระดับที่เป็นมาตรฐาน เราต้องระวัง จะหละหลวมไม่ได้ แต่เมื่อใดที่เป็นการส่วนตัว เราก็พูดได้ตามสบาย ส่วนภาษาสแลงนั้น ถ้าห้ามพูดก็คงหมดสนุก "จะแจ๋วได้ยังไงถ้าไม่พูดแจ๋ว" "จะเห็นได้ชัดเจนยังไงถ้าไม่พูดเจ๋ง ๆ " แต่คำเหล่านี้เราไม่นำไปพูดในภาษามาตรฐานที่ต้องยึดถือร่วมกันเพื่อความเข้าใจกันยาวนาน นี่เป็นประการที่หนึ่ง

ประการที่สอง เราต้องไม่ถือว่าภาษาไทยเป็นเรื่องของอาจารย์ภาษาไทยแต่ฝ่ายเดียว จะต้องเป็นของทุกคน ของคนในชาติที่จะต้องทำพร้อมกันทุกระดับ ทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาตลอดจนประชาชนทั้งหลายในผืนแผ่นดินไทย เราต้องช่วยกันคิด และรวมกำลังกันรักษาภาษาที่เป็นมาตรฐานไว้ เข้ากับความคิดทางพุทธศาสนา คือใช้ภาษาให้ถูกกับกาลเทศะและบุคคล

๑๙) ในเรื่องการอนุรักษ์ภาษาไทยนั้นเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกคนต้องรับผิดชอบ เรารักษาความเป็นไทยได้ด้วยภาษา เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมทางภาษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในปัจจุบันการศึกษาภาษาไทยมีคุณภาพลดลง ในมหาวิทยาลัย อนาคตของภาษาไทยไม่รุ่งเรืองนัก คนส่วนมากเห็นว่า โอกาสเจริญก้าวหน้ามีน้อย สู้เรียนภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ไม่ได้ นี่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนรู้ภาษาไทยในวงจำกัด ทำอย่างไรเราจะให้คนปัจจุบัน โดยเฉพาะอนุชนของชาติมีความรักภาษาไทยมากขึ้น มีวิธีเดียวคือ เราต้องสร้างความรู้

สึกภาคภูมิใจในภาษาไทย และในความเป็นไทย บางท่านอาจเห็นว่าเป็นเรื่องชาตินิยม ถ้าเราไม่มีชาตินิยมในภาษา เราก็ไปไม่รอด เพราะความมั่นคงของชาติอยู่ที่ภาษาเป็นสำคัญ

๒๐) เรื่องชาตินิยม และความมั่นคงของชาตินี้สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ เราควรสอนให้เด็กเกิดความรู้สึกรักชาติ รักความเป็นไทย เช่นเมื่อคนพูดถึงพระเจ้าเหา ถ้าเรารู้สามารถค้นประวัติศาสตร์ได้ก็จะได้ความรู้ว่า พระเจ้าเหามีจริง ตามหลักฐานในหนังสือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไทยในประวัติศาสตร์จีน ซึ่งนายลิขิต สุนตระกูล แปลจากภาษาจีน ปรากฏข้อความในคำนำตอนหนึ่งว่า พระเจ้าเหาเป็นกษัตริย์ที่นับถือของจีน เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒ ของจีน ต่อจากองค์ที่ ๑ คือเซี่ยนตี่ ซึ่งมาจากสวรรค์ แต่ว่ากษัตริย์ที่เป็นมนุษย์นั้นคือกษัตริย์ไทยที่จีนยอมรับนั่นคือ พระเจ้าเสี่ยวเหา แปลว่า เหาน้อย ทำไมจีนจึงยอมรับกษัตริย์ไทย เราก็ต้องศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์ มีหลักฐานเขียนไว้ในหนังสือของเซฟเฟอร์ ข้อความตอนหนึ่งบอกว่า เมื่อจีนได้อพยพมาสู่ดินแดนที่เป็นจีนเดี๋ยวนี้ จีนได้รับเอาวัฒนธรรมจากชาวพื้นเมือง ๒ เผ่าด้วยกัน เผ่าที่หนึ่งคือ โปรโตไทย อยู่ทางใต้ เผ่าที่สองคือ โปรโตทีเวตั้น อยู่ทางตะวันตก เผ่าที่สามคือ โปรโตมองโกเลียน อยู่ทางเหนือ จีนได้รับวัฒนธรรมของชน ๓ เผ่านี้มาประยุกต์เข้ากับวัฒนธรรมจีน เพราะจีนตอนนั้นยังไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง แต่ไทยมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว และในบรรดาวัฒนธรรมต่าง ๆ นี้ จีนรับวัฒนธรรมไทยไปมาก ทำนองเดียวกับที่ไทยรับวัฒนธรรมขอมเมื่อเข้ามาอยู่ในอาณาจักรของดินแดนสุโขทัย สมัยขอมมีอำนาจ ต่อมาไทยทำลายอำนาจของขอมแล้วตั้งตัวเป็นเอกราช จีนก็คงทำแบบเดียวกัน ไทยเราจึงอพยพลงมาเรื่อย ๆ จนสุดเขตอาณาจักรเมืองจีน น่าคิดว่าถ้าพระเจ้าเหาครองราชสมบัติเมื่อ ๒๐๕๓ ปีก่อนพุทธศักราช ไทยเราก็มีประวัติศาสตร์มาประมาณ ๔๕๐๐ ปีมาแล้ว นี่เป็นเรื่องที่เราควรภูมิใจ ดับบลิว เอ อาร์ วุทติ้ง เขียนไว้ในหนังสือ ฮิสตรีออฟไซแอม พูดถึงไทยว่าถ้าหากไทยเราไม่เจริญมาก่อนจีน อย่างน้อยที่สุดเราก็เจริญมาพร้อม ๆ กัน และภูเขาอัลไต น่าจะเป็นเขตแดนไทย เพราะชื่อเป็นภาษาไทยแท้ ๆ ไทยเรามีคำคำหนึ่งว่า "อะเลอ" ซึ่งแปลว่าเขตหรือแดนและ "อะเลอไต" ก็คงจะแปลว่าแดนไทยนั่นเอง ภูเขาอัลไตนั้นเขตประเทศไทยกับพวกไทยทั้งหลาย รวมทั้งจีนด้วย นี่เป็นความเข้าใจของผู้อภิปราย คราวนี้เมื่อคนไทยเรามีวัฒนธรรมของเรา และวัฒนธรรมทางภาษาที่น่าภาคภูมิใจคือภาษาพูด ซึ่งคนไทยไม่ว่าจะอยู่สารทิศใด ถ้าพูดภาษาไทยแล้วรู้เรื่องกัน ก็นับว่าเรามีภาษาสมบูรณ์แบบ เรามีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาเขียนนี้เราคิดว่ามีมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง แต่ผู้อภิปรายรู้สึกว่าน่าจะมีมาก่อนนั้น เพราะในศิลาจารึกบอกไว้ชัดว่า "ก่อนนี้ลายสือไทยนั้นมี" หมายความว่า แบบนี้ต่างหากที่ไม่มี สิ่งที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งซึ่งชาติมหาอำนาจที่สามารถไปดวงจันทร์ได้ยังไม่มีใช้นั่นคือ เลข เลขไทยที่คนไทยไม่นิยมใช้ เราจะต้องสร้างค่านิยมในเรื่องนี้ ทำไมเราไม่นิยมใช้เลขไทย แม้เครื่องพิมพ์ดีดไทยก็ใช้เลขอาราบิค ป้ายก็ใช้เลขอาราบิค ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ในโอกาสที่ไปประชุมคณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารงานครบรอบ ๒๐๐ ปีกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้อภิปรายได้เสนอในที่ประชุมให้ใช้เลขไทยในเอกสารทั้งหมดที่จะพิมพ์ในงานนี้ ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ เรื่องนี้จะต้องเริ่มตั้งต้นที่รัฐบาล ที่แล้วมากระทรวงศึกษาธิการก็ไม่มีนโยบายที่แน่นอน หนังสือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่ออกมา หน้าปกมีทั้งเลขไทย และเลขอาราบิค แสดงว่ายังไม่มีจุดยืนของตัวเอง เรื่องนี้ต้องมีนโยบายระดับชาติ ในโอกาสที่เป็นปีที่ครบ ๒๐๐ ปีลายสือไทย ผู้อภิปรายได้เสนอคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติว่า ควรจะรณรงค์เรื่องเลขไทยเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของเราไว้

๒๑) มีสิ่งที่น่าประทับใจคือ ความคิดและความเห็น หรือกระแสพระราชดำรัสของพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ที่พระองค์ได้ทรงตั้งสมาคมรักษาภาษาไทย ขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๐ ปีนั้นพระองค์ประทับอยู่ ณ ประเทศเยอรมัน ทรงปรารภถึงเรื่องนี้ แล้วทรงมอบหมายให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งสมาคมรักษาภาษาไทยขึ้น มีข้อความที่น่าศึกษาหลายตอน บรรพบุรุษของเราท่านเก่งในด้านอนุรักษ์ภาษาไทยเหลือเกิน คือเก่งโดยเก็บของเก่าไว้ และรับของใหม่ด้วย ผู้มีปรีชาญาณทั้งหลาย ควรจะเลือกเฟ้นเอาของดี ๆ ไว้ เหมือนร่างกายที่กินอาหารสารพัด แต่นำไปบำรุงเลี้ยงร่างกายเฉพาะที่มีประโยชน์ ที่ไม่เป็นประโยชน์ก็ขับถ่ายเป็นกากออกไป

๒๒) วัฒนธรรมต้องมีความเปลี่ยนแปลง แต่ควรจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ใช่ในทางที่เลวลง ถ้าเลวลงก็เป็นหายนะธรรม ถ้าเจริญขึ้น ดีขึ้น จึงเป็นวัฒนธรรม บรรพบุรุษของเราเก่งในการอนุรักษ์ภาษาไทย และประสมประสานของเก่ากับของใหม่ เช่นคำว่า "หน" เป็นคำเก่า เรามีคำว่า หนทาง เวลานี้เราก็ยังใช้อยู่ เช่นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ฯลฯ เมื่อได้คำเขมรว่า "ถนน" เราก็นำมาใช้ด้วยกันเป็น ถนนหนทาง หรือคำว่า "ช้า" เราก็มีทั้ง "ชั่วช้า" และ "ช้านาน" นี่แสดงว่าไทยเรารักษาของเก่า แต่พร้อมกันนั้น เราก็รับของใหม่ได้ นับเป็นลักษณะที่อัศจรรย์อย่างหนึ่งของภาษาไทย

๒๓) ในฐานะที่เป็นคนไทย ต้องอ่านหนังสือไทยและเขียนหนังสือไทย ก็มีความรำคาญใจอยู่บ้างในเรื่องภาษา ภาษาเป็นเครื่องหมายสื่อสาร และแสดงความนึกคิด ภาษามีหลายอย่างเช่น ภาษาพูด ภาษาราชการ ภาษาโฆษณา บางทีภาษาโฆษณาก็มีอะไรหวือหวาตื่นเต้น ผู้อภิปรายมีโอกาสไปเยี่ยมโรงเรียนของหน่วยราชการอยู่บ้าง ได้ไปเห็นนิทรรศการเกี่ยวกับภาษา ได้พบสำนวน และภาษิตที่ผิดเพี้ยนไปก็อดทักไม่ได้ เช่น "สู้จนยิบตา" น่าจะเป็น "สู้จนเข็บตามากกว่า" เพราะสำนวนนี้มาจากการที่ไก่ชนกันจนเจ้าของต้องเย็บตาให้สั้นขึ้น แล้วให้ตีกันต่อไป สมัยนี้มีการสอนแบบใหม่ โดยให้เอาข้อความทางซ้ายไปเข้าคู่กันทางขวา เช่น คนเดียวหัวหาย สองคน..... (เพื่อนตาย) รวมกันเราอยู่ แยกกันเรา..... เด็กคนหนึ่งตอบว่า รวมกันเราอยู่ แยกกัน เราต่างคนต่างอยู่ ปัญหาการใช้ภาษาไทยนี่รวมไปถึงวิชาอื่นด้วย คือให้เติมข้อความอย่างน้อย ๓ – ๔ บรรทัด เช่นให้บอกประโยชน์ของหนังวัว มีเด็กคนหนึ่งตอบว่า ใช้ห่อหุ้มตัววัว และทำให้รู้ว่าเป็นวัว เลขไทย เด็กก็เขียนไม่ได้ เพราะไม่ได้สอนให้เขียนกันให้เขียน ๑ – ๑๐ มีเด็กเขียนผิดถึง ๗๐ – ๘๐% ที่เขียนผิดมากที่สุดคือ เลข ๓ เขียนเป็น ๓ คือไส้ไม่ลงมาถึงต้น อีกตัวหนึ่งคือ ๐ ศูนย์ไทยกับศูนย์อาราบิคไม่เหมือนกัน ศูนย์ไทย กลม ศูนย์อาราบิค รี

๒๔) ในการอนุรักษ์และพัฒนาภาษาไทย ขอฝากข้อคิดเกี่ยวกับเขียนหนังสือราชการไว้ด้วย เพราะได้ทราบว่า ในการปัจฉิมนิเทศที่ ก.พ.จัดสำหรับนักเรียน เลขาธิการ ก.พ.ได้ย้ำว่าสิ่งที่ราชการต้องการมากที่สุดคือ รู้ภาษาไทยให้ดี โดยเฉพาะภาษาหนังสือราชการนี่น่าเป็นห่วงมาก ถ้าหัวหน้างานแสดงความเป็นห่วงมาก คนพิมพ์หนังสือก็จะหาว่าจู้จี้ ในการเขียนหนังสือราชการมีปัญหาเรื่องการเขียนเครื่องหมายวรรคตอนด้วย เพราะนักใช้กันไม่ค่อยถูก

๒๕) ในการเรียนการสอนภาษาไทย น่าจะมีการเรียนภาษาแบบเก่ากันบ้าง ในฐานะผู้ใช้ภาษา ถ้าได้อ่านหนังสือเก่าที่เป็นมาตรฐาน มีถ้อยคำสละสลวยของคนสมัยก่อนไว้บ้าง ก็จะทำให้ภาษาของเราประณีตขึ้น

๕. การอภิปราย เรื่อง ทรรศนะการใช้ภาษาในปัจจุบัน

คณะผู้อภิปราย

๑. นายพิชัย วาสนาส่ง
๒. ศาสตราจารย์นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี
๓. นางเสริมศรี เอกชัย
๔. รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณราย ทรัพยะประภา ผู้ดำเนินการอภิปราย

สรุปสาระสำคัญ

๑) แม้ผู้อภิปรายจะศึกษา และมีอาชีพทางด้านสถาปัตยกรรม แต่รู้สึกว่าได้ใช้ภาษาไทยมากกว่าอาชีพที่เรียนมา โดยเฉพาะในการเขียนเรื่องเกี่ยวกับงานติดต่อระหว่างประเทศบ้าง งานวิเคราะห์ข่าวบ้าง ปรากฏว่าได้รายได้รวม ๆ กันมากกว่าการเขียนแบบก่อสร้างตึก ผู้อภิปรายจึงคิดว่าภาษาไทยที่ได้เรียนมาจากอาจารย์นิรันดร์ นวมารคมีประโยชน์มาก ทั้งนี้ก็อาศัยการศึกษาและฝึกฝนด้วยตนเองเพิ่มเติม และศึกษาภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ประกอบด้วย

ในฐานะที่เป็นนักสื่อสารความหมายมากกว่านักภาษา ผู้อภิปรายเห็นว่าการใช้ภาษาควรมุ่งที่ความหมายเป็นสำคัญ การคิดคำใหม่ให้สื่อความหมายได้ย่อมมีประโยชน์ ผู้อภิปรายเคยคิดคำบางคำเช่น คำ "มนุษย์ต่างดาว" ซึ่งแปลมาจากภาพยนตร์โทรทัศน์ โดยอาศัยคำ "ต่างด้าว" เป็นแนวเทียบ ก็ปรากฏว่าใคร ๆ นำคำนี้ไปใช้แพร่หลายตามสมควร การคิดคำใหม่ขึ้นในภาษานี้ บางทีก็ไม่ทราบว่าใครเป็นคนต้นคิด คือคิดทิ้งเอาไว้แล้วมีคนรับไปใช้จนไม่ทราบที่มา ส่วนผู้ใช้ก็ใช้เพราะถูกปากถูกคำ คำเหล่านี้ก็ติดอยู่ในภาษา

๒) บางครั้งการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายในสังคมนี้ ทำให้ผู้อภิปรายต้องประสบความชอกช้าระกำใจก็มี คำบางคำก่อให้เกิดปัญหาเพราะ ผู้ที่ใช้คำนั้นไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะทำแต่เมื่อไปทำเข้าก็กลายเป็นผิดไป คำคำเดียวกัน ถ้าผู้ใช้อยู่ในฐานะที่จะทำได้ เมื่อไปทำเข้าก็ไม่มีความผิด ยกตัวอย่างเช่น คำบรรยายเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ผู้อภิปรายทำร่วมกับ ดร.เดช บุนนาค ซึ่งเป็นอุปนายกสมาคมประวัติศาสตร์ไทย โดยศึกษาค้นคว้าตำรับตำรา และหนังสือต่าง ๆ แต่พอทำเสร็จเรียบร้อยส่งไปก็ถูกคณะกรรมการเอกลักษณ์รีเจคไปหลายเรื่อง จนกระทั่งภาพยนตร์เรื่องนั้นไม่ได้ออกฉาย แม้ได้พยายามจะสื่อความหมายก็ไม่สำเร็จ ด้วยเหตุผลว่า คำบางคำไม่เคยใช้จึงใช้ไม่ได้ต้องเปลี่ยนแปลง เช่นคำว่า "พระราชปรารถนา" ถูกทักท้วงว่าไม่มีในราชาศัพท์ ให้ใช้คำว่า "พระราช-ประสงค์" อย่างที่เคยใช้กัน แม้จะได้ชี้แจงว่า เดี๋ยวนี้พระเจ้าแผ่นดินท่านมิได้มีแต่คำสั่งอย่างเดียว ท่านก็มีหัวใจเหมือนกัน ท่านน่าจะมี "พระราชปรารถนา" ได้ แต่เขาก็ไม่ฟัง ต่อมาอาจารย์ภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการได้ใช้คำนั้นในการสรรเสริญพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลต่าง ๆ ปรากฏว่าไม่มีใครว่าคำ "พระราชปรารถนา" จึงเป็นคำที่ใช้ได้ในกาลต่อมา นี่ก็แสดงถึงความสำคัญของผู้ที่ใช้คำนั้นอย่างเห็นได้ชัด

๓) ผู้อภิปรายได้อ่านหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เช่นพระราชหัตถเลขาต่าง ๆ เห็นว่าพระองค์ท่านทรงเป็นนักสื่อความหมายที่ยอดเยี่ยมที่สุด แต่ตัวสะกด

การันต์ก็ผิดมากเหมือนกัน ในพระชนมชีพของพระองค์ท่าน ทรงมีพระราชหัตถเลขานับหมื่นฉบับ แสดงถึงพระราชอุตสาหะวิริยะอย่างยิ่ง และสื่อความหมายได้ทุกเรื่อง ทุกอย่าง ทุกประเภท นับตั้งแต่เรื่องการปลูกต้นไม้จนถึงการทหาร การตัดสินคดีความ และ ความห่วงใยในเรื่องต่าง ๆ ในพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าดารารัศมีที่เชียงใหม่ก็ทรงใช้ภาษาที่สื่อความหมายได้ดีทั้งในการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ และในการพรรณนาถึงกรุงเทพฯ แม้การสะกดคำต่าง ๆ จะผิด ก็ถือว่าเรื่องความหมายสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ

๔) เรื่องการเขียนผิดเขียนถูกในภาษาไทย แต่เดิมมาอาจจะไม่ค่อยจู้จี้กันเท่าไร เพราะถือว่าความหมายสำคัญกว่า มาตอนหลังนี้ เราต้องระวังให้มาก โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งตีพิมพ์ ผู้อภิปรายเป็นผู้ที่พูดมากกว่าเขียน แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องเขียนก็เขียนได้ แต่ตอนเขียน มีเรื่องที่น่าสนใจอยู่ว่า เราจะเขียนอย่างพูด หรือเขียนอย่างเขียน ถ้าเขียนอย่างเขียนมักเกิดความรู้สึกว่ามันแข็ง เพราะต้องระวังไวยากรณ์และระวังเรื่องอื่น ๆ อีกเช่น เรื่องย่อหน้า ขึ้นบรรทัดใหม่ หรือเว้นวรรค เรื่องการใช้คำ "กับ" "แก่" "แด่" "ต่อ" อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะถ้าไม่ระวัง เวลาใครไปตรวจ ไปเห็นเข้าก็เป็นหลักฐานแสดงว่ารู้ภาษาไม่ดี แม้กระทั่งตัวสะกดการันต์ก็เช่นเดียวกัน

๕) แต่เดิมมา นักวิชาการด้านการศึกษา เคยถือว่าภาษาสื่อสารนี้เป็นภาษาที่ทำให้คนเข้าใจ จะใช้ภาษาอย่างไรก็ตาม ถ้าพูดแล้วทำให้คนเข้าใจได้ง่าย เข้าใจได้รวดเร็ว แม้จะไม่ตรงไปบ้างเพี้ยนไปบ้าง ผิดไปบ้าง ก็นับว่าเป็นภาษาที่ใช้ได้ ในการใช้ภาษา ถ้าระมัดระวังจริง ๆ ที่จะใช้ให้ถูก ก็คงทำได้ ไม่ใช่เรื่องที่เหลือบ่ากว่าแรงอะไร ไม่ว่าจะเรียนภาษาอะไร คนเราเรียนได้ทั้งนั้น แต่ว่าถ้าต้องระวังอยู่ตลอดเวลาให้ถูกให้ครบถ้วนหมดทุกอย่างนี่ มันก็จะแข็ง และจะสื่อความหมายไม่ออก ทุกวันนี้แม้หนังสือราชการก็รู้สึกว่าอ่านยาก ต้องอ่านแล้วอ่านอีกหลายเที่ยว เพราะบางทีผู้เขียนเขียนเพื่อไม่ให้มัดตัวเอง จึงทำให้ผู้อ่านไม่รู้ว่ามีความหมายอย่างไรกันแน่ วิธีการเขียนอย่างภาษากฎหมายที่จริงก็ไม่ใช่เรื่องยาก แต่คนไม่รู้กฎหมายไปเขียนเพื่อจะไม่ให้มัดตัวเอง เลยทำให้สับสนพัลวันไป ทำให้ผู้อ่านจับความหมายไม่ถูก ในการเขียนข่าวทุกวันนี้ บางทีอ่านข่าวแล้ว ยังไม่ทราบว่าจะให้หมายความว่าอย่างไร จะต้องมานั่งแปลข่าวนั้นออกมาเป็นภาษาง่าย ๆ อีกที เรื่องนี้แหละที่น่าเป็นห่วง เพราะเมื่อแปลออกไปแล้ว ระหว่างผู้แปลกับผู้อ่านเกิดตีความไม่ตรงกันปัญหาก็เกิดขึ้น

๖) ในการให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนพยายามพูดไม่ให้เป็นการมัดตัวเอง เพื่อไม่ให้เกิดความรับผิดชอบ คนฟัง ฟังไม่เข้าใจก็จับประเด็นไม่ถูก พอนักข่าวเขียนข้อความที่สัมภาษณ์ออกมา ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะบอกว่าไม่ได้พูดเช่นนั้น แม้มีเทปยืนยันอยู่ ก็ยังว่า ที่พูดนั้นไม่ได้มีความหมายอย่างนั้น เพราะฉะนั้นภาษาที่ไม่จะแจ้งเช่นนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาในการสื่อสารขึ้น

๗) ปัจจุบันมีการคิดคำสแลงใหม่ ๆ ขึ้นใช้ เช่นคำ "เจ๋ง" ผู้อภิปรายเห็นว่า คำนี้ฟังแล้วรู้เรื่อง ชัดเจนดี น่าจะใช้ได้ ภาษาเช่นนั้น ผู้อภิปรายมักชอบใช้มากกว่าภาษาที่ต้องพูดอย่างระมัดระวัง แต่อย่างไรก็ตาม เราก็ควรขอบคุณบรรดาผู้หลักผู้ใหญ่ที่ได้เขียนตำราไว้ให้เราเรียน วรรณคดีโบราณที่เขียนไว้นั้น ถ้าอ่านบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความแตกฉานในการใช้ภาษา เพราะมันซึมซาบเข้าไปในหัวใจแล้วก็ปล่อยออกไปในเวลาพูด ผู้อภิปรายเคยอ่านสามก๊กถึง ๔ เที่ยว เป็นสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถ้อยคำที่คนเก่า ๆ เขียนไว้ บางครั้งฟังยาก แต่กลับเป็นภาษาที่ใช้ตรงความหมายดี กะทัดรัด และได้ความดี เพราะฉะนั้นเมื่อมีความเข้าใจเรื่องภาษาเช่นนี้ แม้จะไม่ได้เรียนภาษาไทยต่อหลังจากที่จบจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ก็ได้ใช้ภาษาไทยให้เป็นประโยชน์ในการทำงานต่าง ๆ สารพัด

เรื่อง มีผู้ถามเซอร์วินสตัน เชอร์ชิลว่า ท่านเรียนวิชาอะไรเป็นวิชาเอก ท่านตอบว่า เรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาเอก ภาษาอังกฤษนี้ ใครอย่านึกว่าง่าย ผู้อภิปรายจึงพยายามเรียนภาษาไทยด้วยตนเอง พอเรียนรู้จนแน่ใจแล้วก็ลองพูดดูว่าจะใช้ได้หรือไม่ ก็ปรากฏว่า ตั้งแต่เข้าใจว่า ภาษาคือการสื่อความหมายแล้ว ก็นำตัวอย่างภาษาที่มีคนเขียนกันมาแต่โบราณมาใช้เป็นแนวมาตรฐาน แล้วก็เอามาดัดแปลงให้เข้ากับชีวิตประจำวัน พอทำได้เช่นนี้ก็ชักจะสื่อความหมายในคนฟังรู้เรื่องได้ ผู้อภิปรายได้ทดลองนำเรื่องยาก ๆ มาบรรยายให้คนฟังด้วยภาษาง่าย ๆ ได้ทดลองมา ๓๐ กว่าปีแล้วหลังจากที่จบจากมหาวิทยาลัย ก็นับว่าประสบความสำเร็จ คือ นำเอาประวัติของเพลงคลาสสิคยุโรปมาเล่าให้คนไทยฟัง เมื่อ ๓๒ ปีที่แล้วมา ทางวิทยุ ๑ ป.ณ. ที่แผนกวิชาการ กองวิทยุ กรมไปรษณีย์โทรเลข ก็ปรากฏว่าได้รับความนิยม ที่จริงก็ไม่ได้ทำอะไรมาก นอกจากหาตำรับตำรามาอ่านและดูข้อความที่เขาเขียนไว้หลังซองแผ่นเสียงประกอบ แม้จะเป็นภาษาเทคนิคทางดนตรี ก็ได้พยายามถ่ายทอดออกมาให้คนฟังเข้าใจ ปรากฏว่ามีชาวนาที่คลองพระจำนงเลยออกไปทางรังสิต เขียนจดหมายมาบอกว่า ชาวนา ๒๐ กว่าคนฟังเรื่อง โรเมโอ จูเลียต ด้วยความเพลิดเพลิน แล้วก็ฟังเพลงคลาสสิค นอกจากชาวนาแล้ว เจ้าคุณและคุณหญิงทั้งหลายท่านก็ฟังรู้เรื่อง มีหลายคนบอกมาว่าติดใจรายการนั้น บอกว่าพูดอย่างนั้นเข้าทีดี ฟังรู้เรื่องว่าอะไรเป็นอะไร นี่ก็แสดงถึงความสำคัญของภาษาที่ใช้สื่อสารว่า ต้องทำให้คนเข้าใจ ก็จะสามารถสื่อความหมายได้

๘) มีข้อสังเกตในเรื่องการทับศัพท์ว่า ถ้าเราจำเป็นต้องใช้ศัพท์ใหม่ แต่คิดคำไทยไม่ออก และไม่ยอมทับศัพท์ บางทีก็ทำให้เราลำบากในการพัฒนาประเทศ ผู้อภิปรายได้ลองศึกษาดูว่าภาษาต่าง ๆ เขาทำกันอย่างไร ก็พบว่า การทับศัพท์นี้เขาถือเป็นเรื่องธรรมดา ในที่สุดก็กลายเป็นคำในภาษานั้น ๆ ไป ยกตัวอย่างเช่น ภาษาญี่ปุ่น มีคำว่า "ประตู" ใช้ว่า "โซอิ" คือประตูเลื่อนที่มีบานพับ ญี่ปุ่นไม่รู้จัก จึงยุ่ง แต่บานเลื่อนนั้นมีร่องไม้ ประตูก็เลื่อนไปเลื่อนมาได้ พอมีประตูไม้ขึ้นมา ญี่ปุ่นก็เรียกว่า "โท" ซึ่งมาจากคำว่า "door" ญี่ปุ่นจึงไม่คิดคำใหม่ เลยเกิดคำในลักษณะทับศัพท์ขึ้นหลายคำ เช่น ไอศกรีม – ไอ สุ คุ ริ มุ ผ้าเช็ดหน้า – แฮงเคอชิฟปุ ในวิชาวิทยาศาสตร์ คนญี่ปุ่นไม่คิดเลย ใช้ได้ทุกคำ ใครอยากจะรู้คำไหนก็ไปหาถ้าอธิบายเกี่ยวกับคำนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไปให้เข้าใจในญี่ปุ่น แม้จะมีคำที่ใช้ทับศัพท์มากมาย แต่คนญี่ปุ่นมีภาษาสุภาพ ซึ่งเป็นภาษาที่ทุกคนประทับใจ เขาถือว่าความสุภาพเป็นการสื่อความหมายที่สำคัญที่สุดในภาษาของเขา คำว่า "ขอบคุณ" ในภาษาญี่ปุ่น พูดได้ถึง ๑๕ แบบ คนแก่พูดอย่างหนึ่ง เด็กพูดอย่างหนึ่ง เขาพูดได้แตกต่างกันถึง ๑๕ อย่าง และมีความสุภาพเรียบร้อยต่างกัน เมื่อศึกษาดูแล้วก็เห็นว่า ญี่ปุ่นเขาก็ทำบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าได้ดี ทั้ง ๆ ที่เขาใช้คำทับศัพท์กันมากมายเหลือเกิน ตัว คาตากานานี่เต็มไปหมด แต่เขาก็สื่อความหมายกันได้ เราจะทำเช่นนั้นหรือไม่ บางทีก็ต้องทิ้งเอาไว้ให้คิดกัน

๑๐) ในการคิดคำใหม่ มีศัพท์บัญญัติออกมาใหม่ ๆ ปีแล้วปีเล่า บางคำมีใช้อยู่แล้วก็เปลี่ยนใหม่ คำเก่าก็ตายไป อย่างคำว่าทัศนาจร เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยใช้กันแล้ว พระองค์วรรณฯ ท่านคิดว่าดีแล้ว ผู้อภิปรายก็พยายามจะใช้อยู่ ในที่สุดก็มีผู้ใช้คำ "ท่องเที่ยว" แทน อย่างองค์การสำนักงานท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ไม่เห็นใช้การทัศนาจรแห่งประเทศไทย ความนิยมของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ นิยมแล้วสื่อความหมายได้หรือไม่ นี่เป็นเรื่องสำคัญ

๑๑) ในฐานะที่ผู้อภิปรายเป็นอาจารย์สอนกฎหมายและมีความสนใจในภาษาไทย ก็เต็มใจมาพูด แม้จะสอนกฎหมายก็สอนด้วยหัวใจของคนที่รักภาษาไทย ทุกวันนี้ได้ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการทำ

ความเข้าใจกับลูกศิษย์และใครต่อใครมากกว่าภาษาอื่น ๆ ผู้อภิปรายมีความอัดอั้นตันใจหลายอย่างเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย อาจารย์ภาษาไทยทั้งหลายในที่ประชุมนี้ทำหน้าที่ได้ดีกว่าผู้อภิปราย เพราะ ใครพูดผิด เขียนผิด ก็ติชมแก้ไข เขาก็เชื่อ เพราะเป็นอาจารย์สอนภาษาไทย แต่ผู้อภิปรายเป็นอาจารย์สอนกฎหมาย จะติชมแก้ไขอะไรไป ก็ไม่มีใครเขาฟังเท่าไรนัก เพราะเขาหาว่าไม่ใช่นักภาษา ในที่นี้ใคร่ขอระบายให้ฟังว่า ในฐานะอาจารย์สอนกฎหมายได้พบปัญหาอย่างไร มีทรรศนะเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยอย่างไรเวลาเห็นใครพูด ให้ความหมายของคำในภาษาไทยผิด ก็เกิดความรำคาญ รำคาญมากเข้าก็โกรธถึงขนาดที่จะปรับเป็นตกได้ ทั้งนี้เพราะนักเรียนกฎหมายมีความประมาทเลินเล่อในการใช้ภาษามาก โดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ถูกต้อง บางทีก็ใช้ไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ยกตัวอย่างเช่น มาตราหนึ่งบัญญัติไว้อย่างนี้ เขียนไว้อย่างนี้ แต่พอถึงเวลาตอบข้อสอบ ก็ตอบว่าเรื่องที่ถามมานี้ มีหลักกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา "นึง" ว่าอย่างนี้ ผู้อภิปรายก็อนุโลมว่า "นึง" คงจะมาจาก "หนึ่ง" แต่มาตราที่นักศึกษาผู้นั้นหมายถึง คือมาตรา ๗๕๖ ถ้าเขาตั้งต้นว่ามาตรา ๑ ก็ผิด เพราะมาตรา ๑ นั้นมีชื่อว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พอเรียกมาถาม ก็บอกว่าไม่ได้เจตนาจะอ้างมาตราที่ ๑ จะอ้างมาตราอื่น แต่เมื่อตีความในด้านของผู้ตรวจก็ถือว่าอ้างมาตรา ๑ เมื่ออ้างผิดก็ผิด ปรับเป็นตกไปหลายรายแล้ว มีคำหลายคำที่นักกฎหมายเองควรจะเขียนให้ถูก คนอื่นเขียนผิดไม่ว่า แต่ถ้านักกฎหมายเขียนผิดก็น่าขายหน้า ผู้อภิปรายเคยให้นักศึกษา ๑๕๐ คน เขียนคำว่า "อุทาหรณ์" ปรากฏว่าในจำนวน ๑๕๐ คน ไม่มีใครเขียนถูกสักรายเดียว ให้เขียนใหม่ เขียนคำ "ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา" ใน ๑๕๐ คน ตอบถูก ๒๐ คน คำว่า "กฎหมาย" ก็มีหลายคนไม่ทราบว่า ฎ หรือ ฏ สะกด คำว่า "ปรากฏ" ก็สะกดไม่ถูก ทำให้เสียคะแนนโดยใช่เหตุ

๑๒) เมื่อพูดถึงทรรศนะของผู้อภิปรายในการใช้ภาษาไทยทุกวันนี้ ผู้อภิปรายสังเกตว่า มีความผิดพลาดเกิดขึ้น ๕ จุดด้วยกัน และ ๕ จุดนี้จะปรากฏอยู่ในหมู่นิสิต นักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนทั่วไปยังไม่ค่อยจะผิดพลาด จุดแรกที่พบคือ ความมักง่าย ใช้ภาษาผิด โดยไม่นำพาต่อหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง บางทีรู้ว่าถูก แต่ก็ใช้ตะแบงไปผิด ๆ บางทีตั้งใจจะใช้อย่างคนที่รู้ว่าผิด แต่นาน ๆ เข้าเกิดความเคยชินลักษณะอย่างนี้ปรากฏอยู่เสมอ ไม่สนใจที่จะพึ่งไวยากรณ์ หรือหลักภาษา พจนานุกรม หนังสืออะไรก็ไม่สนใจทั้งนั้น ตรงนี้ขอวกเข้าหาจุดที่ค้างอยู่ในใจของผู้อภิปรายมานานแล้ว คือ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช ทั้งสองแห่งนี้เป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิด สิ่งที่พบในมหาวิทยาลัยระบบเปิดคือ การตอบข้อสอบโดยใช้ภาษาไทยที่ผิดพลาด ถ้าเป็นมหาวิทยาลัยอื่นเวลามีข้อผิดพลาดอะไร อาจารย์ก็เรียกมาทักท้วงได้ ติชมกันได้ง่าย แต่มหาวิทยาลัยทั้งสองนี้ เป็นระบบตลาดวิชา นักศึกษามีจำนวนมหึมา ผิดพลาดแล้วไม่ทราบจะทำอย่างไร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นความรู้ของผู้ที่เข้ามาเรียนจบ ม. ๖ ม. ๘ ทิ้งภาษาไทยมานานจนเรื้อรัง ถึงเวลาอยากจะเพิ่มพูนความรู้ก็เข้ามาเรียน ในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง นักศึกษาเขียนภาษาไทยกันไม่เป็นภาษามนุษย์ เคยตรวจข้อสอบ ๑๐๐ เล่ม มีคนเขียนพระบรมราชโองการผิดเป็นจำนวนมาก เขียนเป็น พระบรมราชองค์การบ้าง บรมองการบ้าง ไม่รู้ว่าไปได้มาจากไหน นี่เป็นลักษณะอันตราย

จุดที่ ๒ คือข้อบกพร่องในการออกเสียงตัวควบกล้ำ โดยเฉพาะนักศึกษาแพทย์ของศาสตราจารย์นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี มักออกเสียงไม่ชัด จะเป็นเพราะคนส่วนใหญ่ไม่สนใจ หรือเป็นเฉพาะผู้มีเชื้อสายจีน หรืออย่างไร แม้แต่คำภาษาต่างประเทศที่เอามาใช้ ก็ออกเสียงผิดเช่นกัน เช่นคำ "คลี

นิค" นักศึกษาแพทย์ ๑๐ คน์ ทั้ง ๑๐ คน ออกเสียงผิดเป็น "คีนิค"

จุดที่ ๓ คือการใช้ภาษาฝรั่งปนภาษาไทย ที่จริงถ้ามีความจำเป็นอย่างที่คุณพิชัย วาสนาส่งว่านั้น ผู้อภิปรายก็เห็นด้วย คือ เมื่อเราไม่มีคำ เราก็เอาคำของเขามาทับศัพท์ จะได้หมดเรื่อง ไม่ต้องไปแปล หรือเขียนเลียนแบบไปเป็นอย่างอื่น แต่ที่เป็นปัญหาก็คือ ภาษาไทยมีคำใช้มากเหลือเฟือ ก็ยังอุตส่าห์ไปเอาคำต่างประเทศมาใช้ ใช้สลับกันไปกับภาษาไทยเป็นที่น่ารำคาญ และคนที่ใช้อย่างนี้อยู่ในฐานะผู้นำในสังคม ที่เป็นรัฐมนตรีก็มี

จุดที่ ๔ การใช้ราชาศัพท์ เวลานี้ถ้าเราถือว่าคำราชาศัพท์เป็นส่วนหนึ่ง และเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของการใช้ภาษาไทย ก็น่าสังเกตว่าเราใช้กันผิดมากเหลือเกิน คำราชาศัพท์พื้น ๆ ธรรมดาก็คงใช้ถูก แต่พอสูงขึ้นมาสักนิด ตั้งต้นใช้ราชาศัพท์บ้าง ไม่ใช้ราชาศัพท์บ้าง สลับกันไปจนน่ารำคาญ บางครั้งคำบางคำที่ไม่เชิงเป็นราชาศัพท์ เป็นการเอ่ยพระนามาภิไธยก็เรียกกันไม่ค่อยจะถูก เวลาท่านไปงานสังคม จะเป็นงานแต่งงาน หรืองานอะไรก็ตาม เวลาเขาเชิญใครไปกล่าวเชิญให้ดื่มถวายพระพรก็ขอให้สังเกตว่าผิดทั้งนั้น ส่วนมากจะกล่าวว่า ต่อไปนี้ขอเชิญดื่มถวายพระพร "พระบาทสมเด็จ" พระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และนาน ๆ เข้า ความจงรักภักดีแนบแน่นในใจก็อยากจะถวายพระพรหมดทุกพระองค์ พอหลายพระองค์เข้าก็ชักยุ่ง ว่าสลับกันวุ่นวายไปหมด ข้อผิดพลาดนี้ผู้อภิปรายขอฝากไว้ด้วย

ในเรื่องกฎหมายมีข้อผิดพลาดในการเขียนอยู่บ่อย ๆ ในสมัยก่อนเวลาเขาจะร่างกฎหมายกันพอถึงเวลาที่ต้องใช้คำในภาษาไทยแล้ว ต้องเชิญผู้รู้ภาษาไทยเข้ามาร่วมกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มี เมื่อปี ๒๔๗๕ นั้น ถึงเวลาที่เราจะร่างรัฐธรรมนูญ มีคำว่า "เอกสิทธิ์" และความคุ้มกัน ปรากฏว่า ส.ส.สองฝ่ายเปิดตำราสู้กันว่า เอกสิทธิ์มีการันต์ หรือไม่มีการันต์ เถียงกันอยู่ ๓ วัน ๓ คืน ผลสุดท้ายต้องไปเชิญคุณพระราชธรรมนิเทศเข้ามาอภิปรายในสภา ท่านว่ากัน ๓ ชั่วโมงจึงแจ่มแจ้ง คือตกลงมีการันต์จนถึงทุกวันนี้ ผู้อภิปรายเคยได้ยินท่านผู้ใหญ่ผู้มีเกียรติท่านหนึ่งเล่าว่า สมัยหนึ่งท่านเป็นประธานการร่างกฎหมายอยู่ที่คณะกรรมการกฤษฎีกา ถึงเวลาก็ต้องร่างกฎหมายมาตราหนึ่ง ซึ่งจะต้องเขียนว่า "กฎหมายนี้ออกมาใหม่ แต่ไม่กระทบวุ่นวายอะไรกับคนที่เขาได้สิทธิไว้ก่อนแล้ว" กรรมการก็ถกเถียงกันว่าควรใช้คำ กระทบกระเทือน หรือกระทบกระทั่งดี ในที่สุดก็เชิญนักภาษาผู้หนึ่งมาช่วยพิจารณา นักภาษาผู้นั้นก็ว่า ที่จริงจะใช้คำไหนก็ได้ แต่ถ้าจะให้สละสลวยควรใช้ว่า "กระทบ" คำเดียวก็พอ จึงเป็นอันว่า ใช้คำ "กระทบ" ก็หมดเรื่องกันไป สมัยนี้ไม่ได้สนใจนักภาษา จึงบังเกิดปัญหา เช่น รัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบันนี้เอง ในฉบับที่อาลักษณ์เขียนเพื่อให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยนั้น เขียนคำว่า "ทูลเกล้าฯ" ๓ แห่งไม่เหมือนกัน คือแห่งแรก มี น อีกแห่งหนึ่งมี ล อีกแห่งหนึ่งไม่มีเปยยาลน้อย เรื่องนี้น่าคิด เพราะว่าสิ่งเหล่านี้จะไปฝังใจคนที่ไปอ่านเข้าว่า ขนาดกฎหมายสูงสุดยังเป็นอย่างนี้

จุดที่ ๕ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เวลานี้ไม่ค่อยจะมี ที่พอจะพึ่งได้ก็เห็นจะเป็นพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ปัญหาก็มีอีกว่า จะเอาเล่มไหนเป็นเกณฑ์ คำบางคำมีในพจนานุกรม บางคำก็ไม่มีในพจนานุกรม หรือมิฉะนั้นก็กำลังเก็บคำ หรือกำลังแก้ไขปรับปรุงกันอยู่ ซ้ำร้ายกว่านั้นก็มีคือ พจนานุกรมผิด ผิดอย่างอื่นผู้อภิปรายก็ไม่ทักท้วง แต่ผิดเรื่องกฎหมายก็ต้องทักท้วงกันบ้าง คือคำว่า ซื้อ – ขาย นั้น กฎหมายแบ่งเป็นหลายอย่าง "ซื้อ – ขายผ่อนส่ง" "ซื้อ – ขายเงินเชื่อ" "ซื้อ – ขายเผื่อชอบ"

นั้นกฎหมายเขียนไว้ชัดเจนว่าหมายถึงเอาของไปขายเขาแล้ว ให้เขาเลือกดูเอาของอย่างไหน ชอบอย่างไหน เอาอย่างนั้น พอเปิดพจนานุกรมดู คำว่า "ขายเผื่อชอบ" หมายถึงเอาสินค้าไปขายโดยไม่ให้เขาเลือก ไม่ทราบว่าเป็นเพราะพิมพ์ผิดหรืออย่างไร ถ้าจะหาเรื่องตำหนิกัน ก็มีอีกมาก เดี๋ยวนี้ศาลหันมาใช้พจนานุกรมกันมากแล้ว เพื่อช่วยในการตีความตามกฎหมาย ถ้าเป็นคำไทยธรรมดาสามัญ กฎหมายไม่ได้ให้ความหมายไว้ ก็ต้องว่ากันไปตามพจนานุกรม คำบางคำบางทีกฎหมายให้ความหมายไว้ ศาลก็เลี่ยงไปเปิดพจนานุกรม ชอบใจพจนานุกรมมากว่า แต่การแปลตามพจนานุกรมมีปัญหามาก จะขอยกตัวอย่างที่ศาลใช้พจนานุกรมแล้วก็สำเร็จกันไปหลายเรื่อง ที่พินาศกันไปก็หลายรายเหมือนกัน คือ เมื่อปี ๒๔๙๕ มีการปฏิวัติ ปฏิวัติเสร็จ คณะปฏิวัติของจอมพล ป. ก็ยึดอำนาจ ตั้งตนเป็นรัฐบาล ออกประกาศคณะปฏิวัติ เกิดมีคนรู้ดี ปลัดกระทรวงด้วย ฟ้องว่ารัฐบาลคณะปฏิวัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อคดีนี้ขึ้นถึงศาล ศาลก็บอกว่า ปัญหาต่อไปก็มีให้ศาลวินิจฉัยว่า "รัฐบาล" แปลว่าอะไร ถ้าไม่รู้ว่ารัฐบาลแปลว่าอะไร จะรู้ได้อย่างไรว่า จอมพล ป. เป็นรัฐบาลหรือไม่ กฎหมายมาตราไหนไม่ได้บอกเสียด้วยว่า "รัฐบาล" แปลว่าอะไร ผลสุดท้ายศาลก็ต้องเปิดพจนานุกรม พอเปิดพจนานุกรมปับจอมพล ป. เข้าหลักนั้นเปี๊ยบ ให้ตัดสินเป็นรัฐบาลตามพจนานุกรมหน้าเท่านั้น ๆ มีอีกหลายคำที่ต้องพึ่งพจนานุกรม จึงขอฝากไว้ว่า เราจำเป็นต้องพึ่งพจนานุกรม แต่ที่พจนานุกรมผิดก็ต้องแก้ไขให้ถูก

๑๓) ทุกวันนี้ การใช้ภาษาไทยนั้น เป็นเรื่องที่ใช้โดยประมาทเลินเล่อบ้าง จงใจบ้าง ใช้ภาษาผิดกันจนกระทั่งกลืนที่ถูกไปแล้ว ทุกวันนี้ใครพูด มะ–กะ–รา–คม คะ–มะ–นา–คม ก็นับว่าเชย ต้องพูดอย่างอื่น ใครขืนพูดก็จะกลายเป็นมนุษย์ต่างดาว อย่างที่คุณพิชัยตั้งขึ้นมา ปัญหาเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งเราจะพบเสมอ เปิดวิทยุก็พบโฆษกพูดผิดอ่านผิด เปิดโทรทัศน์ก็พบ อ่านหนังสือพิมพ์ก็พบ อ่านนวนิยายก็พบ อ่านตำราเรียนก็พบ ตรวจข้อสอบก็พบ ฟังอาจารย์สอนก็พบ มีวันหนึ่งผู้อภิปรายเปิดวิทยุ ฟังโฆษกวิทยุสถานีหนึ่งไม่ใช่โฆษกรัฐบาล โฆษกนั้นพูดว่า "พลตรีประมาณ อดิเรกสาร" แล้วกลืนน้ำลายเสียทีหนึ่ง แล้วพูด "รอง" กลืนอีกทีหนึ่ง "นายกรัฐมนตรีกล่าว" หยุดกลืนอีกทีหนึ่งแล้วจึง "ว่า" เปิดท้นตอนท้ายจับความได้ว่า นายกรัฐมนตรีกล่าว เป็นคำพูดประหลาด ๆ ไปตรวจสอบทีหลังจึงทราบว่าไม่ใช่ "นายกรัฐมนตรี" แต่เป็น "รองนายกรัฐมนตรีกล่าว" ลักษณะเช่นนี้ซึ่งเป็นการเว้นวรรคตอนผิดมีเสมอ ในกฎหมายนั่นเองมีเรื่องตลกขบขันเกิดขึ้น เป็นเรื่องร่างพินัยกรรมเถียงกันเกือบตาย จนขึ้นศาลฎีกา คือ บิดาทำพินัยกรรมว่า "ทุกอย่างที่ข้ามี ขอยกให้แก่ลูก" แล้ววรรค "เขยคนอื่นไม่ให้เกี่ยวข้อง" ปัญหาจึงมีว่า "ยกให้ลูกเขย คนอื่นไม่ให้เกี่ยวข้อง" หรือ "ยกให้ลูกสาว ลูกเขยไม่ให้เกี่ยวข้อง" หรือ "ยกให้ลูกเขยคนอื่น" ปัญหาเรื่องเว้นวรรคตอนมีเสมอ

๑๔) ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าจะว่ากันถึงสาเหตุแล้วก็ต้องโทษหลายอย่างคือ **หนึ่งสื่อมวลชน** สื่อมวลชนในที่นี้มีทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สำหรับหนังสือพิมพ์นั้นไม่หนักใจ เพราะสิ่งที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์เหมือนสายน้ำ มาเร็วแล้วก็ผ่านไปเร็ว ไม่ค่อยจะติดปากติดใจอะไรใครเท่าไรนัก ส่วนใหญ่หนังสือพิมพ์ผิดโดยจงใจ ตั้งใจให้หวือหวาฮือฮากันชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็เปลี่ยนไปใช้ศัพท์อื่น ๆ ดัดแปลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งทุกวันนี้นักหนังสือพิมพ์เองก็จำไม่ได้ว่าตัวเองคิดประดิษฐ์ศัพท์อะไรขึ้นมา ที่หนักใจก็คือโทรทัศน์ เพราะโทรทัศน์มีทั้งภาพทั้งเสียง ความผิดพลาดที่เกิดจากทางโทรทัศน์เป็นความผิดพลาดที่จงใจ ถึงบทจะเล่นละครหรือโฆษณาที่จะดัดเสียงนั้นเป็นเรื่องจงใจจึงมีความผิดพลาดออกมา เด็กเล็กที่ดูก็จำเอาไปเป็นตัวอย่าง แรก ๆ ก็เลียนแบบ นานเข้าตัวเองก็ใช้ไปโดยไม่รู้ว่า

ตัวเลียนแบบ นึกว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่แท้จริง **สองครูภาษาไทย** ผู้อภิปรายเข้าใจว่ามีครูภาษาไทยอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะพบอยู่เสมอตามโรงเรียนหลายโรงเรียนที่เอาคนสอนอะไรไม่ได้มาสอนภาษาไทย ในมหาวิทยาลัยเองก็มีทำนองนี้เหมือนกัน คือ เอาคนที่มีความรู้กฎหมายเรื่อแล้ว มาสอนวิชาภาษากฎหมายไทย หรือประวัติศาสตร์กฎหมายไทย **สามตำราภาษาไทย** ตำราดี ๆ ไม่ค่อยจะมีแพร่หลาย **สี่ผู้ใหญ่ไม่ทำตัวอย่างที่ดี** ผู้ใหญ่นี้หมายรวมตั้งแต่ผู้ใหญ่ในคณะรัฐบาลลงไป จนถึงใครต่อใครรวมทั้งโฆษกรัฐบาล ควรจะต้องระมัดระวังในเรื่องการใช้ภาษา เช่นในการพูดภาษาอังกฤษสลับกับคำไทย การกล่าวนำถวายพระพร การเรียกชื่ออะไรต่ออะไรที่ไม่ถูก ถ้าความผิดพลาดไปจากบุคคลที่อยู่ในระดับสูงเช่นนี้แล้ว ก็เป็นเรื่องน่าอนาถใจ เมื่อสาเหตุมีอยู่อย่างนี้ ก็ต้องแก้ที่สาเหตุ ขอให้ข้อสังเกตว่า คนไทยเราทุกวันนี้ส่วนมากไม่เข้าใจจริง ๆ ว่าทำไมจึงต้องพูด ต้องเขียนให้ถูกต้องตามภาษาไทย เพราะตัวเองรู้สึกอยู่ว่า พูดออกไปก็สื่อความหมายได้ดีอยู่แล้ว ความรู้สึกเช่นนี้เกาะกินใจตัวเอง เพราะรู้สึกว่าพูดรู้เรื่องแล้ว ทำไมจะต้องไปเปิดพจนานุกรม ทำไมจะต้องไปพูดให้ถูกหลักภาษาไทย ผู้อภิปรายเองก็เห็นจะต้องเรียนว่าทางแก้ก็คือ ถ้าทำเป็นไม่รู้เรื่องก็ต้องทักท้วงกัน ผู้บังคับบัญชาก็ต้องทักท้วงแก้ไข เวลาลูกน้องร่างหนังสือบกพร่อง อย่าทำเป็นโมเมว่าเป็นเรื่องที่เข้าใจกันดีอยู่แล้ว ถ้าช่วยกันแก้อย่างนี้ก็คงจะพอไปได้

หมายเหตุ : คำบรรยายของวิทยากรอีก ๒ ท่าน ศาสตราจารย์นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี และนางเสริมศรี เอกชัยไม่ปรากฏในรายงานนี้ เนื่องจากเสียงที่เข้าเครื่องบันทึกเสียงนั้นมีเสียงอื่นรบกวนจนไม่สามารถถอดเทปได้ คณะผู้จัดทำรายงานจึงขออภัยไว้ ณ ที่นี้

๖. เอกลักษณ์บางประการของภาษาไทย บทวิเคราะห์เพื่อผดุงความมั่นคงและวิวัฒน์ตามกาลสมัย

โดย ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง

ในที่นี้จะได้พิจารณาภาษาไทยในฐานะเป็นเอกลักษณ์สำคัญส่วนหนึ่งของชาติ และเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมอันถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเอกภาพขึ้นในชาติ การวิเคราะห์จึงค่อนไปในเชิงสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์มากกว่าเชิงภาษาศาสตร์

ใคร่ขอเริ่มการวิเคราะห์ด้วยการพิจารณา ปัญหาภาษาเฉพาะกรณีกล่าวคือ ผู้วิจัยได้เรียนรู้จาก ดร.พจน์ สะเพียรชัย เลขาธิการคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ หลังจากท่านได้ไปทำหน้าที่ที่ปรึกษางานวิจัยประเทศอาฟกานิสถาน ๖ สัปดาห์ ตามคำเชิญของสถาบันวิจัยต่างประเทศ จากคำบอกเล่าของท่านผู้นี้ได้ทราบว่า ในประเทศอาฟกานิสถานนั้น ภาษาทางราชการมี ๒ ภาษา คือ ภาษา ปลาสทู กับภาษาดารี แต่ภาษาพูดในท้องถิ่นมีมากมายถึง ๒๒ ภาษา อาฟกานิสถานเป็นประเทศเอกราชมาช้านาน เช่นเดียวกับไทยเรา และโดยทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่ประเทศมหาอำนาจและประเทศในยุโรปให้ความสนใจเป็นอันมาก ในสองสามทศวรรษที่แล้วมาจึงปรากฏว่า รัสเซียให้ความช่วยเหลือในการตั้งวิทยาลัยเทคนิค หลักสูตร ครูบาอาจารย์และภาษาที่ใช้เป็นรัสเซียทั้งสิ้น เยอรมนีก็เข้ามาช่วยตั้งโรงเรียนมัธยมสอนด้วยภาษาเยอรมัน ฝรั่งเศสก็เปิดโรงเรียนสอนเป็นภาษาฝรั่งเศส ในขณะที่สหรัฐก็เข้ามาช่วยการฝึกหัดครูอยู่ก่อนนานแล้วโดยดำเนินการทุกอย่างเป็นภาษาอังกฤษ บุคคลชั้นนำของประเทศในปัจจุบันจำนวนมากจบจากโรงเรียนที่สอนเป็นภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษ และได้รับการยกย่องว่าเป็นสถาบันชั้นนำ ในการติดต่อกับส่วนราชการต่าง ๆ จะพบว่า อธิบดีบางกรมพูดได้เฉพาะเยอรมัน อธิบดีบางกรมพูดได้เฉพาะฝรั่งเศส และในไม่ช้าก็จะมีที่พูดได้เฉพาะภาษารัสเซีย เกิดเป็นปัญหาในการประสานงานการติดต่อกันในระดับบริหารเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลอาฟกานิ–สถานก็ได้เพียรพยายามที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างอย่างมากมายทางภาษาและวัฒนธรรม ทั้งในระดับบริหารและประชาชนทั่วไป แต่ที่โลกได้ประจักษ์แล้วก็คือหายนะทางการเมือง และมิคสัญญีของอาฟกานิสถาน สาเหตุคงจะมีหลายประการ แต่เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า**ความไม่มีเอกภาพทางภาษา**ก็เป็นเหตุหนึ่งด้วย

เหลียวมองไปยังนานาประเทศในภูมิภาคอาเซียก็จะพบว่า ใกล้ตัวเรานี้เองมาเลเซียประกาศใช้ภาษาประจำชาติ แต่ในทางปฏิบัติยังต้องใช้ ๔ ภาษา คือ มลายู จีน อังกฤษ และทมิฬ พม่าประกาศใช้ภาษาพม่าเป็นภาษาราชการ แต่ชนชาติกะเหรี่ยง คะฉิ่น ไทยใหญ่ มอญ ใช้แต่ภาษาของตนไม่ยอมใช้ภาษาพม่า เวียตนามใช้ภาษาเวียตนามก็จริงแต่ตัวอักขระเป็นตัวโรมัน มองให้ไกลออกไปอีก เบลเยี่ยมใช้ภาษาฝรั่งเศสกับเฟลมิช และปรากฏว่ามีข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงตลอดมา แคนาดาใช้ภาษาอังกฤษกับฝรั่งเศส แต่ในรัฐควิเบค นิยมใช้แต่ภาษาฝรั่งเศส และกำลังมีปัญหาถึงกับพยายามดิ้นรนให้เป็นรัฐอิสระ

---

*คัดจาก เอกวิทย์ ณ ถลาง *เอกลักษณ์ไทยที่มีผลต่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ.* เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร์ พ.ศ. ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐

จากแคนาดาหากแต่ยังไม่สำเร็จ เมื่อย้อนกลับมาดูประเทศไทยของเราเองเราก็พบว่า แม้ประวัติศาสตร์และฐานะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เราจะเป็นดินแดนที่เป็นที่พบกันของหลายชาติทั้ง มอญ ขอม ไทย จีน ภารตะ มลายู และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อีกมาก แต่ทั่วทั้งประเทศจากเหนือสุดจดใต้สุด จากตะวันออกจดตะวันตก ประชาชนในประเทศทั้งที่เป็นข้าราชการและที่ประกอบอาชีพอื่นทั่วไปก็ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แม้จะมีภาษาจีน ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ ปนอยู่บ้างแต่ก็ถือเป็นภาษาต่างประเทศมิใช่ภาษาที่สอง ลูกจีนสัญชาติไทยก็มีชื่อไทย เข้าโรงเรียนไทย ใช้ภาษาไทย คนไทยเชื้อสายมลายูแม้ที่บ้านจะพูดภาษามลายู แต่อัตราการรู้ภาษาไทยก็มีมากขึ้นเป็นลำดับ ถ้าจะมีปัญหาอยู่บ้างก็เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓ จังหวัดเท่านั้น โดยสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้รู้สึกว่า ความเป็นหนึ่งเดียวเพราะคนในชาติพูดภาษาเดียวกันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของเรา โดยประวัติศาสตร์ของภาคพื้นสุวรรณภูมิและประวัติศาสตร์ชาติไทย เราสร้างเอกภาพทางภาษาขึ้นได้อย่างไรจึงสำเร็จเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่เราต้องอยู่ร่วมกับคนต่างเชื้อชาติมาช้านาน ดูเป็นเรื่องน่าพิศวง ทั้งนี้คงจะเป็นดังสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ท่านทรงวิเคราะห์ไว้ในเรื่องอุปนิสัยประจำชาติดังจะได้พิจารณาโดยละเอียดในโอกาสต่อไป

ความจริงประการหนึ่งที่จะลืมเสียมิได้ก็คือ ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๑๘๒๖ นับถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาร่วม ๗๐๐ ปีแล้ว ทั้งนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่า ภาษาไทยเป็นภาษาพูดที่มีอายุสืบเนื่องมานานก่อนหน้าที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น อย่างไรก็ดีอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงนี้ เป็นต้นกำเนิดของหนังสือไทยที่เราใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีวิวัฒนาการมาตลอดสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ **เอกลักษณ์สำคัญของอักษรไทย**ก็คือ เป็นการดัดแปลงจากอักขระพราหมี และอักขระขอมมาเป็นลายสือไทย ใช้เขียนภาษาพูดของไทยและในขณะเดียวกันก็จะมีหน่วยเสียง (phoneme) และระบบการผสมอักขระที่สามารถเขียนภาษาขอม ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาอื่น ๆ ได้ทั้งสิ้น ในปัจจุบันภาษาไทยก็มีการผสมอักษรและหน่วยเสียงที่ใช้ถ่ายทอดได้ทุกภาษาของโลก โดยเมื่ออ่านตามนั้นแล้ว ก็จะปรากฏเป็นถ้อยคำที่มีเสียงใกล้เคียงภาษาของเจ้าของภาษามาก โดยเฉพาะถ้าเทียบกับภาษาอื่น ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น มลายู หรืออังกฤษ ทั้งนี้เพราะการจัดระบบพยัญชนะได้อาศัยหลักภาษาศาสตร์ของทางบาลีสันกฤต ซึ่งจัดเป็นกลุ่มอักษรวรรคต่าง ๆ ตามฐานที่เกิดของเสียง อันนับว่าใกล้เคียงกับหลักนิรุกติศาสตร์ปัจจุบัน (Philology) อีกทั้งสระในภาษาไทยก็มีมาก ในด้านการพิมพ์ตัวหนังสือ เมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์ได้แพร่สะพัดเข้ามาสู่ประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ โดยคณะมิชชันนารีนำโดยหมอบรัดเลย์ช่วยเป็นธุระจัดทำแท่นพิมพ์เพื่อผลิตหนังสือไทย แทนการจารึกในสมุดข่อยหรือใบลานตามความนิยมครั้งโบราณนั้น ก็ได้มีการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยขึ้นตั้งแต่ครั้งนั้น* และในเวลาต่อมาตามความจำเป็นของทางราชการก็ได้มีการทำพิมพ์ดีดภาษาไทยขึ้นใช้จนกระทั่งคนทั่วไปในปัจจุบันเคยชินเห็นเป็นของธรรมดา โดยมิได้เฉลียวใจมากนักว่า ยังมีภาษาอีกมากมายในโลกนี้ อาทิเช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น และอาหรับ ที่ไม่สามารถจะใช้พิมพ์ดีดได้ ต้องใช้วิธีอื่น ๆ แม้ในระยะหลังจะได้มีการคิดพิมพ์ดีดภาษาจีน ญี่ปุ่น และอาหรับ แต่ความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการ

---

*ดู Bradley,D อักขราภิธานศัพท์, Dictionary of the Siamese Language รวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อพ.ศ. ๒๔๑๖ นางแม้นมาส ชวลิต จัดพิมพ์ โรงพิมพ์คุรุสภา ธันวาคม ๒๕๑๔

ใช้เมื่อเทียบกับอักษรโรมันและอักษรไทยแล้ว ก็นับว่ายังไม่คล่องตัวเท่า ข้อนี้ก็นับว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญอีกแง่หนึ่งของภาษาไทยที่ทำให้การใช้ภาษาในการสื่อสารเป็นไปได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเข้ากับระบบสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ได้ไม่ขัดเขิน

ลักษณะพิเศษของภาษาไทยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในภาษาไทยมีคำหรือศัพท์ใช้มาก ทั้งนี้เพราะนอกจากคำไทยแท้แล้ว เรายังรับเอาคำของภาษาบาลี สันสกฤต เข้ามาใช้ในภาษาของเราอยู่มากมาย รวมทั้งภาษาเขมร จีน มลายู และในยุคหลัง ๆ ก็รับเอาภาษายุโรปบางคำ ทั้งนี้เพราะเราเป็นสังคมเปิด รับพุทธศาสนาและคติพราหมณ์มาแต่โบราณ พระพุทธศาสนาและลัทธิประเพณีซึ่งมีที่มาจากคติพราหมณ์ก็นำเอาภาษานั้น ๆ เข้ามาสู่วัฒนธรรมไทยด้วย แต่ปรากฏว่าเรามิได้รับภาษานั้น ๆ เข้ามาใช้อย่างเดียว เราได้ศึกษาไวยากรณ์ของภาษานั้น ๆ แล้วคิดประดิษฐ์คำใหม่ ๆ ขึ้นใช้อีกเป็นอันมาก ชื่อ ราชธานี ชื่อเมือง พระนามพระเจ้าแผ่นดิน บรรดาศักดิ์ ขุนนาง ชื่อสกุล ชื่อสถานที่ ชื่อคน และศัพท์ใหม่ ๆ ทางวิชาการทุกสาขา เราก็ได้ประดิษฐ์ถ้อยคำขึ้นใช้มากจนเป็นที่พิศวงนิยมยกย่องของชาวภารตะเจ้าของภาษา ในปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานและวงการหลาย ๆ สาขา เช่น วงการศึกษา วงการทหาร วงการแพทย์ วงการเศรษฐกิจ วงการศิลป วงการกฎหมาย วงการเมือง ฯลฯ ต่างก็มีการบัญญัติศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ให้เหมาะกับความจำเป็นของวิทยาการสมัยใหม่อยู่อย่างไม่หยุดยั้ง นักวิชาการบางท่าน บางสาขามีความเห็นว่า ไม่ควรที่จะเสียเวลาบัญญัติศัพท์ ควรจะใช้ทับศัพท์ไปเลย แต่ท่านเหล่านั้นอาจจะมุ่งประโยชน์ในทางการใช้สอยให้ทันอกทันใจเกินไปจนละเลยสุนทรียภาพทางภาษาที่เราได้พัฒนาไว้ดีแล้ว

เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการของการรับความคิดและภาษาจากต่างประเทศเข้ามาใช้ภาษาไทยของเราจะประจักษ์ถึงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของเราในด้านนี้กล่าวคือรู้จักรับ รู้จักใช้ และรู้จักริเริ่มสิ่งที่บ่งบอกคุณค่าเดิมของตนเอง เมื่อแรกรับความคิดหรือศัพท์ที่ยังไม่มีในภาษาไทยมาใช้ เราอาจรับศัพท์นั้น ๆ เข้ามาใช้ให้ทันความคิดที่หลั่งไหลเข้ามารวดเร็วกับวัฒนธรรมเจ้าของภาษาในรูปของการทับศัพท์ เช่น "สเตชั่น" "ตะแลปแกป" "กับเวอเมน" ต่อมาเมื่อเรามีเวลาพอจะคิดจัดให้ภาษาของเรารับสื่อความของสิ่งใหม่เหล่านั้นได้ คำเหล่านั้นก็วิวัฒนาการมาเป็น สถานี, โทรเลข, รัฐบาลรวมถึงศัพท์อื่น เช่น โทรศัพท์, วิทยุ, โทรทัศน์, มลภาวะ, ชีวาลัย ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นคำไทยแท้ แม้จะเกิดจากการเอารากศัพท์บาลีสันสกฤตมาใช้ก็ตามก็นับว่าเป็นความงอกงามทางภาษาไทย ยังมีคำที่เรารับเอาภาษาอื่นและคงนิยมใช้เช่นนั้นในภาษาไทย เรียกว่า เป็นคำต่างประเทศภาษาไทย ออกสำเนียงเป็นไทย ๆ เช่น เทนนิส ฟุตบอล ปิ่นโต กะปิ เป็นต้น บรรดาศัพท์ที่ยืม (loan words) ทั้งหลายเหล่านี้ มีปรากฏเป็นธรรมดาในทุกชาติทุกภาษา วิวัฒนาการขั้นสุดท้ายที่ต้องถือว่าความงอกงามที่เป็น**เอกลักษณ์ของภาษาไทย**ก็ได้แก่การรับเอาของใหม่หรือความคิดใหม่เข้ามา แล้วจัดหาคำไทยแท้ได้ตรงความและใช้ติดเกิดงอกงามในภาษา คำพวกนี้ได้แก่คำประเภท ไฟฟ้า ไม้ขีดไฟ จุดดับ จุดยืน แปลกแยก แหลกหลาย ฯลฯ ซึ่งไม่มีเค้าเนยนมเหลืออยู่ ลักษณะของการริเริ่มเช่นนี้ต้องถือเป็นความเยี่ยมยอดของวิวัฒนาการทางภาษาของไทยทีเดียว

อนึ่ง โดยหลักสากลที่ว่า ภาษาบาลีเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยของความคิด ชาติที่มีความมั่งคั่งทางภาษา และมีเอกลักษณ์ทางภาษาเป็นของตนเอง เช่น อังกฤษ จีน อินเดีย และไทยเรา ย่อมมีโอกาสและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาความคิด พัฒนาปัญญาของคนทั้งชาติตามแบบฉบับของตนเองได้ดีกว่าชาติที่ไม่มี

ภาษาเป็นของตนเอง มีก็แต่ภาษาถิ่น (dialects) ต้องยืมภาษาอื่นมาเป็นภาษากลาง ในบางประเทศจะพบว่าคนที่ได้รับการศึกษาสูงนิยมใช้ภาษาต่างประเทศ ส่วนประชาชนทั่วไปที่มีการศึกษาน้อยกว่าก็ใช้ภาษาถิ่นอันเป็นภาษาแม่ของตน

ในเชิงจิตวิทยามหาชน ความเข้าใจกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ระหว่างผู้มีความรู้สูงกับผู้มีความรู้น้อย ย่อมมีช่องว่างมาก ความสามัคคีในชาติ การพัฒนาประเทศ และความมั่นคงของประเทศก็ย่อมได้รับผลกระทบกระเทือนดังที่เราได้เห็นตัวอย่างอยู่มาก รอบ ๆ บ้านเมืองเรา โดยเฉพาะในหมู่เพื่อนบ้านที่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติยุโรป แม้ในปัจจุบันจะได้รับเอกราชอธิปไตยกันหมดแล้ว แต่ร่องรอยของการแบ่งชั้นวรรณะ ร่องรอยของความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับชนชั้นปกครองก็มีให้เห็นอยู่มาก เมื่อมีภัยทางการเมืองและเศรษฐกิจเข้ามา ผลก็ลงเอยเป็นความวิบัติดังที่เห็นเป็นประจักษ์ใน ลาว เขมร เวียตนาม และพม่า ด้วยความจริงและเหตุผลแวดล้อมดังกล่าวนี้ จึงกล่าวได้ว่าเป็นอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษของเราและเป็นโชคดีของเราในรุ่นปัจจุบันที่มีเอกลักษณ์และวิวัฒนาการทางภาษาเป็นของเราเอง แม้เราจะมีปัญญา มีคำสแลง มีความบกพร่องอยู่บ้างในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ก็ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาสามัญของทุกชาติทุกภาษาที่เป็นสังคมเปิด คงจะไม่เป็นชาตินิยมจนเกินไปที่จะสรุปว่า ภาษาไทย เป็นภาษาที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดความเข้าใจกันร่วมกันในหมู่ประชาชนทั้งชาติ เป็นภาษาที่มีความไพเราะมั่งคั่งและมีเอกลักษณ์ของตัวเองที่ยังปรับตัวได้ดีในยุคปัจจุบันซึ่งวิทยาการและเหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ล่าสุดเราก็กำลังพิจารณาว่าเราจะใช้ภาษาไทยกับเครื่องคำนวณสมองกลให้เหมาะสมได้อย่างไร ซึ่งเชื่อว่าเราคงจะแก้ปัญหาได้ คุณลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้ภาษาไทยมีส่วนสำคัญในการจรรโลงความมั่นคงแห่งชาติและพัฒนาประเทศในแนวทางที่เหมาะสมแก่กาลสมัยได้ต่อไปไม่หยุดยั้ง

ข้อที่ควรตราไว้ ณ ที่นี้ด้วยคือ ในยุคปัจจุบันที่มีการต่อสู้ช่วงชิงอย่างรุนแรงทางการเมือง ได้มีคนไทยที่นับถือลัทธิคอมมูนิสต์และใช้ยุทธวิธีการต่อสู้ของเลนินและเมาเซตุงดำเนินการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจรัฐอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง และในการนี้ก็มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยให้เข้าใจง่าย และได้ความหมายตรงวัตถุประสงค์ของการต่อสู้ มีพลังโน้มน้าวใจ และบางครั้งคราวก็มีแววฉันทลักษณ์ที่น่าสนเท่ห์ พร้อมกันนั้นก็เป็นการใช้คำไทยที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจสะดวก เช่น หลักจรยุทธที่ว่า "เอ็งมาข้ามุด เอ็งหยุดข้าแหย่ เอ็งแย่ข้าตี เอ็งหนีข้าตาม" หรือ "ซุ่มซ่อนแก่นแกน ต่อสู้ยาวนาน สะสมกำลัง รอคอยโอกาส" หรือ "เปิบข้าวทุกคราวคำ จงสูงจำเป็นอาจิณ เหงื่อกูที่สูกิน จึงก่อเกิดมาเป็นคน" ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

เจตนารมณ์ของผู้วิจัยเพียงแต่ชี้ให้เห็นว่า การรักษาความมั่นคงแห่งชาตินั้น ภาษาก็เป็นอาวุธ (ทางปัญญา) ที่สำคัญจะประมาทมิได้ ควรที่ทุกฝ่ายจะต้องสังวรและใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และในทางรักษาความมั่นคงของชาติให้มากยิ่งขึ้น แทนที่จะปล่อยปละละเลย หรือใช้ภาษาที่ด้อยคุณภาพ ด้อยความหมาย หรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิด สร้างปัญหาอุปสรรคให้แก่การทำงานทั้งในด้านของประชาชนและราชการโดยใช่เหตุ ดังที่เป็นมาแล้ว ฉะนั้น เพื่อผลในทางจิตวิทยาควรที่ทุกฝ่ายของบ้านเมืองที่มีความรับผิดชอบจะได้สนใจศึกษาเอกลักษณ์ของภาษาไทยแล้วรู้จักใช้ภาษาให้ต้องใจประชาชนคนไทย และให้สมกับศักยภาพของภาษาไทยดังได้วิเคราะห์ข้างต้น ในประวัติวรรณกรรมของชาติ เรามีท่านที่ใช้ภาษาได้อย่างเฉียบแหลมคมคายตั้งแต่ ศรีปราชญ์ สุนทรภู่ ชิต บุรทัต ลงมาถึงคึกฤทธิ์ ปราโมช

อังคาร กัลยาณพงศ์ รงค์ วงศ์สวรรค์ เนาวรัตน์ พงศ์ไพบูลย์ พจนา จันทรสันติ ฯลฯ จึงขอบที่เราจะแสวงหาประโยชน์จากผู้มีพรสวรรค์ทางภาษาเหล่านี้ ซึ่งยังมีอีกมากมายหลายท่านให้ช่วยกันใช้ภาษาในทางที่ถูกที่ควร ให้เป็นการสร้างสรรค์และจรรโลงความมั่นคงของชาติสืบไป

๒. สาระสำคัญจากการอภิปรายกลุ่ม

มีการแบ่งกลุ่มเป็น ๕ กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้พิจารณา และอภิปรายตามหัวข้อต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน
กลุ่มที่ ๒ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวิทยาลัยครู
กลุ่มที่ ๓ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย
กลุ่มที่ ๔ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชนและวงการประพันธ์
กลุ่มที่ ๕ ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการบริหาร

๒.๑ สาระสำคัญที่ได้จากการประชุมกลุ่มที่ ๑ เรื่อง "ปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน"

วิทยากร	นางบุญนำ บุญเสรฐ
	ผศ.วลัยรัตน์ อดิแพทย์
	ผศ.วิพุธ โสภวงศ์
ผู้ประสานงาน	นางสาวทิพย์ชนก รัตโนสถ
ประธาน	นางสาวมงคล สุวรรณเมฆ
เลขานุการ	นายเรืองชัย ทองหล่อ
	นางอำภา พึ่งเกตุ

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ๖๐ คน

หัวข้อเรื่องที่พิจารณา

๑. ข้อบกพร่องของนักเรียนในการใช้ภาษา

ที่ประชุมได้พิจารณาข้อบกพร่องโดยจำแนกเป็น ๔ ทักษะดังนี้

การอ่าน

นักเรียนมีปัญหาในการอ่านดังต่อไปนี้

๑.๑ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีจำนวนมากที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก

๑.๒ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาอ่านผิด เช่น ผันวรรณยุกต์ผิด อ่านคำสมาสผิด อ่านตก เติม และตู่ตัว เว้นวรรคตอนผิดทำให้ผิดความหมาย

๑.๓ อ่านออกเสียงไม่ชัดเจน เช่น คำที่มีเสียง ร ล และคำควบกล้ำ

๑.๔ อ่านเน้นคำ และออกเสียงชัดเกินไปในที่ที่ไม่ควรเน้น เช่น ปา – ริ – ชาติ (ไม่ต้องเน้นทุกพยางค์)

๑.๕ ระดับเสียง จังหวะ และลีลาการอ่านไม่ชวนฟัง

๑.๖ ขาดทักษะในการอ่านในใจ อ่านช้า เพราะขาดการฝึกฝน

การอ่านทำนองเสนาะ

๑.๗ นักเรียนบางคนอ่านทำนองเสนาะไม่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นคำประพันธ์ชนิดใด

การเขียน

นักเรียนมีปัญหาในการเขียนดังต่อไปนี้

๑.๘ เขียนลายมืออ่านยาก

๑.๙ เขียนสะกดคำผิด เขียนวรรณยุกต์ผิดที่

๑.๑๐ เขียนแยกคำ เช่น คำ ดำริ ดำ อยู่บรรทัดหนึ่ง ริ อยู่อีกบรรทัดหนึ่ง

๑.๑๑ เขียนไม่มีวรรคตอน และไม่มีย่อหน้าเลยตลอดเรื่อง

๑.๑๒ เขียนรูปแบบของคำประพันธ์ไม่ถูก เช่น โคลงสี่สุภาพ วรรคสุดท้ายของบาทสี่ ควรเขียนติดกัน นักเรียนกลับไปเว้นวรรค

๑.๑๓ เขียนคำตอบข้อสอบแบบเรียบเรียงถ้อยคำไม่ได้ เพราะเคยชินกับข้อสอบแบบปรนัย

๑.๑๔ เขียนรูปแบบของจดหมายไม่ถูก

๑.๑๕ ใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขียน

๑.๑๖ กรอกข้อความในแบบฟอร์มต่าง ๆ ไม่ถูก เช่น ขึ้นต้นว่าข้าพเจ้าแล้วไม่ตามด้วย นาย นาง หรือนางสาว และตอนลงชื่อไม่ต้องมีคำนำหน้า นักเรียนก็เขียนคำนำหน้าในการลงชื่อ

การฟัง

นักเรียนมีปัญหาในการฟังดังต่อไปนี้

๑.๑๗ ขาดความสนใจในการฟัง

๑.๑๘ ฟังแล้วจับใจความไม่ได้ และถ่ายทอดไม่ถูก

๑.๑๙ ฟังสิ่งที่ไม่เป็นสาระ

การพูด

นักเรียนมีปัญหาในการพูดดังต่อไปนี้

๑.๒๐ พูดไม่ชัด ออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำไม่ชัดเจน

๑.๒๑ น้ำเสียงที่ใช้ในการพูดไม่ชวนฟัง เป็นเสียงห้วน กระด้าง ไม่มีหางเสียง

๑.๒๒ พูดแล้วชวนให้เกิดการแตกร้าว

๑.๒๓ พูดไม่ถูกกาลเทศะ ใช้คำไม่เหมาะกับฐานะของบุคคล เช่นใช้คำพูดกับครูเหมือนพูดกับเพื่อน

๑.๒๔ ใช้ภาษาไม่สุภาพ เช่น นักเรียนหญิง ใช้สรรพนาม กู มึง เวลาพูดกับเพื่อน

๑.๒๕ ใช้สำนวนภาษาไม่ถูกต้อง เช่น เมื่อถามว่า “ใครทำน้ำหก” ก็ตอบว่า “หนูเปล่าทำ”

ข้อเสนอแนะ

๑) ครูควรหาเวลาฝึกฝนนักเรียนทั้ง อ่าน พูด ฟัง เขียน ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย

๒) ครูต้องแก้ไขทันทีเมื่อพบข้อบกพร่อง โดยให้นักเรียนทราบเหตุผลในการแก้เป็นรายทักษะ

๓) ครูควรอ่านให้ฟังเป็นตัวอย่างก่อน และแนะนำวิธีอ่านที่ถูกต้อง เช่น อ่านเน้นหนักในที่ที่ควรเน้น อ่านถูกวรรคตอน อ่านให้มีน้ำเสียงชวนฟัง และเกิดความหมาย

๔) ครูควรฝึกให้นักเรียนอ่านในใจอย่างสม่ำเสมอ ฝึกการใช้สายตาให้ถูกวิธีและให้อ่านได้รวดเร็ว และให้มีโอกาสเตรียมตัวก่อนอ่าน

๕) ในการอ่านทำนองเสนาะ ครูควรฝึกฝนตนเองให้อ่านคำประพันธ์ได้ทุกแบบ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน และเป็นการก่อให้เกิดศรัทธาในตัวครูด้วย ครูอาจตั้งจุดประสงค์ในการสอนไว้ แต่ไม่ควรเน้นเรื่องการอ่านทำนองเสนาะมากเกินไป เพราะอาจทำให้เด็กที่ไม่ถนัดในการอ่านเกลียดภาษาไทย ฉะนั้นจึงควรสอนให้เด็กรู้จักวิธีอ่านที่ถูกต้อง และแบ่งวรรคตอนให้ถูก ส่วนการอ่านทำนองเสนาะนั้นควรให้เป็นไปตามความถนัดของนักเรียน

๖) ครูควรฝึกให้นักเรียนพูด โดยให้แสดงละครพูด จะทำให้พูดได้ชัด มีจังหวะ และลีลาดีขึ้น

๗) ควรแก้ลายมือไม่สวย ด้วยการให้เด็กคัด บทภาษิต หรือคำขวัญส่งครูวันละ ๑ บท ทุกวัน

๘) ในการเขียนวันที่ ทุกครั้งที่ส่งแบบฝึกหัดครูควรกวดขันให้เด็กเขียนด้วยเลขไทย และควรสอนให้รู้จักวิธีเขียนวันที่ ๓ แบบ คือแบบเต็ม แบบราชการ และแบบย่อ ให้เหมาะกับโอกาสที่ต้องใช้แบบนั้น ๆ นอกจากนั้นก็ควรกวดขันให้ใช้เลขไทยเมื่อเขียนตัวเลขกำกับหัวข้อเรื่องด้วย

๙) ควรฝึกการเขียนให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ที่มุ่งประโยชน์ด้านการสื่อสาร มิใช่เรียนเพื่อสอบเท่านั้น

๑๐) อาจารย์ประจำชั้น ควรประสานงานกับอาจารย์ประจำวิชา เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนจดหมายลาครู

๒. ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของครู

ที่ประชุมได้พิจารณาข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการใช้ภาษาของครู และเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุง ในเรื่องดังต่อไปนี้

๒.๑ การพูดออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำไม่ชัด จึงไม่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

๒.๒ น้ำเสียงกระด้าง ไม่ชวนฟัง ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน

๒.๓ การใช้ภาษาที่ไม่สุภาพทำให้เด็กเกิดความสะเทือนใจ

๒.๔ ในการอ่าน ครูบางคนยังอ่านไม่ถูกต้องทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง จึงทำให้เด็กอ่านตามครูอย่างไม่ถูกต้องไปด้วย

๒.๕ ครูบางคนชอบพูดภาษาต่างประเทศปนภาษาไทยโดยไม่จำเป็น

๒.๖ ครูระดับประถมศึกษาในชนบทไกล ๆ ไม่เข้าใจภาษาถิ่นและนักเรียนก็ไม่เข้าใจภาษากลาง จึงเป็นอุปสรรคในการสื่อสาร

นอกจากปัญหาการใช้ภาษาแล้ว ยังมีปัญหาด้านการเรียนการสอนและการบริหารที่มีผลกระทบต่อคุณภาพของการสอนภาษาไทย ได้แก่ปัญหาต่อไปนี้

๒.๗ ครูไม่เปลี่ยนแปลงวิธีสอน ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุเป้าหมาย

๒.๘ ครูบางคนขาดทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

๒.๙ ครูหมวดอื่นไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของนักเรียน

๒.๑๐ ในโรงเรียนประถมศึกษา ยังมีครูจำนวนหนึ่งที่ขาดวุฒิทางครู

๒.๑๑ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้บริหารมักเข้าใจผิดไปว่าวิชาภาษาไทย ใคร ๆ ก็สอนได้ จึงจัดครูที่ไม่มีความรู้ความสามารถทางภาษาไทยไปสอน

ข้อเสนอแนะ

๑) ควรแก้ไขที่ตัวครูก่อน โดยครูต้องใจกว้างพอที่จะยอมสำรวจข้อบกพร่องของตนเอง และพยายามแก้ไขให้ดีขึ้นทั้งด้านการใช้ภาษาและด้านการสอน ในเรื่องการพูดไม่ชัด ครูก็ต้องพยายามฝึกฝนตนเองจนกว่าจะแก้ข้อบกพร่องได้สำเร็จ ส่วนในด้านการเพิ่มพูนสมรรถภาพในการสอนนั้น ผู้บริหารที่รับผิดชอบในการนี้ควรจัดการอบรมครูร่วมกับกลุ่มโรงเรียน หรือเชิญวิทยากรมาอบรมเป็นครั้งคราว แล้วแต่กรณี

๒) ครูควรออกข้อสอบทั้งแบบปรนัย และอัตนัย เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเขียนตอบโดยใช้ภาษาให้ถูกต้อง

๓) ครูควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้เหมาะกับลักษณะของบทเรียนและวัยของนักเรียน โดยสอนให้ตรงตามจุดประสงค์และเน้นภาคปฏิบัติให้มาก เพื่อนักเรียนจะได้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

๔) หัวหน้าหมวดวิชาควรเอาใจใส่กวดขันให้ครูแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของตน

๕) สถาบันผลิตครู ไม่ว่าจะเป็นกรมการฝึกหัดครู หรือมหาวิทยาลัยจะต้องสร้างครูให้มีประสิทธิภาพในการใช้ภาษาเพื่อครูอาจารย์จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษา

๖) ครูควรศึกษาภาษาถิ่นที่นักเรียนใช้เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและควรมีการสอนภาษาถิ่นแก่ครูพอเป็นพื้นฐานก่อนส่งไปปฏิบัติงาน

๓. แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษา

๑) ครูภาษาไทยควรปลูกฝังค่านิยมให้แก่นักเรียน เพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาไทย โดยจัดกิจกรรมที่จะเร้าใจ และปลูกฝังให้รักภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย เช่น กิจกรรมต่อไปนี้

๑.๑ ส่งเสริมการร้องเพลงไทยและเพลงพื้นบ้าน

๑.๒ ฝึกให้เด็กจดบันทึกความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากการบอกเล่า อ่าน ฟังการอภิปราย หรือการชมรายการโทรทัศน์

๑.๓ ให้บันทึกกิจกรรมทางภาษาที่นักเรียนทำด้วยตนเองอันเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษา เช่น เล่านิทาน อธิบายภาษิต

๑.๔ ประกวดคัดลายมือ เขียนคำขวัญ เรียงความ เรื่องสั้น นิทาน และการร้องเพลงจากเนื้อร้องในวรรณคดีไทย

๒) ครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ควรให้ความร่วมมือในการช่วยแก้ปัญหาการใช้ภาษาผิด ๆ ของนักเรียน

๓. ควรมีความเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์ภาษาไทย ดังเช่นที่ทางศาลปฏิบัติอยู่ (ตามที่วิทยากรอภิปราย)

ในการอนุรักษ์ ควรพิจารณาดูความเปลี่ยนแปลงของภาษาด้วยว่าจะปรับปรุงอย่างไรจึงจะชอบด้วยเหตุผล และความเหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมือง ครูผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนใช้ภาษาให้ถูกต้องตามระดับและกาลเทศะ

๔. มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการสะกดคำบางคำในพจนานุกรมซึ่งไม่ตรงกับหลักเกณฑ์ที่วางไว้ คือหลักที่ว่า "ถ้าตัวสะกดตัวตามเป็นพยัญชนะตัวเดียวกัน ให้ตัดออก ๑ ตัว" คำที่ยังไม่ได้ตัดออก ๑ ตัว ตามหลักนี้คือ คำ "สัตตบุษย์, สัตตบงกช, สัตตบรรณ"

และมีคำที่น่าสังเกตอีกคำหนึ่งคือ "เทพนม" ซึ่งมาจากคำว่าเทพ กับ พนม น่าจะคงตัว พ ไว้ทั้งสองตัว แต่กลับตัด พ ไป ๑ ตัว

กลุ่มจึงเสนอแนะว่า การเขียนคำบางคำน่าจะปรับปรุงมาใช้หลักเกณฑ์เดียวกับคำอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อมิให้มีข้อยกเว้นมากเกินไปในการเขียนคำไทยให้ถูกต้อง อันจะทำให้ผู้ใช้ภาษาต้องจดจำเกินจำเป็น

๕. มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษดังนี้

ในการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องเขียนวรรณยุกต์กำกับเสียง และการใส่ไม้ไต่คู้ ได้ทราบมาว่า ฝ่ายจัดทำพจนานุกรมได้จัดไว้เป็นศัพท์นอกพจนานุกรมโดยกำหนดว่า "คำใดที่เคยใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์หรือไม้ไต่คู้มาก่อนก็ให้คงใส่ต่อไป สำหรับคำที่เกิดใหม่หลังจากการชำระพจนานุกรมครั้งล่าสุดนี้ **"ไม่ต้องใส่วรรณยุกต์และไม้ไต่คู้"** จึงเกิดเป็นข้อยกเว้น ซึ่งผู้เขียนจะต้องจำว่าคำใดเป็นคำเก่า คำใดเป็นคำใหม่ คำใดต้องใส่ไม้ไต่คู้ คำใดต้องใส่วรรณยุกต์ คำใดไม่ต้องใส่ไม้ไต่คู้ คำใดไม่ต้องใส่วรรณยุกต์ เป็นการสับสน

ตัวอย่าง คำที่เคยใส่วรรณยุกต์และไม้ไต่คู้ ได้แก่ ปฺรีฟ แร็กเกต เก๋ โน้ต ก๊าซ ฯลฯ

คำที่ไม่เคยใส่วรรณยุกต์และไม้ไต่คู้ ได้แก่ จูปีเตอร์ พลาสติก เทคนิค ฯลฯ

กลุ่มเห็นว่าน่าจะใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

๒.๒ สาระสำคัญที่ได้จากการประชุมกลุ่มที่ ๒
เรื่อง ปัญหาการใช้ภาษาในวิทยาลัยครู

วิทยากร	นางยุพา ส่งศิริ
	นางนงลักษณ์ สินสืบผล
ผู้ประสานงาน	นางสาวมาลินี สาคริก
ประธาน	นางอนงค์ นาคสวัสดิ์
รองประธาน	นางผาสุก มุทธเมธา
เลขานุการ	นายบุญเลิศ บัวคำ

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ๔๕ คน

หัวข้อเรื่องที่พิจารณา

๑. ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร และมารยาทในการสื่อสาร

ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาข้อบกพร่องต่าง ๆ ประมวลได้ดังนี้

๑.๑ นักศึกษาไม่กล้าแสดงออก เช่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม

๑.๒ นักศึกษาไม่สามารถสื่อภาษาออกมาได้ตรงกับความต้องการเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้

๑.๓ ใช้ภาษาพูดและเขียนไม่เหมาะกับกาลเทศะ และบุคคล

๑.๔ การพูดและเขียนไม่ถูกต้องตามหลักภาษา

๑.๕ พูดภาษาถิ่นปนภาษากลาง

๑.๖ ขาดมารยาทในการพูด เช่น พูดไม่มีหางเสียง พูดโทรศัพท์ไม่เป็น พูดแนะนำไม่เป็น

๑.๗ ใช้ภาษาพูดมาเป็นภาษาเขียน

๑.๘ ใช้ภาษาฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

๑.๙ นักศึกษาขาดทักษะการเขียนโวหารแบบต่างๆ

๑.๑๐ มีปัญหาในการใช้ลักษณนามของสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และคำราชาศัพท์ที่ไม่มีบัญญัติไว้ในพจนานุกรมฯ

๒. ข้อเสนอแนะวิธีแก้ไข

๑) เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

๑.๑ แบบฟอร์มการสมัครงานต่าง ๆ ให้ใช้ภาษาไทยทั้งสิ้น

๑.๒ ควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศ

๑.๓ ในการทำหลักสูตรภาษาไทยและการปรับปรุงแบบเรียน ควรจะให้อาจารย์ภาษาไทยในระดับต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วม

๑.๔ ควรฝึกอบรมอาจารย์ผู้สอนให้สถาบันผลิตครูก่อนนำหลักสูตรภาษาไทยออกใช้

๑.๕ ควรมีการฝึกอบรมวิธีสอนภาษาไทยแก่ครูผู้สอนภาษาไทยทุกระดับ

๑.๖ ควรส่งเสริมให้มีสมาคมผู้บริโภคการสื่อสาร เพื่อจัดลำดับคุณค่าของสื่อมวลชน เสนอต่อสาธารณชน

๒) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยในสถานศึกษาให้มาก เช่น จัดตั้งชมรม, เชิญวิทยากร, จัดนิทรรศการ ฯลฯ

๓. แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษา

๓.๑ ควรนำตัวอย่างภาษาที่คิดว่ามีปัญหามาให้นักศึกษาได้พิจารณา เพื่อหารูปแบบที่ดี

๓.๒ ครูผู้สอน และนักศึกษา ควรฝึกการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามโอกาส บุคคล และสภาพแวดล้อม

๒.๓ สาระสำคัญที่ได้จากการประชุมกลุ่มที่ ๓
เรื่อง ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย

วิทยากร	ศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุษยกุล
	รองศาสตราจารย์ดร. สิทธา พินิจกูวดล
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.พรรณราย
	ทรัพยะประภา
ประธาน	รองศาสตราจารย์สุนีย์ สินธุเดชะ
เลขานุการ	นางศิวาพร วัฒนรัตน์
	นางสาวไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา
ผู้ประสานงาน	นางสุวรรณี อุดมผล

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ๕๑ คน

หัวข้อเรื่องที่พิจารณา

๑. สาเหตุที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง

วิทยากรได้กล่าวนำโดยให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงดังนี้

๑. ผู้ใช้ภาษาถือความสะดวกเป็นใหญ่ ทั้งในการพูดและการเขียน

๒. การยืมคำต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย มักจะนำมาผสมกับคำไทย เช่น ทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหาร หรือ เปลี่ยนการออกเสียงเสียใหม่ให้เหมาะสม เช่น ขนมปัง

๓. ความนิยมทางสังคมของผู้ใช้ภาษาขึ้นอยู่กับ เพศ วัย และอาชีพของผู้ใช้ภาษา

วิทยากรเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่ช่วยให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ปรับปรุงการออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำไม่ชัด และการที่นักศึกษาใช้ภาษาผิด ๆ ก็ต้องทักท้วง แก้ไข ให้ใช้ให้ถูกต้อง

๒. ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย แบ่งเป็น ๔ ประเด็น คือ

๑. ผู้บริหาร และระบบราชการ มีปัญหาดังนี้

๑) การใช้ถ้อยคำในประกาศ และหนังสือราชการไม่แจ่มชัด

๒) การสะกดการันต์ยังมีข้อผิดพลาด

ข้อเสนอแนะ

เมื่อมีปัญหาด้านภาษาในการเสนอเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาไทย ควรเชิญอาจารย์ภาษาไทย หรือผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับภาษาไทยมาร่วมพิจารณาเรื่องการใช้ภาษา

๒. อาจารย์ มีปัญหาดังนี้

๑) อาจารย์บางคนพูดคำที่มีเสียง ร ล และคำควบกล้ำไม่ชัด

๒) อาจารย์ที่สอนวิชาอื่นคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะกวดขันเรื่องการใช้ภาษาไทยของนักศึกษา

๓) อาจารย์คำนึงถึงเนื้อหาวิชาการมากกว่าคำนึงถึงวัฒนธรรมทางภาษา

ข้อเสนอแนะ

๑) อาจารย์ทุกคนควรระมัดระวังในการใช้ภาษาไทยทั้งการพูด และการเขียน

๒) ควรจัดอบรมเรื่องการใช้ภาษาไทยให้แก่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยตามโอกาสอันควร

๓. นิสิต นักศึกษา มีปัญหาดังนี้

๑) การใช้ภาษาทางวิชาการ มีข้อบกพร่องคือ

– สะกดคำผิด

– การลำดับความไม่ถูกต้อง ไม่สามารถสื่อความหมายได้

– การใช้คำไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ และบุคคล

– การใช้คำผิดความหมาย

– ค่านิยมเกี่ยวกับภาษา ทำให้เกิดความรู้สึกว่าถ้าใช้ภาษาต่างประเทศปนกับภาษาไทย แสดงว่าตนมีภูมิรู้สูง

๒) การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

– ขาดศิลปและวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ทำให้ใช้ภาษาไม่สุภาพและไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ

– ใช้ภาษาโดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีผลกระทบอย่างไร

– ภาษาถิ่นทำให้นิสิต นักศึกษา ใช้ภาษาภาคกลางไม่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

– การสอบเข้ามหาวิทยาลัยควรสอบวิชาภาษาไทยด้วย

– ควรให้ความสำคัญในการสอนวัฒนธรรมในการใช้ภาษาให้มากเท่ากับเนื้อหาวิชาการ

๔. สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย มีปัญหาดังนี้

๑) บรรยากาศในการเรียนการสอน การวางตัวของอาจารย์มีส่วนทำให้นิสิต นักศึกษาขาดความเคารพอาจารย์

๒) บรรยากาศทางการเมือง ทำให้นิสิต นักศึกษา มีความก้าวร้าว

ทั้ง ๒ ข้อนี้มีส่วนในการทำลายวัฒนธรรมในการใช้ภาษา

๓) ในการจัดกิจกรรมของนิสิต นักศึกษา เช่น นิทรรศการ ป้ายนิเทศ ฯลฯ ยังใช้ภาษาไม่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) การเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา ถ้าเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีก็ควรยอมรับ เช่น การเขียนบรรณานุกรม การจำหน้าซองจดหมาย

๒) กระทรวงศึกษาธิการควรฟื้นฟูให้นักเรียนชั้นประถม และมัธยมเห็นความสำคัญของภาษาไทย เช่น

– หลักสูตรควรเน้นฝึกทักษะ เช่น การคัดไทย ย่อความ เรียงความ และอ่านฟังเสียง

– ในการเรียนการสอนควรให้มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มเล็กเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกใช้ภาษาอย่างทั่วถึง

๓) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญแก่อาจารย์ภาษาไทยและภาษาไทยให้มากขึ้น

๔) ศัพท์ทางวิชาการ หากจะใช้กับคนทั่วไป ควรบัญญัติศัพท์ภาษาไทยให้ง่ายแก่การเข้าใจ แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ในทางวิชาการก็อนุโลมให้ใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศได้

๕) ควรมีคณะกรรมการการบัญญัติศัพท์เพียงหน่วยงานเดียว เพื่อจะได้ใช้ศัพท์บัญญัติให้เหมือนกัน และควรบัญญัติศัพท์ออกมาให้ทันกับความต้องการ

๖) ผู้บริหารระดับชาติควรรณรงค์ให้ประชาชนแก้ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่มักใช้ผิด

๒.๔ สาระสำคัญที่ได้จากการประชุมกลุ่มที่ ๔
เรื่อง ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชนและวงการประพันธ์

วิทยากร	คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
	รองศาสตราจารย์ดร. สวนิต ยมาภัย
	อาจารย์นิรันตร์ นวมารค
ประธาน	นายภิญโญ ศรีจำลอง
เลขานุการ	น.ส. วันเพ็ญ เซ็นตระกูล
ผู้ช่วยเลขานุการ	นายอำพล สุวรรณชาดา
	นางพิศศรี แจ้งไพร
ผู้ประสานงาน	นางจารุลินทร์ มุสิกะพงษ์

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ๓๕ คน

หัวข้อเรื่องที่พิจารณา

๑. ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของสื่อมวลชนและในวงการประพันธ์

ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และวงการประพันธ์ เป็นเรื่องของหลักเกณฑ์ การสื่อความหมาย มารยาทและคุณธรรม ดังที่ประมวลได้ดังนี้

- เขียนตัวสะกด การันต์ วรรณยุกต์ ผิด
- แบ่งวรรคตอนไม่ถูกต้อง
- เรียงคำไม่ถูกต้อง
- ใช้ภาษาพูดในภาษาเขียนโดยไม่จำเป็น
- ใช้ภาษาไทยอย่างไม่ระมัดระวัง
- ใช้คำและสำนวนไม่ตรงความหมาย หรือผิดความหมาย
- ใช้คำหรือสำนวนที่ให้ความหมายสองแง่สองง่าม
- จงใจใช้คำผวน ที่มีความหมายหยาบโลน
- บัญญัติคำและสำนวนใหม่ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ ทำให้เกิดความสับสน
- ใช้คำและสำนวนภาษาต่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่มีภาษาไทยใช้
- ใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ คำภาษาอื่น (โดยไม่อธิบายความหมาย)
- คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ คำหรือเรื่องที่รู้เฉพาะกลุ่ม ฯลฯ โดยไม่คำนึงถึงความเข้าใจของ

ผู้รับสาร

– ไม่ใช้ลักษณนาม หรือใช้ลักษณนามไม่ถูกต้อง

– ใช้ถ้อยคำรวบรัดตัดความเกินไปจนไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิด

– เขียนเนื้อหาไม่ตรงหัวข้อเรื่อง

– เขียนเนื้อหาไม่กระชับ

– ใช้คำต่ำ หยาบคาย และคำที่ไม่เหมาะสม

– สื่อความหมายไม่ได้ หรือสื่อความหมายได้แต่เป็นพิษเป็นภัย

– ตั้งสมญานามโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของบุคคล

– หนังสือการ์ตูน และหนังสืออ่านสำหรับเด็ก มีถ้อยคำและเนื้อความชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

– ออกเสียงไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจน ในเรื่องควบกล้ำ ตัว ร, ล และเสียงวรรณยุกต์

๒. อิทธิพลในการใช้ภาษาของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน

สรุปได้ว่า เยาวชนชื่มชาบสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลมาก ทั้งในด้านการใช้ภาษา ความรู้สึกนึกคิด และความประพฤติ

๓. แนวทางแก้ไข อนุรักษ์ และพัฒนา

ในการแก้ไข อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษา ต้องยึดหลัก ๓ ประการ คือ

๑) อนุรักษ์แบบแผนดั้งเดิมที่ดีงามไว้

๒) ผสมผสานของใหม่กับของเก่าโดยไม่ให้ขัดกับความนิยมของสังคมไทย

๓) ยอมรับของใหม่ โดยให้โอกาสแก่สังคมเป็นผู้ตัดสิน

ข้อเสนอแนะในการแก้ไข

๑. สำหรับสื่อมวลชน

๑) เขียนตัวสะกดการันต์ให้ถูกต้องตามอักขรวิธีโดยยึดพจนานุกรมเป็นหลัก

๒) ควรสื่อความหมายให้ชัดเจนที่สุด ถ้าเป็นภาษาถิ่น ศัพท์บัญญัติ คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ และภาษาเฉพาะกลุ่มควรมีเชิงอรรถ หรือคำอธิบายประกอบให้แจ่มแจ้ง

๓) ให้ระมัดระวังในการใช้ภาษา

๔) หลีกเลี่ยงภาษาที่ฝืนความรู้สึกของผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม

๕) โฆษก หรือผู้บรรยายทางวิทยุ ออกเสียงให้ถูกต้องตามหลักภาษา และความนิยม

๖) ควรถือศีลข้อ "มุสาวาทาเวรมณี" คือไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อ

๒. สำหรับฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

๑) ขอให้สำนักนายกรัฐมนตรีจัดการสัมมนา สำหรับสื่อมวลชนทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้ประสานงาน และระดับผู้ปฏิบัติงาน ในเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย เพื่อให้ได้ข้อคิด และนำไปปฏิบัติ

๒) คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยควรสร้างคำขวัญเกี่ยวกับคุณค่าของภาษาไทย

ออกเผยแพร่

๓) ควรส่งเสริมการเขียนหนังสือประเภทที่คนทุกระดับอ่านได้

๔) ควรส่งเสริมการตั้งชมรมหรือสมาคมหรือศูนย์ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม ที่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าของงานเขียน งานวิทยุ งานโทรทัศน์ โดยมีมาตรฐานกลางร่วมกัน และสรุปเป็นรายงานส่งไปยังสื่อมวลชนเพื่อแก้ไขต่อไป

๕) ขอให้คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ส่งเอกสารการสัมมนาคราวนี้ไปยังสื่อมวลชนด้วย

๖) ขอให้สถาบันการศึกษายอมรับว่า ภาษาหนังสือพิมพ์มีอยู่จริง และให้บรรจุไว้ในหลักสูตรทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับภาษาของหนังสือพิมพ์

๒.๕ สาระสำคัญที่ได้จากการประชุมกลุ่มที่ ๕
เรื่อง ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการบริหาร

วิทยากร	รองศาสตราจารย์ดร.สุจริต เพียรชอบ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
	ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
ประธาน	พันโทแสง สมบุญ
รองประธาน	นายสุดใจ เทละเวชพงศ์
เลขานุการ	นายทวีศักดิ์ ญาณประทีป
ผู้ช่วยเลขานุการ	นางสาวพิมพ์ใจ สิทธิสูงศักดิ์
	นายไกรสีห์ วัจนะรัตน์
ผู้ประสานงาน	นายอำนวย จั่นเงิน

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ๔๐ คน

๑. ปัญหาการสื่อสารระหว่างผู้บริหารกับสื่อมวลชน

ในการให้สัมภาษณ์ ผู้บริหารบางท่านมักใช้ภาษาดังต่อไปนี้

๑.๑ ใช้ภาษาต่างประเทศปนกับภาษาไทย

๑.๒ ให้สัมภาษณ์โดยใช้ศัพท์สแลงหรือคำคะนอง

๑.๓ ไม่ระมัดระวังในการออกเสียงคำให้ถูกต้อง

๑.๔ ใช้ระดับภาษาไม่คงที่ในการให้สัมภาษณ์ เช่น ใช้สรรพนามสับสน บางครั้งพูด “ผม” บางครั้งพูด “ข้าพเจ้า”

๑.๕ ใช้ศัพท์เฉพาะซึ่งไม่เป็นที่เข้าใจกันทั่วไป

๑.๖ เว้นจังหวะ และวรรคตอนในการให้สัมภาษณ์ไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้สื่อความหมายผิด

๑.๗ พูดคำบางคำไม่ชัดเจน

๑.๘ ไม่เน้นความให้ตรงประเด็นที่ผู้แทนสื่อมวลชนถาม

นอกจากปัญหาการใช้ภาษาดังกล่าวแล้ว ยังมีปัญหาด้านการสื่อสารอื่น ๆ เช่น

๑.๙ ใช้อารมณ์ในขณะให้สัมภาษณ์ ทำให้น้ำเสียงไม่น่าฟังและบางครั้งทำให้ขาดเหตุผล

๑.๑๐ บางครั้งให้สัมภาษณ์โดยไม่เข้าใจเจตนาของผู้ที่มาสัมภาษณ์

๑.๑๑ ขาดการรับผิดชอบในการใช้ภาษากับสื่อมวลชน เช่น พูดให้สัมภาษณ์อย่างเลื่อนลอย ขาดหลักฐานที่แน่นอนประกอบ

๑.๑๒ ไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการถาม จึงไม่ได้เตรียมข้อมูลไว้เพื่อให้สัมภาษณ์

๑.๑๓ ให้ข่าวพร่ำเพรื่อ และบางทีข่าวไม่มีสาระเท่าที่ควร

๑.๑๔ ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทำลายผู้บังคับบัญชา ทำให้เกิดผลเสียหาย

๑.๑๕ ให้สัมภาษณ์โดยไม่คำนึงถึงกลุ่มชนที่ฟังอยู่

๑.๑๖ บางครั้งทำให้บรรยากาศในการให้สัมภาษณ์ตึงเครียด

ข้อเสนอแนะ

๑) ถ้าไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศ และหาคำไทยได้ก็ควรใช้ภาษาไทยในการให้สัมภาษณ์

๒) ควรสำรวมและใช้ถ้อยคำสุภาพ ขณะให้สัมภาษณ์

๓) ควรฝึกออกเสียงคำที่เป็นปัญหา เช่นคำที่มีเสียง ร ล และคำควบกล้ำให้ชัดเจนเสียก่อนที่จะให้สัมภาษณ์

๔) ควรดูฐานะและลักษณะของผู้แทนสื่อมวลชนขณะให้สัมภาษณ์เพื่อจะได้ใช้คำพูดให้เหมาะสม

๕) ควรใช้ภาษาไทยที่คนทั่วไปฟังเข้าใจ ไม่ใช้ศัพท์ยาก

๖) ควรเตรียมตัวโดยอ่านข้อความที่เป็นเนื้อหาสาระก่อนให้สัมภาษณ์ เพื่อจะได้อ่านให้ถูกจังหวะ วรรคตอน

๗) ควรฝึกพูดอยู่เสมอ หรืออบรมศิลปะของการพูด

๘) ควรให้สัมภาษณ์โดยเน้นความให้ตรงประเด็น เพื่อป้องกันมิให้สื่อมวลชนเขียนข่าวบิดเบือนความจริง

๙) ควรมีสติ และควบคุมอารมณ์ให้ได้ขณะให้สัมภาษณ์ ใช้น้ำเสียงปกติและสุภาพไว้เสมอ

๑๐) ควรมีคุณธรรมโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงในการให้สัมภาษณ์

๑๑) ควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำเมื่อให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน ควรมีหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ประกอบเรื่องที่พูด

๑๒) ควรมีปฏิภาณไหวพริบและเตรียมข้อมูลไว้ให้พร้อมเพื่อตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์ได้ชัดเจน และถูกต้อง

๑๓) ควรให้ข่าวที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ อย่าให้ข่าวเพียงเพื่อให้ตนเป็นข่าว

๑๔) ในกรณีที่มีการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทำลายภาพพจน์ของผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องควรทำหนังสือชี้แจงส่งไปลงหนังสือพิมพ์เพื่อให้ประชาชนทราบความจริง

๑๕) ในการให้สัมภาษณ์ควรคำนึงถึงผู้ฟังส่วนใหญ่ว่าเป็นกลุ่มชนระดับใด

๑๖) ควรสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง รู้จักใช้อารมณ์ขันและถ้อยคำสำนวนที่จะช่วยให้ความตึงเครียดผ่อนคลายลงได้

๒. การใช้ภาษาในการสื่อสารกับผู้ร่วมงาน

ผู้บริหารบางท่านมีปัญหาดังต่อไปนี้

๒.๑ พูดและเขียนสั่งงานไม่ชัดเจน ทำให้ผู้รับคำสั่งไม่เข้าใจ จึงเป็นอุปสรรคในการสื่อสาร

๒.๒ ไม่สนใจที่จะอ่านทบทวนจดหมายติดต่องานเท่าที่ควร

๒.๓ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป

๒.๔ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับผู้บริหารใช้วาจาไม่สุภาพและไม่ถูกต้อง มีผลทำให้กระทบกระเทือนถึงผู้บริหาร

๒.๕ สั่งงานย่อเกินไป หรือ เยิ่นเย้อเกินไป ทำให้ผู้รับคำสั่งไม่เข้าใจ จึงปฏิบัติไม่ถูก

๒.๖ ใช้ภาษาที่แสดงอำนาจ

๒.๗ ใช้ภาษาผิดแบบแผนตามระเบียบงานสารบรรณ

๒.๘ ไม่รู้จักใช้ศิลปะในการพูดติดต่องาน

๒.๙ ใช้ภาษาพูดในที่ที่ควรใช้ภาษาเขียน

ข้อเสนอแนะ

๑) ในการใช้ภาษาสื่อสารกับผู้ร่วมงาน ควรพูดหรือเขียนสั่งงานให้ชัดเจน คำสั่งที่เขียนควรให้อ่านง่าย เพื่อผู้รับคำสั่งจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

๒) ควรรอบคอบ และอ่านข้อความในเอกสารให้ถี่ถ้วนก่อนลงนาม

๓) ควรแสดงน้ำใจดีต่อผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป และใช้คำพูดให้สุภาพนุ่มนวล

๔) ควรจัดอบรมการใช้ภาษาทั้งการเขียน การพูด และการพูดโทรศัพท์ให้แก่บุคลากรที่ทำงานใกล้ชิดผู้บริหาร เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร

๕) ควรศึกษาแบบแผนการใช้ภาษาตามระเบียบงานสารบรรณ และระมัดระวังในการใช้ภาษาให้ถูกต้อง เมื่อร่างหนังสือหรือเขียนหนังสือ

๖) ควรใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ เช่น ยกย่องให้ความสำคัญต่อผู้ที่ตนติดต่องานด้วย

๓. การใช้ภาษาในการสื่อสารในที่สาธารณะ

ผู้บริหารบางท่านมีปัญหาดังต่อไปนี้

๓.๑ พูดโดยใช้ถ้อยคำรุนแรงและก้าวร้าวในที่ประชุม

๓.๒ พูดยกตนข่มท่านและเล่าเรื่องส่วนตัวมากเกินไป

๓.๓ ใช้ภาษาพูดไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ และระดับของบุคคล

๓.๔ ใช้ราชาศัพท์ไม่ถูกต้อง

๓.๕ พูดแล้วชะงัก เพราะนึกคิดไม่ออก ทำให้เสียบุคลิกภาพอาจเป็นที่ตำหนิได้

ข้อเสนอแนะ

๑) ควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำ ควรเลี่ยงการใช้ถ้อยคำรุนแรงและก้าวร้าว

๒) ควรสำรวมในการพูดจา ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เล่าเรื่องส่วนตัวมากเกินไป

๓) ควรให้เกียรติแก่ผู้ที่พูดด้วย โดยใช้ภาษาที่สุภาพเหมาะกับกาลเทศะ และฐานะ

ของบุคคล

๔) ควรศึกษาการใช้ราชาศัพท์ให้ถูกต้อง

๕) ควรฝึกพูดอยู่เสมอ เพื่อจะได้พูดให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ควรเตรียมตัวก่อนพูดทุกครั้ง และเมื่อมีการอบรมเรื่องศิลปะการพูด ก็ควรหาโอกาสเข้าร่วม หรือจัดให้มีการอบรมขึ้นในหน่วยงาน

๑๖

จัดการสัมมนา ตลอดจนหน่วยราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกท่านที่เข้าร่วมสัมมนาคงจะใช้เวลาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งเสริมสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างกันให้แน่นแฟ้น เพื่อผลดีต่อการปฏิบัติงานร่วมกันในอนาคต

ขอให้การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทยในครั้งนี้ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

ในวาระอันเป็นมงคลนี้ ผมขอเปิดการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย ณ บัดนี้

ข้อเสนอเพื่อพิจารณา
สรุปจากรายงานการสัมมนา
เรื่อง
วัฒนธรรมทางภาษาของไทย
เสนอต่อ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
โดยคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

การสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมทางภาษาของไทย ซึ่งจัดขึ้น ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๒–๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ได้เสร็จสิ้นลงแล้วด้วยความเรียบร้อยสมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีข้อเสนอแนะจากการประชุมกลุ่ม ๕ กลุ่ม สรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ

๑.๑ ในการแก้ปัญหาการใช้ภาษาไทย ซึ่งนักเรียนยังมีข้อบกพร่องมากทั้งในการฟัง พูด อ่าน เขียนนั้น ควรแก้ไขที่ตัวครูก่อน โดยครูต้องใจกว้างพอที่จะยอมสำรวจข้อบกพร่องของตนเอง และพยายามแก้ไขให้ดีขึ้นทั้งในด้านการใช้ภาษาและด้านการสอน และเพิ่มพูนสมรรถภาพในการสอนของครู ผู้บริหารที่รับผิดชอบในการอบรมครูควรจัดการอบรมครูภาษาไทยร่วมกับกลุ่มโรงเรียน

๑.๒ ในการวัดผล ครูควรออกข้อสอบทั้งแบบปรนัยและอัตนัย เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเขียนตอบโดยใช้ภาษาให้ถูกต้อง

๑.๓ ครูควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอน ให้เหมาะกับลักษณะของบทเรียน และวัยของนักเรียน โดยสอนให้ตรงตามจุดประสงค์และเน้นภาคปฏิบัติให้มาก เพื่อนักเรียนจะได้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

๑.๔ ครูควรศึกษาภาษาถิ่นที่นักเรียนใช้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสาร และควรมีการสอนภาษาถิ่นแก่ครูพอเป็นพื้นฐานก่อนส่งไปปฏิบัติงาน

๑.๕ มีแนวทางที่จะอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมทางภาษาโดยครูภาษาไทยพยายามปลูกฝังค่านิยมให้แก่นักเรียน เพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาไทยโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเร้าใจและปลูกฝังให้รักภาษาและวัฒนธรรมไทย

๑.๖ ครูที่สอนวิชาอื่น ๆ ควรให้ความร่วมมือในการช่วยแก้ปัญหาการใช้ภาษาผิด ๆ ของนักเรียน

เสนอต่อราชบัณฑิตยสถาน

๑.๗ ตามหลักที่ว่า “ถ้าตัวสะกดตัวตามเป็นพยัญชนะตัวเดียวกัน ให้ตัดออก ๑ ตัว” นั้น มีคำบางคำในพจนานุกรมที่ยังไม่เป็นไปตามหลักนี้คือ “สัตตบุษย์” “สัตตบงกช” “สัตตบรรณ” น่าจะใช้หลัก

เดียวกันสำหรับคำทั้งสามนี้ด้วย

๑.๘ ในการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องเขียนวรรณยุกต์กำกับเสียง และใส่ไม้ไต่คู้ที่คำบางคำนั้น มีปัญหาเรื่องคำเก่า คำใหม่ ซึ่งยังลักลั่นกันอยู่ เพราะกรรมการจัดทำพจนานุกรมได้กำหนดว่า "คำใดที่เคยใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์หรือไม้ไต่คู้มาก่อนก็ให้คงใส่ต่อไป คำที่เกิดใหม่หลังจากการชำระพจนานุกรมครั้งล่าสุดนี้ ไม่ต้องใส่วรรณยุกต์ และไม้ไต่คู้" จึงเป็นการยากที่ผู้ใช้คำเหล่านั้นจะจำว่าคำใดเก่า คำใดใหม่ น่าจะใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

๑.๙ คำ "เทพนม" มาจากคำว่า "เทพ" กับ "พนม" น่าจะใช้ พ ๒ ตัว และเขียนว่า "เทพพนม" แต่พจนานุกรมตัด พ ไป ๑ ตัว

๒. ปัญหาการใช้ภาษาไทย ในวิทยาลัยครู

ข้อเสนอแนะ

เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แบบฟอร์มการสมัครงานต่าง ๆ ให้ใช้ภาษาไทยทั้งสิ้น

๒.๒ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศ

๒.๓ ในการทำหลักสูตรภาษาไทยและการปรับปรุงแบบเรียน ควรจะให้อาจารย์ภาษาไทยในระดับต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วม

๒.๔ ควรมีการฝึกอบรมวิธีสอนภาษาไทย แก่ครูผู้สอนภาษาไทยทุกระดับ

๒.๕ ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยในสถานศึกษาให้มากเช่นจัดตั้งชมรม เชิญวิทยากร จัดนิทรรศการ ฯลฯ

เสนอต่อรัฐบาล

๒.๖ ควรส่งเสริมให้มีสมาคมบริโภคการสื่อสารเพื่อจัดลำดับคุณค่าของสื่อมวลชน เสนอต่อสาธารณชน

๓. ปัญหาการใช้ภาษาไทยในมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

เสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัย

๓.๑ เมื่อมีปัญหาด้านภาษาในการเสนอเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาไทยควรเชิญอาจารย์ภาษาไทยหรือผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับภาษาไทย มาร่วมพิจารณาเรื่องการใช้ภาษา

๓.๒ อาจารย์ทุกคนในมหาวิทยาลัย ควรระมัดระวังในการใช้ภาษาไทย ทั้งการพูดและการเขียน

๓.๓ ควรจัดการอบรมเรื่องการใช้ภาษาไทยให้แก่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยตามโอกาสอันควร

๓.๔ การสอบเข้ามหาวิทยาลัย ควรสอบวิชาภาษาไทยด้วย

๓.๕ ควรให้ความสำคัญในการสอนวัฒนธรรมทางภาษาของไทยให้มากเท่ากับเนื้อหาทาง

วิชาการ

๓.๖ การเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีก็ควรยอมรับ เช่น การเขียนบรรณานุกรม การจำหน้าซองจดหมาย

๓.๗ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญแก่อาจารย์ภาษาไทย และภาษาไทย ให้มากขึ้น

เสนอต่อรัฐบาล

๓.๘ ควรมีคณะกรรมการบัญญัติศัพท์เพียงหน่วยงานเดียว เพื่อจะได้ใช้ศัพท์บัญญัติให้เหมือนกัน และควรบัญญัติศัพท์ออกมาให้ทันกับความต้องการ

๓.๙ ศัพท์ทางวิชาการ หากจะใช้กับคนทั่วไป ควรบัญญัติศัพท์ภาษาไทยให้ง่ายแก่การเข้าใจ แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ในทางวิชาการ ก็อนุโลมให้ใช้ศัพท์ภาษาต่างประเทศได้

๓.๑๐ ผู้บริหารระดับชาติควรรณรงค์ให้ประชาชนร่วมมือกันแก้ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่มักใช้ผิด

๔. ปัญหาการใช้ภาษาไทยในวงการสื่อมวลชนและวงการประพันธ์

ข้อเสนอแนะ

เสนอต่อสื่อมวลชน

๔.๑ ควรระมัดระวังในการใช้ภาษา เขียนตัวสะกดการันต์ให้ถูกตามอักขรวิธีโดยยึดพจนานุกรมเป็นหลัก

๔.๒ ควรสื่อความหมายให้ชัดเจนที่สุด ถ้าเป็นภาษาถิ่น ศัพท์บัญญัติ คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ และภาษาเฉพาะกลุ่ม ควรมีเชิงอรรถ หรือคำอธิบายประกอบให้แจ่มแจ้ง

๔.๓ โฆษกหรือผู้บรรยายทางวิทยุ ควรออกเสียงให้ถูกต้องตามหลักภาษา และความนิยม

๔.๔ ควรถือศีลข้อ "มุสาวาทาเวรมณี" คือไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อ

เสนอต่อรัฐบาล

๔.๕ ขอให้สำนักนายกรัฐมนตรี จัดการสัมมนาสำหรับสื่อมวลชนทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้ประสานงาน และระดับผู้ปฏิบัติการ ในเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาของไทย เพื่อให้ได้ข้อคิดและนำไปปฏิบัติ

๔.๖ คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยควรสร้างคำขวัญเกี่ยวกับคุณค่าของภาษาไทยออกเผยแพร่

๔.๗ ควรส่งเสริมการเขียนหนังสือประเภทที่คนทุกระดับอ่านได้

๔.๘ ควรส่งเสริมการตั้งชมรมหรือสมาคมหรือศูนย์ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม ที่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าของงานเขียน งานวิทยุ งานโทรทัศน์ โดยมีมาตรฐานกลางร่วมกัน และสรุปเป็นรายงานส่งไปยังสื่อมวลชนเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

๔.๙ ขอให้สถาบันการศึกษายอมรับว่าภาษาหนังสือพิมพ์มีอยู่จริง และให้บรรจุไว้ในหลักสูตรทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับภาษาของหนังสือพิมพ์

๕. ปัญหาการใช้ภาษาในวงการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

ต่อผู้บริหาร

๕.๑ ถ้าไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศ และหาคำไทยได้ ก็ควรใช้ภาษาไทยในการให้สัมภาษณ์

๕.๒ ควรสำรวมและใช้ถ้อยคำสุภาพขณะให้สัมภาษณ์

๕.๓ ควรฝึกออกเสียงคำที่เป็นปัญหา เช่น คำที่มีเสียง ร ล และคำควบกล้ำให้ชัดเจนเสียก่อนที่จะให้สัมภาษณ์

๕.๔ ควรใช้ภาษาไทยที่คนทั่วไปฟังเข้าใจ ไม่ใช้ศัพท์ยาก

๕.๕ ควรเตรียมตัวโดยอ่านข้อความที่เป็นเนื้อหาสาระก่อนให้สัมภาษณ์ เพื่อจะได้อ่านให้ถูกจังหวะวรรคตอน

๕.๖ ควรให้สัมภาษณ์โดยเน้นความให้ตรงประเด็น เพื่อป้องกันมิให้สื่อมวลชนเขียนข่าวบิดเบือนความจริง

๕.๗ ควรมีคุณธรรม โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงในการให้สัมภาษณ์

๕.๘ ควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำเมื่อให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน ควรมีหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ประกอบเรื่องที่พูด

๕.๙ ควรมีปฏิภาณไหวพริบ และเตรียมข้อมูลไว้ให้พร้อมเพื่อตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์ได้ชัดเจนและถูกต้อง

๕.๑๐ ควรให้ข่าวที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ อย่าให้ข่าวเพียงเพื่อให้ตนเป็นข่าว

๕.๑๑ ในกรณีที่มีการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทำลายภาพพจน์ของผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องควรทำหนังสือชี้แจงส่งไปลงหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ประชาชนทราบความจริง

๕.๑๒ ควรสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง รู้จักใช้อารมณ์ขันและถ้อยคำสำนวนที่จะช่วยให้ความตึงเครียดผ่อนคลายลงได้

๕.๑๓ ในการใช้ภาษาสื่อสารกับผู้ร่วมงาน ควรพูดหรือเขียนสั่งงานให้ชัดเจน คำสั่งที่เขียนควรให้อ่านง่าย เพื่อผู้รับคำสั่งจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

๕.๑๔ ควรจัดอบรมการใช้ภาษาทั้งการเขียน การพูด และการพูดโทรศัพท์ให้แก่บุคลากรที่ทำงานใกล้ชิดผู้บริหารเพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร

๕.๑๕ ควรระมัดระวังใช้ภาษาให้ถูกต้องตามระเบียบงานสารบรรณเมื่อร่างหนังสือ หรือเขียนหนังสือ

๕.๑๖ ควรใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ เช่น ยกย่อง ให้ความสำคัญต่อผู้ที่ตนติดต่องานด้วย

๕.๑๗ ในการสื่อสารในที่สาธารณะ ควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำ ควรเลี่ยงการใช้ถ้อยคำรุนแรงและก้าวร้าว

๕.๑๘ ควรสำรวมในการพูดจา ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เล่าเรื่องส่วนตัวมากเกินไป

เอกสารประกอบการสัมมนา

๑ ข้อควรคิดในภาษาไทย

พระนิพนธ์
ศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

(ทรงแสดงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสาร์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๒)

ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล ได้ไปหาข้าพเจ้าและเชิญให้ข้าพเจ้ามาปราศรัยกับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายในเรื่องภาษาไทย โดยปรารภตามพระราชกระแสว่า เราทั้งหลายควรช่วยกันทะนุถนอมภาษาไทยให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เลอะเลือนหรือเสื่อมคลายไป นั่นเป็นที่สบใจข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้าพเจ้าสนใจในเรื่องนี้มาเป็นเวลานานปีแล้ว และก็ยังเอาใจใส่อยู่เท่าทุกวันนี้ เพราะภาษาเป็นชีวิตส่วนหนึ่งของชาติที่รักของเรา และภาษาไทยเป็นภาษาที่ร่ำรวย เป็นอุปกรณ์สำหรับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด และความเจริญก้าว

หน้าอย่างสมัยปัจจุบันได้ดีทีเดียว ฉะนั้นก่อนนึกถึงอะไรหมด ข้าพเจ้าก็ได้ตอบรับคำเชิญทันที ครั้นถูกถามว่าจะพูดเรื่องอะไร ข้าพเจ้าก็จำต้องให้หัวเรื่องกว้าง ๆ ว่าข้อควรคิดในภาษาไทย ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นก็ไม่ทราบว่าจะมีข้ออะไรบ้าง แต่เชื่อแน่ว่าก่อนถึงเวลาที่จะมาพูดกับท่านทั้งหลาย คงจะมีข้อคิดมาดลใจได้มากพอที่จะมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ภาษาตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วเป็นชีวิตส่วนหนึ่งของชาติ ฉะนั้นถึงแม้ชาติหนึ่งจะยืมคำจากอีกชาติหนึ่งมาใช้ ซึ่งก็ทำกันเป็นธรรมดา เนื่องจากเหตุประวัติศาสตร์บ้าง เหตุศาสนาบ้าง เหตุที่อยู่ ใกล้ชิดกันบ้าง และเหตุที่เป็นชาวโลกร่วมอารยธรรมปัจจุบันกันบ้าง แต่คำที่ยืมมาใช้นั้นย่อมมาดัดแปลงเสียงและดัดแปลงตัวสะกดให้เข้ารูปกับภาษาของเราให้เหมาะสมแก่อัจฉริยลักษณะแห่งภาษาของเรา จึงจะเป็นคำที่ติดและใช้กันแพร่หลายไม่เป็นคำที่กระเดิดและตายด้าน

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญมาก เพราะบัณฑิตมักจะนึกเสียว่า ถ้านำคำบาลี หรือคำสันสกฤตที่ถูกต้องในภาษาเดิมมาใช้แล้วเป็นได้การ เป็นอันใช้ได้ แต่อันที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ดังที่ท่านได้คิดศัพท์ย่อมทราบดี เพราะความหมายของคำนั้นนอกจากความหมายตามมูลศัพท์แล้ว ยังมีความหมายนิยมใช้อีกด้วย และความกระเพื่อมหรือจังหวะของเสียงตามพยางค์ของคำก็มีความสำคัญมาก ถ้าจังหวะไม่เข้ากับเสียงในภาษาไทย ถึงแม้ว่าความหมายจะเป็นการถูกต้องแล้ว คำนั้นก็จะไม่ติด เมื่อแรกข้าพเจ้าคิดศัพท์ ข้าพเจ้าไม่ได้นึกถึงข้อนี้ ฉะนั้นสำหรับคำว่า Culture ข้าพเจ้าจึงได้นำใช้คำว่า "พฤทธิธรรม" ตามรูปสันสกฤต ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกว่ามันยังหนักอยู่ ยังไม่เป็นที่พอใจ คนอื่นที่ใช้ตามก็ยังไม่พอใจ ครั้นวันหนึ่งข้าพเจ้าเขียนบทนำให้หนังสือพิมพ์ประชาชาติ คำว่า "วัฒนธรรม" ก็ดลใจมาเอง และข้าพเจ้าก็รู้สึกทันทีว่าคำนั้นจะติดเพราะจังหวะเสียงในภาษาไทยสนิทดีเหมาะสมกับอัจฉริยลักษณะแห่งภาษาไทย

อัจฉริยลักษณะของภาษา (genius of the language) นี่แหละเป็นสิ่งสำคัญ และหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ก็คือจะหยั่งทราบอัจฉริยลักษณะของภาษานี้เอง เสียงในภาษาไทยอย่างไหนจะเพราะ อย่างไหนจะไม่เพราะย่อมดัดแปลงกันมาตามยุคตามสมัยตั้งแต่โบราณกาล เช่น จินดามณี ให้คำว่า หงวั่นไหงว เราก็ใช้คำว่า หวั่นไหว ซึ่งเหมาะแก่เสียงไทยของเรามากกว่า และคำที่เรายืมมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เราก็ดัดแปลงเอามาเป็นไทยซึ่งเรียกกันว่า บาลีแผลง สันสกฤตแผลง เพื่อให้เหมาะสมแก่เสียงในภาษาไทย

จุดสำคัญที่ข้าพเจ้าเสนอ ณ ที่นี้คือ ขอให้นักภาษาศาสตร์ยึดอัจฉริยลักษณะของภาษาไทยเป็นใหญ่ ไม่ใช่ยึดภาษาโบราณ เช่น ภาษาสันสกฤต เป็นการตายตัว

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพเจ้าได้ชมโทรทัศน์มีรายการภาษาไทยซึ่งเป็นประโยชน์ดีมาก อาจารย์ผู้บรรยายเป็นผู้รู้เคร่งวิชาควรได้รับการสรรเสริญ เรามีความประสงค์ร่วมกันในอันจะป้องกันการเลอะเลือนและเสื่อมคลายของภาษาไทย และบรรดาอาจารย์สอนเคร่งไว้ก็เป็นการดีแล้ว เช่น แทนที่จะว่า "สิ่งสลักหักพัง" ให้ใช้ว่า "สิ่งปรักหักพัง" ก็เป็นการดีทีเดียว ส่วนการที่ท่านได้แสดงความหมายต่างกันระหว่าง "กรณี" กับ "กรณีย์" ก็เป็นการดีทีเดียว เพราะแม้ในทางราชการก็ยังมีการใช้ผิด สะกดผิด แต่เมื่อท่านแสดงถึงวิธีอ่านคำว่า "อาชญา" และ "ปรัชญา" ท่านได้แสดงถูกตำรา แต่ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะถูกอัจฉริยลักษณะของภาษาไทยหรือไม่เพียงไร ข้าพเจ้าเห็นว่าข้อนี้มีความสำคัญจึงขอนำมาอภิปราย ทั้งนี้มิได้หมายความว่าให้บรรดาอาจารย์ทิ้งตำรา แต่ขอให้พิจารณาดูเหตุผลว่าควรมิควรอย่างไร

การที่มีมาตรฐานเป็นแบบเดียวกันนั้นเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เช่นตัวสะกด เป็นต้น ให้ใช้ตามพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานเป็นการดีแล้ว ส่วนการอ่านออกเสียงนั้น ถ้าอ่านตามที่บอกไว้ในพจนานุกรม ใครจะอ่านผิดแก้ไม่ได้ ย่อมนิยมว่าเป็นการอ่านถูก แต่ถ้าบอกให้อ่านขัดกับอัจฉริยลักษณะแห่งเสียงในภาษาไทยแล้ว ก็ยากที่จะหวังให้คนไทยอ่านตามได้

เช่น ตัว ร และตัว ล กล้ำ เราใช้ออกเสียงควบกับบางตัวเท่านั้น เช่น กร กรม กล กลม ขร ขรัว ขล ขลัง คร ครอง คล คลัง เมื่อมาถึงตัว จร พจนานุกรมก็ยอมให้อ่าน จะหรอก (จรอก) จะรัน (จรัล) จะหรัด (จรัส) จะรูน (จรูญ) แต่ยังคงให้อ่าน จรด จรวด ตามเสียงเขมรซึ่งไทยเราก็ไม่อ่าน จะหาว่าไม่รู้หนังสือก็ทำเนาเราก็อ่านว่า จะหรด จะหรวด ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นว่าเป็นการอ่านภาษาไทยที่ถูกต้องแล้ว ตัว ฉ ไม่มี ร หรือ ล กล้ำ พจนานุกรมให้อ่านว่า ฉะหลัก (ฉลัก) ฉะหลับ (ฉลับ) ฉะหลุ (ฉลุ) เป็นการดีแล้ว ชร มีให้อ่าน ชระ ซึ่งเป็นคำกวีนิพนธ์เป็นส่วนมาก เช่น ชรทึง ก็มีคำว่า ชทึง ชรไม – ชไม ชรโลง – ชโลง ชระลุ – ฉลุ ไทยเราก็ใช้เสียงไทย ส่วนกวีท่านจะกล้ำกลั้ว ชร อย่างไรเราก็ไม่ขัดข้อง แต่ขออย่าให้บังคับปุถุชนเท่านั้น สำหรับปุถุชนขอให้ช่วยกันคุมให้ออกเสียงไทย ปลา ว่า ปลา อย่าให้ว่า ปา ข้าพเจ้าก็พอใจแล้ว เสียง ตร เรามี แต่ ทร เราไม่มี เราอ่านเป็น ซ ไป เสียง บร เราไม่มี ฉะนั้นถึงแม้พจนานุกรมให้อ่านบราลี ว่า บราลี ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยได้ยินใครอ่านเช่นนั้น อ่านกันว่า บอราลี เสียง ปร และ ปล ของเรามีเสียง ผร ของเราไม่มี มี ผล เรามีทั้งเสียง พร และพล คำเขียน ศร สร เรามี แต่เราไม่อ่านตัว ร จริงอยู่ พจนานุกรมมีที่บอกเสียงอ่าน สร กล้ำ ถ้าเป็นคำกวีนิพนธ์ก็แล้วแต่พวกกวีจะรัวลิ้นแต่สำหรับสามัญชนแล้วถึงแม้พจนานุกรมจะให้อ่าน ศฤงคาร ว่า สริงคาน คนไทยก็อ่านว่า สะริงคาน หรือนามท่านรัฐมนตรีกระทรวงเกษตร ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ทุกสถานีซึ่งข้าพเจ้าได้ฟังมาออกเสียงว่า จารุเสระนี ไม่มีใครอ่าน เสรนี ตามพจนานุกรม ข้าพเจ้าก็เห็นว่าจะว่าเขาไม่ได้เพราะไทยเราไม่ใช้เสียง สร เราว่า เสดถี (เศรษฐี) และ เส้า (เศร้า)

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า ตัวอักษรควบในภาษาสันสกฤตนั้นจะหวังให้ควบอยู่ในภาษาไทยหาได้ไม่ เพราะโดยมากเราต้องแยกออก เราจะควบได้ก็แต่เสียง ร และ ล กล้ำในบางกรณีเท่านั้น เช่นเสียง ตร เราพูดได้ แต่เสียง ทร. เราไม่ยอมพูด จึงไปอ่านเป็น ซ เสีย เช่น ทรัพย์ อ่านว่า ซับ เป็นต้น ปัญหาจึงมีว่าเราควรจะหัดให้คนไทยอ่าน ทร ให้จงได้หรือไม่ เช่น นิทรา ไม่ควรให้อ่านเป็น นิดซา เป็นแน่ ฉะนั้นก็ควรจะลองหัดให้กุลบุตรกุลธิดา อ่าน นิทรา แต่ถ้าปรากฏว่าคนไทยส่วนมากเห็นว่ายากเกินไป จะอ่านว่า นิดทะรา โดยแยกตัว ทร ออกจากกันก็ควรจะยอมให้

บัณฑิตไม่ควรจะกรีดกราดไป ควรจะมีขันติธรรมพอ เพราะเราพูดภาษาไทยไม่ได้พูดภาษาแขก เช่น ขุนศรีอินทราทิตย์ ก็ควรจะอ่านว่า สีอินทราทิด แต่โดยมากเราก็อ่านว่า สีอินทะราทิด ซึ่งข้าพเจ้าก็มองเห็นว่าควรจะยอมให้ในภาษาไทย แต่ข้าพเจ้าได้ฟังวิทยุกระจายเสียงเมื่อ ๒ – ๓ วันมานี้ ได้ยินเจ้าหญิงเรียกชื่อ อินทรา ว่า อินทรา ไม่ใช่ อินทะรา อย่างเพราะพริ้งตลอดเวลา ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่า อาจารย์ควรพยายามสอนให้อ่านว่า อินทรา แต่จะสอนสำเร็จหรือไม่นั้นข้าพเจ้ายังสงสัยอยู่ เพราะคนไทยเราชอบแยกอักษรควบ

เช่น อัครภาคี ควรอ่านว่า อักคระภาคี เพราะเสียง คระ ของเราก็มี ข้าพเจ้ายังเคยได้ยินผู้ที่รู้ภาษาไทยอย่างดีเยี่ยม อ่านว่า อักคะระพาคี และ บุทคล ซึ่งควรอ่านว่า บุดทะคน คำว่าชนมสุข ซึ่งควรอ่านว่า ชนมะสุก ข้าพเจ้ายังเคยได้ยินสมเด็จพระราชาคณะองค์หนึ่ง ถวายพระพรโดยออกเสียงว่า พระชนนะ

มะสุก และยิ่งชั้ร้ายกว่านั้น พจนานุกรมให้อ่าน ชนมาพิธี ว่า ชนนะมาพิธี และชนมายุพิธี ว่า ชนนะมายุพิธี ซึ่งเป็นการแยก นม ออกจากกัน

ปัทมราช พจนานุกรมให้อ่านว่า ปัดมะราด แต่คนไทยเราอ่านว่า ปัดทะมะราด ก็มี แต่ไม่แปลกประหลาดอย่างไร เพราะบาลีก็ต้องแยก ทม ใน ปัทม เป็นปทุม

ชยา ซึ่งแปลว่า สายธนู สันสกฤตใช้ว่า ชยา บาลีแยก ชย ออกเป็นชิยา พจนานุกรมให้อ่านว่า ชะยา โดยแยกออกจากกันได้

บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่ข้าพเจ้าจะพูดถึงตัวควบ ชญ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะพูดถึงเพราะท่านอาจารย์ผู้สอนทางโทรทัศน์นั้นได้สอนตามตำรารวมทั้งพจนานุกรมด้วยว่า ให้อ่าน อาชญา ว่า อาดยา อ่าน ปรัชญา ว่า ปรัดยา ถ้าท่านให้เหตุผลว่าเพราะตำราเดิมรวมทั้งพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานให้อ่านเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็จะไม่ว่ากระไรเพราะเป็นความจริงเช่นนั้น แต่ท่านได้ให้เหตุผลว่าอ่านเช่นนั้นเพราะตัว ช เป็นตัวสะกดในกรณีคำว่า "อาชญา" และ "ปรัชญา" ตัว ช เป็นตัวสะกดจริง แต่คำสันสกฤตว่า ชญาน ก็ตัว ช ขึ้นหน้าเลย ไม่ได้เป็นตัวสะกดอะไรหามิได้ และตัวสะกดอื่นเราออกเสียงก็มี เช่น ศ ษ ส อัศจรรย์ ประดิษฐาน หัสดินทร์ และเมื่อเราออกเสียง เราก็แยกตัวอักษรตัวควบนั้นออกจากกัน เช่น อ่านว่า อัดสะจัน ประดิดสะถาน และหัดสะดิน

ท่านอาจารย์โทรทัศน์ผู้นั้นยังได้กล่าวต่อไปว่า ตัว ย ร ล ว เป็นข้อยกเว้นคือถ้าควบเข้าอักษรใด แม้จะเป็นตัวสะกดก็ออกเสียง เช่น วิทยา อ่าน วิดทะยา จัตวา อ่านจัดตะวา ท่านเป็นแต่บอกกฎนี้ไว้แต่ไม่ได้ให้เหตุผลว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากลับเห็นว่า ย ร ล ว เป็นกึ่งสระซึ่งอาจควบเป็นเสียงกล้ำได้ง่ายขึ้น เช่น วิทยาลัย มีผู้อ่าน วิดยาไล แทน วิดทะยาไล ก็มี แต่การที่แยกออกเป็นเสียงวิดทะยาไล และจัดตะวานั้นข้าพเจ้าเห็นว่าชอบแล้ว เพราะต้องด้วยอัจฉริยลักษณะของภาษาไทย

แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นต่อไปว่า ชย ก็ควรแยกเช่นเดียวกัน คำว่า "อาชญา" นั้น ข้าพเจ้าเชื่อโดยไม่เกี่ยงว่าตามตำราโบราณให้อ่านว่า "อาดยา" แต่คำนั้นได้กลายมาใช้ในรูป "อาญา" แล้ว เมื่อข้าพเจ้ากลับมาประเทศไทย ๔๐ ปีมาแล้ว ได้พบศัพท์กฎหมายว่า "อาชญาบัตร" ซึ่งใครจะเป็นผู้คิดขึ้น ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่ข้าพเจ้าได้ยินอ่านแต่เสียงว่า อาดชะยาบัด ไม่ใช่อาดยาบัด และต่อมาก็มีผู้คิดคำอาชญาวิทยา อาชญากรรม และอาชญากร ขึ้น ซึ่งไม่ใช่ข้าพเจ้าเป็นผู้คิด และคำเหล่านั้นก็ได้อ่านกันว่าอาดชะยาวิดทะยา อาดชะยากำ และอาดชะยากอน ซึ่งก็เข้าระเบียบเสียงของไทยดีแล้ว แต่ถ้าบัณฑิตจะให้อ่านว่าอาดยาวิดทะยา อาดยากำ และอาดยากอน ก็สอนไปได้ แต่ถ้าคนไทยไม่ตามก็จะว่าคนไทยไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าสงสารผู้กระจายเสียงซึ่งพยายามออกเสียงว่า อาดยา แต่ประเดี๋ยวก็กลับไปอ่านว่า อาดชะยากำ อาดชะยากอน

แต่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่าคำเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นผู้คิดขึ้น ฉะนั้นจะอ่านอย่างไรก็แล้วแต่ข้าพเจ้าเองอ่านว่า อาดชะยาบัด อาดชะยาวิดทะยา อาดชะยากำ อาดชะยากอน

ส่วนคำว่า "ปรัชญา" นั้น เป็นคำซึ่งข้าพเจ้าได้นำเข้ามาใช้เอง และบัดนี้ได้ใช้กันแพร่หลายแล้วโดยออกเสียงว่า ปรัดชะยา ฉะนั้นผิดถูกอย่างไรก็ขอให้ตกอยู่แก่ข้าพเจ้า แต่ขอให้คนทั่วไปได้ออกเสียงว่า ปรัดชะยา ต่อไปเถิด อย่าให้เขาต้องอ่านว่า ปรัดยา ซึ่งก็ไม่มีใครเขาเต็มใจอ่านดอก ทั้งนี้ข้าพเจ้าร้องขอในนามแห่งอัจฉริยลักษณะของภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแขก

การคิดศัพท์เป็นเรื่องที่พิสดารและยุ่งยากมาก แต่เป็นเรื่องที่สำหรับความเจริญก้าวหน้าของภาษามากเหมือนกัน เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบันขณะที่อารยธรรมของโลกกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมหิมา เราจะต้องหาคำใหม่ที่เหมาะมาใช้สำหรับแสดงความหมายแห่งความคิดในอารยธรรมนั้นถ่ายให้แก่ประชาชนของเรา ครั้นเราจะใช้ศัพท์ก็ได้เฉพาะสำหรับศัพท์วิชาการ ถ้าเป็นศัพท์ที่จะต้องไปถึงประชาชนเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจและใช้ในชีวิตความรู้สึกนึกคิดของเขาด้วยแล้ว เราจะต้องหาคำที่มีเค้ามูลในภาษาไทยมาแล้วนำออกใช้โดยให้มีความหมายใหม่ตามที่เราต้องการ

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากนอกราว ๔๐ ปีมาแล้ว เป็นสมัยที่กำลังคิดศัพท์กัน เฉพาะอย่างยิ่งศัพท์กฎหมาย เพราะกำลังแปลประมวลกฎหมายกันอยู่ ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มสนใจอย่างจริงจัง ในสมัยนั้นมีหลายสำนักด้วยกันและท่านประชันกันเพื่อประโยชน์แห่งภาษาของเรา มีสำนักพระมงกุฎเกล้าฯ สำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณฯ สำนักสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ สำนักกรมพระ–จันทบุรี และกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ฯลฯ

ขณะนั้นกำลังหาคำสำหรับ Co-operative กรมหมื่นพิทยาฯ ทรงคิดว่า สหการ สมเด็จพระมหาสมณะรับสั่งว่า "การ" เฝือนักเอาเป็น สหกรณ์ เป็นไร ทุกคนก็เห็นชอบด้วย คำว่า"สหกรณ์" จึงได้เกิดขึ้นในภาษาไทย

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกฯ โปรดคำไทยง่าย ๆ จึงทรงเรียก United States of America ว่า ประเทศรวมแห่งอเมริกา แปลตามศัพท์ว่า Combined country of America ซึ่งก็มีความหมายพอใช้ได้ แต่ไม่กระชับแท้ในเชิงศัพท์ พระมงกุฎเกล้าฯ จึงทรงใช้ สหกรณรัฐอเมริกา ซึ่งถ้าจะอ่านให้ถูกต้องตามแบบฉบับแล้ว จะต้องอ่านว่า สะหะกะระณะรัฐอเมริกา มีเสียงอะติด ๆ กันมากนัก พระมหาสมณะจึงทรงแปลงเป็น สหการีรัฐอเมริกา พระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเห็นความเหมาะสมในทางเสียง แต่ในทางความหมายควรให้มีความหมายว่า ปกครองร่วมกัน จึงทรงใช้ว่า สหปาลีรัฐอเมริกา ซึ่งก็เป็นการถูกต้องทีเดียว แต่ต้องใช้อักษรย่อเป็นสี่ตัว คือ ส.ป.ร.อ. แทน U.S.A. ของเขาสามตัว และเพื่อตัดให้สั้นเข้าต่อมาภายหลัง ข้าพเจ้าจึงได้นำใช้สหรัฐอเมริกา ส.ร.อ.

พระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเป็นมหาธีรราชเจ้าโดยแท้ ได้ทรงคิดคำว่า "เสรีภาพ" ขึ้นโดยแปล Freedom of the seas ว่าเสรีภาพแห่งทะเล สำนักกรมพระจันทบุรีขัดข้อง เพราะตามปทานุกรมบาลี เสรี แปลว่า Self will, independence และมักใช้ในทางที่ไม่ดี คล้าย ๆ กับที่อังกฤษใช้ว่า licence แต่ตามมูลศัพท์แปลว่า ตนเองเป็นใหญ่เท่านั้นเอง ความหมายนิยมใช้อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาละและเทศะ และอันที่จริงในคาถาบาลีซึ่งพระจอมเกล้าฯ พระราชทานแก่เสด็จพ่อข้าพเจ้า ก็มีคำว่า เสรี ซึ่งหมายความว่า ให้พึ่งตนเองเป็นใหญ่ใช่ว่าจะให้เป็นคนเสเพลประการใดก็หาไม่ สมเด็จพระมหาสมณะก็ทรงเห็นว่าเสรีภาพเป็นคำที่ใช้สำหรับ Freedom ได้ เสรีภาพจึงเป็นคำที่ติดและใช้กันแพร่หลาย เฉพาะอย่างยิ่งภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว

อังกฤษมี liberty อีกคำหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้นำใช้ "เสรีธรรม" แทน เราจึงมีคำว่าเสรีภาพ (freedom) และ เสรีธรรม (liberty)

ความมุ่งหมายก็คือ จะบำรุงภาษาของเราให้เจริญงอกงาม ฉะนั้นยิ่งช่วยกันคิดมากยิ่งดี และคำไหนจะติดก็ควรปล่อยให้เป็นไปตามข้อเท็จจริง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือให้เป็นไปตามความนิยมของประชาชน

ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีเป็นอันมากที่กระทรวงศึกษาธิการมีคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สำหรับใช้ในกระทรวงนั้น เพราะการที่มีคณะกรรมการดำเนินการนั้นเป็นการถูกต้อง จะได้มีผู้ใช้คำในวิชาต่าง ๆ มาช่วยแสดงให้ทราบความหมายที่ใช้ในวิชานั้น ๆ ทั้งนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้จะคิดศัพท์เป็นอันมาก

แต่คำที่กระทรวงศึกษาธิการคิดนั้นจะติดหรือไม่ติด ก็ต้องแล้วแต่ว่าจะชอบด้วยอัจฉริยลักษณะของภาษาไทยหรือไม่

คำที่เลียนเสียงในภาษาเดิมนั้นบางคำก็ติด บางคำก็ไม่ติด แต่คำว่า "สัมมนา" คงติดเพราะเสียงในภาษาไทยใช้ได้ดี ส่วนความหมายเราก็กำหนดเอาได้ และข้าพเจ้าคนหนึ่งจะสนับสนุนใช้ตาม แต่ในกรณีชื่อ ธนาคารสยามกัมมาจล ซึ่งมุ่งจะเลียนเสียง Siam Commercial Bank นั้น ข้าพเจ้าได้จัดการเปลี่ยนเป็น ธนาคารไทยพาณิชย์เสียเพราะกัมมาจล แปลว่า การกระทำไม่เคลื่อนไหว แต่กิจการธนาคารควรไหวติงอยู่เรื่อยจึงจะดี ข้าพเจ้าเองได้ลองเลียนเสียงเดิมครั้งหนึ่ง คือมีผู้ให้ข้าพเจ้าแปลคำว่า Power ซึ่งหมายถึงประเทศ เรามีคำว่า มหาอำนาจ สำหรับ Great Power แต่เรายังไม่มีคำสำหรับ Small Power อันที่จริงคำว่า อำนาจ ก็ไม่ถูก เพราะ อำนาจหมายถึงกำลังในการบังคับแต่ Power หมายถึงกำลังพลัง ซึ่งกว้างออกไปกว่า ข้าพเจ้าได้นำคำว่า ภูว มาใช้แต่ไม่ติด เพราะในภาษาไทยมีแต่เสียง ภู และ ภูวะ ซึ่งทั้งสองเสียงไม่เหมาะที่จะนำเอามาใช้ ในระหว่างนี้ก็ยังใช้คำว่า "ประเทศ" แทน ถ้าจะคิดใหม่ข้าพเจ้าก็คงจะนำใช้ว่า "ประพล"

คำว่า information นั้นเคยใช้กันว่าคารแถลงข่าวแต่ "ข่าว" ได้แก่ News จึงเป็นคำแคบไปข้าพเจ้าได้เติมคำว่า "สาร" เป็น "ข่าวสาร" ก็พอจะใช้ได้ แต่บางคนก็ยังไม่พอใจ ข้าพเจ้าก็ให้คำว่า "การสนเทศ" ซึ่งก็มีใช้ในทางราชการ แต่มีผู้รังเกียจ ว่าเสียงใกล้"สนเท่ห์" ไป ข้าพเจ้าจึงได้ให้ว่า "สาร–นิเทศน์" แต่ปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการใช้ "สารนิเทศก์" ไปอีกนัยหนึ่งข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง กระทรวงการต่างประเทศเปลี่ยนชื่อกองเสียใหม่ก็ได้ ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ก็เพื่อจะชี้แจงให้เห็นว่า ภาษาไทยกำลังขยายตัว ฉะนั้นจะหวังให้คำต่าง ๆ ที่นำออกใช้มีความหมายแน่นอนตายตัวไม่ได้ จะต้องปล่อยให้ใช้กันไปและดูว่าคำไหนจะติด คำไหนจะไม่ติดอย่างไร แล้วพจนานุกรมก็ควรจะเก็บคำที่ติด โดยให้คำนิยามความหมายไว้ด้วย ดั่งนี้จึงจะถือว่าเป็นบรรทัดฐานได้

บัดนี้ข้าพเจ้าต้องแสดงความเสียใจว่า มีคำหนึ่งซึ่งคณะกรรมการกระทรวงศึกษาธิการได้คิดขึ้น และข้าพเจ้ารับเอาไม่ได้ จึงต้องประชันกันต่อไป คำว่า ประสพการณ์ (experience) อันที่จริงก็เป็นคำง่ายและสะดวกดีมากแต่ความหมายไม่อำนวย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อสะกดเป็น "ประสพ" ไม่ใช่ "ประสบ" "ประสพ" ตามพจนานุกรมหมายความว่า การเกิดผล "การณ์" แปลว่า เหตุ "ประสพ–การณ์" จึงแปลว่าเหตุแห่งการเกิดผล แต่ Experience หมายถึง การสังเกตการณ์และความรู้อันเป็นผลเนื่องมาจากนั้น ฉะนั้นข้าพเจ้าสงสัยว่าจะสะกดผิดและอาจมุ่งหมายให้เขียน "ประสบการณ์" ก็ได้ ถ้าเช่นนั้นก็ดีขึ้น และถ้าใช้ "ประสบ" โดยไม่มี "การณ์" ก็จะยิ่งดีขึ้นอีก เช่น experience pleasure "ประสบความยินดี" ดีกว่า "ประสบการณ์ความยินดี" แต่คำว่า "ประสบ" หมายความว่า "ได้, พบ" ไม่กินความถึงความรู้ซึ่งเกิดจากการพบ ด้วยเหตุนี้เองข้าพเจ้าจึงยังเห็นว่า ตามที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นประธานได้บัญญัติ experience ว่า พิชาน, ความจัดเจน นั้น เป็นการดีและถูกต้องแล้ว แต่ "ประสบการณ์" เป็นคำที่ติดแล้ว ข้าพเจ้าก็ใช้ตาม

เรื่องการคิดศัพท์นี้มีข้อความที่จะพูดได้มากมาย สำหรับวันนี้ข้าพเจ้ามีความประสงค์แต่จะชี้แจงให้เห็นว่า ถ้ามีศัพท์ใหม่ ๆ ใช้และบางศัพท์ยังไม่ลงรอยกันนั้น ก็พึงถือว่าเป็นธรรมดาไม่ใช่ว่าภาษาเสื่อมคลาย กลับแสดงว่าภาษากำลังเจริญ

เรื่องที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปคือเรื่องราชาศัพท์ เพราะคนไทยไม่รู้ราชาศัพท์จริง ๆ และจะมีสอนได้ก็แต่ในวงแคบ คือพระราชสำนัก และโรงเรียนวชิราวุธ เป็นต้น แม้ในสมัยก่อนก็ไม่ได้หวังให้ข้าราชการทั่วไปรู้ราชาศัพท์ จึงได้มีปลัดทูลฉลองกราบบังคมทูลแทนเรา เมื่อข้าพเจ้ากลับจากนอกไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ข้าพเจ้าคอยแต่คำนับในเมื่อปลัดทูลฉลองออกชื่อข้าพเจ้าเท่านั้น นอกนั้นปลัดทูลฉลองว่าไปเสร็จ

อันที่จริงราชาศัพท์เป็นภาษาที่พิสดาร ยากที่จะไปแตะต้อง ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อข้าพเจ้ากลับจากนอกเป็นสมัยที่เล่นศัพท์กันอยู่มาก เจ้าพระยายมราชเห็นว่า "ละออง" กับ "ธุลี" ก็เป็นคำเดียวกัน เป็นคำซ้ำกัน ในคำกราบบังคมทูลถวายพระพรชัยในวันเฉลิมพระชนมพรรษา จึงได้ใช้คำว่าใต้ฝ่าละอองพระบาทแทนคำว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพเจ้านึกสงสัยแล้ว เพราะได้เคยดูละครซูชินชา และในนั้นมีคำว่า Light of light Love of love ฯลฯ ในกรณีนี้ข้าพเจ้าก็แปล ละอองธุลีว่า Dust of dust คือ ละอองของละอองอีกทีหนึ่ง ไม่ใช่ว่าซ้ำกัน แต่เป็นการยกย่องขึ้นอีกชั้นหนึ่ง ไม่กี่วันถัดมาทูลกระหม่อมเล็กทรงออกข้อบังคับกลาโหมให้ใช้ "ใต้ฝ่าละอองพระบาท" สำหรับเจ้าฟ้า และ "ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท" สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปีถัดมาเจ้าพระยายมราชจึงถวายพระพรชัยแด่ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ตามประเพณี

แต่การถวายพระพรชัยนี้ ถ้าอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยแล้วต้องระวังเลี่ยงไม่ให้ใช้คำว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เช่นใช้คำว่า "พระองค์" แทน แต่สมัยนี้ก็ใช้กันว่า ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยให้คุ้มครองรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งโบราณไม่ใช้เพราะต่ำสูงทางพระศาสนา

ข้าพเจ้าใช้คำว่า "ถวายพระพรชัย" เพราะพระสงฆ์ถวายพระพร แต่คฤหัสถ์ถวายพระพรชัย หรือ พระพรชัยมงคล

และข้าพเจ้าว่า "ถวายพระพร" ไม่ใช่ "ทูนเกล้าฯ ถวายพระพร" หรือกรณีพระราชกุศลก็ว่า "ถวายพระราชกุศล" ไม่ใช่ "ทูนเกล้าฯ ถวายพระราชกุศล" ซึ่งพูดผิดกันอยู่บ้าง เพราะพระพรหรือพระราชกุศลเป็นนามธรรมไม่ใช่รูปธรรมที่จะทูนหัวได้

ที่ใช้ผิดกันอยู่อีกอย่างหนึ่งว่า "ทรงขอบพระราชหฤทัยเรา" แทน "ทรงขอบใจเรา" ขอบแปลว่า ตอบ ฉะนั้นจึงต้องใช้ว่า "ทรงขอบใจเรา"

สมัยนี้มักจะถือหลักง่าย ๆ ว่า จะทำให้เป็นราชาศัพท์ขึ้นก็เติมคำว่า "พระ" เข้าหน้านาม และคำว่า "ทรง" เข้าหน้ากริยา อันที่จริงก็เป็นการแสดงความเคารพยกย่องตามทางที่ควรแล้ว เพราะราชาศัพท์สำหรับพระอวัยวะต่าง ๆ ก็ไม่สู้แน่นัก เช่น เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากนอกยังเป็นปัญหาว่าราชาศัพท์สำหรับไตนั้นคือ วักกะ ใช่หรือไม่ เพราะไทยแปล วักกะ ว่า ม้าม และแปล ปีหกะ ว่า ไต ซึ่งซิลเดอร์แปลว่า ม้าม เป็นการสับสนอยู่ สมเด็จกรมพระยาเทววงศ์ฯ ต้องตรวจดูตำราหมอ จึงทรงเห็นว่าซิลเดอร์ถูกแล้ว ที่แปลผิดไขว้กันมาก่อนนั้นก็เพราะหมอเกาวันเข้าใจผิดมาจากนายโหมด (กระสาปน์) แปลให้ผิด

ถ้าเจ้านายประชวรโรค appendicitis เราจะใช้คำว่ากระไร ข้าพเจ้านึกว่าใช้ประชวรโรคไส้ติ่งอักเสบ ก็ดีแล้ว

มีราชาศัพท์อีกคำหนึ่ง คือ ประทับ ซึ่งมีผู้ถามข้าพเจ้าว่าควรจะใช้คำว่า ประทับ หรือ ทรงประทับ คำตอบที่แท้จริงก็คือแล้วแต่นัยที่ใช้เพราะคำนี้มีอยู่สองนัย นัยหนึ่งซึ่งได้แก่การประทับตรา นี่ไม่ใช่ราชาศัพท์ เพราะใครก็ประทับตราได้ ฉะนั้นก็ต้องเติม "ทรง" เป็น "ทรงประทับตรา" แต่อีกนัยหนึ่งเป็นราชาศัพท์ เช่นประทับยืน "เจ้าหญิงอเล็กซานดราประทับยืนอยู่" นี้เป็นคำในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ซึ่งเป็นการถูกต้องแล้วเมื่อมี "ประทับยืน" แล้วก็ย่อมมี "ประทับนั่ง" มีนายแพทย์เพื่อนข้าพเจ้าผู้หนึ่งกลับจากนอกแล้วก็ต้องไปรักษาเจ้านาย ขณะที่ทำการตรวจก็ขอให้ประทับนั่ง บางคนหัวเราะเยาะเพราะถือว่าควรจะขอให้ประทับลง แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าประทับนั่ง น่าจะใช้ได้ในเมื่อมีประทับยืน แต่นายแพทย์ผู้นั้นในการตรวจต่อไปได้ขอให้บรรทมนอน นี่หนักมือไป เพราะ บรรทม เป็นราชาศัพท์สำหรับนอนก็รู้แล้ว เมื่อวันพฤหัสบดีที่แล้วมา ในสภาร่างรัฐธรรมนูญข้าพเจ้าได้ยินประโยคว่า "เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงประทับอยู่ในพระนคร" ข้าพเจ้าก็รู้สึกสะดุดใจทีเดียวว่าผิดราชาศัพท์และอันที่จริงก็ผิดตามที่เคยใช้กันมาแต่ก่อน เช่น ประทาน เป็นราชาศัพท์แล้วอาจารย์ท่านห้ามไม่ให้เติม "ทรง" ท่านถือว่า "ทรงประทาน" นั้นผิดแต่สมัยนี้ก็มีใช้กันบ้าง ทั้งนี้จะว่าผิดทีเดียวข้าพเจ้าก็ยังสงสัยอยู่ เพราะสมัยนี้ก็มีพูดกันได้ว่า "โปรดประทานอภัยเถิดครับ" ฉะนั้นการใช้ "ทรงประทาน" เป็นราชาศัพท์ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า คำว่า "ทรงโปรด" ก็เช่นเดียวกัน แต่ข้าพเจ้าได้รับหนังสือราช การว่า "ทรงรับสั่ง" ก็รู้สึกอย่างไรอยู่ ครั้นมานึกดูว่า ถ้าใช้ว่า "ทรงมีรับสั่ง" ก็จะเป็นภาษาที่ใช้ได้แล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าต่อไปนี้ยากที่จะป้องกันไม่ให้คนทั่วไปหรือแม้ข้าราชการทั่วไปใช้หลักง่าย โดยเติมคำว่า "พระ" หน้านาม และคำว่า "ทรง" หน้ากริยาเพื่อทำเป็นราชาศัพท์นั้นได้ แต่การที่อาจารย์จะสอนให้เคร่งไว้ก็เป็นการดีและเป็นการสมควรแล้ว

เมื่อข้าพเจ้าได้รับเชิญ ม.ร.ว.สุมนชาติ แล้ว ข้าพเจ้าได้ซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านหลายฉบับ ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอันมากที่ได้เห็นภาษาหนังสือพิมพ์ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ข้าพเจ้าได้ลองดูการใช้บุรพบท กับ แก่ แด่ ต่อ ก็เห็นว่าใช้ถูกต้องโดยทั่วไป เช่น "พูดกับ" ดังนี้ถูก "บอกกับ" ไม่ถูก ควรใช้ "บอกแก่" แต่มีอีกคำหนึ่งซึ่งอยู่ระหว่าง "กับ" และ "แก่" ซึ่งอาจใช้ประโยชน์ได้ เช่น พจนานุกรมให้ตัวอย่างว่า "พี่พูดกะน้อง" แทน "พี่พูดกับน้อง" "เขาบอกแก่ท่าน" "มีกะใจ" แทน "มีแก่ใจ"

ข้อสำคัญเราต้องพิจารณาดูความหมาย ท่านจะทำอะไรแก่ฉัน หมายความว่า ท่านจะทุบตีฉันหรือท่านจะทำอะไรกับฉัน หมายความว่าท่านจะเอาฉันไปฆ่าไปขายเสีย หรือ ท่านจะทำอะไรกะฉัน หมายความรวมทั้งสองอย่าง จึงมีความหมายทั่วไป ถ้าสงสัยเราใช้ "กะ" ไว้ จะเห็นว่าเป็นทางออกที่สะดวก เช่น จะเอาอะไรกับฉัน หมายความว่า จะให้ฉันทำอย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าถูกต้องแล้ว "กับ" ในที่นี้หมายความว่า "เท่าที่เกี่ยวกับฉัน" แต่ถ้ากล่าวว่า "จะเอาอะไรกะฉัน" ก็เป็นการใช้ได้โดยไม่มีปัญหา "จะเอาเลือดกับปู" ก็เลี่ยงปัญหาได้เหมือนกัน จึงขออย่าให้ลืมคำว่า "กะ" นี้เสีย

คำว่า "ด้วย" และ "โดย" ก็มักใช้ถูกต้องดีแล้ว เว้นแต่ "ด้วยวิธีนี้" ควรใช้ว่า "โดยวิธีนี้" เพราะพจนานุกรมก็ได้บอกว่า "ด้วย" เป็นคำนำหน้านามเพื่อให้รู้ว่านามนั้นเป็นเครื่องใช้ เช่น ฟันด้วยมีด ทำด้วยไม้

ข้อควรคิดในภาษาไทย ที่ข้าพเจ้านึกได้ในสัปดาห์นี้มีที่บรรยายมา ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่กรุณาฟังข้าพเจ้าด้วยขันติคุณ ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายแต่เพียงจะมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น ฉะนั้นถ้าจะมีการอภิปรายหรือซักถามกันต่อไปก็ขออย่าได้เกรงใจเลย ขอให้อภิปรายและซักถามได้โดยเสรีเถิด

๒. การวางมาตรฐานภาษาไทย

ศาสตราจารย์ ม.ล.จิรายุ นพวงศ์

ท่านประธาน และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่สนใจในมาตรฐานของภาษาไทย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและขอขอบใจคณะอักษรศาสตร์ที่ได้เชิญมาพูดเรื่องการวางมาตรฐานภาษาไทยในวันนี้

ก่อนที่จะพูดถึงเรื่องการวางมาตรฐานภาษาไทย ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญสิ่งหนึ่งแห่งพระบรมราโชวาทซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่คณะกรรมการชุมนุมภาษาไทย และผู้รับพระราชทานรางวัล เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๔ เพื่อแสดงถึงความสำคัญของมาตรฐานและการรักษามาตรฐาน พระบรมราโชวาทนั้นตอนหนึ่งว่าดังนี้

"การที่ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลืองานของชาติในด้านภาษาไทย โดยอาสาสมัครมิได้เห็นแก่ความลำบากนั้น ขอขอบใจมากเป็นข้อที่สมควรจะชมเชย และขอบใจแทนประชาชนชาวไทยด้วย เพราะภาษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบ้านเมือง ขอให้ร่วมมือช่วยกันรักษามาตรฐานของภาษาไทยไว้อย่าให้ทรุดโทรม เฉพาะผู้ได้รับรางวัลในวันนี้ขอให้ระมัดระวังใช้ภาษาให้ถูกต้อง อย่าถือว่า เมื่อได้รับรางวัลนี้ไปแล้ว จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ จะพูดอย่างไรก็ได้ รางวัลนี้เท่ากับประกาศนียบัตรเท่านั้น

ในด้านการใช้ถ้อยคำ หรือคิดคำขึ้นใหม่ ขอให้พยายามนึกถึงคำเก่า ๆ ในภาษาไทยของเราไว้บ้าง คำเก่า ๆ นี้มีอยู่แล้วขอให้พยายามรักษาไว้และใช้ให้ถูกต้อง คำที่จะสร้างขึ้นใหม่ขอให้ช่วยกันคิดให้ดีออย่าคิดใหม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก จะคิดก็ขอให้คิดเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ความเจริญและความงอกงามของภาษานั้น ย่อมมีเป็นของธรรมดา ขอให้ช่วยกันระวังรักษา อย่าให้ภาษางอกเป็นมะเร็งจะทำให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ในด้านการตัดทอนภาษาก็เช่นเดียวกัน ขอให้ช่วยกันทำด้วยความระมัดระวัง เพราะการตัดทอนภาษาก็เช่นเดียวกันกับการผ่าตัด ผู้ตัดจะต้องมีความรู้ดีเหมือนกับหมอรักษาโรค"

เรื่องมาตรฐานภาษาไทยเป็นเรื่องสำคัญมากจนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยและทรงห่วงใย ดังนั้นการที่ท่านทั้งหลายมาประชุมสัมมนากันจะพิจารณามาตรฐานและเรื่องอื่น ๆ ของภาษาไทยนับได้ว่าเป็นศุภนิมิตของภาษาไทย

ปัญหาแรก ของการวางมาตรฐานเกิดจากความแตกต่างกันในหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักภาษาศาสตร์พรรณนาภาษาไปตามพฤติกรรมทางภาษาของผู้ใช้ภาษา ดังนั้นนักภาษาศาสตร์อาจบันทึกหรือบอกไปตามความเป็นจริงว่า ในภาษาไทยนั้น สัตว์ที่อยู่ในน้ำชนิดหนึ่ง (ปลา) บางคนเรียก (ปา) ผลไม้ชนิดหนึ่งบางคนเรียก (กล้วย) บางคนเรียกว่า (ก้วย) บางคนใช้ทั้ง (ปลา) และ (ปา) (กล้วย) และ (ก้วย) ในโอกาสต่างกัน และคำปฏิฐฉาสรรพนามคำหนึ่ง บางคนออกเสียงว่า (ใคร) บางคนออกเสียงว่า (ไค) คือบันทึกไปตามที่ตนได้ยินจริง ส่วนครูผู้สอนภาษานั้นมีหน้าที่สั่งสอนว่าคำใดควรออกเสียงอย่างใดจึงจะถูก จึงจะได้มาตรฐาน นักภาษาศาสตร์พูดถึงเรื่อง "คือ" ส่วนครูพูดถึงเรื่อง "ควร" ความยุ่งยาก

อาจเกิดขึ้นได้เมื่อบังเอิญครูและนักภาษาศาสตร์เป็นคน ๆ เดียวกัน และบางทีลืมไปว่าตนกำลังทำหน้าที่อะไร ถ้าเป็นครูจะต้องยึดมาตรฐาน จะต้องสอนว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรและอะไรไม่ควร

ปัญหาที่สอง คือเรื่องมาตรฐานกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา เราทราบดีว่าภาษานั้นเปลี่ยนแปลงได้และเปลี่ยนแปลงอยู่ บางท่านเห็นว่าเมื่อภาษาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปเสมอ มาตรฐานก็มีไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์อะไรที่จะวางหรือรักษามาตรฐานไป ต่อเมื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้ภาษาดีขึ้นเจริญขึ้น การเปลี่ยนแปลงบางอย่างก็ทำให้ภาษาเสื่อมลงหรือใช้ประโยชน์ได้น้อยลง เมื่อมีเหตุผลแน่ชัดว่าเปลี่ยนแล้วดีกว่าเก่าจึงควรเปลี่ยน "ทุกบ่อย" การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ฝืนระบบส่วนใหญ่ของภาษาไทย "ทุก" ตามธรรมดาใช้หน้าลักษณนาม, หรือ ใช้ในตำแหน่งคำสังขยา เช่น สมุด ๕ เล่ม; สมุดทุกเล่ม นักเรียน ๓ คน นักเรียนทุกคน: เขามา ๔ วัน เขามาทุกวัน: แต่เขาไม่พูดว่า เขามา ๓ บ่อย, ฉันพบเขา ๘ บ่อย จึงไม่น่าพูดว่า เขามาทุกบ่อย ฉันพบเขาทุกบ่อย: บ่อยเป็นคำประเภทกริยาวิเศษณ์เหมือน เร็ว, ช้า ซึ่งอาจใช้ซ้อนสองคำว่า เร็ว ๆ ช้า ๆ และบ่อย ๆ ได้

การวางมาตรฐานหรือกำหนดถูกผิด ควรไม่ควรนั้นข้าพเจ้าคิดว่าพอจะอาศัยหลักทางภาษาศาสตร์พิจารณาได้เป็นเรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. **มาตรฐานทางหน่วยเสียง** คือการใช้หน่วยเสียงทั้งตามลำพังและเป็นกลุ่ม ตามเกณฑ์ที่ใช้วิธีการของภาษาศาสตร์วินิจฉัยได้ ส่วนใหญ่ของมาตรฐานด้านนี้คงว่าด้วยการออกเสียงชัดเจน ว่าคำใดควรออกเสียงอย่างใดจึงจะถูก ปัญหาในเรื่องนี้อาจมีบ้างบางคำที่ท่านผู้รู้บางท่านรู้ไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นคำประเภทอาชญา (อาด–ยา, อาดชะยา) ซึ่งมีอยู่ไม่กี่คำ, คำอื่น ๆ มีหลักเกณฑ์แน่นอนแล้ว หน้าที่ของครูผู้สอนก็คือออกเสียงให้ถูกต้องตามมาตรฐานและคอยทักท้วงเมื่อศิษย์ออกเสียงไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ชัด, ส่วนคำที่เป็นปัญหาถกเถียงกัน ถ้าหากท่านผู้รู้ตกลงกันไม่ได้ ครูผู้สอนก็คงลำบากเว้นแต่จะเป็นผู้รู้และกำหนดเสียเองว่าควรออกเสียงอย่างนั้นอย่างนี้

๒. **มาตรฐานทางการใช้คำ** ปัญหาในเรื่องการใช้คำนี้อาจแบ่งออกได้สองเรื่องคือ เรื่องที่ ๑ ใช้คำผิดความหมายเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง เล่าว่า ปลวกที่ต่างประเทศแห่งหนึ่งสูงหลายฟุต ฟังแล้วตกใจ แต่อ่านไปจึงได้ความว่าผู้เขียนต้องการพูดถึงจอมปลวก แต่เรียกปลวก ขณะนี้มีผู้ใช้ว่ารับทราบรับฟัง แทนคำว่า ทราบ ว่า ฟัง ความเปลี่ยนแปลงอย่างนี้อาจเกิดขึ้นเพราะไม่ได้สังเกตความแตกต่างของความหมายแห่งคำที่ตนใช้ปนกัน เรื่องที่ ๒ การผสมคำหรือสร้างคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำคำยืมจากภาษาสันสกฤตเพราะถือว่าต่างภาษากัน ท่านเรียกว่าคำหัวมงกุฎท้ายมังกร คำประเภทนี้มีใช้อยู่ในภาษาไทยเราขณะนี้ แต่ถ้าจะสร้างคำขึ้นใหม่ก็น่าจะคำนึงถึงข้อนี้และหลีกเลี่ยงไม่สร้างคำขึ้นมาอีก ภาระการสร้างขณะนี้ตกอยู่กับราชบัณฑิตยสถาน ผู้พิจารณาคำใหม่ และกรรมการบัญญัติศัพท์วิชาการที่มีหน้าที่สร้างหรือสรรหาคำมาใช้ในทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ตลอดจนนักเขียนคำโฆษณาก็มีส่วนรับผิดชอบอยู่มิใช่น้อย

๓. **มาตรฐานทางอักขรวิธี** หรือการเขียน มาตรฐานทางนี้มีตำราหลายเล่มและราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดไว้แล้วในพจนานุกรม ครูผู้สอนควรศึกษาพิจารณาดูบ่อย ๆ ในเรื่องอักขรวิธีอาจมีบางคำบางเรื่องที่ผู้สนใจภาษาไทยบางคนมีความเห็นต่างกับราชบัณฑิตยสถาน เช่นเรื่อง การใช้ทัณฑฆาต, การใช้ไม้ไต่คู้ ฯลฯ เป็นต้น

๔. **มาตรฐานการเลือกสรรคำใช้ในบริบทต่าง ๆ กัน** คำที่มีไวพจน์หลายคำ แต่ละคำอาจเหมาะเฉพาะบางบริบท โดยเฉพาะบริบททางสังคม, จะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การเลือกใช้คำตามกาลเทศะโดยเฉพาะการใช้คำในระหว่างวงแคบ คือ เพื่อนฝูงเป็นการส่วนตัวกับการใช้คำในทางสื่อมวลชนแก่มหาชนทั่วไป เรื่องนี้เป็นเรื่องคาบเส้นระหว่างตัวภาษาเองและการใช้ภาษา การจะวางมาตรฐานอันใดแน่นอนลงไปคงทำได้ยาก แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถ้ามีมาตรฐานบ้างก็คงจะมีประโยชน์ เรื่องนี้เป็นภาระของท่านผู้เข้าสัมมนาจะพิจารณากันตามที่เห็นสมควร

รายละเอียดปลีกย่อยของมาตรฐานทั้ง ๔ ข้อนี้มีมากซึ่งท่านทั้งหลายคงจะได้ช่วยกันพิจารณา

ถ้าหากเรามุ่งจะรักษามาตรฐานหรือภาษาลักษณะของภาษาไทยเราให้มั่นคงเป็นวัฒนธรรมของชาติต่อไปแล้ว เราจะเพียงแต่วางมาตรฐานหรือทราบว่ามาตรฐานเป็นอย่างไรเท่านั้นหาพอไม่ เราต้องใช้ภาษาตามมาตรฐานอย่างเคร่งครัดและพยายามสอนศิษย์ให้ใช้ภาษามาตรฐานด้วยความมุ่งหวังจึงจะสำเร็จได้

ข้าพเจ้าหวังว่าเรื่องที่บรรยายนี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านบ้างในระหว่างที่ท่านจะพิจารณาวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ ในการสัมมนาครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ

จากการสัมมนา ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๙ – ๑๑ ก.พ. ๒๕๑๖

๓. การสอนภาษาของชาติ

ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

๑.) ความสำคัญของการมีภาษาของชาติ

ท่านที่เอาใจใส่กับเหตุการณ์ในประเทศเพื่อนบ้านของเราในทวีปเอเชีย คงจะแลเห็นด้วยกันแล้วทุกคนว่า ทุกประเทศในทวีปนี้ ได้มีวิริยะในการที่จะ "หา" หรือ "สร้าง" ภาษาของชาติขึ้นเพียงใด ประเทศไทยเป็นประเทศที่โชคดีในข้อที่ว่าไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมของชาติที่ใหญ่กว่า มีกำลังอาวุธและพลังอื่นอีกหลายด้านสูงกว่า เราได้มีโอกาสรักษาความเป็น "ไทย" ไว้ได้ และมีระบบชีวิตหรือวัฒนธรรมที่เรียกว่า "ไทย" มาได้ตลอด การสูญเสียเอกราช สิ่งหนึ่งที่เสียไปด้วยคือภาษา ด้วยเหตุที่ไม่มีโอกาสใช้ภาษาจึงไม่พัฒนา เป็นต้นว่าไม่เกิดศัพท์ใหม่ ๆ สำหรับใช้ในการสื่อความหมายใหม่ ๆ ดังที่เรามีในภาษาไทย อาทิ ไปรษณีย์ รถยนต์ วิทยาศาสตร์ สาธารณรัฐ ญัตติ ลงมติ การเสริมสวย บ่อนทำลาย ภาวะแวดล้อม วางแผนครอบครัว สังคมนิยม ประชาธิปไตย เมื่อได้เอกราชคืนมา ก็รีบหาและสร้างภาษาของชาติขึ้นโดยเร็วที่สุด เช่น อินโดเนเซีย รีบประกาศให้มีภาษาอินโดเนเซีย ซึ่งเป็นภาษามลายูนั่นเอง แต่พัฒนาไปไกลกว่ามลายูที่ใช้ในแหลมมลายูหรือประเทศมาเลเซียตามที่เรียกในปัจจุบัน แม้ในขณะนี้การที่จะกำหนดลงไปว่า ภาษาอินโดเนเซียเป็นภาษาตากาลอคเป็นภาษาของชาติเปลี่ยนชื่อเป็นภาษา ปิลิปปินโน (ในภาษาตากาลอค ไม่มีเสียง ฟ) การกำหนดภาษานี้ก็มิใช่ทำได้โดย

ง่าย ต้องต่อสู้ทางการเมืองเป็นเรื่องใหญ่ ประเทศศรีลังกา กำหนดภาษาทมิฬ และภาษาสิงหล เป็นภาษาราชการมีฐานะเสมอกัน ไม่สามารถกำหนดให้ภาษาหนึ่งภาษาใดเป็นภาษาของชาติได้ ประเทศอินเดีย กำหนดให้ภาษาฮินดีเป็นภาษาของชาติ แต่หลังจากอินเดียได้เอกราชมากว่า ๒๕ ปีแล้ว ยังไม่สามารถกำหนดลงไปตายตัวว่าภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการ ต้องอนุญาตให้ใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อทางราชการ และให้ใช้ภาษาอื่นอีกหลายภาษา ในภาคต่าง ๆ ของอินเดีย แม้ประเทศมาเลเซียในปัจจุบันก็ยังต้องอนุญาตให้ใช้ภาษาอังกฤษติดต่อในราชการ โดยให้ใช้ภาษามาเลเซียกำกับไปในหนังสือราชการแต่ละฉบับเป็นบางส่วน ประเทศสิงคโปร์ถือว่าภาษามลายูเป็นภาษาของชาติ แต่ใช้ภาษาราชการ ๔ ภาษา คือ มลายู จีน อังกฤษ และทมิฬ

เพราะเหตุใดจึงต้องมีภาษาของชาติ หรือเรียกให้ทันสมัยขึ้นว่า ภาษาแห่งชาติ ก็เพราะชาติต่าง ๆ ลงเนื้อเห็นว่าชาติต้องมีภาษาของตนเอง จะใช้ภาษาของคนอื่นในการติดต่อราชการและในกิจการใหญ่ ๆ ของชาติอย่างไรได้ การขาดภาษาเป็นการขาดเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างยิ่ง การมีภาษาของตนเองใช้ในกิจการของตน ทำให้คนในชาติสำนึกว่า แต่ละคนเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชาติของตน นอกจากนั้นเป็นความจำเป็นอันแท้จริงที่จะต้องมีภาษาสื่อสารกันให้สะดวกทั้งชาติ ถ้าหากชนกลุ่มน้อยซึ่งมีอยู่ทุกชาติ (หรือสหประชาชาติ) ต่างกลุ่มต่างก็จะใช้ภาษาของตน อุปสรรคในการสื่อสารก็จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การขัดแย้งในการที่จะกำหนดภาษาของชาตินั้น ทำให้มีการวิวาทรุนแรงถึงเลือดตกยางออกในประเทศที่ได้เอกราชคืนมาใหม่ ๆ หลายครั้งหลายหน ภายในเสี้ยวศตวรรษนี้ แต่ในประเทศไทย แม้ความขัดแย้งแย่งอำนาจกันก็รอดจากการนองเลือดมาได้ ความรุนแรงในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ของเรา เทียบกับประเทศอื่น เขาจะถือว่าไม่ใช่เรื่องใหญ่อะไรเลย เราควรสำนึกในข้อนี้ให้มาก ว่าเราจะรักษาเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของชาติไทยไว้อย่างไร ที่สำคัญที่สุดคือความรังเกียจความรุนแรง การทำลายล้างกันด้วยอาวุธ การเสียดายชีวิตและเลือดเนื้อของเพื่อนร่วมชาติ ที่สำคัญรองลงมาก็น่าจะเป็นภาษาไทย

คนเราถ้าไม่ต้องสู้รบขับยุดสิ่งใด เรามักเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นของหาง่าย เราไม่ค่อยถนอมไม่ค่อยทำนุบำรุง ภาษาจึงมีความสำคัญน้อยในสายตาของไทยทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในวงการศึกษา จะได้ชี้ให้เห็นความจริงในข้อต่อไป

๒) ความบกพร่องในการศึกษาของไทยในด้านการสอนภาษาไทย

มีนักการศึกษามีความเห็นว่า การสอนภาษาของชาติควรได้รับความสำคัญในอันดับหนึ่งในวงการศึกษา ความสำคัญข้อนี้ ในประเทศที่มีภาษาของชาติใช้มาเป็นเวลานาน เข้าใจกันถ่องแท้จนไม่ต้องกล่าวเป็นถ้อยคำ จะเห็นได้จากการปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมในประเทศฝรั่งเศส ครูที่สอนฝรั่งเศสจะพูดด้วยความภูมิใจเป็นอย่างยิ่งว่า หน้าที่ของตนคือการสอนภาษาฝรั่งเศส คนฝรั่งเศสมีความหยิ่งในภาษาของตนเอง จนกระทั่งบางคราว ก็เป็นที่น่ารำคาญแก่คนชาติอื่น ในการประชุมนานาชาติ คนฝรั่งเศสจะต้องยืนหยัดให้ใช้ภาษาฝรั่งเศสอยู่เสมอ ผู้แทนประเทศฝรั่งเศสที่พูดภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดีก็จะปฏิเสธไม่ใช้ภาษาอังกฤษทำให้เปลืองล่าม เปลืองเวลาการประชุม เปลืองเงินทองและรัฐบาลฝรั่งเศสจะไม่เสียดายเงินหรือแรงงาน ในการที่จะรักษาภาษาฝรั่งเศสไว้ให้เป็นภาษาสื่อสารระหว่างชาติต่าง ๆ ในโลก

ในประเทศอังกฤษ ครูทุกคนต้องถือว่าเป็นครูภาษาอังกฤษด้วย ครูทุกคนจะต้องระมัดระวังในการใช้ภาษาอังกฤษ และจะต้องให้ความสนใจแก้ไขปรับปรุงสำนวนภาษาอังกฤษของนักเรียน ในการพูดการเขียนภาษาอังกฤษทุกระยะเวลาสำหรับทุกวิชาที่สอน ในสหรัฐอเมริกาครูสอนภาษาอังกฤษมักจะได้ปริญญาโท และในนิวซีแลนด์เท่าที่ข้าพเจ้าได้เห็นก็เช่นกัน ทุกประเทศที่เจริญทางการศึกษาเท่าที่ได้เห็นมาและได้ทราบจากผู้อื่น วิชาของตนเองเป็นวิชาบังคับ ต้องสอบให้ได้ทุกระดับในบันไดการศึกษา

ประเทศเอกราชใหม่ ๆ พยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้ภาษาแห่งชาติมีความสำคัญ มีสถาบันแต่งหนังสือ แต่งตำราเรียน ค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิยายปรัมปรา ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะผดุงเอกลักษณ์ของชาติ เช่น อินโดเนเซีย กับมาเลเซีย ได้ตกลงกันเมื่อไม่นานมานี้ที่จะใช้ตัวสะกดให้ตรงกันสำหรับคำ ๆ เดียวกัน เพราะทั้งสองประเทศใช้ภาษามลายู ศัพท์ใดที่อินโดนีเซียมี แต่มาเลเซียไม่มีก็ให้นำศัพท์มาใช้ ต่างก็ช่วยพัฒนาภาษาให้กันและกัน ตัวข้าพเจ้าได้เคยไปร่วมประชุม ที่กรุงกัวลาลัมปูร์ นครหลวงของมาเลเซีย เรื่อง การปรับปรุงภาษาในเอเซียให้ทันกาล (Modernization of Asian Languages) ผู้แทนประเทศไทยได้ให้ความคิดและประสบการณ์จากภาษาของเราแก่ที่ประชุม ประธานกรรมการจัดการประชุมบอกว่า ได้ทำประโยชน์ให้มาก แต่เมื่อกลับมาถึงประเทศของเราเองก็พบว่าถึงแม้ภาษาของเราจะพัฒนาอย่างน่าภาคภูมิใจ แต่การสอนในโรงเรียนไม่พัฒนา "ทันกาล" เลย โดยเฉพาะการผลิตหนังสือเรียนสำหรับภาษาไทยเกือบจะเรียกได้ว่าไม่เขยิบไปเลย เป็นผลให้เกิดระส่ำระสายในวงการสอนภาษาไทยในขณะนี้

ข้าพเจ้าขอสรุปว่า ความบกพร่องในการสอนภาษาไทยที่สำคัญที่สุดคือ การขาดความเอาใจใส่และความพยายามในอันที่จะค้นหาวิธีสอนที่ได้ผล และการผลิตวัสดุอุปกรณ์ไม่ก้าวหน้า ซึ่งต้องถือเป็นความรับผิดชอบตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง ลงมาถึงครูอาจารย์ที่ทำการสอนร่วมกัน เพราะในการพัฒนากิจการใด ถ้า "ข้างบน" ไม่ตั้งต้น "ข้างล่าง" ก็ต้องริเริ่มและถ้า "ข้างล่าง" ไม่ริเริ่ม ข้างบนก็ต้องพยายามผลักดันให้เกิดการเริ่มขึ้น

๓) ค้นหาวิธีสอนที่ได้ผล การฝึกอบรมครูสอนภาษาไทย

ที่จริงก็ไม่น้อยใจหรือแปลกใจ ในการที่การฝึกอบรมครูสอนภาษาไทยเป็นไปไม่ดีเท่าที่น่าจะเป็น ความเชื่อถือว่าการสอนเป็นงานง่าย คนมีความรู้มากกว่าย่อมสอนคนที่มีความรู้น้อยกว่าได้นั้น ยังระบาดอยู่ทั่วไปในอาณาบริเวณของการสอนในมหาวิทยาลัย อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบไม่รู้สึกตัวเลยว่า จะต้องใช้กลวิธีนานัปการในการสอน มักคิดว่านักศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว เมื่ออาจารย์บอกหลักวิชาให้ บอกข้อความรู้ให้ หรือบอกให้อ่านหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้ย่อมเพียงพอแล้ว ความคิดเช่นนี้หลงเหลือมาจากประเพณีในยุโรปซึ่งเขาคัดเลือกนักเรียนซึ่งเขาฝึกไว้ให้ "เรียนเป็น" แล้วเท่านั้น ไปเข้ามหาวิทยาลัย ในประเทศเรานี้ คนโดยมาก ตั้งแต่ผู้บริหารชั้นสูง ครูใหญ่ พ่อแม่ ยังคิดว่าชนชาติอังกฤษหรืออเมริกันที่พูดอ่านเขียน ภาษาอังกฤษได้ ย่อมจะสอนนักเรียนไทยให้พูดอ่านเขียนภาษาอังกฤษได้ ซึ่งตามที่เราเห็นกันมามากแล้วเราก็น่าจะรับรู้กันเสียทีว่ามีบางคนเท่านั้นที่บังเอิญสอนให้เกิดผล และเกิดแก่นักเรียนน้อยมาก ดังนั้นในการสอนภาษาไทย โดยทั่วไปย่อมเชื่อกันว่าเป็นวิชาครูที่ครูทุกคนย่อมสอนได้ ข้อนี้เป็นความจริงและความไม่จริง ความจริงครูที่พูดอ่านเขียนภาษาไทยได้ ควรสอนภาษาไทยได้ทุกคน โดยได้รับการฝึกอบรมที่ดีก่อน

การฝึกอบรมครู ก็เหมือนการฝึกอบรมการฝีมือและศิลปะและศาสตร์ทุกชนิด ต้องใช้คนที่รู้ที่ชำนาญฝึก หมายความว่าถ้าจะฝึกครูสอนชั้นประถม ก็ต้องให้คนที่ชำนาญในการสอนชั้นประถมเป็นผู้ให้การฝึก ครูมัธยมก็เช่นเดียวกัน แต่ครูสอนภาษาไทยในประเทศไทยได้รับการถ่ายทอดความชำนาญน้อยที่สุด โดยแท้จริงแล้วในวงการฝึกหัดครู มีน้อยคนเล็งเห็นว่า การสอนภาษาของตนเอง เป็นงานสอนที่ยากที่สุดในกระบวนงานสอนวิชาต่าง ๆ

๔. ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย

๑. คนไทยและวัฒนธรรมไทย

เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า "คนไทย" หมายความว่าอย่างไรในสมัยโบราณคำนี้มักหมายถึงคนที่อพยพเคลื่อนย้ายจากภูมิภาคตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน เข้ามาตั้งอาณาจักรเล็กบ้างใหญ่บ้าง จนกระทั่งสถาปนากรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา ต่อมาคนไทยทั่ว ๆ ไปก็มักจะรับรองคนที่มีบรรพบุรุษต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทยเป็นเพื่อนร่วมชาติ

ความเข้าใจว่าเรามีคนไทยที่มีเชื้อสายมาจากประเทศอื่น ดำเนินมาโดยไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเวลานาน จนกระทั่งเราทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศตะวันตก ชาวตะวันตกต้องการเห็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับกฎหมายและข้อตกลงที่มีต่อกัน เราจึงออกกฎหมายว่าด้วยสัญชาติและเชื้อชาติขึ้นให้เป็นที่เห็นชัดว่าบุคคลใดรับเอาพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นของตน บุคคลใดเพียงแต่พึ่งพาอาศัยแผ่นดินเพื่อประกอบการอาชีพหรือเผยแผ่ศาสนา หรือเพื่อกิจอย่างอื่น คำว่า "คนไทย" ในปัจจุบันก็คือคนที่ถือสัญชาติไทย อันหมายถึงผู้ที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์กับคนไทยทั่วไป จงรักภักดีต่อสถาบันต่าง ๆ ในวัฒนธรรมไทย ใช้ภาษาไทยและเห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะที่เป็นภาษาของประชาชาติไทย

นักมานุษยวิทยามักจะสงเคราะห์วัฒนธรรมไทยเข้าเป็นประเภทที่ปรับตัวง่าย ไม่มีการยึดเหนี่ยวในเรื่องใดเหนียวแน่นนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชนชาติไทยได้เปลี่ยนที่ตั้งมาหลายครั้งเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและประจวบกับอิทธิพลของพุทธศาสนา ซึ่งไม่เข้มงวดทางพิธีกรรมก็เป็นได้ เรื่องเหล่านี้นักเรียนคงจะได้เรียนจากวิชาสังคมศึกษาแล้ว ชนชาติไทยที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยปัจจุบัน ได้มีประมุขที่ปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์มาหลายครั้ง นอกจากนั้นวัฒนธรรมไทยยังแสดงลักษณะของผู้ที่เคยผ่านความอุดมสมบูรณ์และมีที่ตั้งที่เป็นชัยภูมิดี สามารถดำรงความเป็นเอกราชของชาติได้ แม้จะต้องทำศึกสงครามกับกลุ่มชนแวดล้อมก็สามารถอยู่รอดปลอดภัยมาได้ทั้งภูมิอากาศก็เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพและทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้สามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญได้

เรื่องของวัฒนธรรมไทยยังมีหัวข้อควรต้องศึกษาอีกเป็นอันมาก แต่ในที่นี้มุ่งหมายที่จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับภาษาเท่านั้น

๒ ภาพสะท้อนวัฒนธรรมจากภาษาไทย

วัฒนธรรมหรือระบบชีวิตของหมู่ชนบันดาลให้ภาษาพัฒนาไปตามลักษณะของสถาบันและค่านิยมของชนหมู่นั้น* จากถ้อยคำสำนวนในภาษา เราจะเห็นภาพสะท้อนวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีเมื่อพิจารณา

---

*ทั้งนี้มิได้หมายถึงโครงสร้างหรือไวยากรณ์ ซึ่งไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรม กล่าวคือ ชนที่เจริญมากอาจใช้ภาษาที่มีโครงสร้างง่าย ๆ และชาวป่าอาจใช้ภาษาที่มีโครงสร้างซับซ้อนอย่างยิ่งก็ได้

ภาษาไทยเราจะเห็นได้โดยง่ายว่า

๑. วัฒนธรรมไทยนิยมลดหลั่นชั้นเชิง คำที่ใช้ในครอบครัวก็จะแสดงให้เห็นทันที ไทยมีคำ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา ทำให้รู้ได้ทันทีว่า คนไหนมีวัยสูงกว่ากัน ในภาษาอังกฤษไม่มีคำ พี่ น้อง ลุง อา[๒] คำที่ใช้ในสังคมก็มีลดหลั่น ดังที่เราได้เห็นแล้วจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษพัฒนาเล่ม ๑ จะเห็นว่าคนไทยเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก เรามีคำใช้เฉพาะพระราชวงศ์และภายในพระราชวงศ์ก็มีลดหลั่นถ้อยคำอีกด้วย สถาบันศาสนาก็เป็นที่เคารพมาก เรามีคำสำหรับใช้กับพระภิกษุหลายคำ พระภิกษุก็ต้องใช้ถ้อยคำเฉพาะกับคนต่างชั้นกันในสังคม เช่น ถ้าพูดกับผู้มีฐานะสูง สรรพนามบุรุษที่ ๑ ท่านจะใช้อาตมา หรือ อาตมาภาพ แต่ถ้าพูดกับชาวบ้านในหมู่บ้านของท่าน อาจใช้คำแสดงความสัมพันธ์ทางญาติเช่น หลวงลุง หลวงน้า ก็ได้

๒. มีลักษณะน่าสังเกตในภาษาไทย คือ คำที่มีมาแต่เดิม มักใช้ในการสนทนาโดยไม่เป็นทางการในครอบครัวหรือในหมู่เพื่อนแต่คำสุภาพมักเป็นคำมาจากภาษาอื่น เช่น บุตร ใช้แทนลูก บิดามารดา ใช้แทนพ่อแม่ ผัวเมีย เป็นคำไม่สุภาพ แม้ในครอบครัวก็ไม่ค่อยใช้ ใช้คำสามีภรรยา วัวควาย ใช้ โค กระบือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระยะหนึ่งในประวัติศาสตร์ คนไทยอยู่ใต้อิทธิพลเขมร จึงยกย่องภาษาเขมร คำบาลี สันสกฤต ภาษาบาลีนั้นเป็นภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนาหินยาน ส่วนภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนามหายาน เรามักถือว่า คำบาลีสันสกฤตมีฐานะสูงกว่าคำไทยเดิม เช่น คำว่า เผาผี เปลี่ยนเป็นเผาศพ แล้วยังเปลี่ยนอีกเป็น ฌาปนกิจศพ และคำว่า เก็บกระดูก ปัจจุบันนี้นิยมใช้ว่า เก็บอัฐิ

๓. เราจะเห็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยจากภาษาอีกอย่างหนึ่ง คือ ในภาษาไทยมีคำเกี่ยวกับรสของอาหารเป็นจำนวนมาก เช่น ขื่น ฝาด กร่อย มัน ชืด ปร่า ซึ่งเทียบกับภาษาอังกฤษจะเห็นว่าไม่มีคำที่กล่าวมานั้น

๔. ภาษาไทยมีคำที่มีความหมายเฉพาะครบถ้วน เช่น หมี หมา ควาย ช้าง ลิง ชะนี ค่าง เราไม่ค่อยมีคำที่มีความหมายกลาง ๆ ใช้เรียกรวมให้ครอบคลุมสัตว์ชนิดต่าง ๆ เหล่านั้นเมื่อเราได้เรียนวิชาการจากตะวันตก เราจึงมีคำ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม แต่ลักษณะนี้แสดงความเจริญในด้านความรู้ทางธรรมชาติวิทยาเท่านั้น มิได้แสดงลักษณะของวัฒนธรรมโดยตรง ความเจริญของเราในด้านธรรมชาติวิทยามิได้มีมาแต่เดิมก่อนที่จะศึกษาวิชาของชาวตะวันตก แต่ถ้าพิจารณาศัพท์เฉพาะของวิชาดนตรี จะเห็นว่ามีศัพท์อุดมสมบูรณ์ สามารถกล่าวถึงด้านต่าง ๆ ของดนตรีไทยได้ เช่น ศัพท์ทางนอก ทางใน ทางเก็บ ทางหวาน ฯลฯ ซึ่งเป็นที่รู้แก่ผู้เรียนวิชาดนตรี หรือศัพท์นาฏศิลป์ เช่น วง เหลี่ยม ประ เดาะ จีบ โยก ซึ่งผู้เรียนฟ้อนรำย่อมทราบ เหล่านี้แสดงความเจริญของไทยด้านศิลปะ

๓. ภาษามาตรฐาน

ทุกชาติที่เป็นเอกราชย่อมจะพยายามสถาปนาภาษาใดภาษาหนึ่ง ให้เป็นภาษาราชการใช้ในกิจการสำคัญของประเทศ เช่น การให้การในศาล การทำหนังสือสัญญาต่าง ๆ ทุกประเทศมีหมู่ชนที่พูดภาษาไม่เหมือนกัน ถึงแม้จะเป็นภาษาเดียวกัน สำเนียงสำนวนก็ผิดเพี้ยนกัน นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่ใช้ภาษาต่างตระกูลต่างชนิดไปเลย ต่างกันทั้งศัพท์ ประโยค และสำเนียงสำนวน อาทิ ในประเทศไทยมีชุมชนที่ใช้ภาษาเขมร มลายู ฯลฯ

---

[๒] ตัวอย่างคำภาษาอังกฤษ brother, uncle

ชาติทั้งหลายเล็งเห็นความจำเป็นว่า จะต้องเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งตามสำเนียงสำนวนของถิ่นใดถิ่นหนึ่งเป็นภาษาสำหรับสื่อสารในชาติให้เข้าใจแจ่มชัดและรวดเร็ว จึงตกลงกันด้วยวิธีต่าง ๆ บางชาติตกลงเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งเพียงภาษาเดียว บางชาติประนีประนอมใช้ ๒ ภาษาเป็นภาษาทางราชการ เช่น ประเทศแคนาดาใช้ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสในการประชุมรัฐสภา และในศาลถ้าจำเป็น ในภาษาไทย สำเนียงสำนวนอันเป็นที่ตกลงรับรองว่าจะใช้กันสำหรับกิจการทั่วไปประเทศค่อย ๆ เกิดขึ้น โดยนับตั้งแต่เริ่มมีการขยายการศึกษาภาคบังคับไปทั่วประเทศ

เรายังไม่ได้ทำการวิจัยให้ละเอียดนัก เพียงแต่สันนิษฐานได้ว่า เราใช้สำเนียงสำนวนของชาวภาคกลางในประเทศไทยปัจจุบันเป็นภาษาราชการ ซึ่งบางคนเข้าใจว่าเป็นสำเนียงสำนวนของชาวกรุงเทพฯ แท้ที่จริงสำเนียงสำนวนกรุงเทพฯ เดิมนั้นไม่น่าจะมี เพราะเมื่อกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานียังไม่มีชาวกรุงเทพฯ ชาวกรุงเทพฯ พวกแรกก็คือพวกที่ติดตามพระเจ้าแผ่นดินลงมาจากกรุงศรีอยุธยาความเชื่อนี้มีหลักฐาน คือชาวจังหวัดอยุธยาทั้งจังหวัดใช้สำเนียงสำนวนที่ชาวกรุงเทพฯ ในปัจจุบันนี้ใช้กันซึ่งเพี้ยนไปเล็กน้อยจากชาวเมืองรอบ ๆ กรุงเทพฯ เช่น ชาวบางยาง (ปากคลองภาษีเจริญ) และชาวบางนกแขวก ซึ่งจนบัดนี้ก็ยังใช้สำเนียงของท้องถิ่นอยู่ นอกจากนักเรียนที่อยู่โรงเรียนนาน ๆ แล้วสำเนียงจึงเหมือนกับที่เราเรียกกันว่า สำเนียงกรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้

ตามปกติ กิจการสำคัญ ๆ ของชาติย่อมมีศูนย์กลางอยู่ในเมืองหลวง เช่น การประกาศข่าวสารทางสื่อมวลชน การออกแถลงการณ์ของรัฐบาล สำนวนที่ใช้ทั้งประเทศในการเขียนหนังสือที่เกี่ยวกับการงาน จึงเป็นสำนวนของชาวเมืองหลวงซึ่งมีโอกาสพัฒนา มีศัพท์เพิ่มขึ้น มีประโยคซับซ้อนขึ้นตามความจำเป็น ส่วนสำเนียงของไทยนั้น ตั้งแต่มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาในรัชกาลที่ ๖ กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมให้โรงเรียนสอนการออกสำเนียงที่ใช้ในเมืองหลวง ไทยเราจึงมีภาษามาตรฐานโดยไม่รู้ตัว และไม่ได้ตั้งชื่อสำเนียงสำนวนนั้นอย่างไร เรียกกันว่า ภาษากลางบ้าง ภาษากรุงเทพฯ บ้าง ภาษาราชการบ้าง

ปัจจุบันนี้ ถ้ามีการใช้สำนวนหรือคำศัพท์อันไม่เป็นที่นิยม หรือไม่เป็นที่เข้าใจกัน ก็จะกล่าวกันว่าใช้ภาษาผิด ซึ่งที่จริงเรื่องการใช้ภาษาผิดหรือถูกนั้น เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก จะไม่กล่าวในบทนี้ สำเนียงสำนวนที่คนจำนวนมากรังเกียจ ไม่ยกย่อง นักภาษาศาสตร์เรียกว่า ภาษาที่ไม่เป็นมาตรฐาน ส่วนสำเนียงสำนวนที่คนได้รับการศึกษาจากโรงเรียนจำนวนมากใช้คล้ายคลึงกัน และไม่รังเกียจว่าผิดแปลกหู นักภาษาศาสตร์ เรียกว่า ภาษามาตรฐาน

๔. ภาษากับการสืบทอดวัฒนธรรม

นอกจากภาษาทำให้มนุษย์พัฒนาวัฒนธรรมของตนแล้ว ภาษายังช่วยให้มนุษย์สามารถธำรงวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมได้ด้วย เช่น เราจดบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไว้ ทำให้เรารู้ว่าบรรพบุรุษได้เคยพลาดพลั้งในเรื่องใด ก่อความเสียหายแก่ชีวิต แก่วัฒนธรรมของหมู่ชนของเราอย่างไร เราได้รับทราบความเสียสละ ความเคร่งครัดในวินัย และคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การอุปถัมภ์ศาสนาในหมู่ชนชาติไทย ดังที่ได้กล่าวแล้ว ก็โดยอาศัยภาษาเป็นส่วนใหญ่ เราต้องอาศัยภาษาที่ใช้พูดกันในครอบครัว ในหมู่ครูกับลูกศิษย์ อาศัยภาษาที่จารึกไว้บนหิน บนใบลาน บนกระดาษ ตลอดจนตำราที่เขียนให้ศึกษาได้ง่าย เพราะมีระบบและระเบียบ ในการลำดับเนื้อหาและการใช้ ถ้อยคำเป็นอย่างดี

ถ้าหมู่ชนใดสนใจที่จะรักษาแบบชีวิตของตน หมั่นชี้แจงทำความเข้าใจกับอนุชน ให้อนุชนเข้าใจหลักการของบรรพชน วัฒนธรรมหรือแบบชีวิตของมนุษย์หมู่นั้นก็จะดำรงอยู่ได้นาน ไม่เปลี่ยนแปลงจนสิ้นสูญรูปแบบ หรือถูกลืมไปจนไม่มีมนุษย์อื่น ๆ ได้รู้จักอีก มนุษย์ที่มีความเจริญโดยมากมักนิยมให้มีความเปลี่ยนแปลงพอประมาณ เพราะถ้าไม่มีความเปลี่ยนแปลง คงรูปของสถาบันไว้ทุกสถาบันคงค่านิยมเดิมไว้ทุกอย่าง ก็หมายถึงว่า มนุษย์หมู่นั้นจะไม่มีโอกาสใช้ความรู้ใหม่ที่หาได้เพิ่มเติมขึ้นมาเลย ตัวอย่าง ถ้าเราปฏิเสธการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ เราก็จะป้องกันไข้ทรพิษไม่ได้ หรือถ้าเราไม่ยอมให้มีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เราก็คงไม่มียาพวกปฏิชีวนะยังรักษาโรคเช่น คุดทะราดไม่ได้อยู่จนทุกวันนี้ ถ้าเราไม่รับหลักการวางแผนครอบครัว เราก็จะมีปัญหาประชากรที่รุนแรงมาก อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการใช้ภาษาไม่ควรปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป จนคนรุ่นเก่าไม่สามารถสืบทอดประสบการณ์อันมีค่าให้แก่คนรุ่นใหม่ได้

นอกจากภาษาที่เราใช้กันอยู่ตามปกติในชีวิตประจำวันแล้ว วรรณคดี และภาษาถิ่น ก็มีส่วนสำคัญต่อการสืบทอดวัฒนธรรมด้วย ดังจะได้ชี้แจงให้เห็นต่อไป

ข้อ ๑, ๒, ๓ คัดจากหนังสือภาษาไทยชุด ทักษพัฒนา เล่ม ๒ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๒๕

๕. ธรรมชาติของภาษาไทย

ศาสตราจารย์เจือ สตะเวทิน

๑. ภาษาไทยมาตรฐาน

คนที่มิใช่นักภาษาย่อมรู้สึกลำบากในการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก ความจริง เราย่อมค้นหาภาษามาตรฐานกันได้ยากเพราะมีภาษาอื่น ๆ อยู่ในเวลาเดียวกัน เช่น ภาษาวรรณคดี ภาษากวีนิพนธ์ และภาษาหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ความจริง ภาษาต่าง ๆ ย่อมแยกตัวมันออกไปตามธรรมชาติ เราน่าจะมองเห็นภาษาไทยมาตรฐานได้ไม่ยาก

คำว่า "ภาษาไทยมาตรฐาน" คือ ภาษาที่คนทั้งชาติที่ได้รับการศึกษาพอสมควรเข้าใจได้โดยปกติเรา ลือภาษาไทยมาตรฐาน โดยคำนึงถึงภาษาเมืองหลวงเป็นหลัก เพราะว่าแต่ละภาคต้องอาศัยเมืองหลวงไปมาหาสู่ติดต่อกับเมืองหลวง

แต่ภาษาเมืองหลวงที่นับว่าเป็นมาตรฐานนั้น ต้องเป็นภาษาของสุภาพชน ใช้อย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ไม่มีสำนวนผาดโผนแต่อย่างใด ดังที่มักจะเป็นหนังสือสำคัญของทางราชการ เช่น

๑. แถลงการณ์ของรัฐบาล

๒. ประกาศของทางราชการ

เราจะเห็นว่าหนังสือเช่นนี้ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เพื่อให้คนทุกถิ่นทั่วประเทศเข้าใจกัน ไม่มีสำนวนอย่างนักประพันธ์ ไม่เล่นโวหารให้เข้าใจยาก ไม่ประดิดประดอยทำให้คำหรูหรา ไม่ใช้ภาษาถิ่น ไม่ใช้ภาษาหยาบ ไม่ใช้ภาษาเก่าเกินสมัย หรือคำตลกคะนองใด ๆ

ที่กล่าวมาแล้วเราจึงสามารถแยกภาษาไทยมาตรฐานออกมาได้จากภาษาอื่น และเป็นหลักสำคัญพื้นฐานที่คนทุกภาคจะต้องศึกษา

ขอสรุป หลักสำคัญของภาษามาตรฐานพอให้จำง่ายดังต่อไปนี้

๑. เป็นภาษาเมืองหลวง

๒. เป็นภาษาเมืองหลวงที่สุภาพชนใช้กันอยู่ทั่วไป

๓. เมื่อเป็นภาษาเมืองหลวงที่สุภาพชนใช้กันทั่วไปจึงมีความหมายว่า

ก. ไม่เป็นภาษาหยาบคาย (Vulgarism) อย่างคำ ดัน, เสือก, แดก

ข. ไม่ใช่ภาษาคะนองปาก (Slang) เช่น พัง, เชย, ตัวแสบ

ค. ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่น (Provincial) อย่างคำว่า ม่วน, ขี้จุ๊, ทำพรื้อ, แอ่ว

ง. ไม่ใช่ภาษาต่างประเทศที่ใช้โดยไม่จำเป็น เช่น เช็คของ แจกฟรี

๔. เมื่อเป็นภาษาคนเมืองหลวง ต้องใช้ตามชั้นบุคคลตั้งแต่พระมหากษัตริย์ถึงคนสามัญ

๕. ต้องเป็นภาษาชาวเมืองหลวงผู้มีความระมัดระวังไม่ยอมใช้ภาษาผิดวัฒนธรรม

๖. ต้องเป็นภาษา ของชาวเมืองหลวงที่เขียนเรียบร้อยไม่โลดโผน

๗. ต้องเป็นภาษานิยมใช้สำนวนโวหารแบบไทย

๘. คนทุกภาคเข้าใจโดยทั่วถึงกัน

หวังว่านักเรียนภาษาไทยจะใช้ภาษามาตรฐานได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

๒. ภาษาสุภาพชน

ภาษาสุภาพชนกลายเป็นเรื่องล้าสมัยไปเสียแล้วหรือ

คำถามที่บ่นมายังผมทางโทรศัพท์

ผมต้องตอบโดยวิธีประนอม เพื่อบรรเทาความโกรธแค้นที่ไม่จริง ภาษาสุภาพชนยังเป็นที่ต้องการอยู่ ภาษาสุภาพชนยังเป็นเสน่ห์สำหรับผู้ใช้อยู่ ใครพูดทรามก็เท่ากับติดป้ายที่ตัวเองว่า "นายถ่อย"

เสียงทางโทรศัพท์อันแข็งกร้าวก็รำพึงต่อไปว่า "ภาษาที่ใช้ในสภาผู้แทนราษฎรเป็นภาษาสุภาพชนหรือ ผู้พูดเป็นถึงท่านสมาชิกผู้มีเกียรติไม่ใช่หรือ หรือว่ายุคนี้ไม่เรียนภาษาสุภาพชนกันแล้ว"

คิดดูก็แปลกใจว่า การใช้ภาษานี่มีอิทธิพลต่อสังคมไม่น้อยเลย ภาษาจากสภาอันทรงเกียรติทำให้สังคมอารมณ์เสียได้ เมื่อเกี่ยวกับอารมณ์เช่นนี้ก็เลยพัวพันไปถึงวิชาจิตวิทยา คนรักภาษากลุ่มหนึ่งอาจถึงกับเป็นโรคประสาทไปก็ได้

เราควรพิจารณากันดูว่า ภาษาสุภาพชนคือภาษาอย่างไร

คำตอบที่รวบรัดที่สุดก็คือ ภาษาไทยมาตรฐานนั่นเอง ท่านก็คงจะซักต่อไปว่า ภาษามาตรฐานเป็นอย่างไร คำตอบโดยละเอียดลออก็พอจะพูดได้ดังนี้

๑. เป็นภาษาไทยภาคกลาง

๒. เป็นภาษาที่สุภาพ

๓. เป็นภาษาของผู้มีการศึกษาพอสมควร

๔. เป็นภาษาที่คนทุกภาคเข้าใจกันได้

เหตุใดจึงยึดเอาภาษาภาคกลางเป็นหลักสำคัญ ทั้งนี้ก็เพราะภาคกลางโดยเฉพาะคือกรุงเทพฯ เป็นนครหลวง ที่ตั้งสถานที่ราชการก็ตั้งอยู่ในนครหลวง คนทุกภาคก็ต้องติดต่อกับสถานราชการเหล่านี้ ภาษาราชการก็ใช้ภาษาของคนภาคนี้เป็นพื้น ฉะนั้น จึงถือว่า ภาษาไทยภาคกลางควรเป็นภาษามาตรฐาน

แต่ภาษาภาคกลางก็ยังมีแตกต่างกันอยู่ ๒ ระดับ คือ ภาษาสุภาพ กับ ภาษาไม่สุภาพ ภาษาสุภาพนั้นเห็นจะไม่ต้องไขความ แต่ภาษาไม่สุภาพนั้นน่าจะอธิบายสักเล็กน้อย เราจะเห็นว่าคนกรุงหรือคนภาคกลางบางหมู่บางเหล่า ก็นิยมภาษาหยาบโลนบ้าง ภาษาคะนองปาก (สะแลง) บ้าง ภาษาผิดระเบียบแห่งการใช้บ้าง ท่านจึงนิยมใช้เฉพาะภาษาสุภาพเป็นภาษามาตรฐาน

ที่ว่าเป็นภาษาของคนมีการศึกษาพอสมควร ก็หมายถึงคนไทยภาคกลางประเภทได้ฝึกฝนทางการใช้ภาษามาแล้ว อย่างน้อยพอจะรู้ว่าใช้อย่างไรผิด ใช้อย่างไรถูก และมีความจงใจจะใช้ให้ดีที่สุด

ที่นี้ก็ถึงลักษณะภาษาไทยมาตรฐานข้อสำคัญ คือต้องเป็นภาษาที่เข้าใจกันได้ทุกภาค ข้อนี้อาศัยหลักสูตรการศึกษาภาษาไทย ซึ่งบังคับอยู่โดยปริยายแล้วว่า คนทุกภาคต้องเรียนภาษากลาง คือภาษาของทางราชการ เรามีแบบเรียนและวรรณคดีร่วมกัน ฉะนั้น เราย่อมเข้าใจกันได้โดยทั่วถึง

ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายว่าภาษาไทยมาตรฐานคืออะไร

ก็คือ ภาษาที่ราชการใช้นั่นเอง เพื่อให้เข้าใจภาษาราชการ ทางราชการจึงไม่ใช้ภาษาเฉพาะ เช่น ภาษาวรรณคดี ภาษาวิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่ภาษากฎหมาย ทางราชการพยายามใช้ภาษาที่หวังจะให้คนทั่วไปเข้าใจให้มากที่สุด

เราจะศึกษาภาษาไทยมาตรฐานได้จากเอกสารทางราชการทั่วไป เช่น

- ประกาศ
- รายงานการประชุม
- คำชี้แจง
- คำแถลงการณ์
- คำปราศรัยทางราชการ ของบุคคลสำคัญในวงราชการ

ส่วนข้อปลีกย่อยอื่น ๆ ถือว่าไม่สำคัญมากนัก เช่นเสียงแปร่งไปบ้างตามธรรมชาติของท้องถิ่นทางภูมิศาสตร์ก็ดี การพูดไม่สู้จะราบรื่นก็ดี เหล่านี้เป็นข้อที่ควรอภัยกันได้

แต่ว่าที่จริงแล้วข้อยุ่งยากในการใช้ภาษานี้แก้ไขได้ ทุกคนต้องภูมิใจว่าภาษาไทยเป็นภาษาของตนเอง พึงแก้อุปสรรคในการใช้ภาษาไปทีละน้อย ค่อยสำรวจจุดอ่อนของตัวเอง แล้ววันหนึ่งคนทั้งหลายก็จะยิ้มได้และอุทานว่า "อ้อ เขาก็ใช้ภาษาสุภาพชนเป็น"

๓. ภาษาพูดกับภาษาเขียน

ในการศึกษาภาษาไทย เราจำเป็นต้องสังวรไว้ข้อหนึ่งว่า มีภาษาอยู่ ๒ ชนิด

ชนิดหนึ่งเป็นภาษาสำหรับพูด

อีกชนิดหนึ่งเป็นภาษาสำหรับเขียน

ถ้าใครไม่รู้จักความแตกต่างระหว่างภาษา ๒ ชนิดนี้ เขาจะเขียนหนังสือไม่ได้มาตรฐานเพราะว่าผู้รู้ย่อมรังเกียจผู้ที่ใช้ภาษาปนเปกันเช่นนั้น

ก่อนอื่นขอชี้แจงให้เห็นข้อแตกต่างในระหว่าง ภาษาพูดกับภาษาเขียน ดังต่อไปนี้

ภาษาพูด	ภาษาเขียน
บริษัทนั้นเจ๊งภายใน ๓ เดือน	บริษัทนั้นบริหารอยู่ได้เพียง ๓ เดือน
เขาถือหนังสือเล่มเบ้อเร่อ	เขาถือหนังสือเล่มใหญ่
มีคนไปงานกาชาดเยอะแยะ	มีคนไปงานกาชาดมากมาย
ฉันขี้เกียจเรียนหลักภาษา	ข้าพเจ้าคร้านที่จะเรียนหลักภาษา
กฎหมายนั้นออกเมื่อพ.ศ. ๒๕๐๐	กฎหมายนั้นประกาศใช้เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๐
ท่านเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ	ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงดำเนินราโชบายเก่ง	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงดำเนินราโชบายด้วยพระปรีชาสามารถ
เดี๋ยวนี้เราโม้ได้เต็มปากว่าประเทศเราเจริญ	เดี๋ยวนี้เรากล่าวได้เต็มปากว่า บ้านเมืองของเราเจริญแล้ว

ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ภาษาพูดกับภาษาเขียนนั้นต่างกันมาก ผู้ที่ต้องการเขียนหนังสือให้เป็นหลักเป็นฐาน จึงควรงดเว้นไม่ใช้ภาษาพูดในภาษาเขียน เพราะจะทำให้คุณภาพของข้อเขียนหย่อนไป

ปัญหามีว่า เมื่อไรเราจะใช้ภาษาพูดได้ในการเขียน ข้อนี้จะขออ้างตัวอย่างบางเรื่องดังนี้

๑. ในกรณีการเขียนจดหมาย ย่อมใช้ภาษาพูดในการเขียนได้ เพราะถือว่าเป็นเรื่องสนิทสนมกันในระหว่างผู้เขียนจดหมายกับผู้รับจดหมาย เราจะเห็นว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงหญิงน้อยในหนังสือไกลบ้านนั้น ทรงใช้ภาษาพูดเป็นพื้น ทั้งนี้ เพื่อแสดงความเป็นกันเองระหว่างพ่อกับลูก

๒. ในนวนิยายและเรื่องสั้น ย่อมใช้ภาษาพูดได้ตามอัธยาศัยและพื้นเพของตัวละคร ถ้าเป็นคำที่อยู่ในระหว่างเครื่องหมายคำพูด ผู้เขียนจึงใช้ภาษาพูดได้เต็มที่ ส่วนถ้อยคำที่เป็นของนักประพันธ์เอง ถ้าต้องการแสดงความสนิทสนมกับผู้อ่านจะใช้ภาษาพูดในการเขียนนั้นก็ได้

แต่ที่จริงแล้วนักประพันธ์เมื่อบรรยายโวหารหรือพรรณนาโวหารไม่ควรใช้ภาษาพูด (COLLOQUIALISM) ถ้าขืนใช้ภาษาพูดในการเขียนพร่ำเพรื่อก็จะเหมือนแต่งกายนักกีฬาไปในงานเลี้ยง บทความที่ดี ข้อเขียนที่ดีเสียไปเป็นจำนวนมาก เพราะ เหตุใช้ภาษาพูดกับภาษาเขียนไม่เป็นนั่นเอง

๔. ภาษาหนังสือพิมพ์

คราวนี้ขอให้เราพูดถึงภาษาของหนังสือพิมพ์บ้าง หนังสือพิมพ์เป็นวิชาชีพชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงต้องมีภาษาของตนเองใช้โดยเฉพาะเหมือนกับวิชาชีพอื่น ๆ เช่น กฎหมาย วรรณคดี และการเมือง ภาษาหนังสือพิมพ์นั้นมีคำเฉพาะสำหรับเรียกในภาษาอังกฤษว่า JOURNALESE

ที่จริงหนังสือพิมพ์เป็นวิชาชีพอิสระ ภาษาของหนังสือพิมพ์จึงมีขอบเขตกว้างขวาง ไม่คับแคบอย่างภาษาราชการ ใครขืนเขียนหนังสือพิมพ์โดยใช้ภาษาราชการย่อมขายไม่ออก เพราะประชาชนไม่ชอบภาษาเช่นนั้น ฉะนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องพลิกแพลงใช้ภาษาให้ตื่นเต้น ใหม่และแปลก โลดโผนและฉับพลัน

ภาษาของหนังสือพิมพ์ โดยปกติมีลักษณะดังนี้

๑. ภาษาหนังสือพิมพ์ ย่อมใช้คำที่เหมาะแก่ตลาด ตลาดชอบอย่างไรหนังสือพิมพ์ก็ใช้อย่างนั้น

๒. ภาษาหนังสือพิมพ์ ย่อมไม่เคารพกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์นัก ถือเอาความรวดเร็วในความเข้าใจข้อความเป็นใหญ่

๓. ภาษาหนังสือพิมพ์ย่อมเกิดเร็วตายเร็ว มีความไม่แน่นอน แต่ว่าเมื่อมีชีวิตอยู่มันทำให้ผู้อ่านพอใจ

ขอเปรียบเทียบภาษามาตรฐานกับภาษาหนังสือพิมพ์ให้เห็นเป็นคู่ ๆ ดังต่อไปนี้

ภาษาหนังสือพิมพ์	ภาษามาตรฐาน
ตัวแสบ	ตัวสำคัญ
แหกตา	ล่อลวง
สอบกราวรูด	สอบทุกคน
ยกเค้า	ขโมย
เจ้าแม่ทองคำ	ฝิ่น

เราจะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ใช้ภาษาแปลก ๆ ก็มีวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียวคือ ทำให้ผู้อ่านควักกระเป๋ามาซื้อให้ได้ ลักษณะจะเป็นดังนี้

๑. แสดงความเคลื่อนไหวอย่างฉับพลัน เช่น ลุกฮือ บุกแหลก รุดถึงรัง

๒. ชอบใช้สัญลักษณ์แทน เช่น ชองขาว หมายถึง รับสินบน สิงห์อมควัน หมายถึงคนสูบฝิ่น

๓. เพื่อแสดงความสยดสยอง หนังสือพิมพ์ต้องเลือกใช้คำที่น่าหวาดกลัว เช่น ย่างสด ตายเป็นใบไม้ร่วง เทกระจาด ปะทะ

๔. สำนวนหนังสือพิมพ์นั้นนิยมให้มีอารมณ์ขันอยู่เสมอ จึงผลิตถ้อยคำขึ้นให้เหมาะแก่กาลเทศะ

มีผู้วิจารณ์ว่าหนังสือพิมพ์ทำให้ภาษาวิบัติ ที่จริง เราควรเห็นใจ เพราะหนังสือพิมพ์มิใช่ครูภาษาไทย เขามีอาชีพอิสระของเขา ฉะนั้นเขาจะใช้ภาษาโลดโผนหรือวิบัติไปบ้างก็เป็นเรื่องของอาชีพ หาควรเอาหนังสือพิมพ์เป็นครูภาษาไม่ ฉะนั้น ผู้ปกครองควรให้ลูกหลานเข้าใจว่าภาษาหนังสือพิมพ์ไม่ใช่มาตรฐาน เขาใช้เฉพาะวิชาชีพ ถ้าจะเรียนภาษาไทยจึงควรต้องเรียนตำรับตำรา จะโทษว่าหนังสือพิมพ์ทำให้ภาษาวิบัติไม่ถูกต้อง นักเรียนภาษาจึงควรคิดเสมอว่าเมื่อตนอ่านหนังสือพิมพ์นั้นอย่างไหนเป็นภาษามาตรฐานอย่างไหนเป็นภาษาหนังสือพิมพ์ ถ้ารู้จักแยกดังนี้ ถึงเวลาที่จะใช้จึงจะเลือกให้ถูกว่า เวลานี้กำลังเขียนให้ใครอ่าน

๕. หลักสูตรภาษาไทยสำหรับพลเมืองดี

มีผู้ถามว่าการเรียนภาษาไทยนั้นจะต้องเรียนกันกี่ปี ออกจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยแล้วก็ยังต้องเรียนกันกี่ปี ออกจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยแล้วก็ยังต้องเรียนอีกหรือ เป็นมหาเปรียญมาแล้วยังต้องเรียนอีกหรือ เรื่องนี้ผมเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่ควรนำอภิปรายเสียทีหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อขจัดความไม่เข้าใจของท่านทั้งหลาย

อันที่จริงเท่าที่ปรากฏหลักสูตรภาษาไทยมีมาแล้วทุกชั้นตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นอุดมศึกษา แต่เพียงเท่านี้หาเพียงพอไม่เพราะในระว่างชั้นเหล่านั้น นักเรียนไม่ได้เรียนภาษาไทยอย่างตั้งอกตั้งใจ บางคนก็มีทัศนคติไม่ดีต่อภาษาไทย บางคนก็เข้าใจผิดว่าภาษาไทยไม่เห็นจะต้องศึกษาเล่าเรียน เพราะไม่จำเป็นเกิดมาเป็นไทยก็ย่อมใช้ภาษาไทยได้อยู่โดยธรรมชาติการละเลยต่อความเอาใจใส่ เช่น ที่กล่าวมานี้จึงยังผลให้ความรู้ทางภาษาของคนส่วนมากยังไม่พอ ความจริงถ้าเอากันถึงขนาดใช้ได้จริง ๆ ภาษาไทยก็เป็นวิชาที่มีหลักเกณฑ์ต้องศึกษาเล่าเรียนเช่นเดียวกับวิทยาการแขนงอื่น ๆ

อนึ่ง วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่มีชีวิต มีวิวัฒนาการอยู่เสมอคือ มีความเกิด มีความตายของคำ มีการยืมคำจากภาษาอื่นมีการบัญญัติขึ้นมาในโอกาสต่าง ๆ ภาษาไทยจึงงอกงามอยู่ตลอดเวลา จึงมีปัญหาว่าแต่ละคนจะต้องติดตามให้ทันวิวัฒนาการของภาษาอยู่เสมอ

ในฐานะของคนไทยที่ปรารถนาจะทำตัวเป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นพลเมืองที่รักภาษาของตนเองจึงต้องทำใจเป็นสมาธิ และตั้งข้อบังคับในใจว่าเราจะต้องศึกษาภาษาไทยอยู่ตลอดเวลาทั้งในอดีตและในอนาคต เรียกว่าหลักสูตรภาษาไทยของพลเมืองดีนั้น มีอยู่ว่าเราจะต้องศึกษามิหยุดหย่อนตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่

อันที่จริงหลักสูตรของพลเมืองดีนั้น อาจจะเขียนโดยหลักกว้าง ๆ ได้ว่า

๑. มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดี ทั้งการพูด การเขียน นั่นคือ ใช้ภาษาได้ผลในทางธุรกิจและสังคม พูดง่าย ๆ คือใช้ภาษาได้ผลดีภาษาฝรั่งเขามีว่า Effective Writing พร้อมทั้งมีความ

เข้าใจภาษาในแง่หลักวิชาพอสมควร

๒. รู้ภาษาไทยเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ แสดงว่ายังไม่รู้จักชีวิตคนไทย ฉะนั้นหลักสูตรสำหรับพลเมืองดีจึงต้องคลุมไปถึงรู้วัฒนธรรมไทยด้วย ข้อนี้เองเป็นเรื่องที่นักศึกษาภาษาไทยจะต้องเข้าใจอย่างจริงจัง มิฉะนั้นแล้วหลักสูตรภาษาไทยสำหรับพลเมืองดีก็ไม่ได้ผล คำว่ารู้วัฒนธรรมไทยนั้นมีขอบเขตกว้างขวางมาก นับตั้งแต่รู้ประวัติของชาติ รู้ศิลปะของเพื่อนร่วมชาติ รู้ขนบธรรมเนียมประจำชาติ ตลอดจนรู้ความหมายของเทศกาลต่าง ๆ ที่ชนในชาติบำเพ็ญ ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า การเรียนภาษาไทยสำหรับชั้นพลเมืองดี ก็ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างกว้างขวางด้วย

ทั้งสองประการที่กล่าวมานี้ ผมเห็นว่าเป็นหลักสูตรภาษาไทยที่กว้างขวางพอสมควร คนไทยในทุกอาชีพทุกฐานะ ถ้าต้องการจะทำตัวเป็นสุภาพชนจึงควรทำความเข้าใจกับภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยให้มากยิ่งขึ้น จึงจะสมกับที่เราเป็นคนมีความคิดที่ถูกต้อง เราต้องคิดเสมอว่าการเรียนภาษาไทยมิใช่เพียง อะ อา อิ อี อุ อู เท่านั้น หากแต่เราจะต้องเรียนถึงความเป็นศิลปะ และเล่าเรียนโดยมิหยุดหย่อนติดตามความงอกงามทางภาษาอยู่ตลอดไป

ท้ายที่สุดนี้ ผมขอสรุปง่าย ๆ ว่า หลักสูตรภาษาไทยสำหรับพลเมืองดี คือ ใช้ภาษาไทยเป็นและเข้าใจวัฒนธรรมไทยดี.

๖. บทความสารคดี ๕ นาที จากชุมนุมส่งเสริมการใช้ภาษาไทย (ออกอากาศทางวิทยุกรมประชาสัมพันธ์แล้ว)

คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

๑. การผูกประโยคภาษาไทยในสมัยนี้

แต่ก่อนนั้นภาษาเขียนและภาษาพูดระดับแบบแผนของคนไทยเคยนิยมใช้ประโยคสั้น ๆ มีเนื้อความชัดเจน แต่ก็มิใช่ห้วน ๆ ไม่นิยมใช้คำฟุ่มเฟือยเยิ่นเย้อ เช่น ในหนังสือสามก๊กว่า "โจโฉได้ฟังดังนั้นก็โกรธ" เสฐียรโกเศศ เขียนว่า "ข้าพเจ้าสอดส่ายตาไปที่ใต้ฉุนกุฎิ ดูสะอาดเตียน น่านั่งเล่น ไม่สกปรกโสมมมีน้ำครำฉำแฉะ" แต่ภาษาไทยปัจจุบันเปลี่ยนวิธีผูกประโยคสั้นมานิยมประโยคยาว ๆ และซับซ้อน เห็นทีจะได้แบบมาจากภาษาไทยที่แปลจากภาษาฝรั่งซึ่งฟังกันจนเคยชิน จึงกลายเป็นแบบนิยมกันโดยมาก ดังนั้น การเขียน การพูด ภาษาไทยสมัยนี้มักจะอ่านยาก ฟังยาก หากว่าผู้ใช้ไม่คำนึงถึงถ้อยคำ ถึงรูปประโยคและการเรียงลำดับความที่ขยายให้ถูกที่ ใช้คำฟุ่มเฟือยเกินไปจนวกวน ทำให้ฟังกันวุ่นวาย เป็นอุปสรรคต่อการสื่อความหมาย เพราะจับไม่ถูก ย่อใจความก็ลำบากผู้อ่านก็ลำบากที่จะแบ่งวรรคตอนให้ถูกต้อง

ปัจจุบันมีวิธียืดประโยคให้ยาวอยู่วิธีหนึ่ง คือวิธีทำกริยาให้เป็นอาการนามเสียก่อนจะเข้าประโยค แล้วก็ใช้คำอาการนามนั้นตามหลังกริยา "ให้" อีกทีหนึ่ง ประโยคสั้น ๆ ที่แต่ก่อนเคยใช้ว่า "ฉัน

สนใจหนังสือเล่มนี้" ปัจจุบันมักจะใช้ว่า "ฉันให้ความสนใจแก่หนังสือเล่มนี้" แต่ก่อนใช้ว่า "ครูรักและเอ็นดูศิษย์ตัวเล็ก ๆ " เดี๋ยวนี้มักใช้ว่า "ครูให้ความรักและความเอ็นดูแก่ศิษย์ตัวเล็ก ๆ " แต่ก่อนใช้ว่า "ประชาชนต้อนรับแขกเมืองอย่างชื่นบาน" เดี๋ยวนี้มักใช้ว่า "ประชาชนให้การต้อนรับแขกเมืองอย่างชื่นบาน" คำว่า "ต้อนรับ" แทนจะใช้เป็นกริยาไม่ได้เลย นิยมใช้ว่า "ให้การต้อนรับ" หรือ "ถวายการต้อนรับ" ดังที่เรามักได้ยินอยู่เสมอ ๆ อันที่จริงคำใดที่เป็นกริยาอยู่แล้ว ใช้ได้สะดวกดีและไม่ขัดหู ก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นอาการนาม แล้วก็ต้องหากริยา "ให้" ใส่ลงไปแทนให้ฟังยืดยาดดูไม่เป็นสำนวนโวหารไทย

คำว่า "ให้" พาให้นึกถึงคำว่า "ให้เสียง" ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้ในวงการภาพยนตร์จะแปลจากคำฝรั่ง sound effect ซึ่งหมายถึงการจัดใส่เสียงประกอบภาพก็อาจจะไม่ถูกนักเพราะคำว่า "ให้เสียง" เท่าที่สังเกตการใช้ ดูจะหมายถึงการพูดบทเจรจาแทนตัวละคร ซึ่งมิได้อัดเสียงเจ้าตัวลงไว้ในฟิล์ม ถ้าคำ "ให้เสียง" มีหมายดังนี้ ไทยเราก็เคยมีคำว่า "พากย์" ใช้มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา "พากย์โขนพากย์หนัง" (หนังใหญ่, หนังตะลุง) ก่อนหน้านี้ราว ๒๐ – ๓๐ ปีก็ยังใช้คำว่า "พากย์" กับผู้ที่เจรจาแทนผู้แสดงภาพยนตร์ คำว่า "นักพากย์ภาพยนตร์" ก็ยังใช้กันอยู่ตามชนบทเวลานี้

บังเอิญผู้ที่ผูกคำว่า "ให้เสียง" ในความหมายของ "เจรจาแทนตัวละคร" และเคยใช้ว่า "พากย์" มานมนานนั้น อาจไม่ทันนึกถึงคำว่า "ให้เสียง" ซึ่งเป็นสำนวนไทยเก่าและหมายความถึงการกระแอมกระไอให้เสียงให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ตัวเสียก่อน เช่น ถ้าเราจะเข้าไปเยี่ยมเยียนหรือต้องการพบใครในห้องของเขา เราก็จะเคาะประตูให้เขารู้ตัวเสียก่อนโดยมารยาท ด้วยเกรงว่าผู้นั้นซึ่งอาจอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมจะรับแขกได้ทันที จะได้มีเวลาเตรียมตัวทัน หรือบ้านไทยในชนบทห่างไกลมักเลี้ยงสุนัขดุไว้เฝ้าบ้าน ใครมาหาจะต้องตะโกนเรียกเจ้าของบ้านให้รู้ตัวเสียก่อน จึงพรวดพราดเปิดประตูรั้วเข้าไปถูกสุนัขกัดเข้า ก็เจ็บตัวเปล่า ๆ แล้วยังจะถูกเจ้าของบ้านต่อว่า ว่า "จะเข้าบ้านก็ไม่ให้สุ้มเสียงเสียก่อน" อีกด้วย

ดังนั้นคำว่า "ให้เสียง" ในความหมายว่า "พากย์" จึงเป็นคำใหม่ที่เพิ่มขึ้นให้ภาษาไทยงอกงาม แต่ก็บังเอิญไปซ้ำสำนวน "ให้เสียง" ของเก่าอันเป็นคนละความหมายการบัญญัติคำขึ้นใช้จำต้องพินิจพิจารณาก่อนให้รอบคอบ จึงต้องมีคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของวงวิชาการต่าง ๆ ขึ้นในปัจจุบันนี้

๒. คำในสยามพากย์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

สารคดีคราวที่แล้วได้พูดถึง การนำเอาคำคะนอง ในสยามพากย์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) มาใช้เรียกคำสะแลงของภาษาฝรั่ง เพราะสันนิษฐานความหมายของคำว่า "คำคะนอง" ดูจะเหมาะกับคำ "สะแลง" ดีกว่าใช้คำอื่น เพราะมีอยู่แล้วในตำราภาษาไทยของท่านผู้นี้แม้ท่านจะมิได้อธิบายหรือยกตัวอย่างของคำคะนองไว้ก็ตาม

ที่นี้จะได้พูดถึงคำภาษาสยามประเภทอื่นที่พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) จัดแยกไว้ต่อไป ตรงที่ท่านบอกไว้ว่า จะใช้คำประเภทใดก็ให้ต้องตามความ คือให้เหมาะแก่ความ คำคะนองจึงเหมาะแก่ภาษาปากที่พูดอย่างคะนองสนุกขบขันของคนกลุ่มหนึ่งที่คิดผูกขึ้นใช้ โดยอาจมีที่มาของคำจากเหตุ–

การณ์ใดของบุคคลในกลุ่ม หรือสิ่งสนใจร่วมกัน เช่น ฝอย คือพูดมากน้ำลายเป็นฝอย กินยันป้าย คือ กินไม่รู้อิ่มจนของกินหมด มีผู้บอกว่า "ยันป้าย" มาจากม้าแข่งวิ่งนำจนยันป้ายชนะ คำคะนองนี้ไม่ใช่คำหยาบ แต่ก็ไม่ใช่คำสุภาพ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ยังมี คำสูง คำต่ำ คำหยาบ คำละเอียด คำละเมียด ของท่านแยกประเภทไว้อีก ก็น่าจะลองสันนิษฐานไว้ดังต่อไปนี้ ทั้งนี้แล้วแต่ท่านผู้ฟังจะลองพิจารณาดูว่าควรหมายความตามนี้หรือไม่

คำสูง น่าจะได้แก่คำศัพท์สูง ๆ ในภาษาวรรณคดี อันมีคำบาลี สันสกฤต เขมร เป็นต้น ซึ่งไทยนำมาใช้แล้วยกย่องว่าเป็นคำภาษาสูง เช่น "วิหค" ซึ่งคำไทยสามัญแปลว่า "นก" "จำเรียง" คำสามัญแปลว่า "ร้องเพลง "สิงขร" แปลว่า หิน, ภูเขา "วิโยค" แปลว่า จากไป "อัสสุชล" แปลว่า น้ำตา

คำต่ำ คือคำตรงข้ามกับคำสูงแต่ก็มิใช่คำหยาบ ถือว่าไม่สุภาพที่จะใช้กับบุคคลผู้อาวุโส บางที่คำต่ำเป็นคำไทยแท้ ๆ แต่ไม่นิยมว่าสุภาพก็มี ถ้าต้องใช้ในภาษาพูด ภาษาเขียนดี ๆ เช่น คำว่า "ตืน" ก็ให้ใช้ "เท้า" แทน คำปฏิเสธว่า "ไม่เอา" คำดุว่า "จำใส่กระโหลกไว้" คำว่า "โกหก" เป็นคำต่ำไม่สุภาพ เพราะสุภาพชนไม่นิยมพูดมานาน ปรากฏในกฎหมายโบราณ เช่น "ผู้ร้ายใจพาล สันดานโกหก" กฎหมายจึงใช้คำว่า เท็จ แทน เช่น พยานเท็จ ผู้ใหญ่แต่ก่อนไม่อบรมให้เด็กใช้คำว่า "โกหก" มานานเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว ให้ใช้คำว่า พูดเท็จ พูดมุสา พูดปด แทน

คำหยาบ ได้แก่ อ้าย อี กู มึง คำด่าทอต่าง ๆ ที่ระคายหูไม่พึงใช้ในหมู่ผู้มีกิริยาวาจาดี

คำละเอียดน่าจะได้แก่คำราชาศัพท์ สำหรับกษัตริย์และพระราชวงศ์ ถือเป็นภาษาประณีตมีทั้งนาม สรรพนาม กริยา และวิเศษณ์ เช่น "พระบาท" "ข้าพระพุทธเจ้า" "เสวย" "บรรทม" คำรับว่า "เพคะ พระพุทธเจ้าค่ะ" เป็นต้น

ส่วนคำละเมียดน่าจะได้คำสุภาพคือภาษาระดับมาตรฐาน เป็นภาษาแบบแผน เช่นคำว่า "คุณ ผม ดิฉัน ข้าพเจ้า ท่าน" "รับประทาน" คำปฏิเสธก็ว่า "หามิได้" คำละเมียดนั้นใช้ทั้งในการพูดและการเขียนบอกให้รู้ถึงผู้ใช้ว่าเป็นผู้มีการศึกษา รู้กาลเทศะ และบุคคลที่ควรใช้ด้วย สารคดีวันนี้เป็นเรื่องเสนอท่านผู้ฟังพิจารณาตามควร

"คำสูง คำต่ำ คำหยาบ คำละเอียด คำละเมียด คำคะนอง" ของพระยาศรีสุนทรโวหาร นี้ ขอท่านผู้อ่านได้พิจารณาตีความหมายด้วยว่าผู้เขียนบทความนี้ผิดถูกอย่างไร.

๓. คำสแลงของฝรั่งควรใช้เป็นภาษาไทยว่า "คำคะนอง" หรือไม่

เนื่องจากมีผู้เขียนบทความนี้ว่า การที่ผู้เขียนนำคำไทยว่า "คำคะนอง" มาใช้ในความหมายของ "คำสแลง" อันเป็นภาษาอังกฤษนั้นมีเหตุผลอย่างไร และที่มาของคำว่า "คำคะนอง" นั้นอยู่ที่ไหน

ก่อนจะตอบคำถามนี้ ขอกล่าวถึงคำ "คะนอง" หรือคำ "สะแลง" ในภาษาฝรั่งสักเล็กน้อยว่าเป็นคำประเภทหนึ่งซึ่งเป็นภาษาปาก ใช้พูดกันในระดับที่มิใช่ภาษาสุภาพเป็นแบบแผน แต่ก็มิใช่คำหยาบ คำต่ำ ถือเป็นคำพิเศษที่หนุ่มสาวหรือกลุ่มวัยคะนองหรือคนคะนองกำหนดขึ้นใช้แปลก ๆ หูในกลุ่มของเขาให้เป็นที่สนุกขบขัน และเป็นสัญญาณที่รู้กันว่าหมายถึงอะไร ที่มาของคำคะนองอาจมาจากเหตุการณ์ที่เกิดกับบุคคลในกลุ่มหรือสิ่งที่กลุ่มสนใจร่วมกันก็ผูกคำขึ้นล้อเลียนพูดกันเล่น คำคะนองอาจเป็นคำโดดหรือเป็นวลีก็ได้ความหมายเหมือนคำสามัญที่คนพูดจากันในชีวิตประจำวัน แต่ก็ฟังขบขันและแปลกหูดี

"คำคะนอง" นี้อาจมีอยู่ในภาษาของชาติต่าง ๆ ถ้าคำคะนองในกลุ่มแพร่หลายออกจากกลุ่มติดปากคนทั่วไปให้พลอยนิยมใช้เพราะขบขันดีหรือเพราะพึงใจว่ามีความหมายเข้าดีกว่าคำที่ใช้กันสามัญหรือดีกว่าคำหยาบคาย คำคะนองนั้นติดอยู่นานไม่ตายไปตามธรรมชาติของคำคะนองที่เกิดขึ้นในภาษา แล้วกลายเป็นคำภาษามาตรฐานคือคำสุภาพเป็นแบบแผนไปก็ได้ คำคะนองจึงมีเกิด มีตาย อยู่ตลอดมา และมักตายคือเลิกนิยมใช้ง่ายกว่าคำสามัญทั่วไป

สมัยหนึ่งมีผู้คิดคำคะนองว่า "เด้ยเลย" เป็นคำวิเศษณ์ ใช้ในความหมายว่า ดี เยี่ยมยอด เลิศ เช่น แต่งตัวเด้ยเลย ต่อมาก็มีคำว่า "สะบัดช่อ ยอดไปเลย แจ่ม แจ๋ว เนี้ยบ นิ้ง" แทนคำว่า "เด้ยเลย" หรือปัจจุบันมีคำว่า "ฝอย" ว่า "จ้อ" หมายถึงพูดมากน้ำลายเป็นฝอย คำว่า "แซว" คือ แหย่เย้า "ช้าไปต๋อย" มาจากคำโฆษณา "ยันป้าย" เขาว่ามาจากภาษาม้าแข่ง คำว่า "แหวกแนว" ดูจะเป็นคำที่ติดปากมานานพอใช้ เพราะเป็นคำกินความดี หมายถึงทำอะไรนอกแบบไม่เหมือนใคร คำเหล่านี้ใช้ในกลุ่มหรือในวัยของคนขนาดเดียวกันไม่ใช้กับอาวุโสกว่าแต่นักวาทศิลป์ก็มักนิยมนำไปใช้บ้างเพื่อให้ถูกใจผู้ฟังก็มี

ครั้งรัชกาลที่ ๕ มีการสะสมเครื่องลายครามในหมู่เจ้านาย ขุนนาง และผู้มีเงิน ก็เกิดคำเฉพาะหมู่ว่า "แหกตา" คือลักษณะของหน้าตารูปเขียนจีน "ชิ้น" แปลว่า เครื่องลายครามชั้นดี บางคำเช่น "จ๋ามจิบ" เป็นคำรับสั่งล้อผู้เฒ่าในวังซึ่งพูด "สามสิบ" เป็น "จ๋ามจิบ" ต่อมา "จ๋ามจิบ" กลายเป็นพูดเลอะเทอะ หลงลืม คำว่า "ทึ่ง" ของรัชกาลที่ ๕ มีที่มาจากเสียงนกกะเรียนเมื่อมันสนใจสิ่งใด บัดนี้คำว่า "ทึ่ง" ก็ติดอยู่ในพจนานุกรมไทยแล้ว แปลว่า สนใจ คำคะนองแปลก ๆ ครั้งรัชกาลที่ ๕ ได้รวบรวมไว้ในบัญชีหลายคำ

สุดท้ายนี้ขอตอบคำถามข้างต้นว่า "คำคะนอง" ปรากฏอยู่ในที่ใดผู้เขียนจึงนำมาใช้เทียบกับคำว่าสะแลงของฝรั่ง ที่มาก็คืออยู่ในหนังสือ อนันตวิภาคของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ครูภาษาไทยผู้ยิ่งใหญ่สมัยเกือบ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ท่านกล่าวถึงไว้ว่า "สยามพากย์ นั่นคือ คำพูดภาษาไทย ชั้นเก่าและชั้นใหม่ ทั้งคำแผลงและคำตรงให้รู้จักคำสูง คำต่ำ คำหยาบ คำละเอียด คำละเมียด คำคะนอง ผ่อนใช้ให้ต้องตามความ"

ท่านแยกประเภทและระดับของคำและการใช้คำไทยไว้น่าสนใจ แม้ท่านจะมิได้อธิบายหรือยกตัวอย่าง แต่ผู้อ่านก็พอจะเข้าใจและชวนให้สันนิษฐานคำต่างประเภทเหล่านี้ว่า ท่านหมายถึง ถ้อยคำชนิดใด ผู้เขียนบทความนี้จึงลองหยิบคำคะนอง "ของท่านมาใช้เทียบกับ คำสะแลง" ของฝรั่งจะผิดถูกอย่างไร ท่านผู้ฟังลองพิจารณาดูเถิด

๔. การอ่านคำต่างประเทศที่ถอดออกเป็นตัวอักษรไทย

การอ่านหนังสือไทยนั้น ถ้าเป็นคำไทยออกเสียงง่าย ๆ อ่านตรงไปตรงมาตามตัวสะกดก็ไม่ลำบาก แต่ไทยมีวิธีเพิ่มคำใช้ในภาษาด้วยวิธีรับคำจากภาษาอื่นมา เช่น คำบาลี สันสกฤต เขมร เป็นต้น และการรับคำของเขามาใช้ไทยก็มีวิธีปรับปรุงดัดแปลงทั้งตัวสะกดและการออกเสียงให้เข้ากับหูตาของคนไทย คือมักจะนำมาเขียนหรืออ่านตามความนิยมและตามอักขรวิธีของไทย คำส่วนมากจึงมิได้ออกเสียงอย่างคำในภาษาเดิมของเขา กระนั้นคำภาษาอื่นที่เรารับมาปรับปรุงหรือมาอ่านอย่างไทย ๆ ก็ยังมีปัญหาในการอ่านอยู่เสมอ ทั้งที่หลักการอ่านก็มีอยู่ในอักขรวิธีไทยพอควรแล้ว

สารคดีวันนี้จะได้กล่าวถึงคำภาษาอื่นที่ไทยรับมาใช้ ชนิดที่เรียกว่า "ทับศัพท์" คือนำคำภาษานั้นมาเทียบเสียงถอดออกเป็นอักษรไทย ได้แก่คำภาษาตะวันตกหรือที่เราเรียกเป็นภาษาปากว่า "ภาษาฝรั่ง" ซึ่งมักจะมีผู้ตั้งปัญหาถามเสมอว่าควรอ่านอย่างไร จะอ่านตามสำเนียงเจ้าของภาษาเขา หรือว่าอ่านตามอักขรวิธีไทย คำภาษาฝรั่งที่ถ่ายเป็นตัวอักษรไทยนั้นมีอยู่ในภาษาไทยหลายคำที่นักวิชาการมิได้บัญญัติคำไทยขึ้นใช้แทน เพราะคำเหล่านั้นใช้กันมานมนานจนคุ้นหูคุ้นตาคนไทยแล้วทั้งเข้าใจดีแล้วว่าคำฝรั่งนั้นหมายถึงอะไร บางคำก็บัญญัติคำไทยขึ้นแทนไม่ได้ เพราะเป็นชื่อเฉพาะเช่น ชื่อประเทศ ชื่อเมือง ชื่อสถานที่ ชื่อบุคคล ชื่อจำพวกแร่ธาตุ สารเคมีต่าง ๆ คำฝรั่งภาษาช่างสามัญตามอู่ซ่อมรถ ซึ่งก็ออกเสียงไม่ถูกตามคำเดิม แต่ก็เข้าใจกันในหมู่ เช่น โช้คอับ สกูไล แป๊บ ชื่อประเทศเช่น เดนมาร์ก อังกฤษ ฮอลันดา กรีซ ปอร์ตุเกศ ชื่อเมืองเช่น ลอนดอน ปารีส นิวยอร์ค โคเปนเฮเกน ชื่อคนเช่น เซอร์วินสตัน เชอร์ชิล เฮนรีฟอร์ด ลอร์ด ซอลส์เบอรี่ สถานที่เช่น โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ โรงแรมฮิลตัน ชื่อสารต่าง ๆ เช่น ฟอสฟอรัส แคลเซียม โซดาไบคาร์บอร์เนต ชื่อมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ฮาวาร์ด เคมบริดจ์

มีปัญหาถกเถียงกันดังกล่าวว่าจะอ่านตามอักขรวิธีไทยหรืออ่านอย่างสำเนียงของเจ้าของคำเขา เช่น คำว่าเดลินิวส์ จะให้อ่านว่า เด–ลิ–นิว หรือต้องอ่าน เด–ลี่–นิวส์ส์ส์ ออกเสียงพยัญชนะ "เอ็ส" ( ) ที่ถอดเป็นตัว "ส" ไว้ด้วย ลอนดอน จะอ่านว่า ลอน–ดอน หรือ ลัน–ดั้น โคเป–เฮเกน จะอ่านตามตัวไทยหรือออกเสียงคล้าย ๆ เขาว่า ค้อบเพ็นฮากิ้น

ขอนำเอาคำแนะนำของ พระยาอุปกิตศิลปสาร นักภาษาไทยผู้ยิ่งใหญ่เป็นที่นับถือของคนไทยเท่า ๆ กับพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) สมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งครั้งนั้นได้รับสมญาว่าเป็นศาลฎีกาของภาษาไทย พระยาอุปกิตศิลปสารแนะนำลูกศิษย์ไว้ว่า คำฝรั่งที่ถอดออกเป็นอักษรไทยนั้น จะออกเสียงอย่างไรก็ตามใจเถิด เพียงให้ถูกสระพยัญชนะที่เขียนไว้ก็แล้วกัน ส่วนเสียงวรรณยุกต์ เสียงสั้นเสียงยาวจะกำหนดให้เหมือนสำเนียงเดิมของเขาก็แล้วแต่ จะอ่านว่า ลอนดอน หรือลันดันก็ตามใจ เดนมาร์ก จะอ่านว่า เดน–มาก เดน–ม้าก เดน–หมากก็ได้ ดังนั้นปัญหาการอ่านคำฝรั่งในภาษาไทยก็น่าจะใช้หลักของพระยาอุปกิจศิลปสาร เพราะสะดวกดี คำใหม่ ๆ เช่น ปลาสติก เราจะอ่านว่า พล้าด–สะ–ทิค หรือ ปลาด–สะ–ติก ก็ได้ เด–ลิ–นิว(ส์) จะอ่านว่า เด–ลี่–นิวส์ส์ส์ส์ (ออกเสียงเอ็สข้างท้าย) ก็แล้วแต่ถนัด คิดว่าคำว่า ปารีสถ้าจะมีผู้เคยชินกับการออกเสียงอย่างฝรั่งเศสว่า ปา–รี (ปารีส์) ก็ควรจะ

ได้ เพียงแต่ว่าเมื่อคำฝรั่งนี้อยู่ในบทความหรือประโยคภาษาไทยยาว ๆ แล้วผู้อ่านออกเสียงซู่ซ่าเป็นฝรั่งมากไป ผู้ฟังจะเกิดขัดหูเพียงไหน ก็ต้องแล้วแต่วิจารณญาณของผู้อ่านและผู้ฟังเอง ภาษาไทยของเรามีคุณวิเศษตรงที่มีเสียงและรูปพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ถ่ายทอดเสียงคำภาษาอื่นได้ดีมากที่สุด ในกระบวนภาษาตะวันออกด้วยกัน ขอจบปัญหาการอ่านคำฝรั่งที่ถอดออกเป็นอักษรไทยเพียงนี้ ทั้งนี้แล้วแต่ท่านผู้ฟังจะพิจารณาดู

๕. การใช้คำ "กำหนดการ และ หมายกำหนดการ"

บทความวันนี้จะได้พูดถึงคำ ๒ คำ ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ใช้ต่างกันในเรื่องเกี่ยวกับบุคคล คำทั้ง ๒ จึงมักเกิดปัญหาแก่ผู้อ่านและผู้ฟังเสมอเพราะไม่แน่ใจว่าผู้ใช้ใช้ผิดหรือถูกซึ่งก็เป็นเรื่องน่าเห็นใจ ถ้าใช้กันในระหว่างคนกันเองในวงส่วนตัวก็ไม่มีใครตำหนิ แต่ถ้าใช้ประกาศเป็นทางการ คือ พูดหรือเขียน ให้สาธารณชนได้อ่านได้ฟัง ผู้ใช้คำทั้ง ๒ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ควรระมัดระวังไม่ใช้สับสน

คำทั้ง ๒ นี้ก็คือว่า "กำหนดการ" คำหนึ่ง และ "หมายกำหนดการ" อีกคำหนึ่ง คำทั้ง ๒ ไม่มีในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีแต่คำว่า "กำหนด" กับคำว่า "หมาย" คำว่า "กำหนด" บอกไว้ว่าถ้าเป็นนาม แปลว่า ความหมายไว้, ระเบียบ (กฎ) ๑ บทบัญญัติซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นในเหตุฉุกเฉินให้ใช้บังคับเช่น พระราชบัญญัติ แต่ต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่ออนุมัติในคราวประชุมต่อไป เรียกว่า พระราชกำหนด ๒ (เลิก) บทบริหารบัญญัติคล้ายพระราชกฤษฎีกา โดยมากเป็นบัญญัติที่เกี่ยวกับบุคคล หรือข้าราชการบางจำพวก เช่น พระราชกำหนดเครื่องแบบแต่งกายข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ถ้าเป็นกริยา แปลว่า ตั้งไว้ให้แน่นอน, หมายไว้, จำ, นัดหมาย

ส่วนคำว่า "หมาย" พจนานุกรมบอกว่า ถ้าเป็นนาม แปลว่าหนังสือเกณฑ์ หรือเกาะกุมตัว ถ้าเป็นกริยา แปลว่า มุ่ง, คาด, กะ, กำหนด

เมื่อคำว่า "กำหนด" ประสมกับคำว่า "การ" เป็นคำว่า "กำหนดการ" เป็นคำนามใช้สำหรับบุคคลสามัญทั่วไป แปลความว่า รายการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการทำงานต่าง ๆ หรือในพิธีรีตองต่าง ๆ ที่เจ้าของงานหรือเจ้าภาพของพิธีจะเขียนหรือแจ้งให้ผู้ที่จะทำงานหรือไปร่วมพิธีได้ทราบว่า มีรายการอันใด ในวันใด เวลาใด สถานที่ใด เช่น กำหนดการพิธีพระราชทานเพลิงศพของผู้ใด เมื่อเจ้าภาพออกบัตรเชิญให้แก่ผู้ที่จะไปร่วมประชุมเพลิง ในบัตรนั้นจะแจ้งนามผู้ตาย สถานที่คือวัดที่มีพิธีพระราชทานเพลิง วัน เดือนปี เวลา ไว้ในด้านหน้า ในด้านหลังบัตรอาจบอกไว้ด้วยก็ได้ว่าก่อนเวลาพระราชทานเพลิงมีรายการอื่นใดบ้าง เช่นเวลาถวายภัตตาหารสงฆ์ เวลาแสดงพระธรรมเทศนา เวลามาติกาบังสุกุล เวลาเคลื่อนศพเวียนเมรุเป็นต้น กำหนดการทอดกฐินสามัคคี กำหนดการแสดงของลูกเสือชาวบ้าน แจ้งรายการ วันเดือนปี เวลา ไว้ในบัตรหรือในประกาศ

ส่วนคำว่า "หมายกำหนดการ" นั้นใช้สำหรับ พระมหากษัตริย์ พระอัครมเหษี เสด็จพระราชดำเนินงานใด หรือในงานพระราชพิธีต่าง ๆ แต่ก่อนเสนาบดีกระทรวงวังแต่บัดนี้สำนักพระราชวังเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ หรือ พระราชดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งประกาศกำหนด ก็เรียก "หมายกำหนดการ" เช่น หมายกำหนดการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวิสาขบูชา ในหมายนั้นจะแจ้งวันที่ เวลา รายการ สถานที่ การแต่งกาย (เช่น เต็มยศ ครึ่งยศ ปกติ) ให้ข้าราชการหรือผู้มีหน้าที่ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททราบทั่วกัน

ดังนั้น งานพิธีของประธานาธิบดี หรือ นายกรัฐมนตรีก็คงเรียกว่า "กำหนดการ" เช่นกำหนดการต้อนรับประธานาธิบดีประเทศ..... นอกเสียจาก ถ้ามีเสด็จพระราชดำเนินโปรดเกล้าฯ ให้ออกหมาย สำนักพระราชวังก็ออกหมายกำหนดการ" ต่างหาก

คำทั้ง ๒ มีที่ใช้ต่างกันโดยย่อดังกล่าวมานี้

๖. การใช้คำ "ถวาย"

บทความวันนี้ขอพูดถึงคำ ๆ หนึ่ง ที่ถือเป็นคำสุภาพประเภทราชาศัพท์ ไทยเรามีคำประเภทนี้ใช้ก็เพราะบ้านเมืองของเราปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่คำราชาศัพท์สามัญที่คนทั่วไปจะใช้ได้คล่องแคล่วเหมือนคำสามัญอื่น ๆ ฉะนั้นคำประเภทนี้จึงมีปัญหาการใช้อยู่เนือง ๆ แก่ผู้ที่มิได้ชำนาญในการใช้ ผู้ที่ถือว่าตนมีการศึกษานั้น หากจำเป็นจะต้องใช้คำราชาศัพท์ในการพูดหรือการเขียนเป็นทางการ แม้สงสัยไม่แน่ใจในคำใด การเปิดตำราการใช้ราชาศัพท์ซึ่งก็หาได้ทั่วไป หรือการถามผู้รู้มีหน้าที่ในราชสำนักเป็นต้น เพื่อแน่ใจเสียก่อน ก็เป็นสิ่งพึงปฏิบัติ ผู้เขียนบทความนี้ปฏิบัติดังนี้อยู่เสมอ

คำที่จะกล่าวถึงก็คือคำว่า "ถวาย" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานบอกความหมายไว้ว่า "มอบ, ให้, ให้ดู, ให้ชม" (เป็นคำสำหรับสงฆ์หรือเจ้านาย) ถ้าใช้กับของที่เป็นวัตถุก็ว่า "ถวายหนังสือแด่สงฆ์หรือเจ้านาย" (ชั้นบรมวงศ์ อนุวงศ์) ถ้าใช้กับพระมหากษัตริย์ พระอัครมเหษี พระรัชทายาท ก็ต้องเพิ่มคำว่า "ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย" สำหรับวัตถุที่หยิบยกได้ แต่ถ้าหยิบยกไม่ได้ เช่นที่ดิน บ้านเรือน สัตว์ใหญ่เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ก็ให้ใช้ว่า "น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวาย" สำหรับคำที่เป็นนามธรรมหรืออาการนาม (คือนามที่เป็นกริยาอาการ) ก็ใช้ได้เช่น "ถวายพระเกียรติ ถวายชีวิต ถวายเคารพ ถวายอารักขา (ป้องกันให้ปลอดภัย) แต่สำหรับจำพวกธรรมะที่ราษฎรพึงมีต่อพระมหากษัตริย์ ต่อแผ่นดิน เช่น ความกตัญญู ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ ก็ไม่น่าจะต้องใช้คำว่า "ถวายความจงรักภักดี" "ถวายความกตัญญู" เพราะเป็นหน้าที่ของราษฎรจะต้องมีธรรมะเหล่านี้หรือปลูกฝังให้มีประจำจิตใจของตน ถ้าอยากจะให้พระมหากษัตริย์หรือเจ้านายทรงทราบหรือให้ผู้อื่นได้รู้ได้เห็น ก็ใช้คำว่า "มี" หรือ "แสดง" เช่น แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ด้วยการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่ดีงาม อาทิ ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาท

นึกไปถึงคำว่า "ถวายการต้อนรับ" อีกคำหนึ่ง "ต้อนรับ" เป็นคำประสมหมายถึงรับรองผู้มาหา เช่น "ใครมาถึงเรือนชานก็ต้อนรับ" เจ้าบ้านรับรองแขกด้วยน้ำด้วยข้าวปลาอาหารหรือสนทนาปราศรัย ให้ผู้มาหาได้สุขกายสุขใจ แต่กริยาต้อนรับพระมหากษัตริย์เมื่อเสด็จพระราชดำเนินยังแห่งใดผู้รู้แต่ก่อน ๆ ท่านกำหนดให้ใช้ว่า "รับเสด็จ" เอาคำว่า**ต้อน**ออกเสีย ใช้แต่**รับ**คำเดียว คงจะเห็นความหมายของคำว่า **ต้อน** ไม่เพราะกระมัง เพราะหมายถึง ต้อนหน้าต้อนหลัง ไล่ต้อนดังคำสามัญประสมกัน "ต้อนรับขับสู้" ก็พอฟังกันได้ แต่ก็เป็นคำมีความหมายแต่ละคำประหลาดอยู่ ข้าราชการและราษฎรแต่ก่อนจึงมีคำว่า "ไปรับเสด็จ" หรือ ไปคอยเฝ้า "รับเสด็จ" ฟังสั้น ๆ แต่ไพเราะกว่าคำที่คิดขึ้นใหม่ว่า "ถวายการต้อนรับ"

เมื่อพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายเสด็จแห่งใด เจ้าของบ้านเจ้าของเมืองจัดงานเลี้ยงใหญ่เพื่อถวายพระเกียรติ เชิญแขกผู้มีเกียรติหลายประเภทมาร่วมงานเลี้ยง บ้างก็ได้ร่วมโต๊ะเสวยรับประทานอาหารรายการเดียวกับพระองค์ท่าน งานเลี้ยงเช่นนี้ปัจจุบันมักใช้คำว่า "ถวายพระกระยาหาร" (ค่ำหรือกลางวันก็แล้วแต่) ทั้ง ๆ ที่พระมหากษัตริย์หรือเจ้านายมิได้เสวยแต่ลำพังพระองค์จึงฟังเลอะเลือนอยู่ เพราะมีคนอื่น ๆ ที่อาจเป็นคนสามัญ (คือมิใช่เจ้านาย) ร่วมรับประทานด้วย งานเช่นนี้ถ้าจะลองใช้คำว่า "จัดงานเลี้ยงถวาย" ไม่ทราบว่าจะเหมาะจะควรประการใดก็แล้วแต่จะพิจารณา ภาษาไทยนั้นก็เหมือนภาษาอื่น จำต้องมีคำคิดใหม่เกิดขึ้นตามยุคสมัยอยู่เรื่อย ๆ

๗. เขียนได้ตามใจคือไทยแท้

ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา

เดี๋ยวนี้มีผู้สนใจในการพูดและการเขียนภาษาไทยในทางที่ถูกต้องมากขึ้น จะเห็นได้จากการตั้งสมาคมและชุมนุมเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามแบบแผน มีรายการเกี่ยวกับภาษาไทยออกทางวิทยุและโทรทัศน์หลายครั้งหลายหน ทางราชการก็เริ่มเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากประกาศของท่านนายกรัฐมนตรีให้สถานที่ราชการทุกแห่งแก้ไขการเปลี่ยนชื่อสถานที่ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเป็นต้น การกระทำต่าง ๆ ที่ปรากฏดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นนิมิตดีแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยของเรากำลังได้รับการปรับปรุงและส่งเสริมให้ขึ้นสู่ระดับมาตรฐาน หลังจากที่ปรากฏว่าได้เสื่อมโทรมลงไปเป็นอันมากแล้ว

ภาษาเป็นหัวใจของวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นหลักอันสำคัญที่จะค้ำจุน และจรรโลงชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง ถ้าภาษาเสื่อมโทรมลงไปก็เท่ากับความเป็นชาติ หรือสัญลักษณ์แห่งชาติกำลังจะสิ้นไปด้วย ความเจริญและความเสื่อมโทรมของภาษาขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ใช้ภาษาเป็นใหญ่ ที่เราว่าภาษาเสื่อมโทรมลงมากในบัดนี้ ก็เพราะพิจารณาจากบุคคลผู้ใช้ภาษานั่นเอง

เป็นที่ยอมรับกันอยู่ว่าในปัจจุบันนี้ผู้พูดและผู้เขียนภาษาไทยไม่ค่อยคำนึงถึงแบบแผนของภาษานัก จะเป็นด้วยการศึกษาเล่าเรียนภาษาไทยเดี๋ยวนี้ไม่ได้ผลเหมือนแต่ก่อน เพราะขาดครูผู้รู้ภาษาไทยดีพอก็ตาม จะเป็นเพราะคะแนนภาษาไทย และชั่วโมงเรียนภาษาไทยที่กระทรวงกำหนดให้มีน้อยมากจนแทบจะไร้ความหมายสำหรับเด็กนักเรียนก็ตาม หรือจะเป็นเพราะความไม่รับผิดชอบส่วนบุคคลผู้คิดเพียงว่าทำอะไรได้ตามใจเป็นไทยแท้ก็ตาม ทั้งหมดนี้ย่อมเป็นปัจจัยแห่งความเสื่อมของภาษาไทยทั้งสิ้น ผลจึงปรากฏออกมาในรูปที่ผิด ๆ แพร่หลายเต็มบ้านเต็มเมืองอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะทางวิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา จอภาพยนตร์ หรือหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ ถ้าจะประมวลมาบันทึกกันจริง ๆ ก็จะได้เอกสารแห่งความผิด เล่มมหึมาซึ่งจะต้องใช้เวลานานปีเต็มทีกว่าจะทำความเข้าใจให้ถูกต้องโดยตลอดได้ การพูดตัว ร – ล และออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำแทบจะแก้ไขให้ถูกต้องอีกไม่ได้ แม้จะพยายามอย่างแสนเข็ญเพียงไรก็ตาม

การเขียนคำให้ถูกต้อง เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนหลายสิบเรื่องที่แสดงถึงลักษณะการใช้ภาษาไทยว่า ผู้ใช้ภาษามีความเข้าใจเพียงใดหรือไม่ จะยกคำบางคำมากล่าวพอเป็นอุทาหรณ์สักเล็กน้อย เช่น

อภิรมย์ แปลว่า ยินดียิ่ง (อภิ + รม ธาตุ) ใช้ในความหมายถึง ยินดีในทางเสน่หา เช่น ร่วมอภิรมย์สมสู่ ในภาษาเดิมคือภาษาบาลีก็ใช้ในความหมายนี้ เช่น ในชาดกเรื่องสุสโสนที พรรณนาความตอนพระนางสุสโสนทีได้คนธรรพ์เป็นคู่ ก็ว่า "เทวี ตำ คนฺธพฺพำ อภิรมิ" แปลว่า "พระเทวีร่วมยินดีอย่างยิ่งแล้ว กะคนธรรพ์ผู้นั้น" คำว่าอภิรมย์ ย่อมมีที่ใช้ในลักษณะเช่นนี้ แต่เดี๋ยวนี้มีผู้ใช้ในความแปลก ๆ เช่น อภิรมย์เพลง, อภิรมย์รสอาหาร ฯลฯ จะเป็นความก้าวหน้าของภาษาด้วยประการหนึ่งประการใดยังมองไม่เห็น

มหาศาล แปลตามรูปศัพท์ว่า ศาลาใหญ่หรือห้องโถงใหญ่ เป็นคำเรียกพราหมณ์ผู้มีลูกศิษย์ลูกหามาก เป็นพราหมณ์เจ้าสำนักใหญ่ชั้นหัวหน้า ต่อมากษัตริย์เอาคำนี้ไปใช้ยกย่องตนบ้างก็เรียกว่า พระราชามหาศาล หมายถึงพระเจ้าแผ่นดินที่มีแว่นแคว้นต่าง ๆ เป็นเมืองขึ้น ในยุคหลังคำนี้ก็ตกมาเป็นคำยกย่องเศรษฐีด้วย เรียกว่าเศรษฐีมหาศาล กำหนดเอาเศรษฐีที่มีเงินนับสิบ ๆ โกฏิขึ้นไป เห็นมีที่ใช้แต่เพียง ๓ อย่างนี้เท่านั้น คือ พราหมณ์ พระราชา และเศรษฐี บัดนี้มหาศาลไม่มหาศาลอย่างเดิมเสียแล้ว เพราะไม่ว่าอะไรถ้ายกว่ายิ่งใหญ่ ก็มักจะต่อด้วย "มหาศาล" ทุกคราวไป จนสุดที่จะเข้าใจได้ว่าจะให้เข้าใจอย่างไรแน่

บรม ศัพท์เดิมภาษาบาลีว่า ปรม แปลว่า ยิ่ง ยิ่งยอด เล็งถึงความดีเลิศ สูงเลิศไม่มีใครเทียม มีที่ใช้แต่เฉพาะพระพุทธเจ้าและพระราชาธิบดีเท่านั้น โดยเฉพาะคำว่าบรมครูแล้วเล็งถึงพระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่หมายความถึงผู้อื่นเลย เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นครูชั้นสูงสุด บรรดาพุทธศาสนิกชนถือว่าพระองค์เป็นครูผู้เลิศกว่าครูทั้งหลาย ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า จึงถวายพระนามว่าบรมครูเพื่อแสดงความยกย่องอย่างสูง เดี๋ยวนี้บรมครูมีมาก เช่น บรมครูทางการฟ้อนรำ บรมครูทางวิชามวย ฯลฯ แม้ในทางต่ำก็ยังใช้กัน เช่น โง่อย่างบรม บรมเซอะ และแม้ "บรมชวย" ก็เคยพบ

นอกจากที่กล่าวนี้ ยังมีอีกมากมายเหลือที่จะประมาณผู้ที่เป็นนักอ่านหรือเป็นครูผู้สอนภาษาไทย ย่อมรับรองได้เป็นอย่างดีว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องพบต้องเห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า จะทำเป็นไม่เห็น หรือว่าเห็นแล้วจะนิ่งเสียเท่านั้นเอง การตำหนิหรือชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง ขอให้แก้ไขเสียใหม่ อาจจะใช้สำหรับเรื่องอื่น ๆ ได้ แต่สำหรับเรื่องการพูดการเขียนภาษาไทยแล้ว ย่อมหวังผลยาก

เสียจริง ๆ เพราะการที่เกิดมาเป็นคนไทยแล้วถูกตำหนิว่าเขียนหนังสือไทยไม่ถูกต้องนั้น เป็นเรื่องหยุมหยิมเล็กน้อยเสียนี่กระไร ใคร ๆ ก็ไม่เห็นความสำคัญ ไม่รู้สึกแปลก ถือเสียว่าภาษาของเรา เราจะพูดจะเขียนอย่างไรก็ได้ ถ้าทำไม่ได้ตามใจก็มิใช่ไทยแท้ อีกประการหนึ่ง มีผู้ชอบอ้างหลักสากลเสมอว่า ภาษาต้องมีการขยายตัวจึงจะเป็นภาษาที่คนมีชีวิตเขาพูดกัน กล่าวง่าย ๆ ภาษาต้องมีวิวัฒนาการหรือความก้าวหน้า ถ้าไม่มีอะไรแปลกอะไรใหม่ก็เป็นภาษาที่ตายแล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้นคนที่ตำหนิว่าผู้อื่นอยู่เสมอ ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลง มีการก้าวหน้าไม่ได้อยู่นิ่งเฉย เราจะต้องยอมรับความคิดใหม่ ๆ สำนวนใหม่ ๆ มาใช้ในภาษาของเรา ภาษาของเราจึงจะเป็นภาษาที่เจริญงอกงาม แต่ข้าพเจ้าจำกัดลงให้แคบยิ่งกว่านั้น คือ ขอให้ภาษาของเราเจริญงอกงามแต่ในด้านที่เป็นสารัตถประโยชน์เท่านั้น อย่าให้งอกงามในด้านที่ไม่เป็นคุณประโยชน์อันจะชักจูงความรู้สึกนึกคิดให้ต่ำต้อยลงไปเลย ขึ้นชื่อว่างอกงามอาจจะเป็นไปได้สักสองอย่าง คือความงอกงามแบบต้นไม้ที่แตกกิ่งผลิใบเพื่อความมีชีวิตยืนยงอยู่สืบไป กับความงอกงามแบบเนื้อร้ายหรือมะเร็งที่มีแต่จะทำลายชีวิตให้สิ้นสูญไป ในสองประการนี้ เมื่อเทียบกับทางภาษาก็ขอให้เราพยายามให้เป็นไปในแบบที่หนึ่งเถิดแม้ในชั้นต้นนั้นอาจจะเจริญช้า แต่ภาษาของชาติจะยืนยงอยู่ชั่วกาลนาน การแก้ไขและแนะนำให้พูดให้เขียนถูกต้องจะต้องกินเวลานานและได้ผลน้อยเสียเหลือเกิน แต่ถึงแม้จะได้ผลน้อยเพียงไรก็ขอให้นักภาษาไทยทุกคนช่วยเอาธุระด้วยเต็มแรงความสามารถ ขอให้รำลึกถึงท่านครูพระยาอุปกิตศิลปสารที่ได้กล่าวไว้ว่า "ภาษาที่ดีก็เช่นเดียวกับมะม่วงพิมเสนมัน คือติดยาก"

๘. รณรงค์เพื่อภาษาไทย

สุรีย์ พันธุ์เจริญ

เป็นที่ทราบกันอยู่ว่า ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและมีวิวัฒนาการ ภาษาไทยในแต่ละยุคสมัยผิดแผกกันไปทั้งในด้านตัวสะกดการันต์ ถ้อยคำและสำนวนโวหาร กระนั้นก็ตาม สิ่งซึ่งถือเป็นมาตรฐานของแต่ละยุคสมัยนั้น ควรทำหน้าที่เป็นมาตรฐานได้อย่างแท้จริง โดยมีเหตุผลประกอบหลักฐานอย่างชัดแจ้งและหากจะมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลง ก็ควรกระทำโดยเหตุผลประกอบตามความเหมาะสม

การรณรงค์เพื่อภาษาไทยในที่นี้ มุ่งเสนอประเด็น ๓ ประการ คือ

๑. การอนุรักษ์ภาษาไทย และคำไทยที่ถูกต้อง

๒. การเพิ่มเติมคำในภาษาไทย

๓. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ในฐานะ**มาตรฐาน** การใช้คำภาษาไทย

๑. การอนุรักษ์ภาษาไทยและคำไทยที่ถูกต้อง

๑.๑ คำไทยเป็นจำนวนมากมีประวัติและรากฐานความเป็นมาที่ชัดแจ้ง แต่จากการที่ผู้ใช้ภาษาบางคนขาดความรู้หรือความเอาใจใส่ จึงเกิดการผิดพลาดขึ้น หากปล่อยทิ้งไว้นานเข้า ความเคยชินที่สืบทอดกันต่อไป จะทำให้เกิดความสับสน และคำที่ถูกต้องเหล่านั้น อาจต้องสูญเสียไปอย่างน่าเสียดาย

ตัวอย่างที่ชัดแจ้งในเรื่องนี้ ได้แก่คำว่า **บางลำพู** ลำพูเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่ตามชายเลน แต่เดิมชื่อย่านนี้มีการใช้ตัวสะกดอย่างถูกต้องมาเป็นเวลานาน ป้ายชื่อถนนลำพูของเทศบาลเป็นเครื่องหมายแสดงออกที่ยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลง ต่อมา ในย่านนั้นได้เกิดมีย่านสรรพสินค้าขนาดใหญ่

ใช้ชื่อ **บางลำภู** โดยปิดป้ายขนาดใหญ่และดำเนินการโฆษณากว้างขวาง คำว่า **บางลำพู** จึงเกิดการสับสนขึ้น บริษัทห้างร้านอื่นในย่านนั้น ใช้คำว่า บางลำภู ตามห้างสรรพสินค้าดังกล่าว แม้กระทั่งองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ เองในระยะหนึ่งได้เขียนคำนี้ที่รถประจำทางซึ่งวิ่งย่านบริเวณดังกล่าวด้วยตัวสะกดที่ผิดเช่นกัน ดิฉันเองได้พยายามรณรงค์ในเรื่องนี้ ได้แจ้งองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ และได้รับความร่วมมือด้วยดี โดยมีการเปลี่ยนตัวสะกดให้ถูกต้อง แต่ปัญหายังคงมีอยู่ คือ ห้างสรรพสินค้าบางลำภู และบริษัทห้างร้านอื่นในย่านนั้น ซึ่งยังคงใช้ป้ายตัวสะกดอันจะก่อความเข้าใจผิดและสับสนอยู่ดิฉันเห็นว่าควรมีการรณรงค์ในเรื่องนี้ เช่นจัดตั้งคณะกรรมการซึ่งทำหน้าที่ขอร้องผู้เกี่ยวข้องให้ดำเนินการแก้ไข

๑.๒ พยัญชนะของไทยนั้นมีถึง ๔๔ ตัว แต่ในปัจจุบันเราเลิกใช้พยัญชนะบางตัวโดยสิ้นเชิง เช่น ฅ พยัญชนะบางตัวมีที่ใช้อยู่เพียงไม่กี่แห่งเช่น ฆ ฎ ฏ ฑ ฬ นับเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง น่าจะมีการอนุรักษ์พยัญชนะเหล่านี้ไว้ โดยสะกดในคำที่เหมาะสม เช่น ต อาจใช้ในคำว่า ตน แทนที่จะท่องจำกันว่า ต ตน แต่สะกดว่า คน เป็นตน และพยัญชนะซึ่งปรากฏในที่น้อยแห่งเช่นนี้ น่าจะได้มีการใช้เพิ่มเติมเมื่อบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้น ดังที่จะกล่าวต่อไปในข้อ ๒

๑.๓ เลขไทย ในการเขียนภาษาไทย น่าที่จะส่งเสริมให้ใช้เลขไทยอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นในเรื่องนี้ ได้มีการรณรงค์กันมาบ้างแล้ว ทั้งในด้านการเขียนและการเปลี่ยนแปลงตัวเลขพิมพ์ดีด จึงเสนอไว้ ณ ที่นี้เพียงสังเขป เพื่อประกอบการพิจารณาต่อไป

๒. การเพิ่มคำในภาษาไทย

การติดต่อสื่อสารที่กว้างขวางยิ่งขึ้นทั่วโลก ทำให้จำเป็นต้องมีการเพิ่มเติมคำในภาษาไทยมากขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งคือการสื่อความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป จะขอกล่าวถึงใน ๒ ลักษณะ ดังนี้

๒.๑ การบัญญัติศัพท์ใหม่ อันเป็นการสื่อความหมายจากภาษาอื่น การบัญญัติศัพท์ดังกล่าวมักใช้ถ้อยคำที่มีรากศัพท์จากบาลี สันสกฤต หรืออื่น ๆ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ยากสำหรับผู้ไม่คุ้นเคยกับรากศัพท์เหล่านั้น หรือผู้ที่มิได้อยู่ในวงการเฉพาะ ซึ่งมีการใช้ศัพท์นั้นเป็นประจำ เช่น คำว่า กระสวน พิธานสันทนาการ นันทนาการ อภิจิต ฯลฯ จนกระทั่งในบางครั้งผู้ใช้และผู้ฟังหรือผู้อ่านต้องกล่าวถึงคำภาษาอังกฤษประกอบ การบัญญัติศัพท์ใหม่ น่าที่จะมุ่งคำประสมของคำที่จะสื่อความหมายได้ชัดเจน และใช้พยัญชนะของไทยที่มีอยู่แล้วให้แพร่หลายยิ่งขึ้นตามที่กล่าวใน ๑.๒

๒.๒ การสื่อความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป น่าจะทำให้มีการเพิ่มคำเพื่อเพิ่มความเข้าใจหรือการแสดงออกได้ดียิ่งขึ้น อันนับเป็นวิวัฒนาการของภาษาได้อีกแบบหนึ่ง เช่นในปัจจุบัน คำว่า **พลิ้ว** ซึ่งใช้ในความหมายว่า บิดเบี้ยว เช่น บิดพลิ้ว แต่หากจะเพิ่มคำว่า **พริ้ว** เพื่อแยกความหมายประกอบคำอื่น เช่น ใบไม้ ธงชาติ ระลอกคลื่น น่าจะเป็นการสื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น

๓. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ได้ทราบข่าวว่า คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถานได้ทำการชำระพจนานุกรม ฉบับพ.ศ. ๒๔๙๓ เพื่อให้แล้วเสร็จทันปีนี้ อย่างไรก็ตาม เท่าที่เป็นมาจะเห็นได้ว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานยังขาดคำซึ่งใช้กันอยู่อย่างดาดดื่นในชีวิตประจำวัน และคำที่ใช้เฉพาะในแต่ละวงการก็ยังมิได้ระบุไว้อีกเป็นจำนวนมาก ผู้ที่มีปัญหาจึงไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าควรใช้ตัวสะกดและความหมายของคำบางคำ

อย่างไร

ข้อเสนอแนะ

ราชบัณฑิตทางภาษาไทย อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่สนใจภาษาไทยน่าจะมีโอกาสพบปะและเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกันเป็นประจำ รวมทั้งช่วยกันรณรงค์เพื่อรักษาสิ่งที่ดีงามถูกต้องไว้ และขจัดความผิดพลาดให้ลดลงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๕. รายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย" ครั้งที่ ๓ ของสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง "สำนวนไทย" วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๐

ผู้จัดรายการ	พ.ต.หญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ
วิทยากร	จิตรลดา สุวัตถิกุล
ผู้เขียนบท	วัลยา ช้างขวัญยืน
	จิตรลดา สุวัตถิกุล

จิตรลดา

สวัสดีท่านผู้ฟัง รายการ "อยู่อย่างไทย" ของโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับความร่วมมือจากโครงการภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติไทย วันนี้เรามีเรื่องราวที่น่าสนใจมากเรื่องหนึ่งมาเสนอท่านผู้ฟัง นั่นคือเรื่องสำนวนไทย ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีวัฒนธรรมทางภาษาสูงมานานอย่างน้อย ๆ ก็เกือบหนึ่งพันปี "กาญจนาคพันธุ์" ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อสำนวนไทย เล่มที่ ๑ ว่า

ไทยเราเป็นชาติโบราณเก่าแก่ชาติหนึ่งเป็นที่รับกันทั่วไปว่าเคยครองแหลมสุวรรณภูมิหรืออินโดจีนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดลงไปทางใต้มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ คำพูดเป็นสำนวน จะต้องมีมานานแล้วเหมือนกัน แต่จะมีสำนวนอะไรบ้างไม่สามารถจะทราบได้ สำนวนย่อมสูญไปแล้วเกิดใหม่ ตามความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองอยู่เสมอ หากมีลายลักษณ์อักษรปรากฏเป็นหลักฐานก็พอจะรู้ได้แต่ถ้าไม่มีก็ไม่รู้ เวลานี้มีลายลักษณ์อักษรที่เหลืออยู่ที่นับว่าเก่าที่สุดของเราเห็นจะเป็นกฎมณเฑียรบาล คงจะใช้กันมาตั้งแต่ไทยครองลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยสุโขทัย จริงอยู่กฎมณเฑียรบาลนั้นคงจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

มาตามความเจริญของบ้านเมือง แต่ความเก่าก็ยังคงมีอยู่ไม่หมดไป...

จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า การที่คนไทยพูดจากันเป็นสำนวนนั้นมีมานานมากแล้ว จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของภาษาไทย สำนวนที่เราใช้กันหรือเคยได้ยินกันอยู่ทุกวันนี้คงมีการเปลี่ยนแปลงให้ผิดเพี้ยนไปจากของเดิมบ้าง หรือมีบางสำนวนเกิดขึ้นมาใหม่บ้าง แต่สำนวนไหนจะเกิดขึ้นเมื่อใด หรือของเดิมเป็นอย่างไรนั้นไม่มีใครบอกได้ เพราะสำนวนส่วนใหญ่เราใช้พูดจากันมากกว่าจะบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรดังได้กล่าวมาแล้ว

ถ้อยคำที่เราเรียกกันว่า สำนวน นั้นเกิดจากการที่คนสมัยก่อนตั้งข้อสังเกตขึ้นมาจากสิ่งที่ตนได้พบได้เห็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่า ธรรมชาติ, ที่อยู่อาศัย, ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านสัตว์เลี้ยง, ลัทธิประเพณีและศาสนา หรือเกิดจากเรื่องแปลก ๆ ที่ปรากฏขึ้น หรือจากเรื่องราวในวรรณคดีก็ได้ เมื่อได้ข้อสังเกตเหล่านี้แล้ว จึงนำมาพูดเปรียบเทียบกับเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดที่ต้องการ เช่น เคยพบเคยเห็นสุนัขเวลามันถูกไล่ไปจนอยู่ในตรอกซอกไม่มีทางไป มันมักหันกลับมาสู้ จึงนำมาใช้เป็นสำนวนว่า “สุนัขจนตรอก” หรือ “หมาจนตรอก” เพื่อเปรียบกับคนที่เข้าที่อับจนจวนตัวเนื่องจากเหตุใดก็ตามมักฮึดสู้เพื่อเอาตัวรอดดังนี้เป็นต้น เมื่อสำนวนต่าง ๆ เกิดจากการสังเกตสภาพแวดล้อมและสิ่งที่ได้ค้นพบเห็นมาเช่นนี้ เวลาศึกษาเรื่องสำนวนไทยนอกจากเราจะดูในแง่ที่มาและความหมายที่นำมาใช้แล้ว หากเรานำสำนวนเหล่านั้นมาวิเคราะห์ดู ก็จะสามารถมองย้อนขึ้นไปเห็นสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยโบราณได้อย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นรายการ “อยู่อย่างไทย” ในวันนี้จึงจะเน้นหนักไปในเรื่องของสำนวนไทยที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยก่อน โดยจะพิจารณาจากเนื้อหาของสำนวน ไม่ได้พิจารณาจากความหมายที่ใช้

สังคมไทยเป็นสังคมกสิกรรมมาตั้งแต่โบราณจนกระทั่งปัจจุบันประชาชนมีอาชีพทำไร่ ทำนาและทำสวนชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันดำเนินไปอย่างเรียบ ๆ ง่าย ๆ ต้องตื่นแต่เช้าตั้งแต่ “หัวไก่โห่” หรือต้อง “ตื่นก่อนไก่” ให้สังเกตการนับเวลาในสมัยก่อนด้วยว่าเขาใช้สิ่งแวดล้อมนี้เองกะเวลากัน นอกจาก ๒ สำนวนที่กล่าวไปแล้ว ยังมีบางสำนวนที่พูดถึงเวลา เช่น “ชั่วเคี้ยวหมากแหลก” หรือ “ชั่วหม้อข้าวเดือด” เป็นต้น เมื่อตื่นแต่เช้าก็ออกไปทำไร่ทำนาแล้วจึงถึงเวลารับประทานอาหาร อาหารของคนไทยเราประกอบด้วยอะไรบ้างอาจเห็นได้จากสำนวนเหล่านี้คือ “ตำข้าวสารกรอกหม้อ, ไม่แน่ไม่แช่แป้ง, ตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ, กินน้ำพริกถ้วยเดียว, กินเกลือกินกะปิ, ฆ่าควายเสียดายพริก, ถึงพริกถึงขิง, ขิงก็ราข่าก็แรง, น้ำเกลือ น้ำปลาร้าราดหัว, ปากปลาร้า” จะเห็นได้ว่าอาหารไทยมักมี ข้าว, แป้ง, พริก, เกลือ, กะปิ (สำหรับตำน้ำพริก) และ ขิง, ข่า, ปลาร้า เป็นต้น ของพวกนี้มักมีติดอยู่ประจำในแทบทุกครัวเรือน เวลารับประทานคนไทยนิยมใช้มือเปิบอาหารเข้าปาก โดยมักจะชุบมือเสียก่อนเพื่อไม่ให้ข้าวติดมือ จนเกิดเป็นสำนวนว่า “ชุบมือเปิบ” เกี่ยวกับการนับเวลา นอกจากจะฟังเสียงไก่ขันในตอนเช้าดังได้กล่าวมาแล้ว ยังอาจสังเกตอาการของไก่ในตอนพลบค่ำได้ คือแต่ละบ้านได้สังเกตเห็นว่า ไก่ที่เลี้ยงไว้ขึ้นเกาะคอนในรังนอน จึงนำมาใช้เป็นสำนวนว่า “ไก่ขึ้นรัง” พอถึงเวลากลางคืนยังไม่มีไฟฟ้าใช้เหมือนสมัยนี้ คนสมัยก่อนได้อาศัยไต้ที่จุดไว้เป็นเครื่องช่วยให้แสงสว่าง ดังปรากฏในสำนวนว่า “เข้าไต้เข้าไฟ” และ “จุดไต้ตำตอ” นั่นเอง

ท่านผู้ฟังคงจะเคยได้ยินสำนวน “ก่อแล้วต้องสาน, ใส่ตะกร้าล้างน้ำ, มะกอกสามตะกร้าปาไม่ถูก, แม่กระเชอก้นรั่ว” มาบ้างแล้ว สำนวนเหล่านี้เกิดจากการที่ชาวบ้านสมัยก่อนใช้เวลาว่างจากการทำ

ไร่ ทำนามาทำงานอย่างอื่น เช่น สานกระบุง ตะกร้า ส่วนผู้ที่ไม่ได้ทำงานก็อาจเล่นการพนัน โดยเฉพาะพวกผู้ชาย มักไป จับกลุ่มกันอยู่ตามบ่อนการพนันกัดปลา ชนไก่ หรือวงหมากรุก สำนวนต่าง ๆ ซึ่งได้ข้อสังเกตจากเล่นการพนันเหล่านี้มีมาก และใช้กันอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน เช่น "ไก่รองบ่อน, สู้จนเข็บตา (ซึ่งเลือนมาเป็น สู้จนยิบตา)" ได้จากการพนันชนไก่ สำนวน "แจงสี่เบี้ย" ได้จากการเล่นถั่ว สำนวน "เข้าตาจน, ไม่ดูตาม้าตาเรือ" ได้จากการเล่นหมากรุก

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธจึงมีอยู่หลายสำนวนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นต้นว่า "วันพระไม่มีหนเดียว, เข้าวัดเข้าวา, พอไปวัดไปวา, ชายผ้าเหลือง, ชายสามโบสถ์, ไม่เชื่อน้ำมนต์, ชั่วช่างชีดีช่างสงฆ์, ไม่เห็นแก่ชีก็เห็นแก่ผ้าเหลือง" แต่ถึงจะนับถือพุทธศาสนาคนไทยก็ยังมีความเชื่อเรื่องผีสางกันอยู่ ดังสำนวนว่า "ผีซ้ำด้ำพลอย, บนบานศาลกล่าว, จ้าวไม่มีศาล" เป็นต้น เมื่อจะเดินทางไปไหนคนสมัยก่อนมักไปทางเรือเพราะเมืองไทยสมัยนั้นมีแม่น้ำลำคลองมากจึงเดินทางได้สะดวกกว่าทางบกซึ่งทุรกันดารกว่า เนื่องจากยังไม่มีถนนหนทางดี ๆ เหมือนสมัยนี้สำนวนที่เกี่ยวกับการเดินทางทางเรือและแพจึงมีอยู่มาก เช่น "แพแตก, ผู้ชายพายเรือ ผู้หญิงยิงเรือ, พายเรือในอ่าง, เรือล่มเมื่อจอด, เรือล่มในหนอง, ไม่เป็นโล้เป็นพาย, มือไม่พายเอาตีนราน้ำ, ชักใบให้เรือเสีย" เมื่อจำเป็นจะต้องไปทางบกพาหนะที่ใช้ในสมัยก่อนคือ เกวียน ดังปรากฏในสำนวนว่า "กงเกวียนกำเกวียน" เป็นต้น

การซื้อขายสินค้าสมัยก่อน ใช้มาตราเงินแบบโบราณ คือ เบี้ย ไพ อัฐ โสฬส เฟื้อง สลึงจนกระทั่งถึง ตำลึง และชั่ง สำนวนที่ใช้พูดเปรียบเทียบกับมาตราเงินเหล่านี้ เช่น "เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน, พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง, เบี้ยน้อยหอยน้อย, สิบเบี้ยใกล้มือ, อัฐขายซื้อขนมขาย, ไม่กี่อัฐพส, ตาเฟื้องตาสลึง, สาวน้อยร้อยชั่ง" เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสำนวนพวกนี้เรายังใช้กันอยู่ แม้ว่าจะเลิกใช้มาตราเงินแบบเก่าแล้วก็ตาม

สำนวนไทยหลายสำนวนผูกขึ้นจากสภาพชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย และสำนวนเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่และความเชื่อของคนสมัยก่อนด้วย เช่นแรกเกิดจะมีสำนวนว่า "ตกฟาก, ฝั่งรก ฝั่งราก, และอาบน้ำร้อนมาก่อน" เมื่อเติบโตขึ้นมาเป็นรุ่นหนุ่มรุ่นสาว ผู้ใหญ่ก็เริ่มจะมองหาคู่ครองให้บุตรหลานของตน บางคนก็มีนิสัยชอบจัดคู่ให้กับผู้อื่น เราจึงมักได้ยินสำนวนว่า "แม่สื่อแม่ชัก" คือนั่งที่ไหนก็มักจะคอยเมียงมองหรือชักชวนให้ลูกชายบ้านนั้นสนใจลูกสาวบ้านโน้น หรือบอกพ่อแม่ลูกสาวบ้านนี้ว่าลูกชายบ้านนั้นสนใจ เป็นต้น เมื่อแม่สื่อทำหน้าที่ได้สำเร็จก็อาจจะมีการนัดวันสู่ขอกันประเพณีการแต่งงานของไทยนั้นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ ขันหมาก เราจึงมีสำนวนว่า "กินขันหมาก" เกิดขึ้นตอนนี้เองสำนวนนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงประเพณีการแต่งงานแล้วยังสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องหมากพลูเป็นเรื่องใหญ่หรือของสำคัญของคนสมัยก่อนทีเดียว เมื่อมีภรรยาที่ตบแต่งอยู่กินหรือพูดเป็นสำนวนว่า "ร่วมหอลงโรง" กันอยู่แล้วผู้ชายสมัยก่อนอาจจะมี "เมียบ่าวเมียไพร่" หรือ "เมียน้อย" ได้อีกเพราะถือกันว่าผู้ชายที่มีภรรยามากเป็นผู้ที่มีอำนาจ มีความสามารถในการปกครองภรรยา แต่ผู้ชายสมัยนั้นก็จะยกย่องภรรยาหลวงให้เป็นผู้มีสิทธิ์ดูแลบ้านเรือน รวมทั้งปกครองภรรยาน้อยไปจนถึงลูก ๆ ของสามีที่เกิดจากภรรยาน้อยทุก ๆ คนด้วย และย่อมเป็นธรรมดาที่ลูกภรรยาน้อยจะมีสิทธิ์มีเสียงหรือได้รับการยกย่องน้อยกว่าหรือไม่เท่าเทียมกับลูกภรรยาหลวง จึงเกิดมีสำนวน "ลูกเมียน้อย" ขึ้น

เมื่อกล่าวถึงการเกิดการแต่งงานแล้วจะขอกล่าวถึงสำนวนที่ได้จากการตายบ้าง เช่น "คนตายขายคนเป็น" สำนวนนี้เนื่องมาจากการทำศพของคนไทยที่มักนิยมใช้จ่ายในการจัดงานทั้ง ๆ ที่คนตายไม่ได้รู้เห็น ฟุ่มเฟือยใหญ่โตถึงขนาดมีการหยิบยืมเงินทองมาด้วย แต่คนเป็นนั่นเองที่เดือดร้อน

อาชีพหลักของคนไทยสมัยก่อนคือการทำไร่ทำนา หรือการทำกสิกรรมดังได้กล่าวมาแล้ว คนไทยสมัยก่อนไม่ต้องกลัวอดตาย ท่านคงเคยได้ยินคำว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" กันมาบ้างแล้ว นั่นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ไม่ว่าจะเหลียวไปทางใด หากคนรู้จักทำกินแล้วย่อมไม่อดตาย สังคมไทยสมัยก่อนไม่ต้องแย่งชิงกันประกอบอาชีพเหมือนสมัยนี้เพียงเอา "พร้าขัดหลังไปเล่มเดียว" ก็ "หักร้างถางพง" ทำมาหากิน "เอาตัวรอด" มาได้ อาชีพทำนาทำไร่นี่เองที่เป็นต้นตอของสำนวนไทยหลายสำนวน เช่น "ความวัวไม่ทันหายความควายเข้ามาแทรก, ตีวัวกระทบคราด, ข่มเขาโคให้กินหญ้า" สำนวนเหล่านี้บอกให้ทราบชัดถึงสัตว์เลี้ยงที่คนไทยใช้ เพื่อช่วยผ่อนแรงเวลาทำนา คือ วัวและควาย นอกจากจะใช้สำนวนเกี่ยวกับสัตว์เหล่านี้แล้ว บางครั้งก็ใช้คำว่า นา หรือ ไร่ มาเป็นสำนวนโดยตรงทีเดียว เช่น "ทำนาบนหลังคน, พลัดที่นาคาที่อยู่, เอาหูไปนาเอาตาไปไร่" เป็นต้น

เมื่อเอ่ยถึงสำนวน "ในน้ำมีปลา" แสดงว่าตามแม่น้ำลำคลองในสมัยก่อนมีปลาชุกชุมมาก คนสมัยนั้น นอกจากทำไร่ ทำนา ทำสวนแล้วยังอาศัยจับปลากันในนาในสวนนั่นเอง จนเป็นที่มาของสำนวนต่าง ๆ หลายสำนวน เช่น "ดักลอบต้องหมั่นกู้, ตีปลาหน้าไซ, ยกยอปอปั้น, จับปลาสองมือ, ไก่แก่แม่ปลาช่อน, ปลากระดี่ได้น้ำ, ใจเสาะเป็นปลาซิว, ปลาหมอตายเพราะปาก"

นอกจากอาชีพหลักคือการทำนาแล้ว เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ คนไทยสมัยก่อนจึงนิยมปลูกพืชผักเอาไว้ใกล้บ้าน ไม่จำเป็นต้องซื้อหา ผลไม้ชนิดหนึ่งที่คนไทยนิยมกันมากได้แก่ กล้วย น้ำว้า เพราะนอกจากจะให้ผลดีแล้ว ยังมีประโยชน์หลายด้าน เช่น ใบใช้ห่อขนม ต้นใช้เป็นอาหารคนและหมู หัวปลีใช้ทำอาหาร เวลาปลูกเรือนก็ต้องใช้กล้วยอ้อยผูกติดปลายเสาเอก เมื่อเข้าพิธีแล้วก็นำมาปลูกไว้ใกล้บ้านต่อไป นอกจากนั้นในขบวนขันหมากก็ต้องมีต้นกล้วยต้นอ้อยด้วย สำนวนที่ผูกขึ้นจากกล้วยได้แก่ "ดื่นเป็นกล้วยน้ำว้า, ปอกกล้วยเข้าปาก, เด็ดปลีไม่มีใย" นอกจากกล้วยแล้วยังมีพืชผลอื่น ๆ อีก เช่นที่ปรากฏในสำนวน "มะนาวไม่มีน้ำ, มือเป็นฝักถั่ว, มะพร้าวห้าวขายสวน, มะพร้าวดื่นดก, มะพร้าวห้าวยัดปาก" เป็นต้น

เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยว และมีเวลาว่างนอกจากเล่นการพนันแล้วคนไทยสมัยก่อนมักชุมนุมรื่นเริงกัน ฤดูนี้เพลงเกี่ยวข้าวเพลงมาลัยคงจะกระหึ่มไปทั้งบาง เมื่อได้ศึกษาสำนวนไทยจะทราบว่า ไทยเรายังมีการเล่นสนุกอีกหลายอย่าง เช่น หุ่นกระบอก – จากสำนวน "เป็นหุ่นให้เชิด" สักวา–จากสำนวน "ลงเอย" นอกจากนั้นสำนวนเล่นกลอนสด "เล่นเพลงยาว" ช่วยให้เราทราบสภาพความเป็นอยู่และเข้าใจถึงลักษณะหนึ่งของคนไทยคือความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนด้วย

ความบันเทิงของคนไทย นอกจากจะได้จากการละเล่นแล้ว สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ วรรณคดี มีผู้กล่าวว่า วรรณคดีประจำชาติแสดงถึงความเจริญหรือวัฒนธรรมของชาตินั้น ไทยเราก็เป็นชาติหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ ดังมีหลายสำนวนที่ได้จากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ เช่น

"จืดเหมือนไชยเชษฐ์" มาจากวรรณคดีเรื่องไชยเชษฐ์

"ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง" "ตัวดำเป็นจรกา" จากวรรณคดีเรื่องอิเหนา

"ราพณาสูร" "ยักษ์ลักมา ลิงพาไป" "งอมพระราม" "ศรศิลป์ไม่กินกัน" "สิบแปดมงกุฎ" จากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์

"วันทองสองใจ" "หัวยังกะขุนช้าง" จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

นอกจากนี้แล้วยังมีเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น "กลัวดอกพิกุลร่วง" จากเรื่อง พิกุลทอง "นอนเป็นท้าวกุมภัณฑ์" จากเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สำนวนไทย ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเรานั้น นอกจากจะช่วยให้เราได้มีภาษาใช้อย่างกะทัดรัดสละสลวยแล้วยังเป็นสิ่งหนึ่งที่จะเป็นสื่อให้เราได้สืบสวนไปถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนลักษณะของสังคมไทยสมัยก่อนได้ ทำให้เราทราบว่าคนไทยสมัยก่อนอยู่กันอย่างไร พอจะเป็นแนวเปรียบเทียบให้เราทราบว่า "อยู่อย่างไทย" สมัยก่อนกับ "อยู่อย่างไทย" สมัยนี้ก็เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร...

รายการอยู่อย่างไทยวันนี้ขอยุติเพียงเท่านี้ ท่านจะฟังรายการนี้ได้อีกครั้งในวันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๐ เวลา ๑๘.๑๐ – ๑๘.๔๐ น. ณ สถานีเดียวกันนี้ สวัสดีค่ะ

เพลง "ความเป็นไทย"

จบรายการ

ของฝากสมาชิกสัมมนา

สัมมนาภาษาไทย

สัมมนาภาษาไทยพิไลเลิศ
เราชูเชิดวัฒนธรรมล้ำคุณค่า
มรดกตกทอดตลอดมา
วัฒนธรรมทางภาษาสถาพร
ภาษาไทยรวมใจไทยทั้งชาติ
สิ่งผิดพลาดแก้ไขไม่ย่อหย่อน
อนุรักษ์สมบัติไทยให้สุนทร
นิรันดรเด่นหล้าสง่าเอย

ผู้ประพันธ์ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
ผู้ขับร้อง สุรางค์ ดุริยพันธุ์

เอกลักษณ์หลักไทย

เอกลักษณ์หลักไทยอันใหญ่ล้ำ
อย่างหนึ่งคือ วัฒนธรรมทางภาษา
ในครั้งนี้ที่นำสัมมนา
ก็เพื่อหาหนทางสร้างแนวดี
แม้สมหวังพลังด้านเศรษฐกิจ
สุขสถิตทั่วไปไพศิษฐ์ศรี
วัฒนธรรมทางภาษาเสริมค่าทวี
ให้ไทยมีคุณประเสริฐเลิศโลกเอย

ผู้ประพันธ์ ภิญโญ ศรีจำลอง
ผู้ขับร้อง พรรณราย ทรัพยะประภา